

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

**Mekânsal Analiz Bağlamında Kapalı Sitelerde Yaşayan
Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarının İncelenmesi
İstanbul- Başakşehir ve Ataşehir Örnekleri**

Doktora Tezi

Burak ÖZER

Aralık 2023

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

Mekânsal Analiz Bağlamında Kapalı Sitelerde Yaşayan
Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarının İncelenmesi
İstanbul- Başakşehir ve Ataşehir Örnekleri

Doktora Tezi

Burak Özer

Danışman

Doç. Dr. Burcu Taşkın

Aralık 2023

TEZ JÜRİSİ ONAYI

Burak ÖZER tarafından hazırlanan "Mekânsal Analiz Bağlamında Kapalı Sitelerde Yaşayan Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarının İncelenmesi İstanbul- Başakşehir ve Ataşehir Örnekleri" başlıklı bu Doktora Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'nda hazırlanmış ve jürimiz tarafından kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İMZA

Tez Danışmanı:

Doç. Dr. Burcu Taşkın
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Üyeler:

Prof. Dr. Tarkan Oktay
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Alim YILMAZ
İstanbul Medeniyet Üniversitesi

Prof. Dr. Hasret Dikici Bilgin
Bilgi Üniversitesi

Doç. Dr. Meral Balcı
Marmara Üniversitesi

Tez Savunma Tarihi: 13/ 12 / 2023

BEYANLAR

Yazım ve Kaynak Gösterme Kılavuzu Beyanı

Danışmanlığımda yazılan bu tezin APA yazım ve kaynak gösterme kılavuzunda belirtilen kurallara uygun olarak yapılandırıldığı ve bu kılavuzun metin içi kaynak gösterme standartlarının bu tezde tutarlı olarak uygulandığı tarafımdan incelenerek teyit edilmiştir.

İmza

Doç. Dr. Burcu Taşkın

Etik İlkelere Sadakat Beyanı

Hazırladığım bu tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu, akademik ve etik kuralları gözeterek çalıştığımı ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

İmza

Burak Özer

ÖNSÖZ

İnsanlar neden kapalı ve güvenli bir sitede yaşamayı tercih ederler? Kapalı sitede yaşamayı tercih edenler ile duvarın diğer tarafındakiler arasından sosyolojik ve politik bakımdan farklılıklar var mıdır? İşte bu çalışmada kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oy verme davranışları bağlamında birbirleri arasında benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymaya çalışmaktadır. Türkiye’de seçmen davranışı çalışmalarında bugüne kadar daha çok merkez-çevre, ekonomik oy verme ve coğrafi analizler yapılarak çalışılmıştır. Bu çalışma ise kapalı sitelerin yoğun olduğu bilinen Başakşehir ve Ataşehir ilçeleri bağlamında mekânsal oy vermeye ilişkin analiz ile birlikte yaşam alanı ile oy verme davranışı arasındaki ilişki ortaya koymayı amaçlamıştır.

Çalışmanın ortaya çıkmasında şüphesiz pek çok ismin katkısı vardır. Öncelikli olarak üzerimde çok büyük emeği ve katkıları olan danışmanım çok kıymetli Doç. Dr. Burcu TAŞKIN’a, ilk tez danışmanım olan bu yolda kendisinden hem akademik anlamda hem de manevi anlamda çok şey öğrendiğim bölüm başkanımız Prof. Dr. Alim YILMAZ’a, hocalarım Prof. Dr. Hamze ATEŞ’e, Prof. Dr. Lütfi Arslan’a ve Doç. Dr. İdil Tuncer Kılavuz’a, tez izleme sürecinde komitede yer alarak tezin bu hale gelmesinde önemli katkıları olan Prof. Dr. Tarkan Oktay’a, Prof. Dr. Lütfi Sunar’a, teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım. Ayrıca 100/2000 projesi ile 2 yıl boyunca beni destekleyen YÖK’e ve 4 yıl boyunca TÜBİTAK Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 2211-A Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında beni destekleyen TÜBİTAK’a teşekkür ederim. Son olarak tüm eğitim hayatım boyunca beni destekleyen ve hiçbir zaman yalnız bırakmayan çok kıymetli aileme, rahmetli babaanneme, tanıdığım günden beri her konuda yanımda olan ve her türlü desteğini esirgemeyen sevgili eşime ve çok kıymetli ailesine sonsuz şükranlarımı sunarım.

Burak ÖZER

ÖZET

Mekânsal Analiz Bağlamında Kapalı Sitelerde Yaşayan Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarının İncelenmesi: İstanbul- Başakşehir ve Ataşehir Örnekleri

Özer, Burak

Doktora Tezi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Burcu Taşkın

Aralık 2023

Kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oy verme davranışlarını seçmen davranışı modelleri bağlamında analiz etmeyi amaçlayan bu çalışma karşılaştırmalı olarak iki ilçe arasındaki seçmen davranışında farklılıkları tespit etmektir. Bu tez araştırması aynı zamanda katılımcıların cinsiyet, yaş, gelir durumu, eğitim durumu, meslek dağılımları gibi özellikleri ile parti tercihleri arasındaki ilişkiyi anlamayı amaçlamıştır. Bu amaçlar doğrultusunda çalışmada kapalı sitelerin son yıllarda hızla sayılarının arttığı İstanbul ilindeki iki ilçe olan Ataşehir ve Başakşehir örneklem olarak belirlenmiş ve bu ilçelerden anket tekniği ile 814 veri toplanmıştır.

Başakşehir ve Ataşehir ilçelerinin örneklem olarak seçilmesinde ikisinin de 2008 yılında ilçe statüüne kavuşmuş olması, kapalı siteler yönünden yoğun olması ve siyasal tercih bakımından birbirlerinden önemli farklılıklarının bulunması gibi nedenler etkili olmuştur. Tez çalışması seçilen iki ilçeden toplanan anket verileri ile sınırlı bırakılmamış aynı zamanda ilçedeki kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleler ile yoğun olmadığı mahallelerin seçmen sayısındaki değişim ile birlikte 2015 (Kasım), 2018 ve 2023 genel seçim sonuçları ile desteklenmiştir.

Elde edilen veriler doğrultusunda kapalı sitelerde yaşayan bireylerin ekonomik olarak gelir ve varlık durumları açısından birbirlerine çok yakın oldukları görülmektedir. Öte yandan katılımcıların çoğunluğu oy verdikleri parti üzerinde komşularının bir etkisi olmadığını söylemesine rağmen analiz edildiğinde komşularıyla aynı partiye yakın oldukları görülmektedir. Buradan da ekonomik ve sosyolojik olarak kendilerine benzer insanlarla kapalı bir sitede yaşamayı tercih eden

bireylerin aslında seçtikleri bölge ve site itibariyle parti tercihi bakımından da benzer görüşte insanlarla bir arada yaşadıkları görülmektedir.

Oy verme davranışına ilişkin yöneltilen önermelere ilişkin hipotezlere bakıldığında iki ilçe arasında sosyolojik oy verme, ekonomik oy verme ve mekânsal oy verme bağlamında anlamlı bir farklılık tespit edilirken, sosyo-psikolojik ve stratejik oy verme modelleri bağlamında anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir. Ayrıca kapalı sitede yaşayan katılımcıların yaş, cinsiyet, meslek grubu, gelir düzeyi ve eğitim durumları ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Seçimler, Seçmenler, Oy Verme Davranışları Modelleri, Kapalı Siteler, Başakşehir ve Ataşehir .

ABSTRACT

Examining Voting Behaviors of Residents in Gated Communities in the Context of Spatial Analysis: Case Studies of Istanbul - Başakşehir and Ataşehir

Özer, Burak

Phd Thesis, Department of Political Science and Public Administration

Thesis Advisor: Doç. Dr. Burcu Taşkın

December, 2023

This study aims to analyze the voting behaviors of residents in gated communities in the context of voter behavior models, with the comparative goal of identifying differences in voter behavior between two districts. The research also aims to understand the relationship between participants' characteristics such as gender, age, income status, education level, occupation distribution, and party preferences. In pursuit of these objectives, the study selected two districts in Istanbul, Başakşehir and Ataşehir, where the number of gated communities has rapidly increased in recent years, and collected 814 survey data using the questionnaire technique.

The selection of Başakşehir and Ataşehir as sample districts was influenced by factors such as both districts gaining district status in 2008, being dense in terms of gated communities, and having significant differences in political preferences. The thesis not only limits itself to the survey data collected from the two selected districts but also supports the findings with the variation in the number of voters in neighborhoods with dense and less dense gated communities, along with the general election results of 2015 (November), 2018, and 2023.

According to the obtained data, individuals living in gated communities are very similar to each other in terms of economic income and wealth. However, despite the majority of participants claiming that their neighbors have no influence on the party they vote for, the analysis reveals that they are close to the same party as their neighbors. Thus, individuals who prefer to live in a closed community with economically and sociologically similar people are seen to live with people who share similar political views in terms of their chosen region and site.

Looking at the hypotheses related to the propositions about voting behavior, a significant difference is observed between the two districts in terms of sociological voting, economic voting, and spatial voting, while no significant difference is found in terms of socio-psychological and strategic voting models. Additionally, it is determined that there is a significant relationship between participants living in gated

communities and their age, gender, occupation group, income level, and education status with the party they are closest to.

Key Words: Elections, Voters, Voting Behaviors Models, Closed Sites, Başakşehir and Ataşehir.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	ix
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
TABLO LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ.....	4
1.1. Çalışmanın Amacı ve Önemi	4
1.2. Çalışmanın Literatür taraması.....	5
1.3. Çalışmanın Metodu/Yöntemi	7
1.4. Araştırmanın Kapsamı: Evren ve Örneklem	7
1.5. Anketin Hazırlanması ve Verilerin Toplanması	10
1.6. Çalışmanın Hipotezleri	13
İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE.....	15
2.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE	15
2.1.1 Siyasal Katılım.....	15
2.1.2 Siyasal Katılımın Belirleyicileri ve Katılmanın Düzeyi	19
2.1.3.Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri.....	24
2.1.4.Seçmen ve Seçimler.....	29
2.1.5. Kapalı Siteler	33
2.1.6. Türkiye’de Kapalı Siteler.....	46
2.1.6.1. İstanbul’da Kapalı Siteler.....	51
2.1.6.2. Türkiye’de ve İstanbul’da Kapalı Site Tipleri Üzerine Bir Tipoloji ve Değerlendirme.....	54
2.1.7. Kapalı Sitelerde Seçmen Davranışı ve Siyasi Propaganda	56
2.2. Kuramsal Çerçeve: Seçmen Davranışı ve Modelleri	58
2.2.1. Sosyolojik Model (Columbia Okulu).....	59
2.2.2.Sosyo-Psikolojik Model.....	62
2.2.3.Ekonomik Model (Rasyonel Tercih).....	63
2.2.4. Stratejik Oy Verme Modeli.....	67
2.2.5. Mekânsal Oy Verme Modeli.....	71

2.2.6. Seçmen Davranışı Modellerinin Karşılaştırılması	76
2.2.7. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler	78
2.2.7.1. Cinsiyet	79
2.2.7.2. Aile.....	82
2.2.7.3. Din.....	84
2.2.7.4. Etnisite	86
2.2.7.4. Yaş	90
2.2.7.5 Liderlik/Aday	92
2.2.7.6 Duygusal Faktörler ve Korku.....	94
2.2.7.7. Dijitalleşme ve Sosyal Medya.....	97
2.3. Türkiye’de Seçimler ve Seçmen Davranışlarının Analizi.....	101
2.3.1. Merkez- Çevre.....	102
2.3.2. Ekonomik Oy Verme	107
2.3.3. Sınıfsal Oy Verme.....	116
2.3.4. Mekânsal Oy Verme	121
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Mekânsal Analiz: İlçelerin Sosyo- Politik ve Kültürel Yapısı	129
3.1. Başakşehir İlçesinin Sosyo-Politik ve Kültürel Yapısının İncelenmesi.....	129
3.1.1. Kapalı Sitelerin Bulunduğu Mahallelerin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi	131
3.1.2. Kapalı Sitelerin Dışındaki Mahallenin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi	134
3.1.3. Bölgenin Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi	136
3.2. Ataşehir İlçesinin Sosyo-Politik ve Kültürel Yapısının İncelenmesi.....	141
3.2.1. Kapalı Sitelerin Bulunduğu Mahallelerin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi	141
3.2.2. Kapalı Sitelerin Dışındaki Mahallenin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi	143
3.2.3. Bölgenin Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi	145
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ.....	150
4.1. Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri.....	150
4.2. Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site Özellikleri.....	154
4.3 Katılımcıların Siyasal Tutum ve Görüşleri	162
4.4. Katılımcıların Seçmen Davranışı Modellerine Göre Analizi.....	175

4.4.1. Katılımcıların Sosyolojik Oy Verme Modeline Göre Analizi	175
4.4.2. Katılımcıların Sosyo-Psikolojik Oy Verme Modeline Göre Analizi	182
4.4.3. Katılımcıların Ekonomik Oy Verme Modeline Göre Analizi	186
4.4.4. Katılımcıların Stratejik Oy Verme Modeline Göre Analizi	189
4.4.5. Katılımcıların Mekânsal Oy Verme Modeline Göre Analizi	194
4.5. Katılımcıların Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler Bağlamında Analizi	204
4.5.1. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Cinsiyete Göre Dağılımı	204
4.5.2. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	205
4.5.3. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı ...	207
4.5.4. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı.....	209
4.5.5. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı	211
4.6. Hipotezlerin Test Edilmesi.....	214
4.6.1. Katılımcılara Yöneltilen Önermelerin Oy Verme Modelleri İle Eşleştirmeleri..	214
4.6.2. Hipotezlere İlişkin Önermelerin Güvenirlik Testi	217
4.6.3. T-Testi ve Seçmen Davranışı Modellerine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi ..	218
4.6.4. Ki Kare Testi ve Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi	222
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	224
KAYNAKÇA.....	234
EKLER.....	248
ÖZGEÇMİŞ	260

KISALTMALAR LİSTESİ

ANAP	Anavatan Partisi
AK Parti	Adalet ve Kalkınma Partisi
BBP	Büyük Birlik Partisi
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DEVA Partisi	Demokrasi ve Atılım Partisi
DYP	Doğru Yol Partisi
FP	Fazilet Partisi
HDP	Halkların Demokrasi Partisi
MHP	Milliyetçi Hareket Partisi
MNP	Milli Nizam Partisi
MSP	Milli Selamet Partisi
MV. S.	Milletvekili Seçimleri
RP	Refah Partisi
SP	Saadet Partisi
S.S.A.O.	Seçmen Sayısındaki Artış Oranı
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
Yerel S.	Yerel Seçimler
YSK	Yüksek Seçim Kurulu

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1. Kapalı Sitelerin Yoğunlaştığı İstanbul İlçeleri	54
Şekil 2. İktidardaki Partiler için Toplam Oy Yüzdesi: Türkiye, 1950-2011 Dönemi Grafikselsel Gösterimi	112
Şekil 3. 2011-2019 Arası İktidar Partisinin Yerel ve Genel Seçimlerdeki Oy Oranının Grafikselsel Gösterimi.....	114
Şekil 4. AK Parti İktidarının Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Anketi Grafikselsel Gösterimi	115
Şekil 5. AK Parti'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi	123
Şekil 6. CHP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi	124
Şekil 7. MHP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi	124
Şekil 8. HDP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi	125
Şekil 9. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	137
Şekil 10. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	138
Şekil 11. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	138
Şekil 12. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	139
Şekil 13. HDP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	140
Şekil 14. HDP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	140
Şekil 15. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	146
Şekil 16. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	147
Şekil 17. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi	147
Şekil 18. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranları	148
Şekil 19. Başakşehir İlçesindeki Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site İsimleri	155
Şekil 20. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site İsimleri	157
Şekil 21. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Siteye Taşınmadan Önceki Parti Tercihi (yatay) ile Pazar Günü Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Grafikselsel Gösterimi.....	196

Şekil 22. Başakşehir İlçesi Katılımcıların Siteye Taşınmadan Önceki Parti Tercihi (yatay) ile Pazar Günü Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Grafikselsel Gösterimi.....	197
Şekil 23. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Yakın Olduğu Parti (yatay) ile Yaşadıkları Kapalı Sitedeki Komşularının Yakın Olduğunu Düşündüğü Partinin Dağılımının Grafikselsel Gösterimi	201
Şekil 24. Başakşehir İlçesindeki Katılımcıların Yakın Olduğu Parti (yatay) ile Yaşadıkları Kapalı Sitedeki Komşularının Yakın Olduğunu Düşündüğü Partinin Dağılımının Grafikselsel Gösterimi	202
Şekil 25. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Cinsiyete Göre Dağılımının Grafikselsel Gösterimi	204
Şekil 26. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımının Grafikselsel Gösterimi.....	206
Şekil 27. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı	208
Şekil 28. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Hane Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı	210
Şekil 29. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı..	212
Şekil 30. Sosyolojik Oy Vermeye İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler.....	215
Şekil 31. Sosyolo-Psikolojik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler	215
Şekil 32. Ekonomik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler.....	216
Şekil 33. Stratejik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler.....	216
Şekil 34. Mekânsal Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler.....	217

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Farklı Evrenler İçin Kabul Edilebilir Asgari Örneklem Büyüklüğü.....	8
Tablo 2. Blakely ve Snyder'in Kapalı Site Tipolojileri	43
Tablo 3. Burke Tipolojisinin Özeti	45
Tablo 4. Türkiye’de Kapalı Sitelerin Sınıflandırılması.....	50
Tablo 5. Seçmen Davranışı Modellerinin Karşılaştırılması	76
Tablo 6. 2002-2018 Genel Seçimleri ile Seçimlerden Önceki Bir Yılın Enflasyon ve İşsizlik Oranları ve Görevdeki Parti	113
Tablo 7. 2014-2019 Yerel Seçim Sonuçları.....	125
Tablo 8. Başakşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim.....	133
Tablo 9. Başakşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğunlukta Olmadığı Mahallelerin Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişimi.....	135
Tablo 10. Ataşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim	143
Tablo 11. Ataşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim.....	144
Tablo 12. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	150
Tablo 13. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı	151
Tablo 14. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	151
Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumları	152
Tablo 16. Katılımcıların Meslek Dağılımı	153
Tablo 17. Katılımcıların Hane Aylık Toplam Gelirlerinin Dağılımı	153
Tablo 18. Katılımcıların Kapalı Sitede Oturma Süresi	157
Tablo 19. Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Sitelerin Özellikleri	158
Tablo 20. Katılımcıların Komşularıyla Görüşme Sıklığı.....	159
Tablo 21. Katılımcıların Kapalı Sitede Yaşamayı Tercih Etme Nedenleri.....	160
Tablo 22. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile Siyasal Görüşleri Arasındaki İlişki	163
Tablo 23. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile En Yakın Siyasi Parti Arasındaki İlişki	164
Tablo 24. Katılımcıların En Yakın İkinci Siyasi Parti Tercihlerine Göre Dağılımı ve İlçeler Arasındaki İlişki.....	165
Tablo 25. Katılımcıların En Uzak Siyasi Parti Tercihlerine Göre Dağılımı ve İlçeler Arasındaki İlişki.....	167
Tablo 26. Katılımcıların Son Seçimlerdeki Parti ve Cumhurbaşkanı Tercihlerinin Dağılımı	170
Tablo 27. Katılımcıların Gelecek Seçimlerdeki Parti ve Aday Tercihlerinin Dağılımı	173
Tablo 28. Katılımcıların Yaşadıkları ilçeler ile “Ailem, Oy Verdiğim Partide Etkilidir” İfadesine Verdikleri Cevapların Analizi	176
Tablo 29. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “İş Arkadaşlarım/Sosyal Çevrem Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	177
Tablo 30. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Komşularım Oy verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	178

Tablo 31. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler İle “Etnik Kökenim, Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	179
Tablo 32. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Adayın/Liderin Etnik Kökeni Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	180
Tablo 33. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Partinin/Adayın Dindar Olması Oy Vermemde Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	181
Tablo 34. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Duygusal Olarak Kendimi Bir Partiye Yakın Hissediyorum” İfadesine Verdikleri Cevap Arasındaki İlişki.....	183
Tablo 35. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Verdiğim Partiyi Asla Değiştirmem” İfadesi Arasındaki İlişki	184
Tablo 36. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Partilerin İdeolojik Yapısının Oy Verme Davranışlarımda Etkilidir” İfadesi Arasındaki İlişki	185
Tablo 37. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Geçmişte Yaşanan Siyasal ve Sosyal Travmalar (Darbeler, Koalisyonlar, Ekonomik Krizler vb.) Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	186
Tablo 38. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Ekonomik (sınıfsal) Durumum Oy Verdiğim Partide Etkilidir” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	187
Tablo 39. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Ülkenin Ekonomik Durumu Değişirse Oy Verdiğim/Vereceğim Partiyi Değiştiririm” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	188
Tablo 40. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğiniz Partinin Seçimlere Katılmazsa Oy Vereceğiniz Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	190
Tablo 41. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğiniz Aday (desteklediğiniz aday) Seçimlere Katılmazsa Oy Vereceğiniz Aday” İfadesine Verilen Cevaplar Arasındaki İlişki	191
Tablo 42. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğim Partinin Kazanamayacağımı Düşünüyorsam En Yakın Olduğum Partiye Oy Veririm” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	193
Tablo 43. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “İstemediğim Parti Seçimleri Kazanacaksa Kendi Partimden Vazgeçip Kazanabilecek Diğer Partilere Yönelebirim” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	194
Tablo 44. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Siteye Taşınmadan Önce Oy Verdiğiniz Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki	195
Tablo 45. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Yaşadığım Sitenin Bulunduğu Bölgeye Yerleşmemde Siyasi Tutumum da Etkili Olmuştur.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	199
Tablo 46. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Sizce Yaşadığınız Sitedeki Komşularınız Yakın Olduğu Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	200
Tablo 47. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Yaşadığım Bölgede Site Dışında Yaşayan Seçmenler Siyasal Tutum Olarak Benimle Zıt Görüştedir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki.....	203
Tablo 48. Güvenirlilik Analizi Cronbach’s Alpha Değeri	218
Tablo 49. Hipotezlere İlişkin Grup İstatistikleri(Grup Statistics).....	219

Tablo 50. Bağımsız Örnekler Testi (Independent Samples Test) 220

GİRİŞ

Kırsal alanlardan kentlere doğru göçün artması ile birlikte kentlerde nüfus yoğunluğu giderek fazlalaşmaktadır. Artan nüfus ile birlikte kentlerde yaşanan sıkıntıların başında ise temel olarak yaşam alanları ve dolayısıyla konut sorunu gelmektedir. Konut sorununu artmasıyla birlikte kentlerdeki konut yapılarının tipolojik olarak değiştiği görülmektedir. Yeni tipolojik anlayışıyla birlikte Türkiye'nin birçok kentsel alanlarında kentsel dönüşüm adı altında konut sorununu ve kentlerin problemlerini ortadan kaldırmaya yönelik projeler üretilmiştir. Bütün bu problemlerin neticesinde birçok büyükşehirde ve özellikle nüfusu çok yoğun olan İstanbul'da kapalı sitelerin hızlar arttığı görülmektedir. Özellikle 1990'lardan itibaren yavaş yavaş yükselmeye başlayan sitelerin 2010 ve sonrasında İstanbul'da hız kazandığı ve tüm ilçelerde kapalı, güvenli yaşam alanlarının oluşturulduğu görülmektedir. Temelde bu siteler insanın kendisini güvenli hissetmesini sağlayan ve barınma ihtiyacını karşılayan alanlar olarak görünse de sosyolojik ve psikolojik olarak yapıldığı çevrede önemli etkilere, değişimlere neden olmaktadır. Dolayısıyla bu kapalı site alanlarının artık sadece güvenlik ve barınma ihtiyacından ziyade, sosyal statü, sosyal ayrışma, ekonomik durumun göstergesi gibi işlevleri bulunmaktadır. Bu noktalardan hareketle kapalı siteler, gelir düzeyi belirli bir noktanın üstünde olan, hane halkının dışarıya kapalı ve dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı yalıtılmış ve çevresiyle arasına duvarlar örünmüş, bununla birlikte üst düzey güvenlik önlemleri olan, sosyal alanların ve tüm imkânların kendi duvarları içerisinde bulunan konut alanları olarak tanımlanabilir (Özgür, 2006).

Sosyal ve psikolojik anlamda çevresini etkileyen site duvarları aynı zamanda seçimler açısından da siyasal bağlamda önemli etkilerinin olduğu görülmektedir. Nüfusları on binleri bulan kapalı site alanları sosyo-kültürel ve demografik yapıyı etkilediği gibi bölgenin siyasal yapısını da etkilemektedir. Bu konutlarda yaşayanların seçimlerdeki oy verme davranışı büyük oranda kendi alanlarında yaşayan yani duvarların içerisinde yaşayan insanlar ile birbirine çok yakındır. Yani seçim sonuçlarına bakıldığında aynı kapalı site alanında yaşayan seçmenler büyük oranda aynı tercihte bulunduğu görülmektedir. Bunun sebebi olarak da seçmen öncesinde yine aynı tercihte bulunmuş olabilir, bu alanlarda yaşayan insanların

ekonomik durum, sosyal durum gibi ortak özellikler olabilir, bütün bunlara ek olarak da kapalı site alanıyla bütünleşerek tıpkı parti ile bütünleşme gibi büyük oranda diğer site seçmenleriyle aynı davranışlarda bulunuyor olabilir. İşte bu noktadan hareketle uluslararası alanda ve ulusal alada kamu yönetimi, kentleşme, yerel yönetimler, kent planlaması gibi disiplin açısından uzun yıllardır çalışılan ve üzerine akademik çalışmalar yapılan kapalı site alanlarının seçmen davranışları üzerine çok fazla çalışma olmadığı görülmektedir. Türkiye’de siyaset bilimi ve siyaset psikolojisi açısından aynı zamanda aktif siyaset açısından da önemli olan bu kapalı siteler üzerine çalışmaya rastlanmamıştır. Literatürdeki bu boşluktan ve bu alanların öneminden dolayı çalışmada belirlenen iki ilçedeki sitelerin buldukları ilçeye ve ile etkisini, sitelerin yapılmadan önceki ve yapıldıktan sonraki sonuçlar incelenmiştir. Aynı zamanda site seçmenleriyle ve çevresinde bölgenin önde gelen (imamlar, muhtarlar, hemşeri dernekleri başkanları, esnaf, bölgedeki tüm parti yöneticileri) isimleriyle anket ile birlikte daha çok derinlemesine görüşme kullanılmış ve veriler toplanmıştır.

Tüm bu noktalardan hareketle çalışmanın temel problemi şunlardır: benzer yapılardaki kentsel yaşam alanlarında seçmen davranışlarında benzerlik var mıdır? Var ise, farklı iki yerleşim yerinde bulunan kapalı site alanlarında birçok yönden ortak özellikleri olmasına rağmen neden oy verme davranışı ve parti tercihlerinde farklılıklar ortaya çıkmaktadır? Aynı kapalı site alanlarında yaşayan insanlar benzer oy verme davranışını mı gösteriyor? Gösteriyorsa bu benzer siyasal davranış altındaki nedenler nelerdir? Kapalı siteler kendi aralarında sosyo-politik açıdan farklılık gösteriyor mu? Bu farklılıkları oluşturan faktörler ve bunun seçimlere yansımaları nasıl oluyor? Kapalı site alanları bölgenin seçim sonuçlarına ne derecede etki etmektedir? Bununla birlikte duvarın öteki tarafındaki seçmen davranışları ile duvarın içerisindekiler arasında farklılıklar oluşmakta mıdır? Eğer önemli derecede farklılıklar var ise bunun temel sebepleri nelerdir? Bu sosyal ayrışmanın siyasal alana yansımaları ve oy verme davranışına etkisi nelerdir? Son olarak da bu sitelerin kurulmasının iktisadi, kentsel, sosyolojik nedenlerin yanı sıra o bölgelere kurulmasının siyasal sebebi yani bölgenin demografik yapısını değiştirerek bölgenin

seçim sonuçlarını etkilemeye yönelik çalışmalar olabilir mi? Bu sorulara yanıtlar belirtildiği gibi birçok yöntem kullanılarak aranacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

1.1.Çalışmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın temel amacı kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin oy verme davranışlarının sosyolojik, psikolojik ve politik bağlamda ortaya koymaktır. Aynı bölgede farklı kapalı sitelerde benzer sosyo-ekonomik durumu ve benzer yaşamlarına sahip olmalarına rağmen politik bağlamda farklılaşan gruplar ile derinlemesine görüşmeler yapılarak aynı zamanda anket yöntemi de kullanılarak çalışmada bu farklılıkları ve nedenlerini ortaya koymaya çalışılacaktır. Bu farklılık ortaya konulurken literatürdeki seçmen davranışı modellerinden sosyolojik model ile bir teorik çerçeveye oturtulacaktır. Çalışmanın önemi ise son yıllarda hızlar artan kapalı sitelerin ve buralarda yaşayan grupların giderek büyümesiyle birlikte hem yerel anlamda hem de genel anlamda seçimlere önemli etkilerinin olduğu düşünülmektedir. Sadece seçimlere değil, kentlerde kurulan bu yaşam alanları bölgelerin sosyolojik, psikolojik, mimari, kültürel ve bu bağlamda da ideolojik ya da politik yapılarını da dönüştürmektedir. Bu alanlar kent planlamacıları tarafından yeteri kadar çalışılmış olsa da siyaset bilimi ve siyaset psikolojisi açısından politik bağlamda etkileri üzerinde durulmadığı görülmektedir. Çalışmayı önemli kılan nokta ise bu yaşam alanlarının buldukları bölgelere yaptıkları politik etki ile birlikte seçmen davranışı bağlamındaki etkisinin incelenmesidir. Buna ek olarak da sosyo-politik ve psikolojik bağlamda da teoriler ile birlikte temellendirilecek olması yine çalışmanın önemini arttırmaktadır. Son olarak örneklem olarak bu iki ilçenin seçilmesinin amacı hem benzerlikleri bulundurması hem de farklılıkları bulundurmasıdır. Benzerlikleri iki ilçe de yerel yönetim bağlamında bir ilçe hüviyetine kavuşmaları 2008 yılında olmuştur. Sosyolojik ve politik anlamda Başakşehir ilçesinin daha muhafazakâr bir bölge olarak görülmesi ve düşünülmesi, Ataşehir'in ise daha laik ve modern bir bölge olarak algılanmasıdır. Bunlara ek olarak tabii ki iki bölgede 2008'den sonra ilçe olmaları sebebiyle de hızlı bir kapalı siteleşmenin olduğu görülmektedir. Çalışmada bu iki ilçe seçilerek üzerlerinde sosyolojik ve politik algının gerçekliği, farklı görünen iki ilçedeki benzer yaşam

alanların yine sosyolojik, politik ve psikolojik yansımalarının derinlemesine mülakatlar, görüşmeler ve anket yöntemleri kullanılarak analiz edilmesi ve sonucunda bunun seçmen davranışları kapsamında teorik bir çerçeveye oturtulması amaçlanmaktadır.

1.2.Çalışmanın Literatür taraması

Seçmen davranışı modellerine bakıldığında dört temel modelin olduğu görülmektedir. Bunlar ekonomik oy verme, parti kimliği, stratejik oy verme ve sosyolojik oy verme modelleri olarak toplanabilir. Bu çalışmanın teorik perspektifi sosyolojik oy verme modeline dayanmaktadır. Bu yaklaşıma göre, seçmenin ait olduğu sosyal grup davranışın belirleyicisi durumundadır. Bunun sebebi olarak da seçmenler oy vermeye araçsal bir anlam yükledikleri için ait oldukları grupların çıkarlarını en iyi şekilde yansıtan veya temsil eden partileri tercih etmektedirler. Bu yaklaşımında aileden gelen etkiden daha ziyade toplum içerisindeki bölünmeler, davranışların belirleyicisi konumundadır. Bu grupları belirleyen olgular ise sınıf, cinsiyet, etnisite, dini inançlar ve yaşanan coğrafi bölge en önemlilerini oluşturmaktadır (Heywood, 2014:311).

Sosyolojik oy verme modelinin temelleri Kolombiya Okulu’nu oluşturan Lazarsfeld ve diğerlerinin 1944 yılında yayınladıkları “*The People’s Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*” (Lazarsfeld and et all, 1944) adlı başkanlık seçiminde seçmenlerin nasıl karar verdiğini araştıran çalışma ile atılmıştır. Amerika’da yapılan ilk sistematik anket olarak öne çıkan çalışmada seçmenlerin oy atacakları parti konusunda yaşadıkları değişim kayıt edilmiştir. Bu çalışmadan 10 yıl sonra yani 1954 yılında yine Lazarsfeld ikinci aşama olarak “*Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*” (Oy Verme: Başkanlık Seçimlerinde Karar Oluşturma Üzerine Bir Çalışma) adlı ikinci kitabı yayımlamışlardır (Lazarsfeld and Berelson, at, all., 1954).

Kolombiya Okulu üyeleri uzun bir dönem bu çalışmalarını yürütmüşlerdir. Medyanın ve propagandanın seçmenler üzerindeki etkisini araştırırken elde ettikleri sonuçlar itibariyle temel amaç oy verme davranışı olmamasına rağmen bu konuda literatürün adeta bir dönüm noktası olmuştur. Bu çalışmanın sonucunda medya ve

propagandanın seçmenlerin karar vermesinde önemli olmadığı sonucu ortaya çıkarken, insanların din ve sosyal sınıf açısından kendilerine benzer kişilerle iletişim kurmaya yatkın oldukları ve bu iletişimi kurdukları aile, çevre ve iş ortamında ağı bozacak kişilere yer vermedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla politik anlamda da bu ağların oy vermede bireyleri etkiledikleri söylenebilir. Bu noktadan hareketle çalışmalarda bireyin oy verme davranışını etkileyen sosyo-ekonomik statüleri, gelirleri, ikamet yerleri gibi faktörlerin önemli olduğu görülmüştür. Ek olarak Lipset ve Rokan (1967) sosyal gruplar sadece oy verme davranışını etkilemekle kalmaz, aynı zamanda sosyal yapıdaki bölünmeler ile birlikte o coğrafya üzerinde parti sayısını da etkilemekte hatta belirleyebilmektedir. Dolayısıyla çalışmalar bireyin oy verirken bağlı olduğu grubun davranışından etkilendiğini ve benzer davranış sergilediğini göstermektedir.

Türkiye’de oy verme davranışını sosyolojik açıdan etkileyen en önemli isimlerden birisi Şerif Mardin’dir. Mardin’in (1973) ortaya attığı merkez-çevre (*center-periphery*) yaklaşımıdır. Bu yaklaşıma göre Osmanlı İmparatorluğundan gelen ve cumhuriyet dönemi ile de devam eden sosyolojik bir ayrışma bulunmaktadır. Bu ayrışmaya göre merkez, milliyetçi, laik, devletçi ve eğitilmiş, şehirli, çevre ise daha geleneksel, muhafazakâr, daha dindar, köylü veya taşralı olarak kavramlaştırılmıştır. Seçmen davranışı bağlamında da siyasi partilerde de bu ayrım gözükmektedir. Çevre partileri çevrenin belirtilen özelliklerini taşıırken, merkez partileri de merkezin sosyolojik özelliklerini taşımaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de sağ partiler daha çok çevre özellikleri taşıırken, sol partiler merkez özelliklerini taşımışlardır. Merkez-çevre yaklaşımının yanında aile, parti ile özdeşme, ekonomi, din, coğrafya veya yerleşim yeri de Türkiye’de seçmen davranışını etkileyen önemli faktörler arasındadır.

Sosyolojik oy verme modeli ile çalışmanın konusu olan kapalı sitelerin oy verme davranışı örtüştüğü görülmektedir. Belirlenen iki farklı sosyolojik ve politik yapıya sahip ancak benzer süreçleri (ilçe olmaları, yoğun kapalı sitelerin olması) geçirmiş olmaları bağlamında incelemeye değer görülmüştür. Seçim sonuçları incelendiğinde ilçelerde kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgelerde benzer oy verme davranışlarının olduğu tespit edilmiştir. İki ilçede yaşayan seçmenlerin de Kolombiya Okulu’nun

ortaya koyduğu gibi sosyolojik açıdan kendilerine benzeyen gruplar ile birlikte yaşamayı tercih ettikleri söylenbilir. Bu etki aynı zamanda politik etkiye de dönüşmektedir. Tüm bu noktalardan hareketle çalışmada sosyolojik oy verme modelinden yola çıkararak kapalı sitede yaşayan seçmenlerin ve site etrafında yaşayan diğer mahalle seçmeninin davranışının ne olduğu, nasıl Őekillendiđi, grup ve site etkisi, mahalle etkisi belirtilen yöntemler ile analiz edilecektir. Bu hususlar sosyolojik oy verme modelinin temel unsurlarını oluşturan ekonomi, sınıf, din ve özellikle ikamet edilen bölgenin etkisi bağlamında incelenecektir.

1.3.Çalışmanın Metodu/Yöntemi

Çalışmada anket ve mülakat olmak üzere iki farklı yöntem kullanılmıştır. Öncelikli olarak kentlerde oluşan kapalı sitelerin ortaya çıkış süreçleri ile birlikte seçmen davranışlarını içeren kısım nitel yöntem ile analiz edilerek kavramsal ve kuramsal ereve çizilecektir. Sonrasında ise seçilen İstanbul ilçelerindeki belirlenen sitelerdeki seçim sonuçlarının analizi, derinlemesine görüşme (mülakat) ile birlikte anket üzerinden nicel yöntem kullanılarak seçmen davranışının Kapalı site alanlarında hangi faktörlerden etkilendiği ortaya konarak analiz edilecektir. Aynı zamanda araştırma yapılan kapalı site alanları yapılmadan önceki bölgenin seçmen davranışları, yapıldıktan sonraki seçmen davranışları ve bunların seçimlere yansımaları tarihsel olarak belirlenerek analiz edilecektir.

Çalışmada rneklem olarak İstanbul ilindeki iki ilçe olan Ataşehir ve Başakşehir’de Kapalı sitelerdeki seçmenlerin oy verme davranışlarının analiz edilmesidir. Dönem olarak belirlenen ilçelerdeki Kapalı siteler kurulmadan önceki bir yerel ve bir genel seçim sonuçları ile birlikte kurulduktan sonraki bir yerel bir genel seçim belirlenerek sonuçları analiz edilecektir.

1.4.Araştırmanın Kapsamı: Evren ve rneklem

Evren, araştırma bulgularının genellendiği ve içerisinden bir örneklemenin seçildiği grup olarak tanımlanabilir. Ortak zellikleri olan her türlü öğe evren olarak değerlendirilebilir. Genellikle N simgesiyle gösterilmektedir. Belirli bir sektörde faaliyet gösteren şirketler, bir yaş grubundaki kişiler, lise veya niversite öğrencileri, bir ilde veya ilçede ikamet eden kişiler, bir bölgedeki seçmenler evrene örnek olarak

verilebilir (Gürbüz ve Şahin, 2015:123). Evrenin kaynaklar ve ulaşılabilirlik açısından ideal olması gerekmektedir. Bu çalışmada Ataşehir ve Başakşehir’de kapalı sitede yaşayan seçmenler evren olarak düşünülmüştür.

Örnekleme, bir çalışma için seçildikleri evrenin (büyük grubun) sahip olduğu özellikleri en iyi şekilde temsil edeceği düşünülen az sayıda elemandan oluşan grubun oluşturulması sürecidir. Örneklemin belirlenmesindeki amaç araştırmacıya çalışma konusu ve evren hakkında genelleme yapabileceği verinin toplanmasıdır. Böylece araştırmacının evrenin tamamına ulaşmasına gerek kalmayacak ve seçtiği örneklemin verisi ile analiz yapacaktır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017:140). Ayrıca örneklem seçimi, zaman, mekân, emek ve maliyet açısından araştırmacı açısından tasarruf imkânı doğurmaktadır. Çünkü araştırmacının tüm evrene ulaşması ve bunu analiz etmesi emek, zaman ve özellikle maliyet açısından mümkün değildir. (Gürbüz ve Şahin, 2015:122). Araştırmacı açısından önemli sorunlardan birisi de örneklem içerisinde evreni temsil edebilecek kabul edilebilir sayının ne olduğudur. Bu doğrultuda sosyal bilimler araştırmalarında oluşturulan hazır tablolar bulunmaktadır.

Tablo 1. Farklı Evrenler İçin Kabul Edilebilir Asgari Örneklem Büyüklüğü

Evren (n)	Gerekli Örneklem Büyüklüğü		Evren (n)	Gerekli Örneklem Büyüklüğü	
	%95	%99		%95	%99
50	44	47	7000	364	608
100	79	87	7500	365	611
250	151	182	8000	367	615
350	183	229	8500	368	617
500	217	286	9000	368	620
750	254	353	9500	369	622
1000	278	400	10000	370	624
1500	306	461	15000	375	637
2000	322	500	20000	377	644
2500	332	526	30000	379	651
3000	341	545	40000	381	655
3500	346	559	50000	381	657

4000	350	571	75000	382	660
4500	354	580	100000	383	661
5000	357	587	250000	384	661
5500	359	594	500000	384	664
6000	361	599	1000000	384	665
6500	363	604	10000000	384	665

(Gürbüz ve Şahin, 2015: 128)

Çalışmanın temel amacı iki ilçedeki kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin politik tutumları ve oy verme davranışlarının analizidir. Bu bağlamda çalışmaya konu olan iki ilçe ayrı evren gibi düşünülmüştür. Ancak nüfus kayıt sisteminden ve yerel yönetimlerden ilçelerde kapalı site sayısı ve buradaki seçmen sayısına ulaşılmak istenmiş ancak başvuru kaynaklarından böyle bir kayıtların tutulmadığı öğrenilmiştir. İki ilçede de örneklem belirlemek gerektiğinden son yerel seçimde kayıtlı seçmen sayısı¹ evren olarak kabul edilmiştir. Başakşehir'in kayıtlı seçmen sayısı 2019 yılı itibariyle 264.503 olarak kayıtlarda yer alırken, Ataşehir için bu sayı 303.273 olarak kayıtlarda yer almıştır. Bu doğrultuda iki ilçenin karşılaştırılarak bir analiz yapılabilmesi için asgari veri sayısı tabloda da görüleceği üzere ayrı ayrı 384 seçmen olarak toplamda en az 768 seçmene ulaşılması yöntem ve analiz açısından uygun görülmüştür. Jüri üyeleri ile yapılan görüşmeler de bu sayının iki ilçe için ayrı ayrı 400'er toplamda ise 800 seçmenin bu çalışmanın analizi için yeterli olacağı önerilmiş ve saha çalışmasında bu sayıya ulaşılması kararlaştırılmıştır.

Bilindiği üzere yöntem açısından belirlenen örneklem sayısına ulaşmanın çeşitli yolları bulunmaktadır. Telefon, mail, internet veya yüz yüze olmak üzere uygulamalar bulunmaktadır. Bu çalışma için belirlenen anket yönteminin uygulanmasında saha çalışmasının güvenilirliği ve örnekleme ulaşmanın diğer yöntemler ile hem sağlıklı olmayacağı hem de zor olacağı düşüncesiyle yüz yüze yapılmasına karar verilmiştir.

Araştırma yöntemleri çalışmalarında örnekleme ulaşmada çeşitli tekniklerin olduğu ortaya konmuştur. Bu teknikler Olasılıklı teknikler ve Olasılıklı olmayan teknikler

---

¹ Başakşehir 'de 2019 yılında yapılan yerel seçimlere kayıtlı seçmen sayısı 264.503, Ataşehir 'de ise aynı seçimlerde kayıtlı seçmen sayısı 303.273 olarak www.ysk.gov.tr adresinden öğrenilmiştir.

olarak iki şekilde sınıflandırılmıştır. Olasılıklı teknikler; Basit tesadüfi, tabakalı, kümeli ve sistematik olarak literatüre girmiştir. Olasılıklı olmayan teknikler ise; kolayda, amaçlı, kota, kartopu ve aykırı olarak literatürde yerini almıştır.²

Bu çalışmanın tekniği olasılıklı olmayan teknikler arasında yer alan kolayda veya kolay örnekleme olarak adlandırılan yöntemdir. Bu yöntem araştırmalarda sıklıkla tercih edilen yöntemlerden birisi olmuştur. Kolay örnekleme yönteminin temel esas noktası ankete cevap veren herkesin örneğe dâhil edilmesidir. Yani en kolay bulunan denek en ideal olanıdır anlayışı bu yöntemde hâkimdir. Denek bulma işi de evren içerisinden belirlenen örneklem sayısına ulaşmıncaya kadar devam etmektedir. Bu yöntem son zamanlarda daha çok internet ve sosyal medya araçlarında yaygın olarak kullanılmaya başlamıştır (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017:148). Yöntemin tercih edilmesi hem zaman hem de maliyet açısından diğerlerine oran ile çok daha karlı olmasıdır.

Bu çalışmada kolay örnekleme yönteminin kullanılmasının temel sebepleri bulunmaktadır. Öncelikli olarak çalışmanın yüz yüze yapılacak olması diğer yöntemlerin hem zaman hem de maliyet açısından araştırmacıyı zorlayacak noktadadır. Sonrasında ise bu çalışmanın saha çalışmasında kapalı sitelerde yaşayan toplam 800 kişiye ulaşılması gerekmektedir. Özellikle evrenin ve örneklemin sınırlılığı nedeniyle bu yöntem tercih edilmiştir. Ancak diğer yöntemler için kapalı sitelerin belirlenmesi, sitelerde hanelerin belirlenmesi gibi yöntemler denenmiş ancak güvenli sitelerde girip saha çalışmasının yapılmasına kapalı site yönetimleri izin vermemiştir. Saha çalışmasının zorlaştıran en önemli etken çalışmanın kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin iki ilçe ile sınırlı olması ve bunlara ile yüz yüze yöntemiyle anket yapılmasıdır. Tüm bu sebepler ile kolay örnekleme yöntemi saha çalışmasında belirlenmiştir.

1.5. Anketin Hazırlanması ve Verilerin Toplanması

Çalışmanın anket sorularının hazırlanmasında üç temel nokta esas alınmıştır. Bunlardan ilki ankete katılmayı kabul edenlerin yaş, cinsiyet, eğitim, medeni durum, meslek ve hane geliri gibi kişiyi tanıyabilmek adına bilgilerin istendiği kısımdır. Bu

---

² Bu tekniklerin detaylarına bkz; (Gürbüz ve Şahin, 2014:129-137).

kısım hemen hemen anket çalışmalarının ortak noktası olarak kabul edilebilir. Soruların ikinci kısmı olarak değerlendirilen ikinci kısımda ise ankete katılan kişilerin yaşadıkları site özellikleri, aidat bilgileri, komşuları ile ilişkileri ve site yönetimine katılım konusunda sorular yer almaktadır. Bu bilgiler, site özelliklerinin, kapalı siteler bölümünde yer alan teorik kısım ile ilişkilendirmek ve ankete katılanların tam olarak nasıl bir kapalı sitede yaşadığının anlaşılması amacıyla hazırlanmıştır. Üçüncü ve son kısım ise kapalı sitelerde yaşayan ve ankete katılmayı kabul eden katılımcıların siyasal tutumlarının, ideolojik olarak kendilerini nasıl tanımladıklarının ve oy verme davranışını anlamaya yönelik sorulardan oluşmaktadır. Son kısımdaki amaç ise seçmen davranışı modelleri ile ilişkili sorulara yer vererek tezin temel amacı ve araştırma soru olarak kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin ideolojik ve politik tutumları anlaşılmaya çalışılmıştır..

Çalışmanın saha araştırması kısmının güvenilirlik ve ulaşılabilirlik açısından çevrimiçi, sosyal medya veya telefon yöntemleri yerine yüz yüze iki ilçede yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu bağlamda verilerin yüz yüze toplanmasına karar verilmiştir. Ancak saha çalışması başlamadan soruların anlaşılabilirliği açısından kapalı sitede yaşayan ve seçmen olan yaklaşık 10 kişiye çevrimiçi link gönderilerek anketi doldurmaları talep edilmiştir. Anketi dolduran kişilerin sorular ile ilgili geri dönüşleri de alınmış ve birkaç düzeltme yapılmıştır. Bu veriler çalışmanın analizine dâhil edilmemiştir. Bunun yapılmasındaki temel amaç soruların katılımcılar tarafından yeterince anlaşılıp anlaşılmadığı, katılımcıların siyasi sorulara yeterince cevap vermede istekli olup olmadıkları ölçülmüştür. Yeterli dönütler alındıktan sonra çalışmanın yüz yüze uygulanabileceği ve her hangi bir sorun teşkil etmeyeceği anlaşılmıştır.

Saha çalışmasına başlamadan son olarak iki ilçenin politik ve sosyolojik durumunu anlayabilmek, kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleleri daha kolay tespit edebilmek adına ilçelerin siyasi parti yöneticileri ya da mahalle muhtarlarıyla ön görüşme yapılması planlanmıştır. Bu bağlamda Başakşehir ilçesinde iki parti yöneticisi görüşmeyi kabul etmiş ve ön görüşmeler kendileriyle gerçekleşmiştir. Ataşehir ilçesinde ise hiçbir siyasi parti yöneticisi geri dönüş sağlamadığı için mahalle

muhtarları görüşmek istenmiş ve bir muhtar görüşmeyi kabul ederek hem kendisinin bulunduğu mahalle ile ilgili hem de Ataşehir ilçesiyle ilgili ön bilgileri paylaşmıştır. Görüşülen bu kişilere sorulan sorulara ekler kısmında yer alacak olup, ilçeler ile ilgili görüşleri isim, mahalle veya parti belirtmeksizin uzman görüşü olarak çalışmada yer verilecektir.

2023 genel seçim sürecinin yaklaşması, seçim kampanyalarının başlayacak olması gibi faktörlerin ankete katılacak seçmenleri etkileyebileceği düşüncesiyle hızlı bir şekilde veri toplama şirketleriyle görüşülmüş ve *İstar Eğitim Araştırma Danışmanlık Şirketi* ile veri toplama ve analiz üzerine anlaşılmıştır.³ Sonrasında şirketin saha yöneticisi ile toplantılar yapılarak çalışmada dikkat edilmesi gereken hususlar iletilmiştir.

4 Aralık 2022’te saha çalışmasına başlanmış, 23 Ocak 2023 tarihinde ise gerekli sayıya ulaşılarak iki ilçedeki çalışmalar tamamlanmıştır. Saha çalışmasıyla ilgili kısa bilgiler şu şekildedir;

- Saha çalışmaları, Ataşehir ve Başakşehir ilçelerindeki kapalı sitelerde ikamet eden katılımcılar ile toplamda 17 anketörün yüz yüze görüşmesiyle yapılmıştır.
- Saha çalışmaları 11 gün ve yaklaşık 100 saatte tamamlanmıştır.
- 4 Aralık 2022 tarihinde başlayan ve 23 Ocak 2023 tarihinde biten saha çalışmalarında; 6 kez Başakşehir ilçesinde, 5 kez Ataşehir ilçesinde veri toplanmıştır.
- 427’si Ataşehir ilçesinde, 425’i Başakşehir ilçesinde olmak üzere toplamda 852 veri toplandı. Bu verilerin 38 tanesi kaliteli olmamasından dolayı iptal edilmiştir. 407’si Ataşehir ilçesinden 407’si Başakşehir ilçesinden olmak üzere toplamda 814 veri, analiz için kaliteli bulunmuştur.
- Ataşehir ilçesinde toplanan 427 verinin 20’si; farklı ilçede ikamet eden katılımcılar, sistemsal hatalar, katılımcıdan alınan eksik/yetersiz bilgi, anketin

---

³ Yapılan sözleşme tezinn Ek’ler kısmına eklenmiştir.

tamamlanma süresinin ortalamanın altında kalması, anketör hataları, veri kalitesinin düşük bulunması gibi sebeplerden dolayı veri analizi öncesinde süpervizör tarafından iptal edilmiştir

- Başakşehir ilçesinde toplanan 425 verinin 18'i; farklı ilçede ikamet eden katılımcılar, sistemsel hatalar, katılımcıdan alınan eksik/yetersiz bilgi, anketin tamamlanma süresinin ortalamanın altında kalması, anketör hataları, veri kalitesinin düşük bulunması, katılımcının "kapalı sitede ikamet ediyor" şartını sağlamaması gibi sebeplerden dolayı veri analizi öncesinde saha yöneticisi tarafından iptal edilmiştir.

1.6.Çalışmanın Hipotezleri

Çalışmanın araştırma sorusu ve hipotezleri şu şekildedir;

Araştırma Sorusu: İki farklı ilçede benzer mekânsal özelliklere ait kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin oy verme davranışı modelleri bağlamında farklılıklar var mıdır? Kapalı sitelerde yaşayan katılımcıların kişisel özellikleri ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

H₁: İlçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

H₂: İlçeler arasında sosyo-psikolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

H₃: İlçeler arasında ekonomik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

H₄: İlçeler arasında stratejik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

H₅: İlçeler arasında mekânsal oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

Katılımcıların kişisel özelliklerine ilişkin hipotezler

H₆: Katılımcıların cinsiyetleri ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir

H₇: Katılımcıların yaşları ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir

H₈: Katılımcıların gelir durumları ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir

H₉: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

H₁₀: Katılımcıların meslekleri ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1 KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu tez çalışmasının nitel ve nicel bağlamda anlamlı bir zemine oturabilmesi için belirli kavramların açıklanması gerekmektedir. Bu bağlamda bölüm içerisinde tez çalışmasıyla doğrudan ilişkili olduğu düşünülen “*siyasal katılım*”, “*seçmen ve seçimler*” ile birlikte “*kapalı siteler*” kavramlarına yer verilecektir. Böylece bu kavramların ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı gibi sorulara bu bölümde yanıt verilmeye çalışılacaktır.

2.1.1 Siyasal Katılım

Siyasal katılım üzerinde uzlaşmayan, dar ve geniş anlamları olan bir kavramdır. Siyasal katılım, vatandaşların devletin çeşitli düzeydeki karar ve uygulamaları etkileme eylemi (Kışlalı, 1987:335), dolayısıyla katılmanın temel amacı hükümetin veya siyasal karar mevkileri elinde bulunduranların ya da bu mevkilere gelecek olanların karar almasını ve bu süreçlerini etkilemek amacıyla sivil vatandaşlar tarafından kendi öz iradeleriyle (otonom olarak) yapılan faaliyet ya da etkinlikler olarak ifade edilebilir. Bu etkinlik ve faaliyetler amaca ulaşmak için sürekli, düzenli veya düzensiz olabileceği gibi barışçıl veya şiddet içeren, yasal veya yasal olmayacak şekilde de olabileceği söylenebilir. Oy verme, bir parti için seçim çalışmasında bulunma, partiye üye olma ve mitinglerinde yer alma yasal siyasal katılım faaliyetleri olarak görülürken, siyasi suikastlar, darbeler, şiddet içeren isyanlar ve ihtilaller yasadışı siyasal katılım örnekleri olarak gösterilebilir (Huntington ve Nelson, 1976:4, Kalaycıoğlu, 1983: 10).

Ülkelerin politik, sosyal, ekonomik vb. faktörlerinden dolayı siyasal katılım kavramı farklı şekilde tanımlanabilmektedir. Siyasal katılım demokrasi ile doğrudan ilişkili olup, demokratik kültürü yerleşmiş toplumlarda farklı biçimlerde yaygın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla demokrasi ile katılım arasında önemli ve aşamalı bir bağ bulunduğunu da vurgulamak gerekir. Bu bağ toplumsal gelişmenin bir aşamasında ortaya çıkan katılma potansiyelinin belirli bir yoğunluğunun demokrasiyi doğuran, biçimleyip geliştiren etmenidir. Dolayısıyla demokrasi-katılma arasındaki aşamaların

ilki budur. İkinci aşama sanayileşmenin gerekliliklerini karşılamak amacıyla toplumların devlet öncülüğünde demokratik ilkelere göre örgütlenmesiyle başlayıp, demokratik değerleri sürdürme aracı olarak katılmanın kullanıldığı aşamadır (Uysal, 1984:109). .

Siyasal katılımın ne olduğu tartışma konusu olmuş ve katılımın ne olduğu üzerine birçok soru sorulmuştur (Huntington ve Nelson, 1976:1);

Katılım bir siyasi faaliyet midir? Çünkü her katılım siyasal karar vericilerin karar verme faaliyetlerini ve süreçlerini etkileyebilir. Eğer siyasi bir faaliyet ise tüm siyasi faaliyetler –dilekçe, miting, gösteri yürüyüş, eylem, partiye üyeliği, oy verme gibi- katılım olarak mı görünmelidir? Yoksa yalnızca hükümet yetkilerinin faaliyetlerini ve karar alma süreçlerini etkileyen faaliyetler mi siyasal katılım olarak görünmelidir? Yasadışı siyasal faaliyetler siyasal katılım olarak görülebilir mi? Bireyin devlet ile olan tüm ilişkileri siyasal katılım örneği midir?

Tüm bu sorulara birlikte düşünüldüğünde siyasal katılımın sadece seçimlerde oy verme olarak görmek ve bu bağlamda tanımlamak çok eksik bir tanımlama olacaktır. Bundan dolayı kavramı geniş bir açıdan ele almak gerekmektedir. Belirtildiği gibi bir faaliyeti siyasal katılım olarak tanımlayabilmek veya yorumlayabilmek için siyasal karar vericilerin karar verme faaliyetlerini ve süreçlerini etkileyecek düzeyde olması gerekmektedir. Burada siyasi bir faaliyetin karar verme süreçlerini etkilemesinden kasıt kararın başında, karar alma sırasında, içeriğinin oluşturulmasında hatta karardan alındıktan sonra dahi uygulanmasını ertelemek, durdurmak, değiştirmek veya ortadan kaldırmak için bireylerin kendi özgür iradesiyle girdikleri tüm faaliyetleri de kapsamaktadır. Dolayısıyla siyasal katılım basit bir davranış olmayıp, düşünsel süreçlerin etkisi altında oluşan özgür ve özgün iradeye dayalı bireysel bir eylem olarak görülmektedir (Kalaycıoğlu, 2013:1).

Tüm bu tanımlama ve açıklamalardan anlaşılacağı üzere siyasal katılımın açık ve tartışmasız belirli özellikleri bulunmaktadır. Bunlardan ilki siyasal katılım bir faaliyet ya da eylem olarak anlaşılmaktadır. Dolayısıyla sadece televizyon izlemek veya siyasete karşı ilgi duymak, ilgilenmek katılım anlamına gelmemektedir (Deth,

2016). Ancak siyaset bilimci Dahl siyasal katılımın dört şekilde olduğunu⁴, siyaset ile ilgilenmenin de bunlardan birisi olduğunu vurgulamaktadır (Kapani, 2007:144, Kışlalı, 1987:357). İkincisi siyasal katılım gönüllü bir faaliyettir ve yönetenler tarafından emredilemez, yasalara göre zorunlu tutulamaz. Üçüncüsü katılım politikacılar ya da memurlar tarafından yürütülen faaliyetleri değil, profesyonel olmayan yani sivil vatandaşlar tarafından yürütülen faaliyetleri ifade etmektedir. Sonuncusu ve katılımın en temel özelliği ise hükümeti, devleti veya siyaseti ilgilendiren ve karar alma mekanizmalarının kararlarını etkileyen, devleti ilgilendiren herhangi bir gönüllü faaliyeti olarak ifade edilebilir (Deth, 2016). Bu özellikleriyle örneğin dilekçe yazmak veya bir karara itiraz etmek de bir siyasal katılım olabilirken en temel olarak seçimlerde oy vermek de bir siyasal katılım örneği olarak verilebilir.

17- 20. Yüzyıl arası bu konuda dünya siyasi tarihi açısından önemli gelişmelere sahne olmuştur. İngiliz (17 yy.), Amerikan (18 yy.), Fransız (18 yy.) ve Rus (20 yy.) devrimleri ile birlikte II. Dünya savaşı siyasal katılım açısından en önemli gelişmeler olarak sıralanabilir. İngiliz Devrimi, parlamentoyu siyasal sisteme kazandırmış ve katılımcılığın ilk adımı atılmıştır. Amerikan Devrimi ise 1776 yılında yayınlanan Bağımsızlık Bildirgesi ile insanların doğuştan özgür olduğunu ve bunun devletler tarafından çiğnenemeyeceğini eğer çiğnenirse ayaklanmanın bir hak olacağı görüşünü getirmiştir. 1917'de gerçekleşen Rus devrimi ile birlikte de sınıfların ortadan kaldırılarak gerçek katılımcılığın Sovyetler aracılığıyla gerçekleştirilebileceği görüşünü getirmiştir. 20.yy en önemli siyasal ve toplumsal değişimlerin yaşandığı diğer bir olay da belirtildiği gibi II. Dünya Savaşı olmuştur. Bu dönemden sonra kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile insan onuru en yüce değer olarak dünya çapında kabul edilmiştir. Ayrıca birçok bağımsız devlet yine

---

⁴ İlgi, önemseme, bilgi ve eylem. İlgi, siyasal olayları izlemeyi; önemseme, siyasal olaylara önem vermeyi; bilgi, olaylar ve sorunlar hakkında bilgi sahibi olmayı; son olarak eylem ise siyasal olaylara aktif olarak katılmayı ifade etmektedir. Bu dört boyutunda ilişkili olduğunu ifade etmek gerekir. Örneğin; siyasal olaylara aktif olarak katılan yani eylem de bulunan birey, siyasete ilgi duymakta, önemsemekte ve olaylar hakkında bilgi edinmek için de bir çaba içerisinde olmaktadır. Bunlar olmadan bir eylem de bulunup, aktif katılımı çok mümkün değildir. Tüm bunlara rağmen tüm toplumlarda önemli bir kesim siyasal süreçlere katılmamayı da tercih edebilmektedir. Bu kesim alınacak kararlara karşı ilgi duymadıkları için bilgi edinme, önem verme ve bir eylemde bulunması söz konusu olmamaktadır (Kapani, 2007:144, Kışlalı, 1987:357)

bu dönemde kurulmuştur. 1970'ler ile başlayan ve 1990'larda hız kazanan küreselleşme süreci yine siyasal katılımı etkili olmuştur (Eroğul, 2014:228-229). Bu gelişmelerin yanı sıra yine dünya siyasi tarihinde ülkelerin demokratikleşmeleri ve bu durumun çeşitli süreçlerden geçmeleri siyasal katılım üzerinde önemli derece etkili olmuştur. Bu süreçlerden ilki 1820'lerde Amerika'da yetişkin bireylerin %50'den fazlasına siyasal katılımın en temel faaliyeti olan oy verme faaliyetinde bulunma hakkı verilmiştir. Ancak kadınların ve siyahilerin bu hakkının olmaması yine toplumun tamamını kapsayacak genişlikte bir siyasal katılım olmadığı görülmektedir. Bu süreç 1920'lerde diktatörlüklerin ortaya çıkmasıyla birlikte adeta ters bir dalgayla (*reverse wave*) son bulmuştur. Ters dalga ile demokrasinin hızlı ilerleyişi durmuş, yerine diktatörlükler hâkimiyet kazanmıştır. Fakat II. Dünya savaşı sonucunda bu diktatörlüklerin yıkılması, birçok ülkede demokrasinin önem kazanması ve demokrasiye geçilmesiyle birlikte siyasal katılım için ikinci önemli süreç başlamıştır. Burada Türkiye'nin de içerisinde bulunduğu birçok Avrupa, Asya ve Afrika ülkeleri demokratikleşme yolunda önemli adımlar atmıştır. Bu süreç yine ilk süreç gibi ters bir dalga ile Latin Amerika ve bazı Asya ülkelerinde diktatörlüklerin kurulmasıyla sekteye uğramıştır. Üçüncü süreç ise 1974'te Yunanistan ve Portekiz diktatörlüklerinin yıkılması ve demokrasiye geçmesiyle başlamıştır. Bu dalga 1980'lerden sonra daha da hızlanarak devam etmiştir. Üçüncü süreç ise ilk iki demokratikleşme dalgasına nazaran henüz ters bir dalgayla karşılaşmamış, hatta 1990'larda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte iyice yerleşmiştir (Huntington, 2011).

Dolayısıyla demokrasinin yerleşmesi ve bireylerin tamam anlamıyla siyasal alana katılması belirtildiği gibi çok eski değildir. Nitekim Türkiye'de de siyasi partiler Osmanlı Devletinin son dönemi ve cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren varlığını gösterse de birden fazla partinin katıldığı demokratik seçimler ilk olarak 1946⁵ yılında yapılmıştır. Özetlemek gerekirse Eski Yunan'da yerli erkeklerin siyasal faaliyetlere katılma hakkından başlayan süreç bugün neredeyse tüm demokrasilerde

---

⁵ Ancak bu seçimler yöntem olarak açık oy-gizli tasnif şeklinde yapılması demokratik açıdan uygun olmamıştır. Bu bağlamda 1950'de yapılan ve Demokrat Parti'nin üstünlükle çıktığı ve gizli oy-açık tasnif yöntemi kullanılarak yapılan seçimler asıl ilk demokratik seçim olarak görülmektedir.

siyasal katılımın en temel ve doğrudan yansıyan olgusu olan oy verme hakkında toplumun belirli bir yaşa gelmiş tüm kesimini kapsayacak şekilde genişlemiştir.

2.1.2 Siyasal Katılımın Belirleyicileri ve Katılmanın Düzeyi

Siyasal katılımda iki önemli husus bulunmaktadır. Bunlardan ilki katılmayı belirleyen faktörler, diğeri ise katılmanın düzeyidir. Öncelikli olarak siyasal katılımda önemli olan bireysel etkenler; yaş, cinsiyet, aile, eğitim, gelir, yerleşme biçimi olarak sayılabilir. Bu bağlamda yapılan çalışmalar orta yaş ve üstü grubun diğer gruplara oranla daha yüksek olduğunu göstermiştir (Kışlalı, 1987: 58). Cinsiyet üzerine yapılan çalışmalarda ise kadınların erkeklere oranla siyasal faaliyetlerle ilgilenme ve dolayısıyla katılma oranının daha düşük olduğunu göstermiştir. Ancak son dönemlerde kadınlarda eğitim ve ekonomik alana katılım oranının artmasıyla birlikte siyasal alanda da görünürlüğünün arttığı ve seçmen davranışları içinde cinsiyetin ayrı bir etken olarak ele alındığı söylenebilir.⁶

Özellikle aile yapısının güçlü olduğu Türkiye gibi ülkeler açısından bireyin ailesinden siyasal anlamda etkilendiği görülmektedir. Eğer aile siyaset ile yoğun bir şekilde ilgileniyorsa bireyinde ilgi düzeyinin yoğun olduğu görülmektedir. Bu durum ailenin veya çocuğun eğitim durumuyla da ilişkilidir. Örneğin aile eğitilmiş ise birey aileden yoğun bir şekilde etkilenirken, ailenin eğitimsiz, bireyin yükseköğrenime sahip olduğu durumda etkilenme düşük olmaktadır. Katılmayı etkileyen diğer bir faktör de gelir düzeyidir. Çalışmalarda gelir düzeyi ile siyasal katılım eğiliminin doğru orantılı bir şekilde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Gelir düzeyi yükseldikçe siyasal olaylara ve katılmaya ilgi artarken, düşük gelirlere doğru inildikçe bu ilginin ve katılmanın düştüğü görülmektedir. Bu durum eğitim faktöründe de geçerlidir. Eğitim seviyesi yükseldikçe siyasal olaylara ilgi ve katılma

---

⁶Inglehart ve Norris oy vermede ve kamuoyunda cinsiyet farklılığı üzerine bir analiz gerçekleştirmişlerdir. Çalışmada Batı demokrasilerinde kadınların erkeklerden daha muhafazakar olduğuna değinilmektedir. Ancak cinsiyetin oy vermedeki farklılıkların diğer sınıf, bölge, din, etnik kimlikteki gibi çok belirgin olmadığını üzerinde durmuştur. Çalışmanın sonucunda analizlerden elde edilen sonuçlara göre ise, kadınlar sosyal korumada ve kamu mülkeyetinde aktif devlet müdahalesini desteklemektedir. 1980'lerde daha erkeklerden daha muhafazakar olan kadınların son dönemlerde ideolojik tercihlerinin değişerek daha fazla sol'a yöneldikleri ve o değerlere yöneldikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçta vurgulanan diğer bir husus ise, partilerin seçimlerdeki kadın etkisinin farkına vardıkları ve kadın adaylara daha fazla dikkate aldıklarıdır. (Inglehart ve Norris, 2003). Seçmen davranışını etkileyen faktörler kısmında daha da detaylandırılacaktır.

oranı yükselmekte, eğitim seviyesi düştükçe ise siyasal katılımın düşmesi beklenmektedir. Bireylerin yaşadıkları çevrenin (kent-kır) da katılmada önemli bir faktördür. Büyük kentlerde siyasal olaylara katılma daha bilinçli ve bağımsız iken, kırsal kesimlerde bu durum tam tersidir. Küçük yerlerde birey daha çok aile, akraba ilişkileri ve toplumsal güçlerin (ağa, aşiret vb.) etkisi altında kalabilmektedir (Kışlalı, 1987: 59-60). Türkiye’de bu durum kırsal kesimlerde daha açık bir şekilde görülmektedir. Siyasal katılım literatürde yapılan bir takım çalışmalarda ise katılım ile sosyal sınıf arasında doğrudan bir ilişki olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmalara göre daha yüksek sosyal ve ekonomik statüye sahip vatandaşlar diğerlerine göre siyasete daha fazla katılmaktadır. Literatüre yerleşmiş olan bu genelleme birçok ülkede yapılan saha çalışmalarıyla desteklenmiştir (Alford and Friedland, 1975: 436).

Siyasal katılmayı etkileyen faktörler özetle üç grupta toplanabilir. Bunlardan ilki sosyo ekonomik boyuttur. Bireylerin sosyo ekonomik durumlarında görülen değişme düşünce tarzını da değişikliklere neden olmaktadır. Bireyin çevresinde siyasal katılımın yoğun olması, kişinin mesleği, geliri, eğitim seviyesinin yüksek olması⁷, yerleşim biçimi, cinsiyet ve yaş gibi faktörler katılımı etkilemektedir. İkincisi psikolojik boyuttur. Sosyo ekonomik faktörler ne seviyede olursa olsun bireyin zihinsel olarak bunları algılayıp belirli davranışlara yönetebilmesi gerekmektedir. Siyasal katılımı belirleyen ya da etkileyen diğer bir husus ise siyasal boyuttur. Siyasal sistemin yapısı, işleyişi, demokratik değerleri vb. birey dışındaki faktörler yine onun siyasal katılımını etkilemektedir (Aydemir, 2001).

Bireylerin siyasal faaliyetlere katılma motivasyonu ve eğilimi ise değişik düzeylerde ortaya çıkmaktadır. Bu düzey siyaset bilimciler tarafından kademelendirilmiştir. En alt kademedede gazete, dergi, radyo ve televizyon (son yıllarda sosyal medya) gibi araçlarla siyasal olayları izleme, dinleyici olarak mitinglere katılma, siyasal konularda tartışma gibi “seyirci faaliyeti” olarak nitelendirilen bir düzeyde katılımdır. Bunun bir üst kademesinde siyasal olaylar ve sorunlara karşı açıkça bir vaziyet alarak katılım gösteren bireyler yer alır. Bunlar gazetede (günümüzde sosyal

---

⁷ Verba, Nie ve Kim tarafından yapılan ve 7 ülkeyi kapsayan 1978 yılında yapılan *Political Participation* isimli çalışmada eğitimin siyasal katılım üzerinde kuvvetli bir etkisinin olduğunu göstermiştir (Erdoğan, 2015:34).

medyada) yazı yazmak, radyoda konuşmak, liderler ile iletişim halinde olmak, partiye veya adaya maddi ve manevi destek sağlamak gibi faaliyetlerde bulunurlar. Siyasal faaliyete katılmanın en ileri kademesi ise aktif rol alarak olayların içine karışmaktır. Bu kademedeki birey partiye üye olmak, yöneticilik yapmak, aday olmak, seçim faaliyetlerine katılmak gibi faaliyetlerde bulunarak katılım göstermektedir (Kapani, 2007: 145).

Robert Dahl ise, toplumu siyasal katılım bağlamında dört gruba ayırmaktadır. Bunlar; “siyasal olmayan tabaka, siyasal tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidar sahipleri” şeklindedir. Siyasal olmayan tabaka (*apolitical strata*), politik olaylar hakkında ilgi, bilgi ve merak sahibi olmayan, ilgisizler olarak nitelendirilecek kişilerdir. Ancak bu kişiler her ne kadar ilgisiz olsalar da seçimlerde oy vermeye gidebilmektedir. Daha çok gündelik hayat içerisinde siyasal faaliyetlere ve olaylara karşı ilgi ve merak duymazlar. Siyasal tabaka ise aktif olarak siyaset ile ilgilenen, bilgi sahibi olan kişilerin yer aldığı bir tabakadır. İktidar peşinde koşanlar ile iktidar sahipleri, toplum içerisinde küçük bir azınlığı oluşturan ve siyasal alanda kendilerini gösteren yani aktif olarak bir partide çalışan, görev alan kişiler ile iktidarı elinde bulunduran kişilerin yer aldığı iki tabaka olarak nitelendirilebilir (Dahl’dan akt. Kapani, 2007: 147).

Dolayısıyla her toplumda her birey aynı oranda siyasal faaliyetlere katılım göstermemektedir. Ancak genel oy ilkesinin yaygınlaşmasıyla birlikte demokratik sistemde toplumda belirli yaşa gelmiş her birey bir seçmen olarak görülmektedir. Bu sebeple siyasi partiler onları etkilemek için çeşitli yollar denemektedirler. Yani birey her ne kadar siyasal faaliyetlere ve olaylara karşı ilgi ve merak duymasa da seçim dönemlerinde birçoğu oy vererek siyasal alanda aktif hale gelmektedirler. Nitekim Verba da Amerika’da yaptığı bir araştırma sonucunda siyasal katılımın altı düzeyde olabileceğini öne sürmüştür. Bunlarda ilki siyasal süreçlere hiç katılmayanlar; Bu kişiler siyasete karşı ilgisizlerdir ve seçimlerde dahi oy kullanmaktan kaçınırlar. İkincisi sadece oy kullananlar; Bu neredeyse en geniş katılım düzeyidir. Oldukça geniş bir kitle için siyasal katılım sadece oy vermektense başka bir anlam taşımamaktadır. İkinci düzey katılım da bu vatandaş kitlesini kapsamaktadır. Üçüncü düzeyde ise kişisel sınırlı katılımcılar yer almaktadır. Bunlar oy kullanmanın yanı

sıra kişisel sorunları için devlet memurlarıyla etkileşim halindedir. Dördüncü düzey katılım ise topluluk düzeyinde katılımcılardır. Bu düzeyde vatandaşlar çevresel veya bazı toplumsal sorunların çözümü için bireysel veya örgütlü olarak siyasal süreçleri etkilemeyi amaçlamakta ve bu amaç doğrultusunda çalışmaktadırlar. Beşincisi kampanyacılar olarak adlandırılan ve seçim kampanyalarında aktif olarak görev alan bir kısım vatandaşın olduğu katılım düzeyidir. Sonuncusu ise parti üyeliği ve partilerde görev almakta, her türlü siyasal faaliyete aktif olarak katılım gösteren vatandaşları kapsamamaktadır (Verba ve Nie'den akt. Aydemir, 2001)

Siyasal katılım ile ilgili sorulması gereken önemli sorulardan bir tanesi bireylerin siyasal katılım dolayısıyla siyasi bir eylemin ortaya çıkabilmesi için oluşması gereken koşullar nelerdir? Kalaycıoğlu bu soruya üç koşulun olması gerektiğini söyleyerek cevap vermektedir. Bunlardan ilki bireyin sahip olduğu siyasi kaynaklardır. Siyasete duyduğu ilgi, yerel, ulusal ve küresel olayları izleme alışkanlıkları bireyin siyasi kaynakları arasında sayılmaktadır. İkinci olarak bir bireyin siyasal katılımında bulunması için bir neden olması gerekmektedir. Bu bir bireyin gereksinimlerine cevap verecek siyasi partiyi veya adayı desteklemesi sonrasında ise bu parti veya adayın bireyin istekleri doğrultusundaki politikaları yürürlüğe koyabilmesi olabilir. Dolayısıyla birey siyasal bir faaliyete -ki bu çoğu zaman oy verme eylemidir- bir nedensellik ilişkisi kurmaktadır. Belirli kaynakları ve nedeni olan birey için siyasal katılım için üçüncü koşul bir fırsatın doğmasıdır. Eğer bu fırsat ortamı oluşmazsa bireyin siyasal bir faaliyete katılması için gerekli koşullar oluşmayacaktır. Örneğin birey siyasal bir faaliyete katıldığında hayatı, işi, statüsü gibi önemli şeyleri kaybetme ihtimali ortaya çıkar yani siyasal katılım birey için yüksek maliyetli (maddi ve manevi) bir sonuç doğuracaksa birey gerekli fırsatı bulamamış ve katılma eyleminde bulunmamış olacaktır (Kalaycıoğlu, 2013:3).

Bu bağlamda siyasal katılım ile ilgili literatürdeki çalışmalar anket verilerini kullanarak modern seçim çalışmalarıyla paralel olarak gelişmeye başlamıştır. Seçim sonuçları ve seçmenlerin tercihleri üzerine yapılan bu çalışmalar siyasal katılımı seçmen katılımına indirgemişlerdir. Önceleri Amerika'da gelişen bu çalışmalar daha sonra diğer ülkelere de yayılmıştır. 1970'lerde Rokkan önderliğinde bilim adamları daha kapsamlı politik davranış çalışmalarının bir parçası olan katılım üzerine bir

çalışma ortaya koymuşlardır. Bu çalışmalar yine seçmen üzerine olsa da daha geniş ölçüde sosyodemografik ve psikolojik faktörleri de ele almışlardır. Nitekim çalışmada yer alan katılımcılar, katılmayanlara göre ekonomik olarak ve eğitim olarak daha iyi oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca erkeklerin daha fazla katıldığı çalışmada kadınlara göre siyasetle daha fazla ilgilendikleri ve daha fazla partizan oldukları ortaya konmuştur. Sonrasında Verba tarafından yapılan ve Amerika, Japonya, Avustralya, Hollanda, Hindistan, Nijerya gibi ülkeleri kapsayan saha çalışmasında katılım sadece seçim faaliyeti olmaktan çıkarak seçim dışı faaliyetleri de içine alacak şekilde genişletildi. Yine Rokkan gibi benzer sonucu elde eden araştırmacı, zenginliğin ve eğitimin siyasal katılım açısından önemli olduğunu ortaya koydu. Verba'nın çalışmasının eleştirilen boyutu ise, yasa dışı siyasi protestoları görmezden gelmesi, geleneksel normlar dışındaki faaliyetleri katılımı içine dâhil etmemesidir (Uhlener, 2001).

Sonuç olarak siyasal katılımın hem kavram olarak hem de pratik bağlamda çok faktörlü bir eylem olduğu görülmektedir. Katılım kavramının tanımı üzerine önemli tartışmalar bulunsa da özetle hükümet veya karar vericilerin kararlarını, faaliyetlerini etkileyen politik eylemler olarak ifade edilebilir. Bunun yanı sıra kavramın tarihsel süreci önemli aşamalardan geçerek bugünkü geniş halini almıştır. Öte yandan bireylerin toplum içerisindeki sosyal statüleri, eğitimleri, yaşları, cinsiyetleri ve aile yapıları, yaşadıkları sosyal ve fiziki çevreleri siyasal katılımlarını etkileyen önemli faktörler ve belirleyiciler olarak görülmektedir. Tüm bunlardan anlaşılacağı üzere siyasal katılım sadece oy verme davranışı ile sınırlandırılacak bir kavram ya da eylem değildir. Ancak ülkelerin demokratik gelişmişliği, liderlerin veya partilerin yönetim tarzları, yönetim sistemleri gibi politik bağlamda sosyal hayatı etkileyen faktörler bireyin siyasal katılımını sadece oy verme davranışı ile sınırlandırabilmektedir. Bu sınırlandırma yasal veya hukuki yollarla olmasa da birey oy verme dışında siyasal eylemlere katılmaktan çekinmektedir. Sonuç olarak her ne kadar oy verme davranışı tek siyasal katılım eylemi olmasa da bireylerin düzenli olarak belirli tarihlerde yaptıkları veya yapmamayı tercih ettikleri siyasal katılım faaliyeti olarak görülmektedir. Çalışmanın saha çalışmasına kapsamında kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin siyasal katılım düzeylerine oy verme boyutunda ne

denli katılıp katılmadıkları, site yönetim toplantılarına katılıp katılmadıkları gibi düzeylerde analizler yapılacaktır. Bu bağlamda siyasal katılım kısmı çalışma açısından önem arz etmektedir. Detaylandırması analiz kısmında yapılacaktır.

2.1.3.Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri

Öncelikli olarak siyasal parti⁸ nedir? Sorusuyla başlamak yerinde olacaktır. Kavramın çeşitli tanımlamaları yapılmıştır. Bu tanımlamalar yapılırken genellikle seçim ve serbest yarışlar üzerinde bir yaklaşım olmuşsa da bu tanımlamalar demokratik sistemler için geçerlidir. Öyleyse totaliter veya otoriter sistemdeki partiler tam olarak nereye konacaktır? Bu sistemdeki partileri veya partiyi siyasal parti saymamak doğru olmayacaktır. Dolayısıyla bu tanımlama kısıtlayıcı bir tanımlama olacaktır. Bu bağlamda daha kapsayıcı bir tanımlama yapan Kapani siyasal partileri şu şekilde tanımlamaktadır: “*Bir program etrafında toplanmış, siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşma amacı güden, sürekli bir örgüte sahip kuruluşlardır*” (Kapani, 2007:176). Siyasal partiler toplumdaki diğer çıkar grupları ve toplumsal hareketler ile karıştırılmamalıdır. Onları diğer gruplardan ayıran temel farklılıklar bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri siyasal iktidarı elde etmek veya onu başka partilerle paylaşmaktır. Bunun yanı sıra üyelerinin resmi üyeliği bulunan ve ülke çapında faaliyet gösteren örgütlü yapılarıdır. Son olarak da partiler ortak siyasi tercihin ve bir ideolojik kimliğin etrafında toplanmaktadırlar (Heywood, 2017:320, Kapani, 2007:176).

Siyasal partiler, bir program çerçevesinde siyasal kararları etkilemek ve temel amacı siyasal iktidarı ele geçirmek olan örgütlenmiş kuruluşlardır. Birbirlerinden temel yapısal farklılıkları, ideolojik farklılıkları bulunsada belirtildiği gibi bir siyasal partinin temel amacı iktidarı elde etmek ve ülkeyi yönetmektir. Dolayısıyla partiler siyasal rejimlerin işleminde çok önemli görevleri üstlenmektedir (Kışlalı, 1987:227). Modern politikanın işleyişinde çok önemli bir yere sahip olmalarına rağmen siyasal partilerin çok yakın bir zamanda ortaya çıktıklarını belirtmek gerekir. Seçimleri kazanmak ve iktidarı elde etmek için örgütlenen bir mekanizma olarak

---

⁸ Fransızcadan Türkçeye geçen parti sözcüğü parça, grup, taraf anlamına gelmektedir. Osmanlı’da ise parti kelimesine karşılık olarak fırka kullanılmıştır. Fırka, kısım olmak, ayırmak ve bölük anlamlarına gelmektedir (Özdemir, Atılğan, 2014:239)

siyasal partiler, 19. Yüzyıl'ın başlarında ortaya çıkmışlardır (Heywood, 2014:319). Ancak partiler kelimesi her ne kadar modern demokrasiler ile özdeşleşmiş olsa da Rönesans İtalya'sında bir komutan etrafında toplanan orduları, devrim meclis üyelerinin bir araya geldikleri kulüpleri ve anayasal monarşilerin mülkiyet esasına dayanan seçimlerini hazırlayan komiteleri anlatmakta da kullanılmıştır. Nitekim bu kurumların da fonksiyonunun iktidarı elde etmek olduğundan kelimenin bugünkü anlamına yakın kullanıldığı söylenebilir (Duverger, 1974: 15). Tüm bu tanımlamaları toplamak gerekirse siyasi partiler, ortaya çıktıkları toplumlarda ülkenin toplumsal durumunu muhafaza etmeyi, dönüştürmeyi, geliştirmeyi veya yıkıp baştan kurmayı amaçlayan, kısa, orta ve uzun vadede programları olan, bu programı belirli bir siyasal ideoloji veya toplumsal sınıfın görüşleri ile temellendiren, bunu toplumun genelinde hayata geçirmek için iktidarı kazanmayı hedefleyen, bunun için de genel ve yerel seçimlerde kitleleri etkilemeye çalışan, merkezi ve yerel örgütleri bulunan siyasete katılmanın en önemli örgütleri olarak ifade edilebilir (Özdemir ve Atılgan, 2014:239).

Kelime benzer anlamda çok önceleri kullanılsa da gerçek anlamda partilerin ortaya çıkışı henüz iki yüzyıl olmuştur. 1850'lerde Amerika dışında dünya üzerinde siyasal partilere rastlamak ve bugünkü anlamıyla ülkelerin bir siyasal partiyi tanıması mümkün olmamıştır. Daha çok fikir akımları, halk kulüpleri, felsefi dernekler ve parlamento grupları var olmuştur (Duverger, 1974: 15). Batı Avrupa'da 19.yüzyılda yapılan seçimler ile birlikte ve sonrasında oy hakkının genişlemesiyle çağdaş siyasal partiler gelişmiştir. Aristokrasi ile burjuvazi arasındaki mücadeleleri sırasında adayları desteklemek ve onların seçim masraflarını karşılamak üzere yerel komiteler oluşturulmuştur. Aynı sınıfsal yapı içerisinde bulunan kişiler birbirlerini desteklemesiyle meclislerde gruplaşmalar artmış ve yerel komiteler arasındaki bağlantının kurulmasıyla siyasal partiler doğmuştur (Kışlalı, 1987:227).

Siyaset veya politika insanlık tarihi kadar eski olsa da siyasal partilerin her zaman var olduğunu söylemek yanlış olacaktır. Belirtildiği gibi partilere benzer bir takım gruplar olsa da modern anlamda siyasal partiler ilk Amerika'da ortaya çıkmıştır. 1800'lerde Federal Parti (ki 1860'lardan itibaren Cumhuriyetçi Parti adıyla devam

etmiştir) başkanlık seçimlerinde taban parti olarak ortaya çıkmıştır (Heywood, 2014:320-321). Siyasal partilerin Batılı toplumlarda ortaya çıkmasında bazı sosyo-politik gelişmeler etkili olmuştur. Bu gelişmelerden en önemlileri demokrasinin yaygınlaşma ve beraberinde oy hakkının genişletilmesi gösterilebilir. Nitekim Avrupa'da birçok ülkede halktan gelen baskıya kayıtsız kalmayarak seçim kanunlarında reformlar yaparak geniş bir kitleye oy hakkı vermek zorunda kalmışlardır. Böylece geniş bir kitle siyasal iktidar üzerinde söz hakkına sahip olmuştur. Temelde bu gelişme siyasal anlamda ülkelerde ve dünyada köklü bir değişim yaratmış ve siyasal partilerin doğmasında önemli bir rol oynamıştır (Kapani, 2007: 175). Partilerin kurulmasıyla birlikte hem teorik olarak siyaset biliminde hem de pratik anlamda siyasi tarih açısından bir dönüm noktası olmuştur.

Partilerin kurulması, oy hakkının gelişmesinde ve seçimlerin daha yaygın hale gelmesinde önemli olmuştur. İlk olarak parlamentonun içerisinde grupları doğmuştur. Daha sonra yerel seçim komiteleri oluşmuş, devamında belirtilen iki unsur arasında bir bağlantı kurulmuştur. Parlamento içerisinde oluşan gruplar ile yerel komitelerin seçmen kitlelerini etkilemesi ve seçim işlerini organize etmesiyle birlikte oluşan bağın sonucunda parlamento içerisinde doğan partiler ortaya çıkmıştır. Diğer tarafta ise parlamento dışarısından doğan partiler de bulunmaktadır. Bunlar parlamento içerisinde doğan partilerden farklı olarak kendilerine parlamentoda temsil edilme hakkına ve olanağına sahip olamamış, bir takım sosyal güçler veya sınıflar tarafından oluşturulmuştur. Bunların tabanlarını daha çok işçi sendikaları, dini kuruluşlar vs. gibi gruplar oluşturmuştur. Bu iki sınıflandırma partilerin ilk ortaya çıktığı dönem itibariyle Duverger tarafından yapılmıştır. Modern anlamda partilerin doğuşunu etkileyen sebepler farklılaşmıştır. Bunlardan bazıları modernleşme ile birlikte sanayileşme, kentleşme, eğitimin yaygınlaşması, ekonomik saikler gibi gelişmelerin yanında toplumların yaşadıkları iç ve dış krizler yine partilerin ortaya çıkmasında önemli etkenler arasında sayılabilmektedir (Kapani, 2007:178-179).

Siyasi partiler ile ilgili değinilmesi gereken diğer iki temel husus daha bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi partilerin fonksiyonları diğerleri ise parti

sistemleridir. Öncelikli olarak kısaca partilerin fonksiyonlarına değinmek gerekir. Siyasi partiler üzerine yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere temel fonksiyonları iktidarı elde etmek olduğu söylenebilir. Ancak bu onların tek fonksiyonu değildir. En temel diğer fonksiyonlarından bir tanesi temsildir. Yani kendi üyelerinin ve seçmenlerinin görüşlerini temsil edebilme, bu görüşleri ifade edebilme kapasitesi siyasi partilerin önemli fonksiyonlarından bir tanesidir. Nitekim bu kapasite ve fonksiyon onların üyelerini ve seçmenlerini arttırmada böylece de iktidarı elde etmede önemli bir araç olarak düşünülebilir. Siyasi partilerin varlığı toplumsal ve siyasal anlamda ülkenin demokratik durumunu da sınavan önemli bir faktördür. Dolayısıyla bunun da partilerin bir fonksiyonu olduğu söylenebilir. Diğer fonksiyonlar ise kısaca şöyle sıralanabilir; seçkinler sınıfı oluşturma ve yetiştirme, hedef belirleme, menfaatleri ortaya koyma, sosyal hareketlilik ve sosyalleşme ile birlikte hükümetin organizasyonu (Heywood, 2014:325). Ancak bugünün partileri genellikle bir grubun ya da toplumsal bir sınıfın çıkarlarını savunmak veya korumak iddiasıyla ortaya çıkmazlar. Parti programları da incelendiğinde tüm toplumsal sınıfların çıkarlarını savundukları iddia ettikleri görülmektedir. Her ne kadar her partinin politik tutumunun ya da ideolojik yaklaşımının yakın olduğu gruplar bulursa da partilerin en temel amacı seçmenlerin çoğunluğunun oyunu almak olduğu için toplumun genelini hedefe koymaktadırlar (Özdemir, ve Atılğan, 2014: 240). Nitekim siyasal partileri toplumlardaki diğer örgütlerden ayıran temel fonksiyon onun hükümet etme yani iktidarı elde etme amacında olmasıdır.

Siyasi partilerin ortaya çıkmasıyla birlikte ülkelerdeki parti ve siyasal durumlarına göre siyaset bilimciler tarafından çeşitli parti sistemleri ortaya çıkmıştır. Bunlardan en başında Duverger tarafından ülkedeki parti sayısına göre yaptığı “tek partili, iki partili ve çok partili” sistem ayrımı gelmektedir. Kısaca bunlara da değinmek gerekirse; tek partili sistemler de siyasal ve anayasal süreç tek bir partinin elinde bulunduğu bir yapıyı ifade eder. Yani iktidar tek bir partinin tekelindedir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki tek partili sistemin her zaman sadece tek bir partinin olduğu anlamını taşımamaktadır. Birden fazla parti olabilir ancak diğer partiler ile bir parti arasında eşit ve özgür rekabet şartları bulunmuyorsa ve hep bir parti iktidarı elde ediyorsa işte o zaman da tek partili bir sistemden söz edilebilir. Sistem çoğulcu

bir yapıda olsa da tek bir parti uzun dönemler iktidarı elde ediyorsa ve seçmeni uzun yıllar konsolide edebiliyorsa o zaman da tek partili bir sistemden söz edilebilir. Bu da hâkim parti sistemi olarak da ifade edilebilmektedir (Özdemir ve Atılğan, 2014: 246, Özbudun, 1964: 42). 1923-1946 arası Cumhuriyet dönemi Türkiye'si tek partili sistem olarak değerlendirilmektedir.

İki partili sistemlere bakıldığında ise tekelci bir yapıdan ziyade siyasal yarışmaya açık demokratik plüralizm (çoğulculuk) bir sistemin olduğu söylenebilir. Ancak şunu ifade etmek gerekir ki bu sistemde siyasal hayat içerisinde sadece iki partinin olacağı anlamına gelmez. Bu sisteme temel olarak iki partinin çoğunlukla yarış içerisinde olduğu ve iktidara talip olduğu bir siyasal hayat söz konusudur. Bunların yanında kitlesi çok daha küçük partiler olsa da bunlar iktidara talip olabilecek kapasitede partiler değildir. Sistemin diğer bir özelliği ise iki büyük partiden biri parlamentoda çoğunluğu elde ederek koalisyona gerek olmadan hükümet kurabilmektedir. Tam anlamıyla iki partili sistem çok yaygın olmamakla birlikte Amerika ve İngiltere'de görülmektedir. Sistemin pratik anlamda uygulanmasının en temel nedenlerinden birisi siyasal istikrarı sağlamasıdır. Çünkü iki parti çoğunluğu almakta ve koalisyona ihtiyaç olmadan bir tanesi iktidarı elde edebilmektedir. Bu da parlamentoda hükümet bunalımlarının ve siyasal krizlerin ortaya çıkmasını engeller. Diğer bir neden ise siyasal sorumluluğun kimde olduğu kesin olarak bilinmektedir. İktidarda olan parti tüm sorumluluğu üstlenmiştir. Dolayısıyla seçmene kimin hesap vereceği açık bir şekilde bellidir (Kapani, 2007: 199-201). Türkiye'de de 1950-1960 arasındaki parti sistem iki partili bir sistem olarak görülebilir.

Son olarak Çok Partili Sistemi ele almak gerekir. Bu sistemde ikiden fazla parti siyasal hayat içerisinde aktif olarak bulunmakta ve siyasal yarışmada birbirini yakından takip etmektedirler. Yani bu sistemde partiler hem iktidarı elde edebilmekte hem de iktidar dengesini etkileme gücüne sahiptir. Siyaset bilimi literatüründe bu sistem ılımlı ve aşırı olmak üzere iki ayırım ile açıklanmaktadır. Kısaca ılımlı çok partili sistemde partiler, iki ana veya merkez etrafında çoğunluk kümelenme eğilimindedir. Bu kümelenmeden kasıt ortak bir program, güç birliği, parlamentoda birlikte hareket etme gibi sistemin istikrarlı bir şekilde işlemlerini sağlayan bir takım

özellikleri barındırmasıdır. Aşırı çok parti sisteminde ise sayıdan ziyade niteliksel anlamda partilerin farklılaşmasıdır. Yani partiler arasında ideolojik kutuplaşma ve görüş ayrılıkları bu sistemde fazladır. Partiler arasındaki bu farklılıklar beraberinde bölünme ve istikrarsız bir sistemi de beraberinde getirmektedir (Kapani, 2007:202-203). Örneğin 1970'ler Türkiye'sinde birbirinden farklı program ve ideolojik düşünceye sahip birçok parti seçimlere girmiş ve 1980 darbesine kadar görüş ayrılıklarının fazla ve kutuplaşmanın getirdiği istikrarsız bir siyasal dönem yaşanmıştır. Dolayısıyla siyasi parti sistemi hem siyasal istikrar hem demokrasi hem de seçmen açısından önemlidir. Bunun yanında diğer siyasal partiler açısından yapılan diğer bir ayırım ise temel özellikleri üzerinden yapılan ayırımdır. Bu ayırımdan en önemlisi⁹ 1951 yılında Duverger tarafından yapılan ‘‘Kadro Partileri ve Kitle Partileri’’ dir.

Kadro partileri, iktidar yarışmasında Batı'da görülen ilk örnekleri görülen partiler olarak ifade edilebilir. Bu partilerin temel özellikleri; üye sayılarını arttırmak için özel bir çabaya girmezler, nicelikten ziyade niteliğe önem verirler, zengin ve seçim çevrelerinde etkili isimleri bir araya getirerek partiye hem oy hem de maddi destek sağlanmasını hedeflemektedirler. Bu partiler seçim dönemleri dışında çoğunlukla faaliyet göstermektedirler. Genel oy ilkesinden önce çıkan kadro partileri, üye sayısını arttırma ve örgütlenme konularında özel bir çaba içine girmemektedirler. Tabi demokrasinin yaygınlaşması, oy ilkesinin genişlemesiyle birlikte bu partiler de bazı özelliklerini değiştirmişlerdir. Kitle partileri ise 20. yüzyıl itibariyle yani kadro partilerinden çok daha sonra ortaya çıkmışlardır. Buna da yine kitlelerin oy hakkını elde etmesi vesile olmuştur. Kadro partilerinin aksine kitle partilerinde üye sayısı ve bunu arttırmak en temel amaçtır. Bu sadece maddi amaçla değil, siyasal yönden de onlar için önem arz etmektedir. Bundan dolayı da örgütlenme de kitle partileri açısından hayati öneme sahiptir (Kapani, 2007:186-187).

2.1.4.Seçmen ve Seçimler

Seçmen, literatürde belirli bir tercihte bulunan kimse olarak tanımlanmaktadır. Birçok demokratik sistemde seçmen, 18 yaşını doldurmuş, silahaltında bulunmayan

---

⁹ Duverger'in yanında Neuman'ın ‘‘Bireysel Temsil Partileri ve Sosyal Bütünleşme Partileri’’ ayrımı da bulunmaktadır. Detaylar için bkz. (Kapani, 2007:189-190).

ve hükümlü olmayan ve oy verme tercihi bulunan kişiler olarak tanımlanmıştır (Özhan, 2018:4). Ancak seçmenin ortaya çıkışı tabii ki böyle standart tanımlar ve kolay bir süreç üzerinden olmamıştır. İnsanlık tarihinin belirli mücadeleler sonucunda vatandaş statüsündeki kişiler bugünkü geniş anlamıyla seçmen olabilmıştır. Seçmen kavramı köken olarak Antik Yunan'a dayanmaktadır. Antik Yunan'da demokrasi, "deme ya da demeoi" (mahalle) ile "kratos" (yönetmek) kelimelerinden oluşmaktadır. Yani demos kratia, mahallelerin yönetimi, halkın yönetimi anlamına gelmektedir. Kavram Antik Yunan'da ortaya çıkmış olmasına rağmen halk olarak ifade edilen kesimi sitenin tüm bireylerini kapsamamaktadır. Dolayısıyla yurttaş tanımı bugünkünden daha dar bir çerçevededir. Antik Yunan'da yurttaşlık bu bağlamda siyaset hakkı sadece erkek, özgür, yerli ve 18 yaşından büyük bireylere aittir. Yani nüfusun çok az bir kısmı yurttaş-seçmen olarak kabul edilmiş ve siyaset yapma hakkı verilmiştir. Kadınlar, köleler ve yabancıların siyaset yapma hakkı bulunmamaktadır (Alkan, 2006:135)

Dünya tarihi boyunca seçmen olmanın, yurttaşlık, yaş, cinsiyet, eğitim, ırk, toprak vb. gibi çeşitli ölçütleri olmuştur. Dolayısıyla demokrasinin tarihi, yurttaşlık-seçmen tanımının genişlemesinin de tarihidir. Bu genişlemenin en önemli noktalarından bir tanesi Fransız İhtilali'nden sonra ve özellikle 19 yüzyılın ortalarından itibaren her yurttaşın oy hakkına sahip olması ile her yurttaşın tek oy hakkına sahip olması (genel ve eşit oy) yaygınlık kazanmaya başlamıştır. 20. Yüzyıl ile birlikte de genel ve eşit oy ilkesi birçok ülkenin anayasalarında yer alarak hukuki boyut kazanmış ve anayasalara girmiştir. Bunda da yine 19. Yüzyıldan itibaren ekonomik, siyasal değişimlerin yanında toplum ayaklanmalarının da hakların elde edilmesinde önemli etkenlerden birisi olmuştur (Alkan, 2006:137). Bugün ise birçok demokratik ülkede belirli yaşa gelmiş, cinsiyet ayrımı olmaksızın vatandaşlık bağı ile o ülkeye bağlı olan herkes seçmen olarak tanımlanmaktadır. Hükümlü ve silahaltında olan bireyler ise buldukları an itibarıyla günümüzde seçmen olamamaktadır.

Seçmenlerin bireysel olarak en aktif ve belirleyici şekilde katıldığı siyasal katılım faaliyeti seçimlerdir. Bugün bireylerin ülkelerin nasıl yönetileceği ile ilgili görüşlerini sunmasının en temel yoludur. Siyasi sürecin en önemli noktalarından biri olan seçimler, aynı zamanda demokrasinin de uygulamaya konmasıdır. Bazı siyaset

bilimciler seçimleri demokrasinin kalbi olarak ifade etmişlerdir. Schumpeter (2003), demokrasiyi halkın oyunu almak için girişilen mücadele yoluyla devlet makamına gelmenin bir aracı olarak kurumsal bir düzenleme olarak tanımlamıştır. Yani ona göre demokrasi, halkın kendisini yönetecek kişileri kabul veya reddetme olanağına sahip olması anlamına gelmektedir. Seçimler de bunun en temel aracıdır. Ancak seçimlerden kasıt özellikle rekabete dayalı seçimlerdir. Bu noktada ilk olarak sorulacak soru hangi pozisyonlar seçimle göreve gelmelidir ya da gelmektedir? (Heywood, 2014:298-299). Çoğu ülkede yerel ve ulusal düzeydeki yönetenler halk tarafından seçilmektedir. Kimlerin seçimle göreve geleceği ise ülkelerin sistemlerine göre değişiklik göstermektedir. Örneğin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) gibi yerel yönetimleri güçlü ülkelerde sadece siyasi görevlerin yanı sıra bazı bürokratik konumlarda kimlerin olacağı da seçimler aracılığıyla belirlenmektedir. Aynı zamanda yine ABD’de birçok eyalette savcılar hukuk kariyerinin yanında seçmenin desteğini alarak göreve gelmektedir. Türkiye’nin de aralarında bulunduğu birçok ülkede ise genellikle yerel yönetim, meclis, hükümet ve devlet başkanı seçimle göreve gelmektedir (Dikici, 2013:146). Türkiye özelinde daha detaylandırılacak olursa Cumhurbaşkanı, partilerin belirlediği ve yasama faaliyetinde bulunacak milletvekilleri, yerel yönetimde yer alan belediye başkanları ve belediye meclisleri halk tarafından seçilmektedir.

Seçimlere ilişkin üçüncü ve önemli bir soru ise oylar nasıl verilir? Modern siyasal seçimlerde genellikle gizli oy ilkesine göre oy pusulalarıyla oylar verilmektedir. Gizli oy pusulalarından kasıt, seçmen oy vereceği adayların veya partilerin yer aldığı pusula ile gizli bir şekilde oyunu kullanmaktadır. Bu gizlilik seçimlerin yozlaşma ve kişilerin etkilenme tehlikesinin önüne geçirmektedir (Heywood, 2014:299). Çünkü bu sayede hangi seçmenin hangi adaya veya partiye oy verdiği gizli kalmaktadır. Böylece de seçimlerin adil ve güvenilir bir şekilde gerçekleşmesi sağlanmış olur. Nitekim Türkiye’de 1946 seçimleri açık oy gizli tasnif yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Yani seçmen oyunu kullanırken herkesin görebileceği şekilde kullanmış, oylar sayılırken ise gizli bir sayım gerçekleştirilmiştir. Bu da seçimlerin ve sonuçların adil, güvenilir bir şekilde yapılmasının, sonuçlanmasını engellemiştir.

Seçimlerin adil ve demokratik olabilmesi için sorulacak bir diğer soru da rekabetçi olup olmadığıdır. Yani seçimler rekabete dayanır mı dayanmaz mı sorusu seçimler ve demokrasi için hayati bir sorudur. Birçok ülkede seçimler olsa bile seçmenler rekabetçi bir yarıştan ziyade tek bir aday veya partiyi oylayabilmektedir. Heywood, bu konuda Ortodoks komünist rejimlerde tek adaylı seçimlerin bir kural olduğundan bahsederken (Heywood, 2014:299), Türkiye’de cumhuriyetin kuruluştan 1946 yılına kadar tek partili seçimler bunun bir rneği olarak ifade edilebilir. Zaman zaman ise bağımsız adayların seçimlere girdiği görülse de rekabetçi bir sistemin uzun bir süre yer almadığını söylemek mümkündür.

Seçimler ile ilgili değinilmesi gereken diğer bir husus ise işlevinin ne olduğudur. İlk olarak demokratik sistemlerde seçimler siyasi istihdamın temel kaynağı olarak görülmektedir. Seçmenin seçimlerde partilerin gösterdiği adaylara veya bağımsız adaylara oy vererek onları bir nebze siyasal alanda istihdam edilmesini sağlamaktadır. Aynı şekilde adaylar veya partiler de bu istihdamı alabilmek için seçmenin isteklerini yerine getirebilecek, hükümet etme faaliyetini üstlenebilecek dolayısıyla siyaset yapabilecek beceri ve yeteneklere sahip olduklarını çeşitli propaganda araçları ile seçmenlere göstermeye çalışmaktadır. Dolayısıyla seçimlerde tüm kamu kurumları için veya tüm kamu hizmetleri için bir alım yerine bu alımları yapacak yetenekte görünen parti ve adayların istihdam edilmesini sağlamaktadır. İkinci önemli işlevi hkmetleri kurmada doğrudan veya dolaylı bir araçtır. Örneğin Amerika ve Fransa’da hükümetler doğrudan seçimler yoluyla kurulmaktadır. Ancak daha yaygın olan parlamenter sistemlerde dolaylı olarak hükümet kurulmasını etkileyen bir araç konumundadır. Seçimler belirtilen yollarla diğer bir işlev olan temsiliyeti sağlamaktadır. Yani bireyin, vatandaşın, grupların adil ve rekabetçi şekilde seçtikleri parti ve adaylar yoluyla siyasal alanda temsil edilmesini sağlamaktadır. Bu durum da yine diğer bir işlev olan meşruiyet zeminin oluşturmaktadır. Yani bireyler seçimler yoluyla kendisini yönetecek kişilere yetki vermekte ve bu yetkiyi adil, rekabetçi bir yol ile verildiği içinde tamamen meşru bir zemine oturmaktadır. Seçimlerin en temel işlevleri bunlardır. Bunların yanında seçmenlerin süreç içerisinde kampanyalar, propagandalar, partiler, adaylar ile siyasal

anlamda eğitilmektedir. Dolayısıyla seçimler seçmenleri eğitmekte, bilgilendirmektedir (Heywood, 2014:300-301).

Bu noktada vurgulanması gereken en temel hususlardan bir tanesi seçimler her ne kadar demokrasinin kalbi olarak adlandırılrsa da göreve gelen hükümetler, liderler veya partiler bu durumu askıya alabilmekte hatta ortadan kaldırebilmektedir. Dolayısıyla adil ve düzenli seçimlerin sonucunda kazanan partinin ne özgürlük, ne eşitlik, ne de refah getireceğinin garantisi bulunmamaktadır. Zaten bu da mümkün değildir. Bunun en temel örnekleri olarak da Almanya’da 1933’te Hitler ile İtalya’da 1922’de Mussoli’nin partileri yapılan seçimlerle iktidara gelmiştir (Dikici, 2013:147). Dolayısıyla demokratik seçimlerle iktidara gelen bir parti baskıcı uygulamalara girişebilmektedir.

Dolayısıyla hem siyasi partiler açısından hem de bireyler açısından seçimler demokrasilerin gelişmesiyle birlikte daha da önemli hale gelmiştir. Aynı zamanda kentleşmenin etkisiyle birlikte de bir arada bulunan ve kalabalıklar halinde yaşayan seçmenler oy verme davranışı bağlamında birlikte yaşadıkları kişilerden etkilenebilmektedir. Özellikle metropollerde 1980’lerden sonra değişen ekonomi politikaları, güvenlik ihtiyacı vb. birçok faktör ile birlikte yeni yaşam alanları ortaya çıkmıştır. Kapalı siteler olarak bilinen bu yeni yaşam alanları binlerce konutun ve binlerce insanın bir duvarın ardında birçok ihtiyacını karşılayabilmektedir. Bireylerin yaşadıkları bu yeni yaşam alanları hem sosyolojik hem de politik açıdan son dönemlerde çalışılan konulardan birisi olmuştur. Bu çalışmanın da temelini oluşturan kapalı sitelerin ne olduğunu, nasıl ortaya çıktığı, literatürdeki yeri ile birlikte dünyadaki örneklerini ve Türkiye özelinde ele almak gerekmektedir.

2.1.5. Kapalı Siteler

Kentleşmenin etkisiyle artan nüfus, toplum içerisinde birçok olguyu değiştirdiği gibi kentlerdeki konut yapısında da değişikliğe neden olmuştur. Sadece kentleşmenin etkisi değil, aynı zamanda sanayileşme ile birlikte kapitalist sistemin gelişimi, sosyal, kültürel, politik, güvenlik, suç gibi birçok faktörde meydana gelen değişiklikler yaşanan alanların/mekânların da değişmesine neden olmuştur. Kapalı konut siteleri de sanayileşme ile değişmeye başlayan bu faktörlerin, kapitalist sistemin ve ona ait kültürün bir ürünü olarak ortaya çıkmıştır (Altun, 2010: 221).

Kapalı topluluklar olarak bilinen kapalı sitelerin farklı tanımlamaları bulunmaktadır. Kavram olarak “*gated communities*” olarak kullanılmakla beraber farklı çalışmalarda “*edge cities* (kenar kentler)”, “*gated enclaves* (kapılar ardındaki yerleşim bölgeleri)”, “*enclosed neighbourhoods* (kapalı mahalleler)”, “*fortified enclaves* (duvarlarla çevrelenmiş yerleşim bölgeleri)”, “*enclosed housing developments* (kapalı konut yerleşimleri)” gibi birçok şekilde de kullanılmaktadır (Garreau, 1991, Calderia, 1996, Glasze, 2003).

Kapalı sitelerin ana girişinde bir kapı ve burada bir güvenlik kontrol noktası, bununla birlikte trafiğe kapalı ya da sadece kapalı site sakinleri için özel olarak yapılan yolların olduğu, çoğunlukla kamusal alanların özelleştirildiği ve kısıtlı erişime sahip yerleşim ve yaşam alanları olarak tanımlanmaktadır. Bu yaşam alanlarının çeşitli formlarında kapı, duvar veya çit kullanılabilir. Temelde çevrili ve güvenli bir girişi olan, yaşayanlar için kartlı giriş sistemi, daha gelişmişlerinde yüz tanıma, araç tanıma gibi sistemleri bulunan, kameralar ile takip edilen ve 24 saat güvenlik personellerinin güvenlik kontrolünü sağladığı, çevrilen alandaki evlerin yanı sıra, tüm kaldırımların, sokakların ve içerideki tüm fiziksel imkânların da çevrildiği, yaşayanların boş zamanlarını kolaylıkla değerlendirebileceği faaliyet olanakları bulunan ve hemen hemen kentlerin her bölgelerine yapılabilen yaşam alanları olarak bilinmektedir (Blakely and Snyder, 1997:1-2, Grant and Mittelsteadt, 2004: 913, Landman, 2000:2, Low, 2003, Özgür, 2006: 80). Bu topluluklar sadece konut alanlarını dışarıda kalanlara kısıtlamamakta aynı zamanda kamusal alanın (yollar, parklar, tesisler gibi) ve hizmetlerin de kullanımını kısıtlamaktadır. Toplulukların büyüklüğü türlerine göre birkaç adet tek katlı konut da olabilirken binlerce konutun da olduğu konutlar dünyanın çeşitli ülkelerinde görülmektedir. Fiziki ve sosyal imkânları da golf sahaları, tenis kortları, fitness merkezler, yüzme havuzları, göller, bahçeler ve manzaralı alanlar ile birlikte bireylerin kapıların öteki tarafına geçmeden market, kafe, eczane gibi çeşitli ihtiyaçlarını da giderebileceği ticari ve kamu tesisleri de bulunabilmektedir (Low, 2003: 12). Dolayısıyla bu özellikler kapalı sitenin büyüklüğü, yaşayan sayısı ve ekonomik durumları ile birlikte yapıldığı konuma göre çeşitlilik göstermektedir.

Kapalı sitelerin tanımlarında yer alan temel özellikleri ile birlikte bireylere önemli ölçüde güvenli bir yaşam alanı vaat etmektedir. Bireyler tarafından tercih edilmesindeki başat faktör de budur. Güvenlik ihtiyacının yanında bu toplu yaşam alanında ikamet edecek bireylere sağlamış olduğu fiziksel ve sosyal imkânlar yine tercih edilmesinde önemli rol oynamaktadır. (Blakely and Snyder, 1997, Manzerat, 2016). Tüm bu fiziki ve sosyal imkânların yanı sıra bireylere sunmuş olduğu statülerini ve sosyal çevreleri doğrudan veya dolaylı olarak koruyabilme imkânı hem tüm dünyada yaygınlaşmasını hem de tercih edilmesini sağlamıştır.

Bu topluluklar içerisinde yaşayan veya yaşamak isteyen bireylerin çoğunlukla belirli bir statü, sınıf veya ekonomik duruma sahip olmaları gerekir. Ekonomik durumu belirli bir seviyenin altındakilerin bu topluluklarda yaşama ihtimalleri neredeyse yok denecek kadar azdır. Örneğin bu topluluklardaki yüksek mülk fiyatları ile topluluk girişi kontrol edilmektedir. Böylece kapalı sitelerde yaşayan bireyler tercihleriyle birlikte aslında beraber yaşamak istedikleri ve bulunmak istedikleri çevreyi de dolaylı yoldan seçmekte, bunun kontrolünü sağlamaktadır. Aynı zamanda istenmeyen kişileri veya faaliyetleri de duvarın arkasında bırakarak konutların maddi değerini de korunmaktadır (Sanchez at all, 2005: 283). Nitekim bu sayede kapalı siteler, bireylere doğrudan veya dolaylı yoldan çevre kontrolü imkânı sağlamaktadır.

Sosyal statünün korunması, çevre kontrolü ve en temelde güvenlik ihtiyacı, kapalı sitelerin tercih nedenleri arasında başat faktörlerdir. Ancak güvenlik bağlamında kapalı sitelerin tam anlamıyla bu ihtiyacı karşılayıp karşılamadığı ya da kapının iç tarafının ne kadar güvenli olduğu da tartışma konusudur. Fakat bu topluluklarda yaşayan bireylerin psikolojik olarak kendini rahat ve güvende hissettikleri de tartışılmaz bir gerçekliktir. Çünkü bu toplulukların çektiği duvarlar, çitler ya da kapılar suç, uyuşturucu, vandalizm, özel mülkiyete saldırı gibi birçok korku ve endişe yaratacak yasa dışı olayları dışarıda tutmakta veya tutmayı amaçlamaktadır. Kapılar veya duvarlar bu fonksiyonları yerine getirirken aynı zamanda sosyal ve ekonomik olarak da bir güvenlik yaratarak arzu edilen bir imajı ortaya koymaktadır. Dolayısıyla kapalı siteler, bireylerin psikolojik olarak rahatlamasının, sosyal statülerinin onaylanmasının ve bilinmeyenlerin dışarıda tutulmasının bir yolu olarak

görülmektedir (Sanchez at all, 2005 283). Kapalı siteler bir bağlamda dışarının bilinmezliğini kapının ardına bırakarak yaşayan bireylere daha güvenli, sosyal statülerine uygun ve daha konforlu bir yaşam alanı vaat etmektedir (Guterson, 1992). Güvenli bir ortam, güvensiz veya tehlikeli olarak düşünülen kişileri, grupları dışarı tutmaktadır. Kapalı siteler bireylere bu ayrıcalığı tanır ve bu işe yararken, geriye kalanlar açısından toplumun güvenliğine yönelik oluşacak kolektif sorumluluğun azalmasına neden olmaktadır (Low, 2003: 17). Dolayısıyla kapalı sitelerde yaşayan veya yaşamak isteyen sakinler, toplumun problemlerinden kendilerini soyutlayarak, imkânları ve statüleri doğrultusunda oluşan bu yeni yaşam alanları tercih etmektedirler. Nitekim Low (2003), bireylerin tercih nedeninin güvenlikten ziyade kapalı siteler, suç eylemlerinin daha fazla olabileceği ya da suç eylemleri ile özdeşleşen grupların içeriye girmesini zorlaştırmakta ve böylece kendilerinin ya da ait olduğu grupların statüleri korunmaktadır.

Kapalı sitelerin tüm bu özellikleri tercih eden bireyler için olumlu gözükürken, kapalı siteler, sosyolojik ve politik olarak olumsuz durumları da beraberinde getirmektedir. Kentsel parçalanma ve ayrışma (*fragmentation and segregation*) bu toplulukların getirmiş olduğu olumsuz sonuçlardandır (Blakely and Snyder, 1997, Manzerat, 2016). Kapalı siteler, çekilen duvar, kapı veya çitler ile birlikte buldukları bölgelerde sosyal ayrışmayı¹⁰ da beraberinde getirmektedir (Andersen, 2004: 14). Örneğin Amerika Birleşik Devletleri'nde hali hazırda olan sosyal ayırım, ırkçılık gibi birçok problem kapalı sitelerin yaygınlaşmasıyla birlikte daha belirgin hale gelmekte, buralarda yaşayan sakinler ile dışarıda kalanlar arasında bir dizi değer çatışmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla çevrilen duvarlar veya kapılar sadece fiziksel aktivitelerin engellenmesi değil, aynı zamanda sosyal ve psikolojik etkileri görünür hale getiren engeller olarak görülmektedir. Çünkü pratik açıdan hem kamu hem özel ulaşım için mevcut olarak kullanılacak yollar, caddeler, kaldırımlar gibi alanlara da erişimi kısıtlamaktadır. Sadece ulaşım değil, kapalı sitelerin yükseldiği alanlar genellikle kamu arazileri veya kamusal alanlardır (Low, 2003: 12). Bu durum duvarın dışında kalanlar için kamu arazilerinin, açık alanların ve parkların

---

¹⁰ Gruplar arasında artan sosyal ve kültürel farklılıklara yol açan, etnik ya da sosyal olarak farklı grupların mekânsal olarak ayrışması olarak tanımlanmaktadır (Andersen, 2004: 14)

kullanımından yoksun bırakmaktadır. Sadece kapalı siteler içerisinde yaşayan bireylerin kullanımına tahsis edilmesi kamu etiği açısından da ciddi problem teşkil etmektedir

Sosyal ayrışmanın yanı sıra aynı çevrede yaşayan, farklı statü, ekonomik ve kültürel özelliklere sahip topluluklar ya da bireyler arasında politik ayrışmanın da ortaya çıkabileceğini ve bunun siyasal olarak etkileri ortaya çıkabilir. Bu noktada şunu vurgulamak gerekir ki özellikle Amerika'dan başlayarak birçok ülkede kapalı sitelerin yerleşmesinde ve yayılmasında ve tercih edilmesindeki temel etken zaten olumsuz görülen (sosyal ayrışma, kentsel parçalanma vb.) bu durumlardır. Yani ırk (özellikle Amerika'da siyahiler ve beyazlar), statü, sınıf gibi faktörler ile diğerlerinden ayrılmak isteyen, farklılığını göstermek, kendisinden olmayan ile birlikte yaşamamak isteyen kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkmıştır. Temel sebep olarak da güvenlik gösterilmiştir. Ancak 2000'lerden sonra tüm dünyada hızla yayılan bu sitelerin satış ve pazarlama tekniklerine bakıldığında güvenlikten daha ön plana çıkan sosyal imkânlar ile birlikte tercih edenin sosyal, sınıfsal ve statüsünü gösterecek şekilde planlandığını görmek mümkündür. Dolayısıyla parçalanma ve ayrışma olumsuz gibi görünürken aslında istenmeyen de bir sonuç veya durum değildir.

Bunun yanı sıra yine özellikle bu toplu yaşam alanlarının Amerika'da giderek yaygınlaşması tercih eden ekonomik sınıfların da çeşitlenmesini sağlamıştır. Beyazların yaşadığı ve kapalı sitelerin birer yerleşim bölgeleri olarak halk nazarında klasik kapalı site olarak algılananların yanı sıra artık orta düzeyde gelire sahip, azınlık gruplarının veya kiracılarının da yaşadığı kapalı sitelerin ortaya çıktığı görülmektedir. Bunlardan ilki sınıf veya statü nedeniyle tercih edilirken, ikincisi daha çok güvenlik kaygısı ile tercih edilmektedir. Orta gelirli olanların tercih sebebinin sadece güvenlik kaygısı olduğu söylemek yanlış olacaktır. Temel faktör güvenlidir ancak bunun yanında orta gelirli için kapının dışından daha konforlu ve statü göstergesi olması yine etkili faktörler arasındadır. (Sanchez at all, 2005 282-283). Bu farklılaşma sadece Amerika'ya ait bir olgu da değildir. Örneğin, Suudi Arabistan'da gurbetçi işçilerin barınma ihtiyaçları için bu tarz konutlar tercih

edilirken, Güneydoğu Asya'da aşırı yoksulluk karşısında güvenli bir yaşam tarzı olarak yine kapalı konutlar tercih edilmektedir (Low, 2003: 15). Dolayısıyla kapalı siteler farklı amaçlara hizmet ederken, ülkeden ülkeye göre tercih nedenleri, kültürel ve sosyal etkileri de farklılaşmaktadır.

Kapalı sitelerin genel özelliklerini toplamak gerekirse (Blakely and Snyder, 1997; Grant and Mittelsteadt, 2004);

Çevrili bir alanı ve işlevi bulunmaktadır. Güvenlik özellikleri ve bariyerleri bulunmaktadır. Diğer konutlara göre farklı olanakları ve tesisleri bulunmaktadır. Yaşayanları diğerlerinden ayırtıran özellikler bulunmaktadır. Yaşayanların tesisleri ve alanları kullanım hakları bulunmaktadır. Farklı konumlara inşa edilebilmektedir (Şehir merkezi, yüksek bir alan, manzaralı bir bölge gibi.).Boyutları ve konut sayıları genellikle fazla, geniş bir alana yapılmaktadır. Yaşayanlar için belirli kuralları ve kurulları bulunmaktadır.

Kapalı siteleri tanımlayan bu özelliklere bakıldığında her birinin fiziksel, ekonomik ve simgesel olarak bir karşılığı bulunmaktadır. Çevrili bir alanın bulunması ve bunun muhafaza edilmesi, fiziksel anlamda insanların güvenliğini sağlamakta, ekonomik olarak içerinin belirli bir ekonomik seviyedeki insanların yaşayacağı bir alan haline getirmekte ve konutun gelecekteki piyasa değerini korumaktadır. Sosyal açıdan mekânın gizliliği ile birlikte yaşayanlara bir ayrıcalık tanındığını gösteren duvarlar veya kapılar, simgesel olarak da buranın yine ayrıcalıklı bir topluluk olduğu gösterdiği söylenebilir. Yukarıda sayılan tüm özellikler kapalı sitelerin, fiziksel, ekonomik, sosyal ve simgesel olarak birer fonksiyonun olduğu düşünülmektedir (Grant and Mittelsteadt, 2004:918). Jorgensen ve Stedman, yaşanılan yer ile kimlik arasında doğrudan bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bireyler veya gruplar arasında ile çevreleri arasında oluşan sosyal, psikolojik, politik ve kültürel bağ yer yoluyla olmaktadır. Kapalı bir siteye de taşınmak hem sosyal açıdan hem de psikolojik açıdan karmaşık bir olaydır. Çünkü burada yeni bir yer kimliği, yaşanılan yer ile kurulacak yeni bir bağ, benlik ve yer duygusunun yeniden kurulmasını gerektirmektedir (Jorgensen and Stedman akt. Low, 2003: 84). Sosyolojik ve psikolojik durumların yanı sıra politik bağlamda da kapalı sitelerin önemli olduğu

ancak özellikle oy verme davranışı bağlamında araştırılmadığı görülmektedir. Nitekim oy verme modellerinde birlikte yaşayan insanların oy verme davranışında birbirinden etkilendiği düşünüldüğünde bu mekânların etkilerinin araştırılmaması olması hem seçmen davranışları bağlamında hem de siyaset bilimi bağlamında bir eksiklik olarak düşünülebilir.

Dolayısıyla kapalı sitelerde yaşayan veya yaşamak isteyen bireyleri fiziksel, aktivite ve temelde güvenlik açısından konforlu bir alan beklerken sosyal ve psikolojik açıdan da yeni bir kimlik sürecinin beklediğini söylemek gerekir. Bu sürecin sonunda adapte olabilenler kapalı sitelerde yaşamaya devam edebilirken, konforun yanı sıra getirilen kurallar ile birlikte sürekli takip edilen bireylerin özgürlüğünün kısıtlandığı düşüncesi ve yeni yere adapte olamamasıyla birlikte kısa süre konforlu alandan vazgeçebilmektedir.

Kapalı siteler, özellikle 1980'lerden sonra Amerika'da ortaya çıkmış ve giderek yaygınlaşmıştır.¹¹ 1985 yılına kadar özellikle ABD'de çok fazla yaygın olmayan kapalı siteler sonrasında kentleşmenin hızla artmasının da etkisiyle 3 milyondan fazla insanın bu alanlarda yaşadığı tahmin edilmektedir (Blaky and Snyder, 1999:4).

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki kapalı sitelerin ilk örnekleri 1850'lerde inşa edilen Eagle Ridge, New Jersey gibi bölgelerde zengin ailelerin yıl boyunca yaşayabilecekleri tatil köyleri olarak ortaya çıkmıştır. 1960 ve 1970'lerde ise Leisure World gibi planlı emeklilik/inziva toplulukları orta sınıf Amerikalıların yaşadıkları ve duvarlarla çevrilen yaşam alanları olmuştur. Kapalı siteler bu tarihten sonra tatil köylerine, ülkenin geneline ve son olarak da banliyöler olarak gelişmiş ve yaygınlaşmıştır (Low, 2003: 14) Belirtildiği gibi 1980'lere kadar sınırlı kalan kapalı site alanları, bu tarihten itibaren lüks emlak spekülasyonu, gösterişçi tüketim eğilimi, ayrıcalıklı hissetme, prestij, güvenlik ve eğlence için tasarlanmış golf sahaları gibi nedenlerden dolayı hem Amerika'da hem de birçok ülkede artış göstermiştir (Blaky and Snyder, 1999:4-5). California, Texas ve Arizona'da ortaya çıkan ve Amerika'da

---

¹¹Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Arjantin, Malezya, Brezilya, İspanya, Hindistan, Suudi Arabistan gibi ülkelerde farklı formlar ile birlikte yaygınlaşmaktadır (Manzerat, 2016). 2000'lerden itibaren de Türkiye'nin özellikle büyükşehirlerinde farklı formlarda hızla sayılarının arttığını söylemek mümkündür

ülkenin tamamına yayılan kapalı sitelerde 1995 yılında dört milyon, 1997’de sekiz milyon, 1998’de on altı milyon insanın yaşadığı ve 1997’de yirmi binden fazla kapalı site bulunurken, bu alanlarda üç milyondan fazla kapalı sitenin bulunduğu tahmin edilmektedir (Low, 2003: 14-15). *The Community Association Institute* 2002 verilerine göre ise, 47 milyon Amerikalının 231.000 adet toplu yaşam alanı olarak sayılan alanlarda yaşadıkları belirtilmiştir. Ayrıca yeni yapılan tüm konutların %50’sinin bu şekilde olduğu da ifade edilmektedir (Webster and Glaze, 2002:315).

Kapalı Site Tipolojileri

Amerika, İngiltere, Arjantin, Malezya, Brezilya, İspanya, Hindistan, Suudi Arabistan gibi birçok ülkede giderek yaygınlaşan kapalı sitelerin dünya üzerinde çeşitli formları bulunmaktadır. Bu formları bilimsel anlamda ortaya koyan araştırmacılar dört farklı tipolojiyi literatüre kazandırmıştır: Blakely ve Snyder’in tipolojisi, Burke’ün tipolojisi, Luymes’in tipolojisi, Grant ve Mittelsteadt’ın tipolojisi (Manzelat, 2016: 671).

Blakely ve Snyder’in sınıflandırmasına göre (1997) tüm duvarlarla çevrilmiş ve güvenlik önemlerinin olduğu kapalı siteler veya kapalı topluluklar birbirinin aynısı değildir. Birbirine benzemeyen birçok yönü bulunan kapalı sitelerin hitap ettikleri kitle veya ekonomik anlamda hitap ettikleri pazar aynı değildir. Dolayısıyla bu da araştırmacıların farklı kapalı sitelerinin özellikleri, hitap ettikleri kesim, yapıldıkları bölge gibi kriterler ile birlikte sınıflandırmasına neden olmuştur.

Blakely ve Snyder, yaptıkları araştırma sonucunda kapalı toplulukları üç ayrı sınıfa ayırmıştır. Bunlar; yaşam stili toplulukları (*lifestyle communities*), prestij toplulukları (*prestige communities*) ve güvenli bölge topluluklarıdır (*security zone communities*) (Blakely and Snyder, 1997). Araştırmacıların bu tipolojileri, Kuzey Amerika’daki farklı nedenlere göre şekillenen kapalı siteleri kapsamaktadır (Rafiemanzelat, 2016). Özellikle Amerika’daki tüm gelir seviyeleri ve farklı türleri olan kapalı siteleri sınıflandıran araştırmacılar, kapalı sitelerin temel özelliklerini, tercih nedenlerini, lokasyonlarını ve tercih edenleri ortaya koyarak bu alanda çok önemli katkıda bulunmuşlardır (Grant and Mittelsteadt, 2004:915).

Yaşam stili toplulukları, daha çok eğlence aktiviteleri ve güvenlik nedeniyle tercih edilen kapalı siteler olarak dikkat çekmektedir (Blakely and Snyder, 1997). Diğer kapalı sitelere göre duvarların içerisinde daha fazla fiziksel, sosyal ve boş zamanlar için çeşitlik etkinlik imkânlarının fazla olduğu ve yaşayanlara bu imkânları güvenli bir şekilde kullanması için geniş bir alan sağlayan topluluklardır (Manzelat, 2016). Komşularıyla kimlik, güvenlik ve ortak bir yaşam tarzı arayan sakinleri çekmeyi hedeflerken aynı zamanda ortak ilgi alanları ve faaliyetler ile birlikte bir topluluk duygusu yaratmaya da çalışmaktadır (Grant and Mittelsteadt, 2004: 916). Araştırmacılar bu toplulukları kendi içerisinde de üç sınıfa ayırmaktadır; inziva/emeklilik, golf ve eğlence, yeni banliyö şehir stili topluluklar (Blakely and Snyder, 1997).

Bunlardan ilki inziva veya emeklilik toplulukları olarak adlandırılan topluluklardır. Bu topluluklar daha çok orta ve orta-üst sınıf tarafından tercih edilen, daha çok bu kesime hitap eden, yerleşik sosyal alan isteyen emelliler veya emekli olduktan sonra yaşamayı düşünenler için tasarlanmış topluluklardır. Burada yaşayanlar konutları daha çok ikinci ev olarak tercih etmekte ve yılın belirli dönemlerinde bazen de yıl boyu dinlenme amacıyla kullanmaktadırlar (Blakely and Snyder, 1997: 39).

Yaşam stili topluluklarının ikincisi ise golf ve eğlence topluluklarıdır. Bu topluluklar da temel olarak spor aktivitelerinin yapılması için birçok tesisin ve imkânların olduğu, daha çok kulüp olarak da faaliyetlerin yaygın olarak bulunduğu topluluk çeşididir. Amerika'da San Francisco, Güney Carolina kıyılarında yaygın olarak görülmekte ve sayıları giderek artmaktadır. Üçüncüsü ise, yeni banliyö şehir stili topluluklarıdır. Bu topluluklar sayı olarak binlerce konutun bir arada bulunduğu yaşam alanları olarak ifade edilmektedir. Bunlar aslında yeni şehirler değildir. Var olan şehirlerin kapılı ya da kapalı şekilde dönüştürülmesidir. Burada yeni olan yaşam alanları ve kapalı topluluklardır. Amerika'da Disneyland, Orange County California, Arizona, Texas gibi bölgelerde yaygınlaşmıştır (Blakely and Snyder, 1997: 39).

Blakely ve Snyder'in yapmış olduğu tipolojinin ikincisi prestij topluluğudur. İlk kapalı sitelerdeki faaliyet imkânlarının çoğunun bulunmadığı prestij toplulukları, diğer kapalı sitelere göre hızlı büyümekte ve yaşayanlara güvenli bir alan sunmaktadır. Bu

topluluklar imaj bilincine sahip sakinler için zenginlik ve statü sembolleri olarak hizmet etmektedir. Özellikle 19 yüzyılın sonlarında birçok Kuzey Amerika şehirlerinde ortaya çıkmış ve daha çok şirket sahipleri ve ünlüler tarafından tercih edilmiştir. Bu topluluklar zenginlerin ve ünlülerin nasıl yaşadıklarını kapılar sayesinde gizli tutan ancak içeride çok fazla ortak olanların ve tesislerin olmadığı yaşam alanlarıdır (Grant and Mittelsteadt, 2004: 916). Ekonomik olarak üst sınıflara hitap eden bu yaşam alanları, üst düzey topluluklar, yönetici toplulukları ve zengin ve ünlü topluluklar olarak kendi içerisinde de üç çeşittir. Amerika'da var olan ve orijinal kapılı topluluklar olarak ifade edilmekte olan bu yaşam alanları, diğer kapalı siteler için de bir model oluşturmaktadır. Hollywood, New York, Chicago, Miami ve Dallas çevrelerinde yaygın olarak bulunan bu yaşam alanları, onları gazetecilerden ve hayranlarından koruyarak yaşam alanının hem güvenli hem de mahrem kalmasını sağlamaktadır (Blakely and Snyder, 1997, Manzelat, 2016).

Güvenli bölge toplulukları bu tipolojinin son çeşididir. Bu kapalı site türünde suç ve yabancılardan korunma tercih edilmesindeki en önemli motivasyon kaynağı olarak görülmektedir. Şehir, banliyö ve barikat bölgeleri olmak üzere üç çeşittir. Bu toplulukları diğerlerinden ayıran en önemli özellik topluluğun müteahhitler tarafından değil, bölgelerde yaşayan insanlar tarafından mahallelerini ya da yaşam alanlarını korumak, güvenliğini sağlamak için oluşturmuşlardır. Kapı veya barikatlar yoluyla oluşturulan topluluklar, sınırları belirleyerek aynı zamanda erişimi de kısıtlamaktadır. Bunun yanı sıra bireylere topluluk duygusu aşılama, trafiğin oluşturmuş olduğu kargaşayı ve suçu dışarıda bırakmayı amaçlamaktadır. Tüm gelir gruplarında ve tüm alanlarda meydana gelebilen bu topluluklarda önemli olan sokaklara erişimi kesmenin gerekli olup olmadığı değil, bu bölgelerde yaşayan bireylerin kendilerini buna mecbur hissetmeleridir. Amerika'da Los Angeles'tan New York'a kadar büyük metropollerde son zamanlarda bu toplulukların çoğaldığı görülmektedir.

Tablo 2. Blakely ve Snyder'in Kapalı Site Tipolojileri¹²

	Tercih Nedenleri	Bulunduğu Lokasyon	Hedef Profil
Yaşam Stili Toplulukları			
İnziva/Emeklilik Toplulukları	İkinci EV	Şehir çevresi ve yeşil alanlar	Emekliler
Golf ve Eğlence Toplulukları	Sosyal Spor Aktiviteleri	Şehir çevresi ve yeşil alanlar	Üst ve Üst-Orta Sınıf
Banliyö-Yeni Şehir Toplulukları	Yaşam Stili	Şehir çevresi ve yeşil alanlar	Karışık Gruplar
Prestij Toplulukları			
Zengin ve Ünlü Topluluklar	Medyadan ve Fanlardan Korunma	Özel Mülkiyet (Manzara)	Üst Sınıf
Üst Düzey Topluluklar	Prestij	Manzara	Üst Sınıf
Yönetici Topluluklar	Pazarlama Stratejisi	Yeşil Alanlar	Üst-Orta Sınıf
Güvenli Bölge Toplulukları			
Şehir Toplulukları	Az Trafik	Şehir Merkezi	Karışık Gruplar
Banliyö Toplulukları	Suç Korkusu ve Az Trafik	Banliyö/Kenar Mahalle	Karışık Gruplar
Bariyerli Topluluklar	Özel sokaklar, güvenlik ve çevre/arazi kullanımı	Şehir	Karışık Gruplar

Kaynak: Blakely and Snyder (1997)

Blakely ve Snyder tarafından Kuzey Amerika kapalı topluluklarına dayanan tipolojisinin yanı sıra Burke (2001), Amerikan, İngiliz ve Avusturya bağlamında beş tür kapalı site tanımlamış ve bunu şemalaştırmıştır. Tipoloji ve oluşturulan şema konutların coğrafi konumlarıyla birlikte fiziksel ve sosyal özelliklerini de kapsamaktadır. Burke tipolojisine göre kapalı siteler; *Kentsel Güvenlik Bölgeleri*, *Güvenli Apartman Kompleksleri*, *Güvenli Banliyö Siteleri*, *Güvenli Tesis Toplulukları*, *Güvenli Kırsal Konut Siteleri*'dir

¹² Tablo yazar tarafından Türkçe 'ye çevrilmiştir.

Burke tipolojisindeki ilk topluluk kentsel güvenlik bölgeleri, genellikle kentsel alanlarda sosyal sorunları sokaklardan ve küçük mahallelerden uzaklaştırmak için oluşturulan topluluklardır. Bu topluluklar yayaları ve yaygın olan araç trafiğini ortadan kaldırmak için mevcut kentsel alanların kapılarla güçlendirilmesi ve kapatılması yoluyla ortaya çıkmaktadır. İkinci tür ise güvenli apartman kompleksleridir. Bu topluluklarda yer alan konutlar genellikle üç veya daha fazla katlı apartmanları içeren kapalı sitelerdir. Sosyal imkânları, açık alanları ve tesisler bu sitelerde bulunmamaktadır. Kompleksin tamamı kapalıdır ve burada yaşamayanların araç ve yaya girişi sınırlandırılmıştır. Üçüncü ve en yaygın kapalı site formu ise güvenli banliyö siteleridir. Bu türde ağırlıklı olarak az katlı villalardan veya şehir evlerinden oluşuna konutlar bulunmaktadır. Fiziksel aktiviteler için ortak küçük bir havuz veya bir spor salonu dışında pek tesis bulunmayan bu topluluklar güvenli apartman topluluklarından ve güvenli tesis topluluklarından genellikle daha küçüktür. Güvenli tesis toplulukları dördüncü tip kapalı sitedir. Bu topluluklarda duvarın içerisinde bir göl veya golf sahası gibi bir veya birden fazla yaşam tarzını yansıtacak özellik bulunmaktadır. Burke tipolojisini son türü güvenli kırsal konut siteleridir. Bunlar, çoğunlukla kırsal-konut alt bölümü içerisinde kapılı bir giriş ve bir takım güvenlik özelliklerini içeren, büyük merkezlerin kırsal-kentsel sınırının kenarında bulunan eski kentsel mülkler olarak tanımlanmaktadır. Bir dönümlük bir araziye kurulan topluluklar bahçe ve kırsal peyzaj (otlak alan, üzüm bağları vb.) gibi tatil köyü dışında yaşam tarzını yansıtacak özellik bulunmamaktadır (Burke, 2001:143).

Tablo 3. Burke Tipolojisinin Özeti ¹³

	Kapatma ve Tercih Nedenleri	Yapıldığı Yer	İmkânlar	Konut Tipi
Kentsel Güvenlik Bölgeleri	-Sosyal sorunları ortadan kaldırmak. -İstenmeyen yaya ve araç trafiğine engel olmak.	-Şehir veya kentsel alanlar.	-Mahalle ve bölgeler kapatıldığı için çok fazla imkân bulunmamaktadır.	-Kentsel Alanlarda ortaya çıkan yapılar, topluluklar.
Güvenli Apartman Kompleksleri	-İkamet etmeyenlerin araç ve yaya girişini engellemek.	-Şehir içi ve şehir dışı bölgelerde.	-Her konut için özel alanlar yoktur -Tüm sakinler için ortak alanlar mevcuttur.	-Üç veya daha fazla katlı daire bloklarından oluşan topluluklardır.
Güvenli Banliyö Siteleri	-Duvar.	- Büyükşehirlerde veya orta-dış bölgelerde.	-Ortak kullanımda olan küçük bir havuz ve/veya spor salonu.	-Villalar ve şehir evleri.
Güvenli Tesis Toplulukları	-Duvar.	-Şehir içi veya dışı.	-Göl, lagün, golf gibi yaşam tarzı özelliklerini yansıtacak imkânlar mevcuttur.	-Daha büyük ölçekli konut stoku/çeşitliliği.
Güvenli Kırsal Konut Siteleri	-Kapalı giriş ve diğer güvenlik özellikleri	-Kırsal- kent kenarları	-Tesis topluluklarındaki gibi imkânlar yoktur. Daha çok kırsal yaşam uygun imkânlar bulunur	-Tek katlı konutlar/parseller.

(Gülümser, 2005)

Kapalı site tipolojilerinin bir diğeri Luymes (1997) tarafından geliştirilmiştir. Erişim kontrolü ve çevrelerinin sağlamaştırılması yoluyla bir matris oluşturmuş ve yaşam

¹³ Bu tablo yazar tarafından Türkçe 'ye çevrilmiştir.

alanlarını, yerleşim bölgelerini sınıflandırmıştır. Saha araştırmaları ve pazarlama bilgilerinin gözden geçirilmesine dayanan temel bir erişim kontrolü ve çevre kontrolünü içine alan bir tipoloji ortaya koymuş ve bunu şema ile açıklamıştır (Luymes, 1997: 198)

Çağdaş yerleşim bölgesi topluluklarındaki fiziksel kontrol tipolojisi daha çok sosyo-ekonomik hatlar üzerine kurulmuştur. En varlıklı yerleşim bölgeleri (Amerika-Chicago gibi) ayrıntılı bir güvenlik sistemi ile birlikte 24 saat korunan bir kapılı konutları içerir. Emeklilik ve tatil köyleri, duvarları ve güvenli kapılı erişimi tercih eden başka bir tür olarak ifade edilmektedir. Üst sınıf yerleşim bölgelerinde ise koruma olmadan kapılı bir erişimin olduğu alanlardır (Luymes, 1997:199). Konutların daha pahalı olduğu yerleşim bölgelerinde kapalı sitelerin korumalı ve kapılı olduğu belirtilirken, ekonomik olarak bir alt sınıfta korumanın olmadığı ancak kapılı bir yerleşim bölgesinin olduğunu ayırımı yapılmaktadır.

Dünyadaki örneklerini yanında Türkiye’de de özellikle 1980 sonrası kapalı siteler özellikle kentlerde hızla artmıştır. Nitekim İstanbul’un birçok ilçesinde bugün kapalı siteleri görmek mümkündür. Çalışmanın konusunu oluşturan Başakşehir ve Ataşehir ilçeleri bunun en açık örneği olarak gösterilebilir. Verilen tipolojiler ile Türkiye’deki ve çalışmanın konusunu oluşturan ilçelerdeki kapalı sitelere bakıldığında benzerliklerin olduğu söylenebilir. Çalışmanın saha çalışmasındaki iki ilçede kapalı siteler daha çok yüksek bloklular apartmanlar, girişi kontrollü olan ve birçok özelliği bulunan yaşam alanları tercih edilerek, burada yaşayan seçmenlerin oy verme davranışı ile mekân arasındaki ilişki kurulmak istenmektedir. Bu bağlamda kapalı sitelerin terminolojik olarak dünyadaki ve Türkiye’deki ele alınış biçimleri, tipolojilerinin önemli olduğu ve çalışmada yer verilmesi gerektiği düşünülmüştür.

2.1.6. Türkiye’de Kapalı Siteler

Sermaye birikim süreci ile kapitalist kentlerin ortaya çıkması arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Bu durum mal ve hizmetlerin dolaşımına, sınıfların karşılıklı konumuna bağlı olduğu kabul edildiğinde, kapitalizmin yeniden yapılanma sürecinde kent formlarının da yeniden yapılacak olması kaçınılmaz olmaktadır. Küresel ekonomilerdeki bu gelişmeler ile birlikte ulusal liberalizasyon Türkiye’nin hem

politik hem ekonomik hem de sosyal yapılarında değişikliklere neden olmuştur. Tüm bu değişimlerin mekânsal anlamda da etkileri olmuş ve metropoliten alanlar başta olmak üzere hızla yeni kentsel mekânlar ortaya çıkmaya başlamıştır (Kurtuluş, 2016: 165).

Sanayileşme, belirtildiği gibi metropol mekânlarda yeni ayrışma biçimleri yaratmış ve Batı şehirlerinde görülmemiş bir çöküntü sorununu on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarında zirveye ulaştırmıştır. Hatta yirminci yüzyılın başlarına geldiğinde konutların metalaştırılmasının bir toplumsal faciaya (yerinden edilme, soylulaştırma, sınıfsal ayırım vb.) sebep olduğu ve olacağını ortaya çıktı (Hall'dan akt. Madden ve Marcuse, 2021: 27). Nitekim Türkiye'de de 1980'lerden itibaren birçok şehirde “-ev-” neredeyse bir statü veya sınıf göstergesi haline gelmiştir. Özellikle İstanbul'da merkezden kaçan üst ve orta sınıfın yeni yerleşimleri, kendi içerisinde homojen ama birbirinden keskin farklarla ayrışan yeni yaşam biçimine dönüşmüştür. Önceki dönemlerde de var olan bu ayrışma 1990'lar ile birlikte hem mekânsal hem de kültürel bir parçalanmaya dönüşmüştür. (Öncü, 1999).

Türkiye'de kapalı yerleşim yerlerinin köklerini Osmanlı İmparatorluğuna kadar götürmek mümkündür. Türk, Ermeni ve Musevi gibi grupların etnik kimliklerine göre isimlendirilen mahallerin bulunduğu ve grupların birbirinden ayrıldığı bilinmektedir. Böylece gruplar kendi etnik kimlikleri, dini kimlikleri ve sosyal hayatları benzer gruplar ile birlikte yaşamışlardır. Aynı zamanda tarihsel süreç içerisinde gelişen askeri ve memur lojmanları da yine kapalı site örnekleri içerisinde sayılabilir. Çünkü bu lojmanlar sadece askeri personele veya hangi memur grubuna aitse onlar ayrılmış, aileleri ile birlikte hem güvenli hem de sosyal imkânların bulunduğu yaşam alanları olmuştur. Hatta bu yaşam alanları sakinlerin çalıştıkları kurumların ya içerisinde ya da çok yakınında yer alarak onların kent içerisindeki mobilitesini azaltarak daha güvenli ve rahat bir alan oluşturulması sağlanmıştır (Gülümser, 2005: 42).

Türkiye'de konut yapımı veya üretimi II. Dünya savaşına kadar bireysel gelişmelere bağlı kalmıştır. Fakat sonraki süreçte bireysel konut üretimi, konut ihtiyacını karşılamaya yetmemiş, bu sebeple gece-kondu mahalleleri, yap-sat sistemi, apartman

blokları ve kat mülkiyetlerine ilişkin yeni mevzuatlar gibi çok faktörlü bir yaklaşım geliştirilmiştir. Ortaya çıkan yeni mevzuatlar Türkiye’de güvenli site veya kapalı site olarak adlandırılacak konut yapılarını ortaya çıkmasına da olanak sağlamıştır. Sonraki tarihsel süreçlerde Toplu Konut İdaresi (TOKİ), kooperatifler, yerel yönetimler ve müteahhitler yoluyla konut üretimi farklı aktörler aracılığıyla sağlanmış ve sağlanmaya devam etmektedir (Gülümser, 2005: 41). Bu aktörler ile küreselleşmenin etkisi ile birlikte birçok dekorasyon dergisinin ülkeye girmesi, çok uluslu reklam ve pazarlama şirketlerinin emlak pazarına girmesi, mimarlık ve iç mimarlık bürolarının artışı, inşaat malzemesinin ithalatının artışı gibi birçok faktör bir dönüşümün, değişimin ayak sesleri olmuştur. Kapalı yerleşimler de bu değişim ve dönüşümün, yeniden yapılanmanın bir ürünü olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Başta her ne kadar küresel ekonomin fırsatlarından yararlanan sınıfların yerleşim alanları olduğu düşünülse de hızla diğer sınıflar tarafından da taklit edilerek daha geniş bir tabana yayılmıştır. Türkiye’de belirtildiği gibi ilk başlarda kentin yeni seçkinlerine uygun olarak ortaya çıkan ve üretilen kapalı yerleşim alanları, hızlı bir şekilde orta sınıf için de arzu edilen, tercih edilmeye başlanan ve böylece daha düşük maliyetlere üretilmeye başlanan yaşam alanları olmuştur (Kurtuluş, 2016:165).

Ancak kapalı siteler, 1980’lerden sonra ortaya çıkan toplu konut mevzuatının oluşturulmasıyla hız kazanmıştır. İlk kapalı siteler metropollerde ve büyükşehirlerde ortaya çıkmışsa da bugün Türkiye’nin neredeyse her şehrinde bu toplu yaşam alanlarını görmek mümkündür (Baycan ve Akgün, 2004:5). Turgut Özal döneminde uygulanmaya başlayan serbest piyasa ekonomisinin yarattığı hızlı büyüme ve bunun beraberinde eğitilmiş ve nitelikli gençlerin artmasıyla birlikte hem yüksek sermayeli şirketler fazlalaşmış hem de bu şirketlerde gençler yüksek ücretler ile çalışmaya başlamışlardır. Böylece 1980’lerin sonlarında genç çiftlerin ikisinin de çalıştığı bir toplumsal yapı ortaya çıkmaya başlamıştır. Şirketlerde üst düzey yöneticilik gibi önemli konumlarda çalışmaya başlayan bu gençler sosyal düzeylerine uygun bir yaşam tarzı sürmek istemiş ve lüks konut arayışına girmiştir. Sosyal ilişkilerini kendileriyle aynı düzeyde olan kişilerle sürdürmeyi, diğer yandan da iş hayatları dışında kalan zamanlarını da keyifli ve her türlü aktivitelerle geçirebilecekleri, bunu yaparken de buldukları mekânlardan ayrılmadan yapmayı arzu etmişlerdir.

Belirtildiği gibi 1 Mart 1984 yılında yürürlüğe giren Toplu Konut Yasası bu isteği cevaplayacak nitelikte hukuki bir düzenleme olmuş ve kapalı sitelerin inşa edilmesi için gerekli yasal zemin kurulmuştur. Böylece İstanbul gibi büyükşehirlerde çok önemli kentsel değişim ve dönüşümün ilk adımı atılmıştır. Artık Avrupalı ve Amerikanvari uydu kentlerinin ve sitelerin doğuşu başlamıştır (Bali, 2002).

Türkiye’de kapalı siteler için 5 ana geliştirici ortaya çıkmıştır. Bunlar; Kooperatifler, Toplu Konut İdaresi, Yerel Yönetimler, Özel Müteahhitler ve Emlak Bankası desteğidir. Bu bağlamda inşaat firmaları, gayrimenkul yatırım firmaları kamu ile iş birliği içerisinde çalışarak bu tür yaşam alanlarının artışında önemli rol oynamışlardır. Bunların en fazla bulunduğu şehir ise İstanbul’dur (Baycan ve Akgün, 2004:5). Bunun en temel sebebi olarak da nüfus yoğunluğundan dolayı konut ihtiyacının her geçen gün artış göstermesidir.

Dolayısıyla Türkiye’de hızla gelişen bu kapalı yerleşim olgusu, kentli orta ve üst orta sınıflar için popüler, arzu edilen ve tercih edilen yaşam alanları ve biçimleri olmuştur. Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de orta ve üst orta sınıf kentin yoksul sınıflarından ve bu sınıfların kamusal alanlardaki problemlerinden uzaklaşmak isteyerek bu yaşam biçimlerini tercih eder hale gelmişlerdir. Sınıfsal farklılaşma ve üst sınıfların ayrışma ve uzaklaşma istediği, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de güvenlik olgusuyla meşrulaştırılmaktadır. Fakat Türkiye’deki kentsel şiddet ve gerilimleri diğer ülkelerden farklı özellikleri bulunduğunu da vurgulamak gerekir. Örneğin Amerika’da siyahilerin yaşadığı getto alanlarından beyaz orta ve üst orta sınıflar için gelen kentsel şiddet eğilimi olduğu düşünülmektedir. Bu durum güvenlik endişesini ve buna bağlı olarak güvenli alan ihtiyacını meşru bir zemine oturtmaktadır. Aynı şekilde Güney Afrika kentlerinde zengin beyaz azınlık ile yoksul siyah çoğunluk arasında kentsel şiddeti tetikleyecek ayrımlar bulunmaktadır. Ancak Türkiye’deki kentsel şiddet ve bundan kaynaklanan güvenlik endişesinin bu örneklerdeki gibi meşru bir zemine oturmadığı söylenebilir. Çünkü Türkiye’deki kentlerde irksal, etnik ve sınıfsal nedenler ile ortaya çıkacak şiddet gerilimi düşüktür. Dolayısıyla kapalı sitelerin tercih edilme nedeni güvenlikten çok küresel tüketim kültürüyle bütünleşme, kentsel seçkinlerin yeni konut ve konut çevresi talebi ayrıca

bunların yaşam alanlarını birer statü göstergesi olarak metalaştırma istekleriyle hızla yayıldığını söylemek mümkündür (Kurtuluş, 2016:168)

Tablo 4. Türkiye’de Kapalı Sitelerin Sınıflandırılması¹⁴

Kapalı Site Tipi	Tercih Nedeni	Yapıldığı Yer	Tercih Edenler	Konut Tipi	İmkânlar
Villa Tipi	-Kentin karmaşasından uzaklaşmak. -Prestij. -Manzara ve doğa.	-Kentin hemen dışı ve doğanın içi. -Boğaz çevresi, ormanlık alanlar vb.	-Siyasiler, sanatçılar ve üst düzey yöneticiler.	-Villa.	-Güvenlik -Havuz -Golf vb. spor aktiviteleri. -Doğa. -Bahçe.
Tatil Köyleri	-Kışlık veya yazlık olarak tatil amaçlı ikinci bir mülk olarak. -Tüm sene yaşamak yerine belirli bir dönemde dinlenme ve eğlenme amaçlı.	-Deniz kenarları ve doğanın içi.	-Kentten belirli bir süre için uzaklaşmak isteyen emekliler veya orta yaş üst kesim.	-Devre mülk şeklindeki apartmanlar veya iki-üç katlı bloklar.	-Deniz, Spor faaliyetleri. -Havuz -Kaplıca ve Sosyal tesisler.
Apartman/ Rezidans Tipi	-Yaşamak, gündelik hayatını geçirmek. -Güvenlik. -Sosyal imkânlar. -Prestij. -Yatırım.	-Kentin içi ve dışı. -Kamu ve özel araziler. -Mahalleler.	-Üst düzey yöneticiler, beyaz yakalılar vb. ekonomik duruma sahip olanlar.	-Çok katlı apartman blokları.	-Güvenlik -Sosyal tesisler (avm, spor tesisleri kafeterya, market eczane gibi). -Park, bahçe.
Toplu Konut Tipi	-Uygun fiyat. -Yaşamak, gündelik hayatını geçirmek.	-Kentlerin dışı ve boş kamu arazileri. -Mahalleler.	-Kentin orta-alt sınıfı.	-Apartman Blokları.	-Mahalleler şeklindedir. -Diğerlerine göre imkânları bulunmamaktadır.

Türkiye’deki kapalı siteleri literatürdeki yer alan tipolojilerdeki örnekler ile birlikte değerlendirildiğinde birçoğunu görmek mümkündür. Ancak 2000 sonrasına bakıldığında büyükşehirlerde yaşayanların ekonomik düzeylerinin çok yüksek olmadığı bölgelerde ve kentlerin merkezlerinin dışında apartman/rezidans tipi 10

¹⁴ Bu tablo literatürden faydalanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

kattan fazla ve duvarın ardında çok bloklu kapalı konutların fazlalaştığı görülmektedir. Bu yapılarda sosyal birçok imkân bulunduğunu da söylemek gerekir. Aynı zamanda sadece güvenlik imkânı bulunan yine çok katlı ancak az bloklu yapıların da mahalle içlerinde fazlalaştığını söylemek mümkündür. Belirtildiği gibi çalışmadaki saha çalışması belirlenen iki ilçesindeki apartman/rezidans tipi olan konutlarda yapılması planlanmaktadır. Buradaki temel amaç sosyal imkânları ile birlikte çok fazla seçmenin bir arada yaşadığı ancak dışarıdan girişlerin çok kolay olmadığı mekânların oy verme davranışı üzerindeki etkisinin olup olmadığını incelemektir. Bu sebep ile hem dünyadaki hem de Türkiye'deki örneklerini vermek ve literatürde birçok özellikleri ile sınıflandırılmış olan bu yaşam alanlarının ele alınması gerektiği düşünülmüştür.

2.1.6.1. İstanbul'da Kapalı Siteler

İstanbul'da yaşayanlar özellikle orta ve alt-orta sınıfların büyük bir bölümü için siteler; şirket yöneticilerinin, hizmet sektöründeki küçük firma sahiplerinden başlayarak, özel, kamu, yarı kamu kuruluşunun personeline kadar uzanan geniş bir yelpazede, yeni bir ev, yeni bir yaşam tarzı, şehir merkezinden dışarıda, otoyollar boyunca sıralanan blok apartman dairelerine taşınmak anlamına gelmekteydi. Memurlar ve alt sınıf için ise hayal olarak var olan site yaşamı, orta ve üst kademeli yöneticiler, bankacılar, şirket sahipleri için şehrin karışık nüfusundan hem mekânsal olarak hem sosyal olarak uzaklaşmak, kendilerine benzer aileler ile birlikte düzenli ve güvenli bir çevrede yaşamak anlamına gelmektedir (Öncü, 1999).

Toplu Konut düzenlemesi her ne kadar 1984 yılında ortaya çıkmışsa da öncesinde benzer yapıların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda üç ana kaynağın olduğundan söz edilebilir. Bunlar; Özellikle Marmara ve Karadeniz kıyılarındaki tatil köyleri, daha çok yüksek rütbeli askerlerin İstanbul Beşiktaş ve Sarıyer gibi Boğaz kıyılarındaki kapalı konut alanları ve 1930'larda başlayan konut yapı kooperatifleridir. İstanbul'da özel sitelerin ilk örnekleri 1970'li yıllarda küçük bina toplulukları şeklinde olduğu görülmektedir. Daha çok Etiler, Ulus¹⁵ bölgesinde

---

¹⁵ Örneğin, MAYA grubu 1976'da Etiler'de ilk sitesini kurmuş (Etiler Maya Sitesi), daha sonra Alarko Ulus'ta 1986'da yerleşime açılan Alkent Sitesi'ni yapmıştır. Anadolu yakasında Caddebostan, Fenerbahçe ve Suadiye gibi mahallelerde ya da Dragos gibi daha uzak yerlerde de bu tür örnekler

görülen bu yapılar, 1980'lere kadar kent çeperinde yer almıştır (Pérouse ve Daniş, 2005: 95)

Bu yaşam alanlarını oluşturacak şirketler için gerekli olan şey kentin dışında geniş çaplı arazilerdir. İstanbul da hem arazi bakımından hem de bu tür büyük projelerin gerçekleştirilebileceği, bunların rahatlıkla pazarlanabileceği en elverişli şehirlerden bir tanesidir. Çünkü İstanbul içerisinde birçok sınıfsal grubu barındırdığı gibi kentli elitleri de barındırmaktaydı. Bu kentli elitlerin beklentisi gökdelen gibi binalara geçerek taşralaşan, kalabalıklaşan ve hareketliliğin giderek arttığı İstanbul'un sorunlarından kaçarak buralarda nefes alabilme arzusudur. Temelde İstanbul'da kapalı sitelerin ortaya çıkmasının nedeni budur. Diğer bir neden ise, kapalı siteler tipolojilerinde yer alan birçok özellikte olduğu gibi orta-üst orta sınıf, günlük yaşamlarındaki iş hayatından kalan kısa zamanlarını geçirebilecekleri faaliyetleri de yaşam alanlarında olmasını arzu etmişlerdir. Kaliteli ve diğerlerinden farklı yaşam arzusu ile birlikte şehrin problemlerinden kaçma isteği İstanbul kent elitlerini kapalı site projelerine yönlendirdiği söylenebilir. Dolayısıyla bu sınıfsal kesim, bu konutları satın alırken sadece bir ev almak ile kısıtlı kalmıyor aynı zamanda bir yaşam tarzı da satın almaktadırlar. Bu durum kapalı sitelerdeki konutların satışında bir reklam aracı olarak “*yeni bir yaşam tarzı vaadi*” sunulmuş ve sunulmaya da devam etmektedir. Bunun yanında diğer ülkelerdeki kapalı site örneklerindeki gibi İstanbul'daki kapalı sitelerde yaşamayı arzulayanları ikna etmenin diğer bir yolu ise, topluluk içerisinde bir arada yaşayacak insanların kendilerine benzer olduğunu ikna etmeleri gerekmektedir. Yani buralarda yaşayacak insanlar tıpkı yaşam tarzı gibi çevrelerini de kontrol altında tutarak hatta çevrelerini de satın aldıklarını hissetme ihtiyacı duymaktadırlar. Böylece tüm site sakinleri kendilerini ayrıcalıklı hissedecek ve buldukları topluluğa aidiyet duygusu geliştireceklerdir. Kendileri gibi seçkin ve belirli refah düzeyinde olmayan kişilerin site içerisinde yer aldıklarını hissettiklerinde ise bu toplulukta yaşamayı veya onların yaşamasını veto etme

---

görülmüştür. Bunlara ek olarak, Marmara denizi kıyısında ‘tatil köyleri’ modeli de aynı dönemde ortaya çıkmıştır. Başlangıçta hafta sonu veya yaz tatili için geçici olarak kullanılan bu evler, daha sonra otoyol ağının gelişmesiyle kalıcı konutlara dönüşmüştür. 1970’lerde Tuzla’da tarlaların ortasında inşa edilen ve İstanbul’un en eski özel sitelerinden biri olan Çamlıbel’de/Forest Homes sitesinin bahsedilen süreç açısından iyi bir örnek teşkil etmektedir (Pérouse ve Daniş, 2005: 95).

ihtimalleri artmaktadır (Bali, 2022). Dolayısıyla bu toplulukların pazarlanmasında, yeni yaşam vaadi, sosyal imkânlar, seçkinlik ve adeta bir cemaat birlikteliği hissi ön plana çıkmaktadır.

İstanbul'daki kapalı siteler farklı niteliklerine göre üç grupta toplanmaktadır. Birinci tip kapalı sitelerde yerleşim geniş bir alana yayılırken, bu yerleşim yeri orta sınıfın modern alt kent çeperinde bir alt kent olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tip yaşam kapalı yaşam alanlarında giriş ve çıkışlar kontrol edilirken, site içi güvenlik görevlendirilen personeller ile sağlanmaktadır. Nüfusu 10 bini aşan bu toplu yaşam alanlarında dışa kapalılık çok sert değildir ve okul, hastane, eczane gibi kamusal hizmetleri de bünyesinde barındırmaktadır. Dolayısıyla çevresinde yaşayan diğer sakinlere karşı girişlerde esneklik tanınmaktadır.¹⁶ Genellikle farklı büyüklükteki dairelerden oluşan modern apartmanlar veya villa-evleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. İkinci tip kapalı siteler, lüks konut siteleri olarak adlandırılan, kentin yeni çeperlerinde oluşan, konum itibarıyla da bireylere bir prestij imkânı sunan, yeni zenginlerin güvenli yatırım ihtiyacı ve konutu bir nebze gösterişli bir tüketim aracı olarak dönüştürmeye çalışan, kültürel sermayelerinden kaynaklı bir talebe cevap veren lüks ve gösterişli apartman blokları veya villalar şeklindeki kapalı siteler olarak ifade edilebilir. İlk kapalı site tipinden farklı alt kent özellikleri barındırmayan, çevre düzenliği, sosyal imkânlar ve güvenlik dışındaki kamusal hizmetleri dışarıdan alan, site girişi ilkinde göre çok daha katı olan bir yerleşim alanıdır¹⁷ (Kurtuluş, 2016: 169-170).

Üçüncü kapalı site tipi ise diğer iki tipten daha radikal bir şekilde dışarıya kapalı olan, yaşayanlara veya mülk sahiplerine ciddi mekânsal aidiyet kazandıran yerleşimler olarak ifade edilebilir. İstanbul özelinde sayıları diğer iki tip kapalı sitelere göre daha az olan bu tip konutlar, yatırımcısına ya da sakinine prestij imkânı sunan, apartman bloklarından daha çok az daireli apartman, villa veya köşk şeklinde ortaya çıkan yaşam alanlarıdır. Yüksek duvarlar, sıkı güvenlik tedbirleri, bahçe ve çevre kullanımı imkânı bulunan bu kapalı siteler, hastane ve okul gibi kamusal hizmetleri çevrelerindeki kuruluşlardan değil, bu yaşam alanları yakınlarına açılan özel şubelerden veya İstanbul'un prestijli özel okullarından, hastanelerinden

---

¹⁶ Bahçeşehir bunun bir örneği olarak verilebilir.

¹⁷ Boğaz sırtındaki Acarkent bu kapalı site tipine örnek olarak verilebilir.

sağlamaktadırlar. Temizlik, güvenlik ve çevre düzenlemesi hizmetleri ya uzmanlaşmış kişiler tarafından ya da yoksul mahallelerden gelen işgücü yoluyla yapılmaktadır¹⁸ (Kurtuluş, 2016: 170).

Farklı tipleri ve tercih nedenleri bulunan bu kapalı sitelerin İstanbul'daki sayısı 2004 yılı itibariyle 96 adet (Gülümser, 2005) iken, 2006 yılında planlı konut alanlarının %20'sini kapalı siteler oluşturmaktadır (Özkan ve Kozaman, 2006). Yııldan yıla hızlar artan bu yaşam alanları 2014 yılında 2290 olduğu bilinmektedir. Güncel rakamlar net olarak bilinemese de bu sayının giderek arttığı görülmektedir. Kapalı sitelerin olduğu çevreler ise, Boğaz ve çevresi, Beylikdüzü-Esenyurt-Başakşehir, Sarıyer-Kilyos, Maltepe-Tuzla, Ataşehir-Çekmeköy ve Beykoz bölgeleridir (Candan ve Özbay, 2014: 60).

Şekil 1. Kapalı Sitelerin Yoğunlaştığı İstanbul İlçeleri

(Baycan, Akgün, 2012: 92)

2.1.6.2. Türkiye'de ve İstanbul'da Kapalı Site Tipleri Üzerine Bir Tipoloji ve Değerlendirme

İstanbul'da kapalı siteler diğer ülkelerdeki benzerleri gibi 1980'lerden sonra ekonomik, kültürel, sosyolojik ve kentsel faktörlerden ötürü giderek yaygınlaşmıştır. Çalışmada belirtildiği gibi diğer ülkelerde bu yaşam alanları daha çok kentsel şiddet yani temelde güvenlik ile etnik gibi sebeplerle ortaya çıkıp gelişirken, Türkiye'de ve İstanbul özelinde bu durum farklılaşmaktadır. 1980'lerde değişen ve gelişen ekonomik durum ile birlikte kentlerin sosyolojilerinde de bir değişimi beraberinde getirmiştir. Büyüyen kentlerin karmaşıklığından kurtulmak isteyen aynı zamanda

¹⁸ Kemer Country ve Beykoz Konakları bu kapalı site tipine örnektir.

kendilerini kültürel ve sosyal olarak diğerlerinden daha prestijli, daha ayrıcalıklı hissettirecekleri alanlara ihtiyaç duyan kentin zenginleri için yeni yerleşim alanları ve yaşam tarzları üretilmeye başlanmış ve bu yeni tarz üst sınıf tarafından alıcı bulmuştur. Dolayısıyla Türkiye’de ve özellikle İstanbul’da belirtilen tarihlerden sonra ortaya çıkan kapalı site tipleri daha çok bir yaşam tarzını sembolize edecek yapıda olmuştur.

Ayrıca bu yaşam tarzını satın almak ve burada yaşamak belirli bir sınıf için ekonomik bir statü göstergesi de olmuştur. Daha çok iş adamları, sanatçılar, politikacılar gibi kentin ve ülkenin üst düzey gelir grubuna sahip sakinleri bu yaşam alanlarında ikamet etmeye başlamışlardır. Bu yaşam alanları daha çok İstanbul Boğazının iki yakasının sırtlarında villa tipi konut olarak örneklendirilebilir. Güvenlikli, dışarıdan girişe kapalı olan bu yapılar kamu hizmetlerini bünyesinde bulundurmasalar da konumları itibariyle çok kolay erişim imkânları bulunmaktadır. Aynı zamanda bu konutlar hem şehir ile hem de doğa ile iç içe ancak kendilerinden olmayanlar ile tamamen ayrılmış bir şekilde konumlandırılmıştır.

İkinci tip kapalı site olarak sayılabilecek toplu yaşam alanları daha çok tatil köyleri şeklindedir. 90’ların sonları ve 2000’lerin başından itibaren yaygınlaşan bu alanlar devre mülk şeklinde yıllık veya aylık kiralanan ve daha çok deniz kenarında tatil amaçlı ikinci bir mülk olarak kullanılan yaşam alanlarıdır.¹⁹

2000’lerin ortalarından itibaren İstanbul’da hem kentin içerisinde hem de dış taraflarında villa tipi konutların yanı sıra apartman tipi kapalı sitelerin yükseldiği görülmüştür. Bunlar yine kentin üst-orta sınıfına hitap edecek tarzda bir yaşam vaat eden toplu konut alanları olmuştur. Güvenlikli, sosyal faaliyetlerin yapılabildiği, etrafının bir duvar veya çitler ile çevrildiği bu kapalı siteler giderek yaygınlaşarak sayıları artmıştır. 2010’lar itibariyle kentsel dönüşümün etkisi ve konut üretiminin hızla artmasıyla birlikte kentin içerisinde bu kapalı site tipi çok daha görünür olmuştur. Genellikle üst düzey yönetici ya da beyaz yakalı çalışanların satın almasıyla da kiracı oldukları ve sakinleri yine kendilerine benzer iş ve sosyal

---

¹⁹ Armutlu tatil köyü bunun en açık örneğidir. Yalova’nın Armutlu ilçesinde 2004 yılında kurulan Armutlu Tatil Köyü, ilk etapta 17 blok 2136 apart daire şeklinde inşa edilmiştir. Projenin tamamı 37542 adet devre mülk kapasitesine sahiptir. Tesiste alışveriş merkezi, market, kafeterya, spor faaliyetleri, yüzme havuzları, kaplıcalar, kendine ait deniz otobüs iskelesi bulunmaktadır. Benz; <https://www.ihlasarmutlu.com/tatilkoyumuz.php>.

faaliyet yürütenlerden oluşan bir yaşam topluluğudur. Mülk sahipleri ise oturma veya yatırım amaçlı ikinci ev olarak tercih edebilmektedirler. Bu kapalı sitelerin diğer özellikleri güvenlik ihtiyacı bir güvenlik personeli tarafından karşılanan, kamu hizmetleri olarak bilinen su, doğalgaz, çöp hizmetleri, çevre düzenlemesi gibi yine site yönetimi tarafından belirli bir aidat karşılığında sağlanmaktadır. Buradaki en temel problemlerden bir tanesi site yönetiminin mali açıdan denetlenememesi²⁰, ikinci problem ise yerel yönetimler tarafından verilen birçok kamu hizmetinin site yönetimi tarafından belirli bir ücret karşılığında site yönetimi tarafından yapılmasıdır. Bu yerel yönetimlerin varlığı sorgulatan ve onlar açısından önemli bir problemdir.

Türkiye ve İstanbul için dördüncü tip toplu yaşam alanı olarak sayılabilecek toplu konut idaresi tarafından yapılan apartman bloklarıdır. Ancak bunlara kapalı site demek çok mümkün değildir. Birçok şehirde yüksek yerlerdeki kamu arazilerine bir mahalle şeklinde kurulan ancak güvenlik ve sosyal imkânlar bağlamında kapalı sitelere benzemeyen yaşam alanlarıdır. Bu konut üretimleri alt-orta sınıf olarak tabir edilebilecek ekonomik düzeyi çok yüksek olmayan kişilerin taksitlerle satın alabildiği mülkler olarak ifade edilebilir

2.1.7. Kapalı Sitelerde Seçmen Davranışı ve Siyasi Propaganda

Kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin oy verme davranışını anlamaya yönelik literatürde çok sayıda çalışmanın olduğunu söylememek mümkün değildir. Bu doğrultuda 2010 yılında Alan Walks tarafından Kanada’da kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin ideolojik tutumlarını, siyasal katılım düzeylerini anlamaya yönelik bir çalışma yapılmış ve bu da konu bakımından nadir çalışmalardan birisi olmuştur. Walks (2010) çalışmasının varsayımını, özel güvenli sitelerde yaşayan sakinlerin siyasi hayata katılma olasılıklarının daha düşük olması ve özelleştirme, hükümet harcamalarının azaltılması ve vergilerin düşürülmesini savunacakları ön görüşüyle buralarda yaşayan seçmenlerin sağdaki siyasi partileri destekleme olasılıklarının daha yüksek olmasını beklemektedir. Böyle olması durumunda da kapalı sitelerin kentsel siyasetin geleceğini hatta ulusal bağlamda da siyasetin geleceğini etkilemeyeceğini

²⁰ Bknz; <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/site-sakinlerine-aidat-soku-41979873> (15.03.2022).

vurgulamaktadır. Araştırmacı çalışmasını Kanada'da 2006 federal seçimlerin kapalı sitelerin olduğu bölgelerin sonuçlarını ele alarak incelemiş ve kapalı sitelerde yaşayanların siyasal katılım, partizanlık ve oy verme davranışı bağlamında kapalı site dışında yaşayanlar arasında bir karşılaştırma yaparak regresyon analizi yapmıştır. Çalışmanın sonucunda ise kapalı sitede yaşayan seçmenlerin sağ ve özellikle muhafazakâr partiyi destekleme olasılıklarının önemli derecede diğerlerine göre yüksek olduğu görülürken, soldaki partileri kapalı sitede yaşamayanlara göre daha az destekleme olasılıklarının olduğunu tespit etmiştir. Siyasal katılım düzeylerine ilişkin ise yeterli kanıt bulunamamıştır (Walks, 2010: 22-23). Türkiye'de ise bu bağlamda her hangi bir çalışma bulunmamaktadır. Ancak toplumsal öngörü Türkiye'de kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin ekonomik olarak üst düzeylerde olduğu ve bunların daha çok sol partileri destekleyebilecekleri yönündedir. Bu tez de bu durumun gerçek olup olmadığını kanıtlamak bakımından son derece önemlidir.

Son olarak kapalı konut sitelerinde siyasi propaganda veya seçim çalışmasına da değinmek gerekir. Kapalı konutların tercih nedenlerine bakıldığında, güvenlik, statü, kendilerine benzer insanlarla beraber yaşama isteği, sosyal imkânlar gibi birçok sebep sayılabilmektedir. Belirtildiği gibi güvenlik bu sitelerin ortaya çıkış nedenleri arasında en baş etken olarak yer almaktadır. İnsanlar duvarın arkasına geçtiklerinde adeta izole bir yaşamı tercih etmektedirler. Siyasal açıdan bakıldığında ise partilerin buralarda yaşayan seçmenlere propaganda yöntemleri ile ulaşması çok zordur. Özellikle Türkiye'de partilerin yapmış olduğu mitingler, parti teşkilatlarının sahaya inerek kapı dolaştığı bilinmektedir. Kapalı konut sitelerinde ise parti kampanyalarını doğrudan yürütmek pek mümkün değildir.

Yerel yönetimler bağlamında da birçok yerel yönetim hizmetini özel olarak satın alan kapalı konut sitesinde yaşayan seçmen dışarıda yapılan hizmete çok ihtiyaç duymamaktadır. Su, elektrik, park ve bahçe, çöp hizmetleri gibi birçok hizmeti aidat bedeli ile satın alan site sakinin yerel seçimlerde hizmete çok önem vermediği ileri sürülebilir. Dolayısıyla içerisinde parti propagandalarının yapılamadığı, aday tanıtımlarının çok fazla yer almadığı aynı zamanda yerel hizmetleri kendi içerisinde tamamlayan kapalı konut site sakinlerinin oy tercihlerinde adaydan ve hizmetten

daha çok bir parti yönelimli olduklarını söylemek mümkündür (Özer ve Taşkın, 2020:163).

2.2. Kuramsal Çerçeve: Seçmen Davranışı ve Modelleri

Bu bölüm tezin kuramsal bağlamda temellendirileceği bölümdür. Bu bağlamda bu noktada seçmen davranışları modelleri/kuramları olan “*sosyolojik oy verme*”, “*sosyo-psikolojik oy verme*”, “*ekonomik oy verme*”, “*mekânsal oy verme*” ve “*stratejik oy verme*” detaylı olarak incelenecektir. Sonrasında ise seçmen davranışı etkileyen “*cinsiyet*”, “*yaş*”, “*aile*”, “*din*”, “*yerleşim yeri*”, “*eğitim*”, “*gelir durumu*”, “*lider ve seçim kampanyaları*” gibi faktörlere yerli ve yabancı literatürde yapılan nitel ve nicel çalışmalardan faydalanarak açıklanacaktır. Böylece çalışmanın kavramsal ve kuramsal çerçevesi çizilmiş olacak, mülakat ve anket yöntemi ile elde edilecek olan verilen bu kuramsal çerçevede analiz edilmeye çalışılacaktır.

Vatandaşların demokrasilerde veya diğer siyasal sistemlerde kendilerine yüklenen temel ve önemli rollerden bir tanesi siyasi meseleler hakkında karar vermektedir. Demokrasilerde bu rol, hangi partinin veya adayların destekleneceğine ilişkin kararlar ile birlikte hangi meselelerde nasıl bir pozisyon alacağını ve siyasete nasıl katılacağı gibi önemli hususlar ile ilişkilendirilmektedir. Bu bağlamda yurttaşlara veya vatandaşlara düşen önemli rol olan seçme işi özellikle demokratik sistemlerde bireyin tercihinin ne olacağı yönünde araştırmaları da hızla arttırmıştır (Dalton,2000:922). Dolayısıyla seçmen davranışı veya oy verme davranışı birçok sosyal bilim alanının ilgisini çekmiş bir konudur. Partiler, adaylar, ideolojiler, seçim faaliyetleri, tutum değişiklikleri, grup kimlikleri, kişilik özellikleri, kitle iletişim araçlarının rolü ve etkileri, mekânlar, yaşanan aile gibi birçok açıdan seçmen davranışları araştırma konusu olmuştur. Oy verme davranışı psikolojik ve sosyolojik açıdan her ne kadar önemli olsa da temelde onu önemli kılan şey yol açtığı etki ve sonuçlardır (Campbell, vd. 1976:3). Bu sonuçları anlamak açısından da seçmenlerin oy verirken hangi olgu ve değerlere göre oy verdiğini sorgulamak hem siyaset bilimi açısından hem de siyaset psikolojisi açısından önemli hale gelmiştir. Dolayısıyla geçmişte seçmenlerin kararlarını nasıl verdiklerine yönelik birçok araştırma yapılmıştır. Literatürde Lazarsfeld, Berelson vd. tarafından 1944 yılında başlayan ve 1954 yılında tamamlanan iki çalışma ile oy vermede sosyolojik parametrelerin

etkileri belirtilmiştir. *Columbia Okulu* modeli olarak da bilinen sosyolojik model daha sonra *Michigan Okulu* temsilcileri (Campbell vd.) tarafından 1960'dan sonra sosyo-psikolojik etkileri de içine alacak şekilde genişletilmiştir. Daha sonra ise Lipset ve Rokkan (1967) seçmen davranışı etkilerine parti sistemlerini de eklemiştir. 1980'lerden sonra ise partizanlık (*parti identification*) eklenerek seçmen davranışları üzerine çalışmalar giderek genişletilmiştir (Dalton, 2000:922-923). Bunların yanı sıra 1950'li yılların sonunda Downs tarafından ortaya atılan ve bireylerin oy verirken ekonomik veya rasyonel tercihlerde bulunduğunu model de seçmen davranışları literatürü açısından önemli bir kuram olarak yerini almıştır. Mekânsal oy verme modeli de bireylerin yaşadıkları coğrafi konum ve çevre itibarıyla tercihlerini etkilediği yönünde bir kuram olarak gelişmiş ve bu konuda çalışmalar son dönemlerde giderek artış göstermiştir.

Bu bağlamda seçmen davranışı ile alakalı birçok kuram geliştirilmiştir. Bu bağlamda çalışmada Sosyolojik Model (Columbia Okulu), Ekonomik Oy Verme (Rasyonel Tercih), Mekânsal Oy Verme (Spatial), Stratejik Oy Verme, Sosyo-Psikolojik Oy Verme (Güncel-Issue) gibi temel oy verme kuramlarına değinilecektir.

2.2.1. Sosyolojik Model (Columbia Okulu)

Öncelikli olarak bu yaklaşımın temelleri daha sonrasında Kolombiya Okulu'nu oluşturacak Lazarsfeld vd. 1944 yılında yayımladıkları “*The People's Choice: How the Voter Makes Up His Mind in a Presidential Campaign*” adlı çalışmasına kadar uzanmaktadır. Amerika'da seçimler üzerine yapılan ilk sistematik anket uygulaması olarak bilinen çalışmada bir grup örneklem ile birlikte birbirini takip eden mülakatlar ile parti tercihlerini ve oluşan değişimi anlamaya çalışmışlardır. Bu çalışmanın devamında 1954 yılında yayımlanan “*Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*” adlı çalışmada ikinci panel çalışmaları yayınlanarak sosyolojik modelin temelleri atılmışlardır. Aslında yapılan bu panel çalışmalarında temel amaç seçmen davranışını ölçmek değildir. Kolombiya Okulu üyeleri, tüketici davranışı hakkında yapılan pazar araştırmaları gibi ABD Başkanlık seçimleri sırasında propagandanın ve medyanın seçmenler üzerindeki etkisini araştırmayı amaçlamışlardır. Dolayısıyla temel amaç oy vermek davranışı üzerine bir araştırma

olmamasına rağmen bu alanda literatüre hem önemli katkıda bulunmuşlar hem de ciddi sonuçlar elde ederek bir dönüm noktası olmuştur. Çalışmanın sonunda medya ve propagandanın seçmenlerin karar verme sürecinde önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak, insanların, din ve sosyal sınıf açısından kendilerine benzer kişiler ve gruplar ile iletişim kurmaya yatkın oldukları, kendi ağlarına (aile, arkadaş, yaşanılan çevre ile iş çevresi gibi) ve bu ağlarda fikir birliğini bozacak kişilere yer vermekten kaçındıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte bireylerin politik tercihleri, tıpkı konuşma, giyim tarzı, sosyal pratikler, müzik ve edebiyat gibi kültürlerin yansımaları olan ögelere benzer şekilde etnik ve sosyal sınıflarının bir ürünü olduğu vurgulanmıştır (Ünal, 2016: 97-98).

Sosyolojik oy verme modelinde oy verme davranışı ile grup üyeliği, seçmenin içerisinde bulunduğu grubun sosyal ve ekonomik durumunu yansıtan şekilde oy verme eğiliminde bulduklarını ileri sürülmektedir. Heywood bu modeli açıklarken, ailenin yaptığı etkiye dayanarak bir partiye psikolojik bağlılık geliştirmek yerine, toplum içindeki çeşitli bölünmeleri ve gerilimleri göstererek toplumsal bağlılığın önemini ortaya koymaktadır. Bunların en önemlileri de sınıf, cinsiyet, etnisite, inanç ve bölge temelli bölünmelerdir (Heywood, 2014:312).

Sosyolojik modele göre bireyin içerisinde bulunduğu neredeyse tüm sosyal şartlar oy verme davranışını etkilemektedir. Bireyin etnik durumları, aile ilişkileri, bağlı olduğu formal gruplar gibi faktörler sosyolojik model içerisinde bireyi etkileyen unsurlar olarak yer almaktadır. Bunlara ek olarak bireyi özdeşleştiği dini ve ırksal grupların yine oy verme üzerine etkisinin olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bu modelde bireyin tercihleri ait olduğu gruptan etkilendiği yönünde sonuçlar ortaya koymaktadır. Bu tez çalışması açısından Berelson ve Lazarsfeld vd. yaptığı çalışmada bulduğu en önemli sonuçlardan bir tanesi de coğrafi bölünmelerin bireylerin oy verme tercihlerini etkileyeceği yönündedir. Nitekim bu mekânsal oy verme teorisi olarak ayrı bir model olarak incelenecek olsa da sosyolojik oy verme modeli içerisinde de bireyin içerisinde yaşadığı coğrafi alanın onun tercihini etkilediği ortaya konmuştur (Berelson, Lazarsfeld vd. 1954).

Bu modele göre bireyin sınıfsal olarak ekonomik durumunun da onun oy verme tercihi etkilediği yönünde ciddi sonuçların olduğuudur. Örneğin yine Berelson ve Lazarsfeld vd. tarafından yapılan çalışmada Amerika'da zengin kesimin daha çok Cumhuriyetçi partiyi desteklediği yönünde bulgulara ulaşılmıştır. Öte yandan bireyler arasındaki sadece ekonomik farklılık değil yaş grupları arasında da sosyolojik modele göre tercih farklılıkları ortaya çıkarılmıştır. Çünkü sosyolojik olarak bireylerin toplumsal hayat içerisindeki karşılaştıkları durumlar ve etkenler farklılaşmaktadır. Örneğin yine aynı çalışmada Büyük Buhrana denk gelmiş bireylerin oy verme tercihinde bulunurken daha çok sosyo-ekonomik açıdan bir tercihte bulunurken, bu buhran ile karşılaşmamış ya da karşılaştıklarında etkisini hissedecek yaş grubu içerisinde olmayan daha genç grup ise oy verme tercihinde bulunurken farklı açıdan değerlendirme yapmaktadırlar (Berelson, Lazarsfeld vd. 1954).

Din, sosyolojik oy verme modeli açısından önemli bir etmen olarak görülmektedir. Yine aynı çalışmada yapılan araştırma sonuçlarına göre Katoliklerin ve Protestanların birbirinden farklı oy tercihinde buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada bu durumun Katoliklere ve Protestanlara özgü bir durummuş gibi görünse de bu sadece dinlerin kendisine ait özel bir durumdan ziyade toplumlarda yaşayan ve içerisindeki bireyleri etkileyen bir faktör olarak dinin bireylerin oy seçimi üzerinde önemli etkisi olduğu görülmektedir (Berelson, Lazarsfeld vd. 1954, Williams, 2011:813-814). Bunun yanında Heywood her ne kadar sosyolojik model içerisinde ailenin etkisini dışlayıcı bir yaklaşımda bulursa da bireyin içerisinde bulunduğu ailenin etkisi bu modelde yadsınamayacak kadar önemli derecededir. Yapılan çalışmada (Berelson, Lazarsfeld vd. 1954) ebeveynlerin çocukları üzerinde oy verme bağlamında etkili olduğunu ortaya koymuştur. Buna göre çocuklar, aileleriyle aynı fikre sahip olma ve aynı partiye oy verme eğiliminde oldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak bu durumun istinası da bulunmaktadır. Eğer çocuklar ailelerinden farklı sosyal statüye sahiplerse (ekonomik, eğitim vb.) aile ile çocuklar arasında oy tercihi bakımından farklılık ortaya çıktığı gözlemlenmiştir (Williams, 2011:814). Yani bireyin elde etmiş olduğu sosyal statü ile birlikte eğer aileden önemli derece farklılaşma ortaya çıkarmış ise bu durum oy tercihine de yansdığı ve aileden daha

bağımsız hareket ettikleri çalışmada ortaya konmuştur. Dolayısıyla bu modele göre seçmenlerin sosyo-ekonomik statüleri, eğitim, gelir, aile, yaş, din, yaşanılan yer gibi birçok sosyolojik değişken bireylerin oy verme davranışı üzerinde ciddi etkileri olduğu birçok çalışma ile ortaya konmuştur.

2.2.2.Sosyo-Psikolojik Model

Anket çalışmalarının yaygınlık kazanmasıyla ve buna bağlı olarak bireysel olarak elde edilen verilerin artmasıyla birlikte sosyo-psikolojik model literatürde ağırlık kazanmaya başlamıştır. Campbell vd. tarafından *Ulusal Seçim Araştırmaları* merkezindeki araştırmacılar *The American Voter* (1960) adlı çalışma alanda yeni bir dönüm noktası olmuştur. Bu model sosyolojik oy verme modelinden biraz farklı olarak gruplar yerine bireyler üzerinde yoğunlaşmış, seçmenlerin küçük yaşlardan itibaren ailenin ve çevrenin etkisiyle siyasal sosyalleşme (*political socialization*) sürecinde oluşan siyasal tutum ve ideolojik yönelimlerin ileriki yaşlarda parti tercihinde çok önemli etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Bu model beraberinde parti kimliği, (*party identification*) kavramını kazandırmıştır (Akgün, 2014: 77-78).

Parti kimliği kavramı, insanların partilere olan psikolojik bağımlılık duygusunu esasına dayanmaktadır. Seçmenler partiyi o kadar benimsemiştir ki adeta kendi partileri olarak görmektedirler. Hatta bu bağımlılık kendilerini tanımlarken parti üzerinden tanımlamaya kadar gitmektedir. Dolayısıyla bu modele göre seçmen davranışı, diğer tüm etkenlerden ayrıştırılarak tamamen partizanlığın en önemli etken olduğu ve bireylerin tercihlerini buna göre yaptıkları üzerinde durmaktadır. Bu bakış açısından, partizanlık seviyesi referans alınarak bir partinin alacağı normal oy düzeyi belirlenebilir (Heywood, 2014:312). Çünkü bu yaklaşıma göre seçmenlerin belirli bir siyasi partiye uzun süredir devam eden psikolojik bağları olduğunu ve nadiren bu tercihlerini değiştirdikleri ve bağlı olduğu partiye oy vermekten çekindikleri yaklaşımını savunmaktadır (Andersen, 2000:2). Bu oy tercihi ender şekilde çeşitli faktörlerle nedeniyle değişse bile bir sonraki seçimde tekrar bağlı olduğu partiye oy vermektedir (Akgün, 2012: 78). Parti kimliği modelinde bireyin siyasi tercihinde ciddi ve sürekli bir değişim yaşanması için sosyal statüsünde gelişme olması halinde

mümkün gözükmektedir. Bu gelişmelere örnek olarak evlenme, eğitim seviyesinde değişim, iş veya sosyal çevreyi örnek olarak verilebilir (Ünal, 2016:103).

Genellikle aile içerisindeki etkileşimden, ait olunan gruplardan ve çevrede görülen pratiklerden yola çıkarak gelişen politik sosyalleşmenin etkisiyle adeta din örneğinde olduğu gibi birey ile parti arasında kuvvetli bir bağ oluşturur. Andersen ve Heath bu bağın oluşmasında çoğunlukla aile etkisini yansıtan erken sosyalleşmeden kaynaklandığını ve bireylerin ebeveynlerin parti yandaşlığından büyük ölçüde etkilendiğini vurgulamaktadır (Ünal, 2016:101, Andersen ve Heath, 2000:2). Campbell bu psikolojik durumu açıklarken, parti bağımlılığının seçmen davranışı üzerinde güçlü bir belirleyici olsa da sadece seçimlerde ortaya çıkan bir durum olmadığını ifade eder. Genellikle bu bağ, partiye resmi üyelik, partiye tüm zamanlarda destek vererek faaliyetlerine katılmaya kadar gidecek hatta partiden bireye bir destek olmasa da devam edilebilen psikolojik bir kimlik olarak tanımlanmaktadır (Campbell, vd. 1960:122).

Bu modelin kuruculara göre partizan etki, algısal bir filtre göre görerek seçmenin kendisini partinin konumuna göre konumlandığı vurgulanmıştır. Örneğin seçmenin fikri olmadığı bir siyasal konuda partisinin konumunu kendi konumuymuş gibi benimsemeyi tercih etmektedir. Burada bireyin partisiyle bağlılığın derecesi ile kendini konumlandırması doğru orantılıdır. Yani ne kadar güçlü bir bağ ile bağlıyla o derece güçlü bir konumlandırma olacaktır (Ünal, 2016:102). Dolayısıyla seçmenler, parti kimliği ve bağlılığı sayesinde karmaşık olan politik dünyayı yakınlık duyduğu partinin yorumları ile kendi düşünce yapılarında da anlamlı hale getirmekte ve bu da hem zihinsel anlamda hem de pratik anlamda işlerini kolaylaştırmaktadır. Çünkü belirtildiği gibi siyasi olaylarda yeterli bilgiye sahip olmasalar da partileri sayesinde o konu hakkında yorum yapabilmektedir (Akgün, 2014: 78).

2.2.3.Ekonomik Model (Rasyonel Tercih)

Sosyolojik ve sosyo-psikolojik yaklaşımın tüm beklentileri karşılamadığı düşünüldüğünde kantitatif çalışmalarla ön plana çıkan oy verme teorisi ekonomik ya da rasyonel oy verme teorisi olmuştur. Daha çok istatistiki-ekonometrik çalışmalarla literatüre giren teoride temel amaç ekonomi faktörünün oy verme davranışı

üzerindeki önemini ortaya koymaktır. Bunu yaparken de iktidar olmanın dezavantajı yani iktidarın yıpranma payı, iktidarda olmanın avantajları, oy kaymalarını ve oylarını sık değiştiren seçmenlerin seçmelerin oranını hesaplayacak bir seçim denklemini tahmin etmeye çalışılmaktadır. Fakat ekonomik oy verme davranışı sadece ekonomik performansı değil aynı zamanda seçmenin birçok nedenden dolayı rasyonel davranabileceğini ve böylece ideolojik de davranabileceğini, sonuçta da parti bağlılığı ortaya çıkabileceğini de ön görmektedir (Sipahi, 2014)

Sosyolojik oy verme modelinde insanların sosyal gruplara ve sosyolojik etkilere göre oy verir açıklamasını getirmiştir. Ancak siyaset bilimcilere ve bu alanda çalışanlara göre bu modelin en büyük eksikliği bireylerin oy tercihlerinin değişimini açıklamakta yetersiz kalmıştır. Çünkü birey aynı sosyal ortamda olsa bile oy tercihi değişebilmektedir. Dolayısıyla sosyolojik model bunu açıklamakta yetersiz kalmıştır. Ekonomik oy verme modeli ise, oy dalgalanmaları açıklamak için önemli gerekçeler öne sürmektedir. Bu bağlamda her seçim döneminde değişen siyasi ve ekonomik unsurların oy verme davranışı üzerinde belirleyici etkilediğini öne sürmektedir (Ünal, 2016:105).

Ekonomik oy verme ya da rasyonel model, sosyolojik modele göre daha bireyseldir. Sosyolojik model belirtildiği gibi daha çok bireyin grup içerisindeki tercihlerine bağlı bir açıklama getirirken, bu modelde bireylerin kararları daha çok bireysel sorunlara göre şekillenmektedir. Ancak her ne kadar bireyci vurgu ön plana çıksa da rasyonel seçim yaklaşımı sosyolojik yaklaşım ile tamamen uyumsuz da değildir. Çünkü bireysel tercihler de kişinin içerisinde yaşadığı toplumdan tamamen ayrıştırılamamaktadır. Bu bağlamda rasyonel tercih modeli, sosyal gruplar ya da sosyal kimliklerin bireyin oy verme tercihinde etkili olabileceğine de vurgu yapılmaktadır. Fakat bu durum bireyin oy tercihinin sosyal gruplar veya sosyal kimlikler tarafından şekillendiğini göstermemektedir (Andersen and Health, 2000:3). Downs –ki rasyonel tercihin en önemli temsilcisidir- seçmen, parti vaatlerine karşı rasyonel davranarak onların söyledikleri her şeyi yapamayacaklarının farkındadır. Bu bağlamda partileri karşılaştırmak yerine onların iktidar olmaları durumunda gerçekte ne yapacaklarını rasyonel olarak tahmin etmelidir (Downs, 1957: 39). Bu bağlamda rasyonel teoriye göre her bir seçmen kendisine maksimum fayda sağlayacağını

düşündüğü partiye oy vermektedir. Eğer inandığı durum gerçekleşmez ise bir sonraki seçimde oyunu kolayca değiştirebilmektedir (Bennett and Salisbury, 1987).

Dolayısıyla ekonomik veya rasyonel modelde seçmen partinin temelde nasıl bir ekonomik politika izlediğinden daha çok sonuç ile ilgilenmektedir. Eğer sonuç iyiye partiyi ödüllendirerek oy vermekte, sonuç kötüye de cezalandırarak tercihini başka partiden yana kullanabilmektedir. Bu model de seçmen davranışı üzerine çalışan düşünürler tarafından daha çok maddi çıkar ve ekonomi üzerinde odaklandığı, bunun dışındaki etmenleri göz ardı ettiği gerekçesiyle eleştirilmiştir.

Ekonomi ile seçmen davranışları arasındaki ilişkiye bakıldığında üç temel hipotez ortaya çıkmaktadır. Bunlar; sorumluluk hipotezi, müvekkil hipotezi ve temel amaç hipotezidir²¹ (Carlsen, 2000:141). Ekonomik oy verme modelini anlamlandırabilmek adına bu hipotezlere kısaca değinmek gerekir.

Sorumluluk Hipotezi

Ekonomik oy verme modeli, diğer tüm faktörler eşit olduğunda ve makroekonomi iyi performans gösterdiğinde görevdeki siyasi partilerin seçim sonuçlarında daha iyi sonuç alacağını şeklindeki basit bir önermeyle başlamaktadır. Tam tersi olduğunda da görevdeki siyasi partilerin oy oranlarının kötüleşmesi beklenmektedir (Whitten and Palmer, 1999: 51). Ekonomik oy verme modelinde bilindiği üzere seçmen rasyonel bir davranış sergilemektedir. Buna göre seçmen oy verme davranışını ödüllendirme, cezalandırma ya da öfke olarak göstermektedir. Eğer kendisi için fayda maksimizasyonu fazla, iktisadi birimler ile birlikte makroekonomik göstergelerin gidişatı olumlu ise hükümeti ya da iktidardaki partiyi ödüllendirmeyi seçmektedir. Ancak bu durum tam tersi olduğunda yani ekonomik durumun hem kendisi için hem de makro göstergeler bağlamında kötü olmasında ise cezalandırma yolunu tercih edebilmektedir. Dolayısıyla cezalandırılan ya da ödüllendirilen partilerin performansları ile oyları arasındaki ilişkiyi inceleyen ilk hipotez sorumluluk hipotezidir (Çinko, 2006: 106). Bu hipoteze göre; hükümetler işsizlik ve enflasyona göre cezalandırılmakta ya da ödüllendirilmektedir. Enflasyonun ve işsizliğin yüksek olması durumunda cezalandırılan hükümetler, bu ekonomi

---

²¹ Carlsen (2000), Amerika, Kanada, İngiltere ve Avustralya'da yaptığı çalışma ile bu hipotezleri test ederek ekonomi ile seçmen davranışı arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya çalışmıştır.

göstergelerinin düşük olması durumunda ödüllendirilebilmektedir. Bu hipoteze göre oy veren seçmenler hükümetin ideolojik olarak sağ ve sol olmasına bakmadan, iki tarafı da aynı standartlara göre değerlendirip oy vermektedirler (Carlsen, 2000: 142). Bu hipotezin eleştirilen yönü ise, tüm seçmenler ekonomik değerleri bu kadar yakından takip etmezler ve buna göre oy verme davranışında genellikle bulunmazlar. Çünkü her bir seçmen aynı derecede politik değildir ve ekonomik oy verme davranışının getirmiş olduğu öğrenme maliyetine – bilgi, takip etme, öğrenme, analiz yeteneği, değerlendirme- katlanmak çok kolay değildir.

Müvekkil Hipotezi

Müvekkil hipotezi, Rattinger (1991) ve Swank (1993) tarafından geliştirilmiştir. Bu hipoteze göre, sol partiler hem hükümette hem de muhalefette yüksek işsizlikten oy bağlamında kazanç sağlarken, sağ partiler aynı kazancı yüksek enflasyondan kazanç sağlamaktadır. (Carlsen, 2000:142). Çünkü bu partilerin ekonomi politikaları uygulamayı tercih etmektedirler. Dolayısıyla farklı ideolojilere sahip iki partinin bulunduğu ülkelerde, seçmenler oy kullanırken ya düşük enflasyon oranını ya da işsizlik oranının tercih etmekte ve oy verecekleri partileri de buna göre seçimlerden önce belirlemektedirler (Çinko, 2006:110). Dolayısıyla yapılan çalışmalarda ve araştırmalarda enflasyon ve işsizlik oranlarının artması veya düşmesi muhalefetteki ve iktidardaki partiler farklı ideolojilerde de olsa oy verme davranışını üzerinde etkili olduğu ortaya konmuştur.

Temel Hedef Hipotezi

Bu hipotez Powell ve Written (1993) yılında yaptıkları “*A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context*” isimli çalışmayla gündeme gelmiştir. Hipoteze göre, siyasal iktidarın önceden vermiş olduğu vaatler kendisine olacak desteğin temel belirleyicisidir. Dolayısıyla bir partinin iktidar olduktan sonra tekrar seçilmesi veya görev süresi seçimlerden önce vermiş olduğu vaatleri ne derecede yapıp yapmadığıyla doğrudan ilişkilidir. Kendisinin belirlediği hedeflerin gerçekleşmesi desteğin devam etmesi anlamına gelmektedir. Bu önerme seçmenin sadece ideolojik saiklerle ya da bağlılıkla hareket etmeyeceğini de göstermektedir (Çinko, 2006:111). Ancak bir iktidarın görevde kalması ya da

seçimleri tekrar kazanması sadece vaat ettikleri ya da hedeflediği noktaya ne derecede ulaşmasıyla alakalı değildir. Bu önemli bir faktör olsa da tek faktör değildir.

Ekonomik oy verme davranışı ve bu bağlamda ortaya çıkan hipotezler seçmenin ekonomik ve rasyonel çıkarlar doğrultusunda oy verdiğini iddia etmektedir. Nitekim bu model, bireyin bencil bir varlık olduğunu, ekonomik çıkarların ve kendi faydasının her şeyden daha önemli olduğunu düşünür ve oy verirken de bunu dikkate alır. Ancak rasyonel model, diğer faktörler olan, duygusallık, parti bağlılığı, ideoloji, strateji, din vs. sosyal ve bireysel faktörleri göz ardı ettiği yönünden eleştirilebilir. Belirtildiği gibi her seçmen ya da her vatandaş enflasyon rakamlarını, işsizlik oranlarını, ekonomi göstergelerini takip edecek kadar bilgi ve birikime sahip olmayabilir. Aynı zamanda bu göstergeleri takip edebilmek için bir zaman da ayırması ve bunu sürekli hale getirmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ekonomik ya da rasyonel oy verme davranışı seçmen davranışını ekonomik bağlamda açıklasa da birey için bunu takip etmek zahmetli bir iştir.

2.2.4. Stratejik Oy Verme Modeli

Seçmen bir takım nedenlerden dolayı en çok tercih ettiği veya tercih etmek istediği partiden farklı bir partiye oy verebilmektedir. Bu durumun en temel sebeplerinden bir tanesi tercih etmek istediği partinin seçimi kazanma ihtimalinin olmaması ya da çok düşük olmasıdır. Bu durumda seçmen kendisini en yakın hissettiği ve kazanma şansı olan başka bir partiye oy vererek stratejik bir oy verme davranışında bulunmaktadır. Böylece seçmen oyunu korumuş olacaktır. Çünkü stratejik oy verme davranışında seçmen en az tercih edileceğini düşündüğü partiye oy verme eğiliminde bulunmaz. Bu biraz zahmetli bir iş olsa da (diğer seçmenlerin hangi partilere oy verebileceğini takip etmek veya ilgilenmek zorundalar) bu zahmete katlanır. Bu noktada belirtmek gerekir ki seçmen aynı zamanda eğer yakın hissettiği parti beklediğinden düşük bir oy alacaksa seçimlerde en çok oy alacağını düşündüğü partiye de oy verebilir (Ünal, 2018: 1415). Aynı zamanda stratejik oy verme davranışının ülkelerin seçim sistemleri ile de ilişkilendirilmesi mümkündür.

Stratejik oy verme modeli, ekonomik oy verme modelinin içinden ortaya çıkmasına rağmen birçok yönüyle diğer oy verme modellerinden ayrılmaktadır. Temelde bu

modele göre; seçmenler, seçim sonuçlarında istedikleri sonuçların ortaya çıkabilmesi için strateji kurabilmekte ve bunu uygulayabilmektedir. Dolayısıyla bu seçmeler seçimlere büyük önem atfederek onu hükümeti veya kazananı belirleme aracı olarak görmektedirler. Bu model üzerine çalışmalar ise temelde seçmenlerin “Neden bazı durumlarda klasik modellerin öngörülerinden farklı davranışlar sergilemektedirler?” sorusuna bir cevap arayışı üzerine odaklanmış ve böylece ortaya çıkmıştır denilebilir (Ünal,2016:112).

Duverger (1954)’e kadar götürülen stratejik oylama modeli çalışmaları son dönemlerde iki aşamalı olarak yürütülmektedir. Bunlardan biri erken karar teori aşaması ve oyun teorisi aşamasıdır. Karar teori aşamasına göre stratejik oylama basit-çoğulcu seçimler için şöyle ifade edilmektedir: Seçmenin favori adayının ya da oy vermeyi istediği adayın kazanma şansı düşük olduğu durumda en iyi iki aday arasında bir tercihte bulunmaktadır. Daha sonra ise rasyonel olarak bu iki aday arasından birini tercih eden seçmen, seçimleri daha çok etkileyeceğini düşünerek bu kararı vermektedir. Seçmen, oy vermeyi düşündüğü adayın anketler, basın vb. yollarla geride olduğunu düşünebilmekte, böyle diğer adaylar arasında bir değerlendirme yapabilmektedir. Adaya veya partiye bağlı da olsa öncelikli olarak seçimleri etkileyebilmek, sonrasında daha çok istemediği partinin veya adayın kazanmasının önüne geçebilmek adına desteklediği adaydan veya partiden vazgeçebilmektedir (Cox, 1997: 71). Literatürde taktik seçmen olarak adlandırılan bu seçmenler, hem kendilerini hem de oylarının önemli olması için kazanma ihtimali daha yüksek adaya oy vermekte, oylarının boşa gitmesinin önüne geçmektedirler (Abramson, 2014: 64)

Bu modelde seçime giren parti veya aday sayısı önem arz etmektedir. Seçmenin stratejik davranabilmesi için en az 3 adayın veya partinin seçimlere katılmış olması gerekmektedir. Sadece iki adayın veya partinin katıldığı seçimlerde seçmenin stratejik davranması pek mümkün değildir. En az üç adayın veya partinin bulunduğu seçimlerdeki belirsizlik iki adayın bulunduğu seçimlere göre daha fazladır. Örneğin nispi temsil sisteminin bulunduğu parlamenter sistemlerde seçimlere genellikle birden fazla parti katılmaktadır. Dolayısıyla seçmenin stratejik davranışta

bulunmasını etkileyen faktörlerden en önemlisi seçim sistemi ve seçime katılan partilerin, adayların sayısıdır. Dolayısıyla seçim sistemi, aday, parti sayısı seçmenin davranışını etkilemektedir. Psikolojik etki denen bu durumda seçmen, kazanma şansı olmayan ama sıklıkla oy verdiği aday veya partiye oy verirse oyunun boşa gideceğini düşünerek hareket etmektedir. Kazanma şansı yüksek ve destekleyebilecekleri adaylara yönelen seçmenler de sistemi neredeyse etkileyerek iki partili veya iki adaylı bir seçim yarışın geçmesine neden olabilmektedir. Meclislerdeki sandalye sayıları da genellikle bu iki parti üzerinde yoğunlaşmaktadır (Aksoy, 2015:3).

Literatürdeki temel sorulardan bir tanesi stratejik oy verme davranışının nasıl ölçüleceği ile ilgilidir. Stratejik oylamayı ölçmek için alan araştırmacıları temel üç yöntem geliştirmişlerdir. Bunlardan ilki anket yöntemi ile seçmene sorulan “*favori adayınızın kazanma şansı yoksa hangi adaya oy verirsiniz?*” sorusuna verilen cevap ile bireyin stratejik davranıp davranmayacağı anlamaya çalışılmaktadır. İkinci yöntem bölgelerde ya da şehirlerde yapılan anket sonuçları ile seçim sonuçlarının karşılaştırmalı analizi yapılarak bireylerin bölgelerinde stratejik davranıp davranmadığı anlaşılmasına çalışılmaktadır. Üçüncüsü yöntemde ise doğrudan stratejik oylamayı anlamlandırabilmek veya ölçebilmek adına “belirtilen oy ile bireylerin tercih sıralamaları arasındaki nesnel farklılıkları ortaya koyarak doğrudan modellemeye çalışılır” (Cohen, 2009: 363). Böylece seçmenlerin stratejik davranıp davranmadığı, seçim sonuçlarına etkisi anlaşılmasına çalışılmaktadır.

Blais vd. yaptıkları çalışmada 1997 Kanada seçimleri üzerinden iki aşamalı olarak bir inceleme gerçekleştirmişlerdir. Araştırma York Üniversitesi tarafından yürütülmüş olup, seçmen olan 3949 katılımcı ile seçim kampanyası sürecinde telefon üzerinden anket yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İkinci aşamasında ise aynı katılımcıların 3170’i ile seçim sonrası tekrar irtibata geçilerek katılımcıların seçmenlerin seçim öncesi düşünceleri, seçim sonrası düşünceleri ve beklentileri üzerinden veriler elde edilmiştir. Bu çalışmanın ilk aşamasında, seçmenlerin seçim sonucuna ilişkin beklentilerini, tercihlerini, parti tanımlamalarını, parti ve lider değerlendirmelerini, bunların oy tercihi üzerinde etkisinin olup olmadığını analiz etmişlerdir. Burada seçim bölgesindeki yerel ırka ilişkin algıların seçmenlerin oyunu

etkilediğini ancak daha genel anlamda hükümeti veya muhalefeti kimin oluşturacağına ilişkin yarışın seçmenlerin algısını etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır. Yani yerelde bazı durumlar etkili olurken genel anlamda etkisinin olmadığı görülmüştür. Çalışmanın ikinci aşamasında ise katılımcılara kullandıkları oyun stratejik olup olmadığını anlamaya çalışmışlardır. Buradan elde edilen sonuçlar ile birlikte örneklem olarak kullanılan seçimlerde araştırmacılar seçmenlerin %3'nün stratejik oy kullandıklarını tahmin etmişlerdir (Blais, et al, 2001:343).

Yine Blais vd. tarafından 2014 yılında stratejik oy vermenin belirleyici unsurlarını tespit etmeye yönelik bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma diğer çalışmadan farklı olarak laboratuvar ortamında 6 oturum şeklinde toplam 108 katılımcı ile deney yapılmıştır. Daha çok nispi temsil sistemi, seçim koalisyonu ve stratejik oy vermenin etkileri çalışmada ele alınmıştır. Üzerinde durduğu en temel husus ise baraj ve koalisyonların stratejik oy verme ile ilişkisidir. Çalışmanın bulgularına göre seçim hafızası olarak ifade edilecek olan temel bir olgu stratejik oy verme davranışının ana etmenini oluşturmaktadır. Bu olguya göre seçim hafızası olmayan seçmenler kendilerine yakın partiye oy vermekte ve bunu yaşanan siyasal, toplumsal olaylarla değiştirmemektedir. Seçim hafızası olan seçmen ise geçmişteki seçimlerin analizlerini, siyasal ve toplumsal olayları dikkate alarak ve bunların analizini yaparak stratejik oy kullanmakta veya bu seçmenlerin stratejik oy kullanma ihtimallerinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Stratejik oy vermenin gereği üzere seçmen önceki seçimlerde oy verdiği parti ve kazanan partilerin durumlarını analiz ederek bir sonraki seçimde partisinin parlamentoda daha fazla koltuk kazanmasını sağlayacak şekilde stratejik davranabilmektedir. Çalışmada ülkelerdeki seçim barajının stratejik oy verme davranışı üzerindeki etkisini anlamak üzere “*Seçmenler, stratejik oylama yaparken barajlar (vote threshold) ne kadar önemlidir?*” sorusuna cevap olarak orta derecede bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Eğer seçimlerden önce seçmen yaptığı araştırma ve analizler sonucunda partisinin barajı geçemeyeceğini düşünürse oyunu stratejik olarak kendisini yakın hissettiği ve barajı geçebileceğini düşündüğü partiye verebilmektedir. Bu durumda verdiği oy boşa gitmemiş olacaktır (Blais et al, 2014).

Türkiye’de son yapılan 2019 yerel seçimlerinde (ittifaklar olsa da) bazı partilerin seçmenleri özellikle büyükşehirlerde stratejik davranıp, kazanmasını istemediklerini partiye en yakın oy alabilecek partiye veya adaya oy verme eğiliminde buldukları söylenebilir. Cumhurbaşkanlığı sistemi ile birlikte gelen seçimler öncesi ittifaklar sayesinde partiler de stratejik davranarak kazanamayacaklarını düşündükleri bölgelerde veya şehirlerde aday çıkarmayarak ittifakta buldukları diğer partileri desteklemiş ve en azından seçimi kazanmasını istemedikleri partinin kaybetmesi amacıyla stratejik bir kararda bulunmuşlardır. Aday çıkarmayarak kendi seçmenini de doğal olarak stratejik oy verme davranışına itmiş ve seçim sonuçlarını etkileme amacıyla olmuşturlardır

2.2.5. Mekânsal Oy Verme Modeli

Kavramsal çerçevede ele alınan kapalı siteler ve çalışmanın temeli olan oy verme davranışın mekânsal bağlamda kapalı siteler üzerinden değerlendirilmesi bu modele dayandırılmaktadır. İktidarın, meclisin ve yerel yöneticilerin seçimle göreve geldiği ülkelerde oy verme işlemleri bölgesel olarak ayrılan şehirler, eyaletler veya bölgelerde yapılmaktadır. Her ilin, bölgenin veya eyaletin temsilcisi o bölgede yaşan seçmenler tarafından oylanmaktadır. Bu durumda mekânsal oy vermenin önemini ortaya çıkarmaktadır. Coğrafi oy verme olarak da bilinen bu model ilgili literatüre Krehbiel’in (1916) İngiltere’de, Sauer (1918) Amerika’da ve Tingsten ²²(1937) yılında İsveç’te yaptıkları çalışmalar ile girmiştir denilebilir. İngiltere’de yapılan çalışma daha çok mekânsal örüntüler üzerine olup, doğal, ekonomik ve sosyal nedenler üzerinde durulmuştur. İkinci çalışma ise literatüre “gerrymandering”(seçim bölgesini bir siyasi partinin çıkarlarına uygun düşecek şekilde ayarlamak) kavramını sokmuş ve eyaletlerdeki manipüle edilmiş seçim bölgesi sistemini tartışmaktadır. Üçüncü çalışma ise seçim sınırlarını etnik haritalarla karşılaştırarak “mahalle etkisi” kavramının seçimlerdeki önemini öne çıkarmaktadır 1960’lara kadar gelişen “electoral geography” (seçim coğrafyası), bu tarihten sonra belirli konular üzerinde yoğunlaşmıştır. Bunlar; seçmen davranışı, kişilerarası bilgi akışı ve

---

²² Bu çalışma 1937 yılında İsveç sosyalist partisini destekleyen işçi sınıfının yaşadığı seçim bölgesi üzerine yapılan bir çalışma olarak literatüre geçmiştir (Ron Johnston and Charles Pattie The Routledge Hadbook of Elections :244)

oy verme davranışı, seçim sistemleri ve siyasi partilerdir (Kovalcsik and Nzimande, 2019:209).

Oy verme davranışının incelenmesinin sürekli değiştiği dönemler olan 1970'ler itibariyle çalışmalar dört ana aşama üzerinde odaklanılmıştır. Bunlardan ilki 1965-1972 arasında Cox, seçmeni yerel ve sosyal ağlarla etkilendiğini ifade eden *komşuluk etkisini (neighbourhood effect)* bilimsel alana taşımıştır. İkinci aşamada yani 1970lerin başında sosyal sorunların ve çatışmaların artması, beraberinde refah devletinin dağılmasıyla birlikte seçmen davranışı daha çok kamu hizmetleri ve bu hizmetlere ulaşım ile ilişkilendirilmiştir. 1990'larda doğu bloğunun parçalanmasıyla birlikte seçim coğrafyası analizi daha çok mekânsal olarak genişlemiştir. Başlangıçta yürütülen çalışmalarda mekânsal süreçlerin minimal yorumuyla seçim sonuçları haritalandırılmıştır. Daha sonraları Avrupa'da özellikle Macaristan üzerine yapılan çalışmalar Lipset ve Rokkan (1967) bölünme teorisine dayalı olarak Macar mekânsal modeli ortaya çıkmış ve çalışılmış, yayınlar yapılmıştır. Son dönemlerde yapılan çalışmalarda seçim coğrafyasının üç ana eğiliminden birinin oyların neyi ve nasıl etkilediği ve bunun yerel (*mahalle etkisi*) mi yoksa daha yüksek düzeyde mi olduğunu anlamaya çalışmaktadır. Bu durumda seçim sonuçlarını ve onu etkileyen mekânsal veya coğrafi alanları incelemeyi gerektirmektedir. Diğer iki ana eğilim ise sonuçların haritalandırılması ve oyların sandalyeye dönüşmesinde coğrafi boyutlar ile birlikte onun etkisi çalışmalarda görülmektedir. (Kovalcsik and Nzimande, 2019:210)

Seçmen davranışı literatüründe mekânsal oylama üzerine iki tür çalışmalar bulunmaktadır. Bunlardan ilki seçmen ile aday veya parti arasındaki mesafeyi, yakınlığı ölçen çalışmalar (*spatial voting*) iken, diğeri *geographic voting behavior* ya da komşuluğun, yaşam yerinin (*neighborhood effect*) daha çok coğrafi yönden mekânın etkisinin oy verme davranışı üzerindeki etkisi üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmanın ana teorisi ise coğrafi yönden mekânların ve komşuluğun oy verme davranışı üzerindeki etkisi üzerine odaklanmaktadır. Dolayısıyla mekânsal teoriden kasıt yerleşim yeri olarak adlandırılan mekânların etkisi olacaktır.

Komşuluk etkisi olarak da adlandırılan modelde ise bireylerin siyasi görüşlerinin komşularından etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu görüşe göre sosyal hayat içerisinde bireylerin birlikte yaşadıkları ve çeşitli kamusal alanlarda (iş yeri, sendika, camii, kilise, toplu konut gibi) birbirlerini etkiledikleri sonucuna ulaşılmıştır. Nitekim kapalı siteler komşuluk etkisinin sosyal anlamda az olduğu düşünülse de birbirlerine benzer insanların bir arada yaşadığı ve tüm sosyal imkânların ve bu imkânlar ile birlikte (havuz, cafe, spor salonu gibi) sosyalleşmenin bulunduğu bu yaşam alanlarında politik olarak etkilenmenin mümkün olduğunu söylemek gerekir.

Teoriyi çalışanlar daha çok Tingsten'in 1937 yılında yaptığı çalışmayı takip ederek geliştirmeye çalışmışlardır. Örneğin bir bölgenin sınıfsal, sosyal ve kültürel nedenlerle bir partiye yönelmesi o partinin o bölgede güçlenmesini sağlamakta ve seçim sonuçlarına bu durum yansımaktadır. Aynı nedenlerle bazı bölge veya şehirler (mahallelere kadar indirilebilir) parti daha zayıf kalabilmekte ve seçim sonuçlarında bu durum gözlemlenmektedir. Bu durum mekânların ya da coğrafi alanların siyasi kimlerinin ya da karakterinin oluşmasına neden olmakta ve mekânsal bir kutuplaşma eğilimi ortaya çıkmaktadır. (Johnston and Pattie, 2018: 244-245). Sonrasında bu bölgelere taşınacak veya bu bölgelerde yaşamayı düşünen insanların inceledikleri önemli bir faktör haline gelmektedir. Çünkü belirtildiği gibi insanlar sosyolojik ve psikolojik olarak kendilerine benzer insanlarla bir arada yaşama isteğindedir. Dolayısıyla siyasi kimlikleri ya da düşünceleri açık bir şekilde ortaya çıkmış bölge, şehir veya mahallelerin tercih edilip, edilmeyeceği konusunda önemli bir faktör haline gelmiştir.

Miller'in (1977) çalışmasında "*people who talk together vote together*" (birlikte konuşanlar birlikte oy verir) ifadesi bireylerin çevresindeki konuştuğu insanlar ile birlikte oy verme eğiliminde olduğunu açık bir şekilde ortaya koymuştur. Cox da benzer sonuçlara ulaşarak bireyin içerisinde bulunduğu sosyal ağların, bağlantıların, bilgi alışverişinde bulunduğu kamusal ve sosyal ortamların bireyi politik anlamda etkilediğini ifade etmiştir. Bu durum sosyal ağlar içerisinde olmayan ve bilgi alışverişinde bulunmayan bireylere göre daha fazla olduğu çalışmalarda ortaya çıkmıştır. Ancak bu noktada ifade edilmesi gereken hususlardan bir tanesi birlikte

konuşan kişilerin birlikte oy verme eğilimi göstermelerine rağmen tüm mahallerde veya sosyal ağlar içerisinde hiçbir zaman tam bir oybirliği çıkmamaktadır. Dolayısıyla farklı siyasal görüşlerin de bulunabildiği açık bir şekilde görülmektedir (Miller ve Cox'dan akt. Johnston and Charles, 2018: 245). Belirtildiği gibi benzer yaşam özelliklerine sahip bir arada yaşayan ve sosyal ağlar içerisinde etkileşimi olan insanların politik olarak birbirlerini etkilemeleri diğerlerine göre daha fazla olduğu çalışmalarda ortaya konmuştur. Sonrasında buralarda oluşan çoğunluk görüşün bölgenin veya mahallenin neredeyse bir kimliği gibi özdeşleşmesiyle bireylerin tercih etme veya etmeme nedeni olarak düşünülmektedir. Bunun altında yatan sebep ise insanlar sadece ekonomik ve sosyal olarak değil, politik olarak da kendilerine benzeyen insanlarla bir arada yaşama eğiliminde bulunabilmektedir. Bir bölgeye ya da mahalleye yeni taşınan bireyler mahalle faaliyetlerine katılıyorlar ise mahalledeki çoğunluğun görüşünden daha fazla etkilenebilmektedir. Yapılan araştırmalarda güçlü düzeyde mahalle sosyal ağlarına katılan bireylerin kendilerini mahalleden soyutlayanlara göre daha yüksek oranda yerel seçim davranış kalıplarına uyduklarını ve benimsediklerini göstermiştir (Johnston and Charles, 2018: 246).

Türkiye özelinde bakıldığında seçmen davranışı üzerine çalışan bilimciler mekânsal (spatial) oylama modelini daha çok Mardin'in (1973) merkez-çevre kavramı üzerinden açıklama yoluna gitmişlerdir. Bu kavramda merkez Osmanlı'dan beri daha çok saray ve etrafını yani yönetici elitleri ifade ederken, çevre daha çok seçkin olmayan tebaayı ifade eden bir kavram olagelmıştır. Cumhuriyet ile birlikte de kurucu elitler daha çok merkez olarak ifade edilirken bunların dışında kalanlar yine çevreyi temsil etmektedir. Merkezi temsil eden CHP olurken, çevreyi temsil eden 1946 yılında yine CHP'nin içinden çıkan DP olmuştur. Bir tanesi yönetici elitlerin ve devletin kurucu kadrolarının yer aldığı merkezi temsil ederken diğeri ise daha çok çevrenin yani köylünün ve halkın temsilcisi konumunda olmuştur. Merkez-çevre bölünmesinin seçmen davranışına yansımaları da olmaktadır. Bu bağlamda merkezci olarak ifade edilebilecek partiler için dindarlık düzeyi düşük ve daha az etnik ve mezhepsel bir yaklaşım beklenirken daha fazla kentli seçmenin varlığı beklenmektedir. Buna karşılık çevrede ise dindar seçmenin fazla olması, kırsal ve daha az eğitilmiş seçmenlerin bulunması beklenmektedir (Çarkoğlu, 2012:163).

Çarkoğlu ve Hinich, Türkiye'deki partilerin mekânsal olarak konumlandırmasını içeren bir çalışma ortaya koymuşlardır. Bu çalışmada yedi partinin bir düzlem üzerindeki konumlarını ortaya koyan araştırmacılar örneğin CHP, laik ve sol eğilimli bir parti iken FP'si onun tam aksine İslamcı olarak grafikte konumlanmaktadır. Milliyetçi çizgideki MHP, tabloda en yakın FP'ne konumlanırken, en uzak olarak HADEP görünmektedir. Konum olarak merkeze daha yakın olan DYP, DSP ve CHP'e göre İslamcı çizgiye daha yakın bir konumdadır. ANAP ise merkezde ve sağda bir parti olarak dikkat çekiyor. HADEP ise DSP ve CHP gibi konumlandırmanın solunda yer almakta ancak yine bu partilerle arasında konumlandırma anlamında önemli bir mesafe de bulunmaktadır. Bu konumlandırma Türkiye'de partilerin hangi ideolojik çizgilerde yer aldığını karşılaştırmalı görmek açısından faydalıdır. Araştırmacılar belirtildiği gibi seçmenlerin değil daha çok partilerin mekânsal ve konumlandırılmalı analizi yapmışlardır. Grafik incelendiğinde seçmenlerin de hangi çizgide yoğunlaştığını görmek mümkündür (Çarkoğlu ve Hinich, 2006:379)

Türkiye'de seçim sonuçlarına göre mekânsal veya coğrafi analizler yapıldığında bölgelerin ya da şehirlerin ideolojik olarak kimliklerinin ortaya çıktığını söylemek mümkündür. Her ne kadar son seçimlerde bunların bazıları değişiyor gibi görünse de uzun yıllardır iller ile bütünleşen partiler mevcuttur.

Örneğin AK Parti belirtilen seçimlerde hemen hemen her bölgeden oy alırken ikinci parti konumundaki CHP, daha çok Ege ve Akdeniz kıyı şeridinde daha fazla oy almıştır. Bu da belirtildiği gibi bölgelerin coğrafi olarak partiler ile birlikte anılmasına neden olmaktadır. Ancak şunu belirtmek gerekir ki doğal süreçler dışında gelişen (askeri müdahale, ekonomik kriz, sosyal olaylar vb.) olaylardan sonra yapılan seçimlerde bu durum tabii ki farklılaşabilmektedir. Örneğin 7 Haziran 2015 genel seçim sonucunda tek başına iktidarı elde eden bir parti çıkmamış ve koalisyon hükümeti de kurulamayınca 1 Kasım'da tekrar genel seçime gidilmiştir. Bu iki seçim karşılaştırıldığında AK Parti %40 aldığı ilk seçimin ardından ikinci seçimden sonra oyunu %8 arttırarak tek başına iktidarı elde edecek gücü bulmuştur. Aynı seçim sonuçlarının İstanbul Başakşehir özelinde bakıldığında ise ilk seçimlerde AK

Parti'nin %45.41 civarında bir oy oranına sahip olduğu görülmektedir. Kasım ayında yapılan genel seçimde ise bu oran %52,72'e çıkmıştır. CHP ise 15 Haziran seçimlerinde ilçeden %21, 94 iken, Kasım seçimlerinde bu oran %23,55 olmuştur. Aynı seçimlerin sonuçlarına Ataşehir özelinde bakıldığında Haziran seçimlerinde AK Parti'nin oy oranı %37,45 iken, CHP'nin oy oranı %36,73 olmuştur. Kasım seçimlerinde ise sırasıyla partilerin oyları %43,60 ile %37,67 olmuştur (Sabah, 2021). Dolayısıyla bir yıl içerisinde koalisyon hükümetinin kurulamaması ile yapılan ikinci seçim sonuçları incelendiğinde hem ülke genelinde hem de çalışmanın örnekleme olan iki ilçede oranlar iktidar partisinin lehine artmıştır. Çalışmanın Türkiye'de seçimler ve seçmen davranışları kısmında bu durum detaylandırılacaktır.

2.2.6. Seçmen Davranışı Modellerinin Karşılaştırılması

Seçmen davranışını açıklayan beş model literatürde belirtilmiştir ve bu bölümde detaylı olarak incelenmiştir. İncelenen bu modeller öncüleri ve özellikleri ile birlikte karşılaştırmalı olarak görülebilmesi adına tablolastırılmıştır.

Tablo 5. Seçmen Davranışı Modellerinin Karşılaştırılması²³

Öncüleri/Özellikleri	Sosyolojik Oy Verme Modeli (Columbia Okulu)	Sosyo-Psikolojik Oy Verme Modeli (Güncel- Issue) Modeli	Ekonomik Oy Verme Modeli	Stratejik Oy Verme Modeli	Mekânsal Oy Verme Modeli (Spatial)- Coğrafi Oy Verme
Öncüleri	Lazarsferd vd.(1944 ve 1954)	Campbell vd (1960)	Downs (1957)	-Duverger (1954) -Cox (1997)	- Krehbiel'in (1916) İngiltere' -Sauer (1918) Amerika -Tingsten ²⁴ (1937) İsveç - Miller

²³ Bu tablo belirtilen kaynaklardan faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

²⁴ Bu çalışma 1937 yılında İsveç sosyalist partisini destekleyen işçi sınıfının yaşadığı seçim bölgesi üzerine yapılan bir çalışma olarak literatüre geçmiştir (Johnston and Pattie, 2018:244)

(1977)					
Grup Üyeliği/Sosyal Ağlar	Grup	-	-	-	Bireyin içinde bulunduğu sosyal ağlar
Birey	-	Birey	Birey	-	-
Parti Kimliği/Duygusal Bağ	-	Parti kimliği	-	Parti kimliği	-
Aile/Çevre/Sosyal Şartlar	Aile	Aile	-	-	Çevre ve Sosyal şartlar
Ekonomi/Rasyonel	-	-	Ekonomi/fayda	-	-
Coğrafya/Mekan	-	-	-	-	Sosyal şartlar ile birlikte yaşanan coğrafya veya mekân
Strateji	-	-	-	Strateji	-

Kaynak: Campbell vd (1960), Downs (1957), Duverger (1954), Cox (1997) Lazarsferd vd.(1944 ve 1954), Johnston and Charles, (2018).

Tablo 5. incelediğinde *Sosyolojik Oy Verme Modeli* ile *Sosyo-Psikolojik Oy Verme Modeli* arasındaki fark açık bir şekilde görülmektedir. İlk modelde grup üyeliği, sosyal ekonomik durum, aile, din ve etnik kimlik gibi faktörler etkili olurken, ikinci modelde grup üyeliğinden çok bireyin kendisi ön plandadır. Bunun yanında aile ve çevrenin etkisi bulunurken, birey, parti kimliği ve partiye psikolojik bir bağ ile bağlanmaktadır. *Ekonomik Oy Verme Modeli* ise bu iki modelden tamamen farklı olarak, sosyal çevrenin etkisi olmadan tamamen rasyonel davranarak maksimum faydayı gözeterek oy kullanmaktadır. Beklentileri karşılanmaz ise bir sonraki seçimde oyunu kolaylıkla değiştirebilmektedir. Dördüncü model olan *Stratejik Oy Verme Modeli* ise bireylerin bazı durumlarda stratejik davrandıklarını ve duygusal bağ ile bağlı olduğu partiden vazgeçerek başka partiye yöneltebildiğini ifade etmektedir. Burada birey duygusal bağ ile bağlı olduğu partinin seçimi

kazanamayacağından emin olduğu durumda, kazanma ihtimali yüksek olan partiye yöneldiği görülmektedir. Son modelde olan *Mekânsal Oy Verme Modeli* ise bireylerin yaşadıkları coğrafi alanların, sosyal ağların ve komşuluğun oy verme davranışı üzerinde etkisinin olduğunu ortaya koymuştur.

Sosyolojik oy verme modelinin ortaya çıkışı temelde oy verme davranışını ölçmek olmayan bir çalışma sonucunda olmuştur. Bu çalışma sonucunda bireyin oy verme davranışında bulunurken belirtilen faktörlerin etkili olduğu ortaya konmuştur. Ancak parti kimliği gibi bireyin parti ile bütünleşmesi bu modelde bir faktör olarak görülmemiştir. Bu bağlamda 1960 yılında parti kimliğinin, güncel konularının da seçmen davranışında etkili olduğu ortaya konmuş ve Campbell ve arkadaşlarının bu modeli eklemiştir. Lazarsferd vd. tarafından geliştirilen modelin diğer bir eksik yanı ise ekonomik durumun bireyin oy verme davranışında etkisi olup olmadığını incelememiştir. Bu eksiklik ise Downs tarafından 1957 yılında giderilmeye çalışılmış ve bireyin rasyonel bir varlık olduğu, oy verirken de kendisi için maksimum faydayı gözeterek verdiğini yaptığı çalışma ile ortaya koymuştur. Uzun yıllar önce ortaya konan bu üç modelde de görüldüğü üzere eksik yönler bulunmuştur. Bunlara ek olarak üç modelin de göz ardı ettiği bireyin oy verirken stratejik davranabileceği, kazanmasını istediği ya da istemediği partinin lehine/aleyhine strateji olarak oy kullanabileceği Cox tarafından ortaya konmuştur. Son model de bireyin yaşadığı sosyal ağların, sosyal şartların mekânın etkili olduğunu uzun yıllardır yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konmuştur. Sonuç olarak tüm seçmen davranışı modelleri birçok yönüyle eleştirilmiş ve eksik yönleri bulunmuştur. Dijitalleşen ve bireyin davranışlarını anlamının daha zor bir hale geldiği dünyada bugün modellerin yeterli olmadığını söylemek gerekir. Ancak tüm modelleri içine alan ve bireyi etkilenebileceği tüm faktörler ile değerlendirmek de yapılan veya yapılacak çalışmalar ile mümkündür. Uzun yıllar önce ortaya konan bu modeller de geniş kapsamlı çalışmalara katkı sağladığını da unutmamak gerekir.

2.2.7. Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler

Bu bölümde seçmen davranışını etkileyen faktörler detaylı olarak ele alınacaktır. Bu etkenlerin başlıcaları literatürde cinsiyet, aile, din ve etnisite, yaş, eğitim, gelir

durumu, duygular, dijitalleşme ve lider gibi faktörler öne çıkmaktadır. Daha çok sosyolojik faktörler olarak görünen bu faktörler ele alınırken literatürdeki kaynaklardan yararlanmanın yanı sıra ülkeler üzerinde karşılaştırmalı araştırma yapan ve bunu faktörler üzerinden açıklayan World Values Survey'in (Dünya Değerler Anketi) çalışmalarından da sıklıkla faydalanılacaktır.

2.2.7.1. Cinsiyet

Oy verme davranışı üzerinde cinsiyet farklılığının etkisi üzerinde durulan ve tartışılan bir etken olagelmıştır. Inglehart ve Norris tarafından bu bağlamda oy vermede ve kamuoyunda cinsiyet farklılıklarının etkisini analiz eden bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Batı demokrasilerinde kadınların erkeklerden daha muhafazakâr olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak çalışmada cinsiyetin diğer faktörler kadar (din, sınıf, bölge vb.) etkisinin olmadığı da vurgulanmıştır. Çalışmada kadınların erkeklere göre sosyal korumada ve kamu mülkiyetinde devlet müdahalesini daha fazla desteklediği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca 1980'lere kadar daha muhafazakâr olarak gözüken kadınların sonraki süreçte daha fazla sola yöneldikleri ve sol değerlere daha fazla önem vermeye başladıkları görülmektedir. (Inglehart and Norris, 2000:441-442).

Oy verme davranışındaki cinsiyet farklılıkları üzerine yapılan analizler sanayi sonrası toplumlarda bu durumun yeniden düzenlendiğini göstermektedir. Örneğin 1990'lara gelindiğinde bazı ülkelerdeki kadın seçmenlere bir dizi sosyal kontrol getirilmiş olmasına rağmen erkeklerden önemli ölçüde daha sol görüşe eğilimli oldukları görülmektedir. Dolayısıyla modern toplumsal cinsiyet farkı, belirli çalışmalarda öne sürüldüğü gibi sadece Amerika Birleşik Devletleri ile sınırlı değildir. Bu durum 1990'larda bazı Avrupa ülkelerinde de belirgin hale gelmiştir. Inglehart ve Norris, post endüstriyel toplumlarda kadınların eğitim seviyesinin yükselmesi ve kamusal alana katılımlarının artışı ile modern cinsiyet farkının ortaya çıkmasının temel nedeninin yapısal ve kültürel eğilimlerin özellikle genç nesiller arasında kadın ve erkek değerlerinin değiştiğini ve dönüştüğünü savunmuşlardır. (Inglehart and Norris, 2000:442-443).

World Values Survey tarafından 2017-2020 arası yapılan çalışmalarda sorulan sorulardan bir tanesi “*Which party would you vote for if there were a national*

election tomorrow?” Bu çalışmada yukarıdaki ülkelerin bazıları özelinde cinsiyet faktörünün seçimler üzerindeki etkisinin nasıl olduğunu anlamak ve tarihsel süreç içerisinde değişip değişmediğini anlamak açısından önemlidir. Birleşik Krallık özelinde bakıldığında çalışmaya katılan erkeklerin %27,9’u Muhafazakâr partiye oy vereceğini ifade ederken, kadınlarda bu oran %25,9’dur. Liberal Demokratlara oy vereceğini söyleyen erkeklerin oranı %8,1 iken kadınlarda bu oran %6,5tir. İşçi Partisine oy veren erkeklerin oranı %32,5 iken, kadınlarda bu oran %36 civarında olmuştur. Görüldüğü üzere erkekler kadınlara göre daha muhafazakâr partiye yönelirken, kadınlar da erkeklere göre daha fazla işçi partisine yönelmiştir. Aynı çalışmanın Amerika Birleşik Devleti özelindeki sonuçlarına bakıldığında ise erkekler özelinde Cumhuriyetçi Partiye oy vereceğini söyleyenlerin oran %38,2 iken, kadınların oranı %27,9’dur. Demokrat Partiyi tercih eden erkeklerin oranı %39 iken kadınlarda bu oran %46’dır. Dolayısıyla Amerika’da son dönemde yapılan çalışmada erkekler kadınlara göre daha fazla Cumhuriyetçi partiye yönelirken kadınlar ise erkeklere göre daha fazla Demokrat partiye yöneldikleri görülmektedir. (WorldValuesSurvey, 2021).

Siyasal katılım açısından bakılacak olursa cinsiyet yapılan çalışmalarda önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok ülkede yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlarda kadınların erkeklere göre daha az katılım gösterdiklerini ortaya çıkmıştır. Nitekim Amerika, İngiltere, Almanya, İtalya ve Meksika üzerinde gerçekleştirilen araştırmada kadınların bu ülkelerde psikolojik olarak katılıma erkeklere oranda daha az katılım gösterdikleri sonucu çıkmıştır 1952-1988 yılları arasında Amerika’da yapılan seçimlerde kadınların katılım oranının erkeklerden %7 oranında daha düşük olduğu görülmektedir. Türkiye, Kenya ve Kore üzerinde yapılan bir çalışmada da kadınların katılım oranının erkeklere oranla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda genellikle oy verme işlemleri ile kısıtlı tutulmuştur. Dolayısıyla oy vermede kadınların erkeklere oranla düşük kaldığını bu çalışmalara bakarak söylemek mümkünken, kadınların siyasal katılım ve siyasal aktiviteleri hakkında yeterli bilgi verememektedir. Kadınların birçok ülkede oy verme işleminde erkeklere oranla az katıldıklarını söylemek mümkündür ancak yine birçok gelişmiş ülkede kadın hareketlerinin başladığını ve eşitlik mücadelesi içerisinde oldukları da

bilinmektedir. Bu hareketlerde yer alan çok sayıda kadın politize olmuştur. Türkiye özelinde de benzer durum söz konusudur. Osmanlının son dönemlerinden itibaren politize oldukları ve bir takım haklar elde edebilmek için mücadele içerisinde olmuşlardır. Özellikle 1980'lerden sonra feminist ve İslamcı kadınların²⁵ bir takım haklar için eylemler yaptıkları ve iktidara baskı kurmaya çalıştıkları görülmektedir (Çaha, 2008: 68-69).

World Values Survey'in 2017-2020 arasını kapsayan çalışmanın Türkiye özelinde "Which party would you vote for if there were a national election tomorrow" sorusuna verilen cevapların cinsiyet faktörü özelinde incelendiğinde; erkeklerin %19,5'i CHP'si cevabı verirken kadınlarda bu oran %23,5'tir. Milliyetçi parti olan MHP'ye oy veririm diyen erkeklerin oranı %11,8 iken kadınlarda bu oran %9,8'dir. Kürt seçmeninin daha çok tercih ettiği HDP' de bu çalışmada erkeklerin (%8,7) ve kadınların (%8,5) oranının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Aynı şekilde iktidar partisi olan AK Parti'ye oy veririm diyen erkekler (%45,3) ile kadınlar (%46,6) arasında önemli derecede bir farklılık bulunmamaktadır (WorldValuesSurvey, 2021).

Dolayısıyla politik anlamda kadınlar kendileri ile ilgili haklarda siyasi tarih boyunca etkin olarak çeşitli hareketler içerisinde yer almışlardır. Ancak oy verme davranışı bağlamında erkeklere oranda daha az politize oldukları, siyaset ile ilgilenme oranlarının daha düşük oldukları görülmektedir. Bu bağlamda Türkiye'de partiler özellikle son yıllarda parti yönetimlerinde, milletvekili adaylığında kadın sayısının artırılması yönünde bir eğilimde olduklarını da söylemek mümkündür. 1999'larda Türk Parlamentosunda kadın temsilci oranı yalnızca %4 iken, 2018 genel seçimleri sonrası bu oran %17,6 olmuştur. Ancak bu oran da kadın temsiliyetinin henüz yeterli bir seviyede olmadığını göstermektedir (Taşkın, 2021:1)

---

²⁵ Geleneksel muhafazakar kadınların oluşturdukları kadın hareketini yerli feminizm olarak nitelendirilmiştir. Bu hareket içinde yer alan kadınların doğrudan kadınların yerel sorunları üzerinde durmuşlardır. Bu kadınların devlet tarafından herhangi bir ayrımcılığa tabi tutulmaksızın diğer kadınlarla eşit hakkını elde etmek, kendi inançlarını ve değerlerini koruyarak eğitim kurumlarında ve kamusal kurumlarda yer almak, üçüncü talepleri ise aile yaşamı ile özdeşleşen geleneksel rollerinden sıyrılarak sosyal bir aktör olarak modern toplumda yer almak olarak ifade edilebilir. Bknz; Kadem (2021), <https://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisen-bir-sey-varmi>

2.2.7.2. Aile

Çalışmada sürekli vurgulandığı gibi seçmen oy verme davranışında bulunurken pek çok etmeden etkilenmektedir. Siyasal (lider, aday, ideoloji, parti ve kampanyası vb.), psikolojik nedenler ki bunda da parti ile özdeşleşme, yakınlık veya aidiyet duyma, bireye ait özellikler ve son olarak literatürde referans grupları olarak adlandırılan etmenler oy verme davranışını etkileyen en önemli etmenler olarak sayılabilir (Aydın ve Özbek, 2004: 147)

Tüm siyasal sistemler bünyesinde birçok yapı, kurum ve de ilişkileri barındırmaktadır. Özellikle demokratik toplumlarda siyasi partiler, sivil toplum kuruluşları, çıkar grupları, seçimler vb. kurum ve süreçler karar alma süreçlerini etkilemektedir. Bunlara ek olarak aile de en az bu kurum ve süreçler kadar bireylerin siyasal davranışını, siyasal katılım durumunu etkileyen önemli faktörler arasında yer almaktadır. Bu nedenle bireyin demokratik süreçler içerisindeki katılımı ya da depolitize olmasında ailenin etkisinin incelenmesi gerektiği literatürde hâkim olmuştur. Bireyin öğrenme sürecinin çocukluktan başladığı bilinmektedir. Dolayısıyla siyasal katılımında bu süreç ile doğrudan ilişkilendirilmiştir. Nitekim aile, içeride uyguladığı toplumsallaşma süreci ile çocuğuna birçok toplumsal değer ve normları, bununla birlikte aile için gerçekleşen somut ilişkiler ağı ile de belirli karar verme kalımları aktarılmaktadır. Böylece henüz çocukluk çağından itibaren bireye seçme işlemi hem de seçme davranışının temeli aile içerisinde verildiği görülmektedir. Bu noktada aile yapısı da önem arz etmektedir. Toplumlarda tarımsal ya da sanayileşmiş niteliğine göre aile modellerinin farklılaştığı bilinmektedir. Tarımsal toplumlarda aile, daha çok iş birliği içerisinde, ekonomik dayanışmanın ağırlıklı olduğu, yardımlaşma, itaat gibi olguların olduğu geniş bir aile tipi söz konusudur. Bu tip ailelere, aile bireylerinin ailenin geçimini sağlayan aile reis kararlarını etkilemesi ve aile reisinin diğer bireylere katılması söz konusu olamamaktadır. Sanayileşme ve kentleşme süreci ile beraber çağdaş topluma geçilmesi toplum içerisindeki aile yapılarında da önemli değişikliklere neden olmuştur. Bu değişiklikler ile birlikte kadın-erkek arasında işlevsel bir farklılaşma olmasa da daha demokratik, daha eşitlikçi, daha katılımcı bir aile yapısı ortaya çıkmıştır. Buna da katılmalı olarak adlandırılmıştır. Bu modelde de ailenin çocuklara

temel değerleri, toplumsal normları aktararak belirli bir kültürün sürmesi, toplumsal ve siyasal sistemle bütünleşmesini sağlayacak işlevi devam etmektedir (Uysal, 1984: 115-116).

Referans grupları, bireylerin tutum ve davranışlarını, fikirlerini, politik ve sosyolojik davranışlarını doğrudan ya da dolaylı olarak etkileyen insan toplulukları olarak tanımlanmaktadır. Bu gruplar içerisine bireyin ailesi ve yakın ilişkiler kurduğu çevresi yani arkadaşlar, komşular, iş arkadaşları, çalıştığı ve etkileşimde bulunduğu kurum ve kuruluşlar ile bireyin doğrudan ilişki kurmadığı ancak bir şekilde etkilenme ihtimali olan sanatçılar, sporcular, siyasetçiler referans grupları olarak tanımlanmaktadır (Tek'ten akt. Aydın ve zbek, 204: 147). Bu referans grupları oy verme davranışı üzerinde etkili olduğu görülmektedir. Toplumun en küçük yapı taşı olan ve bu referans grupları arasında olan aile de bireyi en fazla etkileyen referans grubudur.

Bu bağlamda dünya üzerinde birçok ülkede çalışmalar yapılmıştır. Bunlardan bir tanesi Fransa'dır. Fransa'da yapılan çalışmada öncelikli olarak parti kimliğinin diğer Batılı ülkelere göre daha az yaygın olduğu görülmektedir. Buradaki bireylerin kendilerini politik anlamda kendilerini daha çok sol ve sağ terimleriyle tanımlamaktadırlar. Yine Fransa'da aile ve siyasal tutum üzerine yapılan çalışmalarda çocukların siyasal toplumsallaşma sürecinde parti kimliğinin çok fazla bir rol oynamadığını göstermiştir. Aile zeline ise, ebeveynler çocuklarını bir partiye yöneltmekten ziyade genel bir yaklaşım olarak sol veya sağ olarak ideolojik bir bağlılık aktarma eğiliminde olmuşlardır (Ventura, 2001:668).

Aile, bilindiği üzere sadece ebeveynlerden ibaret değildir. Eşler de politik anlamda birbirini etkileyebilen aile bireyleri olarak görülmektedir. Dolayısıyla sadece anne babanın çocuklar üzerindeki etkisi değil, eşlerin de birbirleri üzerinde etkisinin olduğu bilinmektedir. Bu doğrultuda Amerika'da 1940'ta yapılan başkanlık seçimi ile ilgili olarak 1944 yılında yapılan bir çalışmada iki seçmeni bulunan evlerle görüşülerek eşlerin birbirlerinin siyasi tercihleri üzerindeki etkisi incelenmiştir. Seçimlerden önce başlatılan çalışmada ilk olarak eşlere birbirinden habersiz olarak "*Hangi partiye oy vereceksiniz?*" sorusu yönetilmiş ve %78'i aynı partiyi söylerken

%2'si farklı, %20 ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Seçimler daha da yaklaşınca çalışmanın ikinci aşamasına geçilmiştir. Bu nokta da yine eşlere birbirinden habersiz olarak aynı soru yöneltilmiştir. Bu sefer ilk aşamada farklı parti isimleri söyleyen eşlerin %29'unun aynı partiye yöneldikleri görülmüştür. Kararsızların %10'u eşleriyle aynı partiye oy vereceğini ifade ederken, %90 yine kararsız olarak ifade edilmiştir. Aynı partiye oy vereceğini söyleyen eşlerin ise sadece %3 ü ayrılarak fikir değişikliğine gittiği görülmüştür (Aydın ve Özbek, 2004: 150). Çalışma eski de olsa Türkiye özelinde bakıldığında sosyolojik olarak aile yapısının daha kuvvetli olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Anadolu şehirlerinde hem aile bireylerinin hem de eşlerin birbirine benzer oy verdikleri, dolayısıyla aile etkisinin fazla olduğunu söylemek mümkündür. Fransa'ya benzer bir şekilde sağ-sol ayrımının aile içerisinde netleştiği geçmişten gelen bir siyasal sosyalleşme olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, son dönemler hariç tutulursa sol ideolojik yönelimi olan bir ailede yetişen çocuğun siyasal tercihi yine benzer yönde olmaktadır. Yine muhafazakâr ya da milliyetçi bir ailede yetişen bireyin benzer yönde tercihlerin olduğu görülmektedir. Partiler değişse de kendilerini ideolojik olarak en yakın hissettikleri partilere yöneldiklerini de söylemek mümkündür.

2.2.7.3. Din

Durkheim, dini toplumsal bütünleşmeyi sağlayacak temel öğelerin başında görmektedir. Bireylerin topluma uyumlu hale gelmesinde toplumun işlevini bozacak nitelikteki bireysel davranışların önlenmesinde dinin önemli bir işlevi bulunmaktadır. Dinin politik alana yansımaları daha çok tutucu yönde olduğu söylene de bunun istisnaları da bulunmaktadır. Toplumlar da dinin kurallarından, kaidelerinden daha çok onu anlata, yorumlayan ve din adına konuşanların davranışları daha önemli hale gelmiştir. Bu da toplumun o andaki koşulları sayesinde belirlenir (Kışlalı, 1995: 22).

Amerika'da din ve siyaset araştırmalarının son zamanlarda yeniden canlandığı görülmektedir. Bunda dinin üç boyutu önemli olmuştur. Bunlar; ait olma, davranma ve inanmadır. Aidiyet, dini bir topluluğa, mezhepe veya geleneğe bağlılığı ifade ederken, davranış, inancın pratiğini ifade etmektedir. İnanmak ise, geleneğin desteklediği dini ilkelerin veya doktrinlerinin kabulü anlamına gelmektedir. Aidiyet

bireyin politik davranışını etkileyebilir. Çünkü dini bir topluluk politik olarak bir yatkınlık ve bilgi deposu olarak hizmet edebilir ve böylece bireyin davranışını etkileyebilir. Aynı zamanda sadece bir dini gruba bağlı olmak inancın pratiğine katılmak zorunda olmadan bireyleri siyasi ve partizan tercihlere göre sosyalleştirebilmektedir. Davranmak ise, sosyalleştirmiş tercihlerin daha da pekiştirilme olasılığını arttırmaktadır. Çünkü dinin veya bağlı olunan inancın uygulanması bireyleri dini ortamlara, kilise, camii vb. Organize ortamlara çekmektedir. Burada da din adamlarının veya ortam içerisinde bir araya gelinen dindaşların siyasi bilgilerini paylaşma, ipucu alma ve bunlardan etkilenme olasılıkları yüksek olmaktadır. Nitekim inançlar da sosyal ve politik değer ve tutumların kaynağı olabilmekte dolayısıyla politik davranışı etkileyebilmektedir (Kotler and Berkowitz, 2001: 524-525).

Toplum içerisinde dinin yeri aynı zamanda siyasal alandaki yeri ile de doğru orantılıdır. Dinin ve dini bağlılığın etkin olduğu yerlerde bu bağlılık siyasal alana da yansımaktadır. Dinin etkisini kaybettiği yerlerde ise siyasal yaşama etkisi çok fazla olmayacaktır. Bu devletin ya da siyasal kurumların düzenleyeceği ya da yapabileceği bir şey olmaktan ziyade tamamen toplumsal yaşama ilişkin bir durumdur. Dolayısıyla dinin etkisinin yoğun olduğu yerlerde insanların siyasal kararlarında da etkili olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bireylerin siyasal kararlarında sosyal aidiyet bağları önemli bir etkiye sahiptir. Bu etki de onların karar verme süreçlerinde kendilerine yakın veya ait olduklarını hissettikleri yapılar içinde bulunan insanların ürettikleri siyasal görüşleri destekleme eğilimine götürmektedir (Turan ve Temizel, 2015: 89).

Din faktörünün Avrupa'da yapılan seçimler üzerindeki etkisi de araştırmalara konu olmuştur. Lipset ve Rokkan en önemli değer çatışmalarının en önemli sosyo-politik bölünmelerden kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Nitekim dini değerlere karşı laik değerler Batı Avrupa Parti sisteminde bölünmeleri yaratmıştır. Bu bağlamda Rose ve Urvin tarafından seçim davranışını etkileyen faktörler çalışmasında dinin sınıf veya sosyal statüden daha önemli olduğunu öne sürmüşlerdir. Dünya üzerinde bir sekülerleşme süreci olsa da dinin oy verme üzerindeki etkisini inceleyen araştırmalar

halen parti tercihinde önemli ve şaşırtıcı derecede yüksek bir kalıcılık ile etkili olduğunu ortaya koymuştur (Brug, Hobolt and Vreese, 2009:1268)

Yapılan çalışmalar dini bölünmenin son yıllarda parti seçiminde önemli bir faktör olduğunu ve bunun korunduğunu göstermektedir. Sekülerleşme süreci Avrupa toplumlarında hızla yayılmasıyla birlikte dini grupların azaldığı, küçük gruplar halinde kaldıkları görülmektedir. Ancak her ne kadar seçmenlerin küçük bir bölümünü oluştursa da dindar bireylerin farklı oy verme kalıplarını sürdürdükleri ve dinin parti seçimi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir. Özellikle dinleri ile alakalı bir yönelimi olan partileri dindarların güçlü bir şekilde desteklenmesi beklenmektedir. Örneğin Avrupa’da Hristiyan değerlerin savunuculuğu mirasına sahip Hristiyan Demokrat Partisi’ne dindarların oy vermesi beklenmektedir. Ancak bu geleneği olan ülkelerde muhafazakar partiler genellikle dini bir değer yönelimini temsil etmektedir. Örneğin İngiltere’de Muhafazakar Parti ile Kilise arasında güçlü ve yakın bir ilişki bulunmaktadır. Dolayısıyla dindarlığın muhafazakar ve (bazı toplumlarda) Hristiyan Demokrat partilere oy vermede olumlu bir etkisinin olması beklenmektedir. Diğer ideolojiler bağlamında ise Sosyalizm, Liberalizm gibi ideolojiler daha çok dindarlığı eleştirmektedir. Dolayısıyla bu tür ideolojileri ya da değerleri bulunan partilerin dindarlardan ziyade daha laik seçmenden oy alması beklenmektedir. Yine aşırı sağ, aşırı sol partilerin muhafazakar ve dindar partilere oranla aldıkları oylarda dinin etkisinin yok denecek kadar az olduğunu söylemek gerekir (Brug, Hobolt and Vreese, 2009:1269).

2.2.7.4. Etnisite

Etnik kimliğin oy verme davranışı üzerindeki etkisi yine bu alanda çalışan araştırmacıların konularından olmuştur. Dahl “*Who Governs*” adlı eserinde etnik grupların oy verme davranışında kendilerinden birisi için oy verme eğiliminde olduğu görüşünü ortaya koymuştur. Ancak bu durum grup üyelerinin sosyo-ekonomik durumlarıyla ile de ilişkilendirilmiştir. Grubun üyelerinin statüleri yükseldikçe yani grup üyelerinin ekonomik durumları heterojen bir hale geldikçe etnik grup oyları parçalanma eğilimine girmektedir. Dolayısıyla sosyo-ekonomik durum bireyin etnik duygularının oy verme davranışı üzerinde etkisini

azaltabilmektedir. Dahl bu durumu grubun asimile olması olarak tanımlarken, Wolfinger buna karşı çıkmaktadır. Ona göre etnik duygular, grup orta sınıf statüsüne ulaştıktan sonra oy verme davranışını üzerinde en açık bir şekilde kendini göstermektedir. Dahl grubun orta sınıf statüsüne ulaşmadan önce etnik oy verme eğilimini yitireceğini söylerken, Wolfinger, etnik grup üzerinde bu tür davranışın bir kez başarılı olduktan sonra kendini göstermeye devam edeceğini savunmaktadır. Her iki teorisyen için de grubun sosyo-ekonomik statü ile etnik kimliğin oy verme davranışı üzerindeki etkisini ilişkilendirmektedirler. (Gabriel, 1972:406). Fakat bilinen bir gerçeklik bireyin etnik kimliğinin oy verme işleminde etkili olabileceğidir.

Örneğin Philadelphia'da yapılan bir Kent Konseyi seçimlerinde etnik grupların üyeleri etnik kökenlerini paylaştıkları adayları tercih ettikleri görülmüştür. Bir etnik grup, kendi etnik kökenine sahip belediye meclisi adayına normalde aldığı oy oranının on bir kat daha fazla oy desteği verildiği görülmektedir (Featherman, 1983:397). Diğer bir çalışmada Cain ve Kiewiet 1982 Los Angeles eyaletinde kongre yarışını etnik kökenin oy verme üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Çalışmanın sonucunda etnik köken ile oy verme arasında dolaylı da olsa bir ilişkinin olduğunu (Meksikalı Amerikalı olmanın partizanlığı ve aday değerlendirmesini etkilediği ve etnik köken ile bunun ilişkili olduğu) ortaya koymuşlardır (Graves and Lee, 2000: 228). Graves tarafından Amerikan vatandaşı olan 500 Latin ve 206 Anglos'un üzerinden telefon görüşmesi üzerinden oy verme üzerinde etnik kimliğin etkisi üzerine bir araştırma yürütmüşlerdir. Graves'in, çok yönlü araştırmasıyla etnisitenin parti kimliği ve aday değerlendirmesinin oy verme üzerinde dolaylı da olsa kritik bir rol oynadığını ortaya koymuştur (Graves and Lee, 2000: 230-235).

Türkiye özelinde bakıldığında ise din faktörünün oy verme davranışı üzerinde etkin olup olmadığına yönelik birçok araştırma yapılmıştır. A. Ayata ve S. Ayata tarafından yapılan çalışmada (Ayata ve Ayata, 2002) oy vermenin dini temelleri üzerinde durulmuştur. Bu çalışmaya göre dini temelli partilerin belirli oranda seçmeninin konsolide ettiği ortaya konmuştur. Aynı şekilde milliyetçi ideolojiyi benimsemiş partilerin de yine belirli oranda seçmeni olduğu ve bu seçmeni tuttuğu

görülmüştür. Bu durum partiler açısından aslında avantaj gibi görünse de dezavantaja da dönüşebilmektedir. Dini temelli partilerin oylarını konsolide ettiği çekirdek bir grup bulunmaktadır. Yani bu kesimler bir gruba hitap etmekte ve kitlesinin büyütmesi çok kolay gözükmemektedir.

A. Ayata ve S. Ayata tarafından kaleme alınmış ve oy vermenin etnik ve dini temelleri üzerinde durulmaktadır. Çalışmada Türkiye özelinde yapılan analizde özellikle milliyetçi ve dini partilerin belirli oranda seçmenini tuttuğu ve konsolide ettiği vurgulanmaktadır. Ancak bu durumun etnik ve dini temeli olan partilerin dezavantajına da olabileceği yine çalışmada vurgulanmaktadır. Çünkü belirli bir kesime hitap etmekte, kendi çekirdek seçmenini korusa bile kitlesini büyütmesi kolay gözükmemektedir. Nitekim çalışmada da yer verilen hem etnik hem de bölgesel oy olarak Kürt seçmenin oyu Türkiye özelinde temel örnektir. Türkiye’de etnik olarak ikinci büyük grubu oluşturan Kürt seçmen temel olarak etnik kimlik üzerine odaklandığı yönünde yorumlar yapılmaktadır. Ancak etnik olarak bir çatı altında bulunsalarda tam olarak homojen bir yapıda değildirler. Kürt toplumu içerisinde dilsel/dinsel ve mezhepler çeşitlilikler bulunduran bir yapıdadır. Kürt Alevisi, Sünni Kürtler gibi bulunan dini/mezhepsel farklılıklar oy vermede de önemli çeşitlilik oluşturmaktadır. Bölgesel olarak Güneydoğu nüfusunda fazla olarak görülsede Batı’daki büyük şehirlerde de nüfus yoğunluklarının olduğu görülmektedir. Seçim sonuçları incelendiğinde hem bu bölgeler dağılım hem de Kürt toplumu içerisindeki belirtilen çeşitlilik ortaya net bir şekilde çıkmaktadır (Ayata ve Ayata, 2002:137-157).

H. Bilecen’in çalışması da aslında Ayata ve Ayata’nın yapmış olduğu çalışma ile benzer konuyu ele almaktadır. Bu çalışmada oy verme davranışlarını etkileyen faktörler üzerinde durmaktadır. Etnisite ve dindarlığın oy vermedeki etkisini 10.393 kişi üzerinde, 59 ilde ulusal bir anket verilerinden faydalanarak ortaya koymaya çalışmaktadır. Sonucunda ise, örneklemeden genelleme yaparak Türkiye’de oy tercihinde dindarlık ve etnisitenin önemli bileşenler olduğu ve bunların oy verme davranışını etkilediği, Türkiye özelinde Türk- Kürt, laik-antilaik ayrışması şeklinde bu bileşenlerin görüldüğüne ulaşmıştır. Bundan yola çıkarak bir değerlendirme

yapmak gerekirse, çok partili hayata geçilmesiyle birlikte Türkiye’de kurulan partilerin ideolojik yönleri, parti programları ve politikaları incelendiğinde, sonrasında bunların seçmenlerden aldıkları oylara bakıldığında aslında Bilicen’in yaptığı değerlendirmeni anlamlı durmaktadır. Nitekim özellikle 1990’lar itibariyle seçmenin merkez sağdan daha çok din üzerinden oylarını verdikleri ileri sürülebilir. Özellikle 28 şubat sürecinden sonra yaşanan laiklik tartışmaları, başörtüsü sorunu gibi sorunlar beraberinde yaşanan ekonomik etkiler muhafazakar demokrat kimliği ön plana çıkan AK Parti’yi iktidara taşımıştır. AK Parti bir süre bu demokrat-ılımlı muhafazakar kimliğini sürdürüp seçmeni yakalamış, devamındaki süreçte özellikle 2010 itibariyle daha İslami ve milliyetçi eksene kaymıştır. Ancak iktidarı kaybetmemiş hatta oylarında da büyük düşüşler yaşanmamıştır (Bilecen, 2016). Son zamanlarda oluşan ittifaklar ile birlikte daha milliyetçi bir kimliğe büründüğü görülmektedir. Tam tersi nokta da ise CHP 1946’dan bu yana neredeyse tek başına hiç iktidar olamamıştır. Ancak onun da ulusalcı, laik kimliği ile kendi seçmenini (en az dönemde bile %20’lerde) yakaladığı ve oy aldığı görülmektedir. Etnik olarak bakıldığında ise aslında iki açıdan ele alınabilir. Türkiye’de etnik partiler olarak iki parti dikkat çekmektedir. Bir tanesi MHP, diğeri ise şuan ki adıyla ancak uzun yıllarda bağımsız ve başka isimlerle siyaset yapan HDP olarak Türk siyasetinde yerini almıştır.

Türk milliyetçiliği üzerinden ya da Türk kimliği üzerinden siyaset yapan ve seçmeni bu ideolojik yönüyle yakalamaya çalışan MHP’ nin son yıllardaki oy oranı % 10 ile % 15 arasında değiştiği görülmektedir. Diğer tarafta ise, uzun yıllar parti kapatmaları, yasaklar ile siyaset yapmaya çalışan HDP’nin de yüzde %7 ile yüzde %13 arasında değişen bir oy oranı bulunmaktadır. Bu nokta da aslında iki parti içinde süreç içerisinde önemli olan ikinci ve ortak bileşen dindir. Kürt seçmeni içerisindeki dindar ya da İslamcı Kürtler olarak ifade edilebilecek olan bir kesim seçmen etnik kimlikten çok dini kimliğini ön plana koyduğu zaman yerel ve genel seçimlerde tercihini AK Parti yönünde kullandığı dönemler olmuştur. Örneğin 2011 genel seçimlerinde- ki bu dönem çözüm sürecinin yürütüldüğü dönemdir- Kürt seçmeninin yoğun olduğu Güneydoğu Anadolu bölgesi seçim sonuçları incelendiğinde AK Parti’nin oy oranının %49,6 olduğu görülürken, Bağımsızların

oranı (Barış ve Demokrasi Partisi destekli) %31,7'de kalmıştır. AK Parti bir politika olarak da Kürtlerin etnik kimliklerinden çok dini bir tabanda buluşabilmek ve oy alabilmek adına bu yönde söylemler ve politikalar geliştirmiştir. Ancak AK Parti'nin biraz daha fazla milliyetçi muhafazakar çizgiye kayması, Türk milliyetçisi olan MHP ile bir ittifak içerisinde yer alması dini Kürt seçmenini de uzun vadede kaybettirebilir. Sonuç olarak yapılan çalışmalara ve seçim sonuçlarına bakıldığında Türkiye özelinde din ve etnik kimlik faktörü sandığa yansımakta, dolayısıyla oy verme davranışını, seçim sonuçlarını etkilemektedir.

2.2.7.4. Yaş

Yaş, siyasal davranışlara yansımaları bakımından biyolojik-toplumsal bir olgu olarak ayrıca incelenmesi gereken önemli bir faktördür. Nitekim özellikle kuşaklar arası oluşan tutum farklılıklarının siyasal davranışlarına da yansıdığını özellikle oy verme eğilimlerinde bu farklılığın somutlaştığı görülmektedir. Literatürde bu bağlamda birçok araştırmaya rastlamak mümkündür. (Kışlalı, 1987:132-133). Politik düşünce bağlamında herkes tarafından bilinen fakat kökleri çok belirli olmayan bir söze göre “*20 yaşında radikal değilseniz, kalbiniz yoktur; 60 yaşında muhafazakâr değilseniz kafanız yoktur*” yaşın ve dolayısıyla getirmiş olduğu değişimin politik anlamda açıkça yansımalarıdır. Bu bağlamda İngiltere’de yapılan akademik çalışmalar ve kamuoyu araştırmaları da genç seçmenlerin daha çok İşçi Partisi’ne oy verirken, yaşlılar ise muhafazakâr partilere oy verme eğiliminde olduğunu göstermektedir. Bu durumun iki temel açıklaması bulunmaktadır. İlki yaşam döngüsü, etkisi ile yukarıdaki söz ile açıklanmaktadır. İkincisi ise gençler yaşlılara göre daha kolay bir değişim içerisinde olabilmekte, daha idealist, sosyo-politik değişimi destekleme eğilimindedir. Bireyler yaşları ilerledikçe ise daha fazla sorumluluk sahibi olmakta ve toplumda çok daha pay sahibi oldukları için hızlı sosyal değişimin zorluklarının farkındadırlar. Dolayısıyla gençlere göre daha temkinli ve muhafazakâr hale gelmektedirler (Denver 1994: 36-37)

Türkiye özelinde 1965 seçimleri için Baykal (1970) tarafından yapılan araştırmada oyların %52,9’unu alan Adalet Partisinin yükseköğrenim gören gençlerden aldığı oy oranı %17 civarında kalmıştır. Başka bir araştırmada ise bu oran sadece %12’dir.

Benzer bir araştırma 1970 yılında Atatürk ve Hacettepe Üniversitelerinde yapılmıştır. 1969 yılında yapılan seçimlerde %46,5 oy alan Adalet Partisi, öğrenciler arasında yapılan çalışmada yalnızca %8'de kalmıştır. Aynı seçimlerde %27 civarında oy alan Cumhuriyet Halk Partisi'nin öğrenciler arasında tercih edilme oranı %56 civarındadır. 1975 senato seçimleriyle ilgili Ankara genelinde yapılan kamuoyu araştırmasında ise 21-25 yaş aralığının %61 oranında Cumhuriyet Halk Partisi'ni desteklediği, aynı yaş grubunun %11 civarında Adalet Partisi'ni desteklediği görülmüştür. 1969 seçimlerinden önce yapılan başka bir araştırmada 21-30 yaş arası seçmenlerin %55'i Türkiye İşçi Partisi'ni desteklediği görülmektedir. Zaten yapılan başka bir çalışmada Türkiye İçi Partisine oy verenlerin %80 civarı 40 yaşından küçük seçmenlerin olduğu görülmektedir. Bu araştırmaların çoğu kuşaklar arası farklılaşmanın olduğunu göstermektedir. Nitekim belirtildiği gibi literatürde gençlikten olgunluk çağına geçilmesiyle birlikte bireylerin daha ılımlı söylemleri desteklediği kabul edilmektedir. (Kışlalı, 1987:133-134).

World Values Survey (Dünya Değerler Anketi) tarafından 2017-2020 yılları arasında çalışmada “Türkiye’de yarın genel seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz?” sorusunun yaş değeri üzerinden dağılımına bakıldığında şu sonuç ortaya çıkmıştır; 16-24 yaş aralığında CHP’ni destekleyenlerin oranı %20,9, 25-34 yaş aralığında destekleyenler %23,8, 35-44 yaş aralığında destekleyenler %22,2, 45-54 yaş arası destekleyenler %20,7, 55-64 yaş arası destekleyenler ise %18 olduğu görülmektedir. Aynı çalışmada sırasıyla aynı yaş gruplarının AK Parti’yi destekleyenlerin oranı ise %41,2, %41,6, %46,9, %46,1, %54,4 şeklindedir. MHP’ni destekleyenlerin oranları ise şu şekildedir; %15,2, %10,5, %10,7, %6,9’dur. Bu oranlar HDP özelinde %7,6, %8,2, %6,3, %10,7, %10,5 şeklindedir. Biri iktidar diğeri en büyük muhalefet partisinin dağılımları analiz edilecek olursa, CHP’i bu çalışma özelinde destekleyenlerin oranının orta yaş üzerine gelindiğinde düştüğü, 55 yaş üzerinde ise daha ciddi bir düşüşün olduğu görülmektedir. AK Parti’de ise bu durum tam tersi şeklinde gelişmiştir. Gençler arasında oyların oranı 35 yaşa kadar hemen hemen aynı kalırken 35 yaş üstünde bir artış gözlemlenmekte, 55 yaş üstü ise en fazla oyu veren yaş grubu olarak çalışmanın sonucunda ortaya çıkmıştır. Milliyetçi ve köklü bir parti olan MHP’nin oy dağılımında ise en genç grup ile en yaşlı grup arasında %9luk bir

fark bulunmaktadır. Dolayısıyla yaş ilerledikçe bireylerin milliyetçi partileri destekleme oranının düştüğü yorumu yapılabilir. Sonuç olarak yaş ilerledikçe cumhuriyetçi ve milliyetçi partilerin oyları düşerken, merkez partilerin oyları yükselmektedir. (WorldValuesSurvey, 2021)

2.2.7.5 Liderlik/Aday

Seçmen davranışı literatüründe liderlik uzun zaman bir etken olarak değerlendirilmemiştir. Nitekim oy verme davranışı teorilerine bakıldığında daha çok birey, sosyolojik ve grup, ekonomi gibi faktörler ön planda tutulmuştur. Rasyonel teorinin öncüsü olan *The American Voter* adlı çalışmada Campbell (1960) ve arkadaşları aday veya lider analizine çok az yer ayırmıştır. Butler ve Stokes ise *Political Change in Britian* (1974) adlı eserlerinde liderin etkili olduğunu ancak diğer faktörler kadar oy verme davranışı üzerinde önemli olmadığını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla siyasi liderler oy verme davranışındaki iki ana gelenekte (Michigan ve Columbia) merkezi bir rol oynamazlar. *American Voter*'a kadar götürülen Michigan okulu, siyasi partilere ve özellikle parti kimliğine odaklanmıştır. Dolayısıyla bu teoride de lider çok önemli değildir. İkinci okul ise, Downs(1957)'in *An Economic Theory of Democracy* adlı çalışmasından esinlenilmiş ve seçmenlerin kendi çıkarlarını en iyi savunan partiye oy vereceklerini varsaymaktadır (Blais, 2011:1-2). Sonuç olarak seçmen davranışı literatüründe yer alan teoriler uzun yıllar siyasal lider etkisini göz ardı etmişler ya da çok önemli olmadığını düşünmüşlerdir.

Tüm bu teorilerin aksine lider, seçmen davranışında çok önemli bir hale gelmiştir. Yapılan araştırmalar seçmenlerin lider ile doğrudan bir ilişki kurduğunu göstermektedir. Parti bağlılığı zamanla lidere olan bağlılık olarak değişebilmektedir. Hatta duygusal bir bağ ile siyasal partiye bağlanan seçmen, bağlı olduğu parti kendi görüşlerine ayrı tutum sergilese de hem lidere olan bağlılığından hem de ona olan güveninden dolayı parti tercihini çok değiştirmemektedir (Özkan, 2010:215).

Dolayısıyla lidere duyulan güven partiye duyulan güveninin önüne geçtiği de görülmektedir. Nitekim seçmenin çoğu partinin tüzüğüne, programına hatta çoğu zaman milletvekili adayına bile bakmadan sadece lidere dayalı karar verdiği görülmektedir. Rasyonel teorinin aksine seçmenler partinin tüm kuramsal bilgilerini

ya da paylaşımlarını takip etmek yerine liderin konuşması, gündemi, tutumu, dini yaşamı, gündelik olaylara karşı verdiği tepkileri takip etmek çok daha kolay ve etkileyici gelmektedir. Örneğin Türkiye’de 2018 genel seçim sonuçları ve cumhurbaşkanlığı seçim sonuçları incelendiğinde Erdoğan’ın partisinden daha fazla oy aldığı görülmektedir²⁶. Benzer şekilde yeni medya araçları olan sosyal medya platformları incelendiğinde liderlerin resmi hesaplarının parti hesaplarından çok daha fazla takipçisinin olduğu görülmektedir.²⁷ Lidere bağlılık ya da liderin seçmen üzerindeki etkisini Türkiye özelinde görülebilecek en önemli olaylardan birisi 15 Temmuz’da yapılan darbe girişimidir. Darbe girişimi sırasında Erdoğan’ın halkı darbeye karşı sokaklara çağırması²⁸ ve insanların sokaklara dökülmesi lidere bağlılığının açık göstergesi olarak yorumlanabilir. Türkiye dışında ise Amerika’da seçimleri kaybeden Trump’ın destekçilerine çağrıda bulunarak seçimlerin tescil edileceği senato binasına göndermiş ve Amerika tarihinde görülmemiş olaylara neden olmuştur.²⁹

Bu bağlamda Türkiye’de Diyarbakır ile Tokat illerini kapsayan bir çalışmada liderin özelliklerinin seçmen üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Çalışmaya göre her iki il için de liderin güvenilir olması oy verme davranışını etkilemede önemli bir faktör iken, liderin ekonomik durumu yani zengin olması seçmeni en az etkileyen lider özelliği olarak dikkat çekmiştir. Çalışmadaki illerin araştırma sonuçlarına ayrı ayrı incelendiğinde Diyarbakır özelinde liderin güvenilir olması dışında, deneyimli olması, eğitim seviyesi, hitabetinin güzel olması ve seçmen ile benzer sorunları yaşamış olması çalışmaya katılan seçmenlerin oy verme davranışında liderin bu faktörlerinin etkili olabileceği görülmüştür. Tokat ilinde ise, Diyarbakır iline ek

²⁶ Detaylar için bkz; <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

²⁷ Örneğin; Ak Parti Genel başkanı ve Cumhurbaşkanı olan Recep Tayyip Erdoğan’ın resmi twitter hesabını takip edenlerin sayısı yaklaşık 19 milyon iken, Ak Parti’nin resmi hesabını takip edenler ise 3 milyon civarındadır. Aynı şekilde muhalefet partisi lideri Kemal Kılıçdaroğlu’nun resmi hesabını takip edenlerin sayısı 8 milyondan fazla iken, genel başkanı olduğu CHP’nin resmi sayfasını takip edenlerin sayısı 2 milyondur. Detaylar için; <https://twitter.com/RErdogan>, <https://twitter.com/Akparti>, <https://twitter.com/kilicdaroglu> <https://twitter.com/herkesicinCHP> ,

²⁸ Detaylar için bkz; <https://www.cnnturk.com/turkiye/erdogan-milletimizi-meydanlara-davet-ediyorum>

²⁹ Detaylar için bkz; <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55563538>

olarak hitabetinin güzel olmasından sonra dini görüşü önemli bir faktör olarak görülmüştür (Özgiraz ve Maral, 2011: 290).

Sonuç olarak liderlik, oy verme davranışı modelleri bağlamında seçmen davranışını etkileyen bir faktör olarak uzun zaman boyunca görülmemiş olmasına rağmen, son yıllarda hem literatüre olarak hem de pratik siyasal alana bakıldığında çok etkin bir faktör olduğu açıktır.

2.2.7.6 Duygusal Faktörler ve Korku

-“5. Caddede adam öldürsem, yine oy kaybetmem ve seçilirim”. Trump (2016 ABD Başkanlık Seçimleri öncesi)

Siyasal davranış çalışmaları uzun yıllar rasyonel teori üzerine kurulmuştur. Genellikle akademisyenler duygunun politik davranış üzerindeki etkisini görmezden gelerek akıl ve düşünmeye dayalı modelleri kullanarak siyasal davranışı açıklama yolunu tercih etmişlerdir. Ancak son yıllarda bu durum değişkenlik göstermiş ve duyguların politik davranış üzerindeki etkisini anlamaya yönelik araştırmaların sayısı artmıştır (Miller, 2011: 575). Özellikle psikologlar ve siyaset bilimciler, adaylara yönelik tercihleri ve oy verme davranışını açıklamak için daha doğrusu insanların bir adayı nasıl seçtiklerini anlamak ve açıklamak için seçmenlerin, duygu, ruh hali, psikolojik durumu gibi faktörleri araştırmış ve oy verme davranışı üzerinde bu tür bilişsel faktörlerin de belirleyici olduğu kanısına varmışlardır (Finn ve Glaser, 2008:263).

Duygu, genel olarak bir olay veya durum karşısında zihinsel, fiziksel tepkiler olarak tanımlanabilir. Politik bağlamda Marcus, vd. (2000) duygunun önemli etkilerinin olduğunu ortaya koyan ilk araştırmacılar arasındadır. Olumlu duygu olarak coşku ile olumsuz bir duygu olan kaygı arasında ayrım yapana araştırmacılar, bunların iki farklı dinamik duygusal bir tepki olduğunu ortaya koymuşlardır. Bu çalışmadan sonra alanda çalışan araştırmacılar ve duygunun politik davranıştaki rolünü ele alan teoriler, öncelikli olarak bir takım olumlu duygulara (coşku, umut, gurur vb.) ile bir takım olumsuz duygulara (kaygı, öfke, korku vb.) odaklanmışlardır (Wang, 2013: 485-486).

Hatemi ve McDermott'un (2012) '*Policing the Perimeter: Disgust and Purity in Demoratic Debate*' başlıklı çalışması siyaset, rasyonalite ve duygu ilişkisini makalelerinin girişinde verdikleri bir anekdot ile açıklamaktadırlar. Çalışmadaki yazarlardan birisi bir şirketin danışmanlığını yapmakta ve üçüncü taraf bir hakem olarak görev yapmaktadır. Arabulucu ile birlikte diğer iki taraf günde 16 saate yakın saygı çerçevesi içerisinde duyguların da yoğun olduğu görüşmeler gerçekleştirmişlerdir. Haftalar içinde yöneticiler yüksek saygı ile birlikte hem birbirlerine değer verir hale gelmiş hem de taleplerinden ödün verir hale gelmiştir. Müzakereler sona erdiğinde ve şartlar kabul edildiğinde herkes rahatlamış ve konu güncel, gündelik meselelere gelmiştir. Tam o sırada televizyonda göçmenlik ile ilgili tartışmalı bir haber programına denk gelmiş ve ikili arasındaki sohbet siyasi konulara gelmiştir. Haftalardır rasyonel ve saygılı bir şekilde konuşan iki akıllı, eğitilmiş ve mantıklı insan siyasi bir konu olan göçmenlik ve göç raporu yüzünden bir anda birbirlerine olan tüm saygılarını kaybetmişler ve birbirlerine öfke, tiksinti ile bakmaya başlamışlardır. Taraflar tartışma sonunda ayrı yerlere oturarak birbirleriyle göz teması bile kurmaktan kaçınmaya başlamışlardır Yazarlardan birinin adeta katılımcı gözlemci gibi yer aldığı bu anekdotta somutlaştırdıkları soru; Nasıl olur da her şeyi büyük bir serinkanlılıkla tartışabilen insanlar konu siyasete ya da dine geldiğinde böyle tartışabilmekte ve sonrasında bu duruma gelebilmektedir? Sorunun cevabını ise yine yazarlar çalışmada vermişlerdir: duygular bireylerin farklı tutum ve davranışlarının tetiklemeindedir. Diğer konulara nazaran siyaset ve din tartışmalarında bireylerin duyguları çok daha hızlı bir şekilde ortaya çıkmaktadır. (Hatemi ve McDermott, 2012:275-277).

Yakın zaman içerisinde yapılan iki seçimde –Trump'ın ABD başkanı seçilmesi ve İngiltere'nin Brexit oyu- oy verme davranışının altında yatan psikolojik faktörler hakkındaki tartışmaları yeniden alevlendirmiştir. Her iki seçim kampanyasında da daha önce oy verme davranışıyla ilişkilendirilmeyen nevroitikliğin kişilik boyutlarıyla ilgili olan korku, gurur ve kayıptan kaçınma temalarını öne çıkarmıştır. Yapılan bir çalışmada kişilerdeki nevroitik özelliklerin Brexit ve Trump'ın oylarını olumlu bir şekilde etkilediği görülmüştür (Obschonka vd, 2018:1)

Duygusal mı rasyonellik mi sorusu seçmen davranışı bağlamında önemli tartışmalardan birisi olmuştur. Esmer (2022), bireylerin oy verme davranışı bağlamında rasyonellikten çok duygusal davrandıklarını ifade etmektedir. Bu bağlamda verdiği örneklerden ilki 4 Kasım 2020’de CNN haberine göre Amerika’da senato seçimlerinden 1 ay önce ölen senatör adayı, seçimlerde oy alarak senatör olmuştur. Dolayısıyla ölümler de seçilir. Yine 2018 seçimleri öncesi Amerika’nın bir eyaletinde seçimlerden 3 hafta önce ölen aday seçilmiştir. 2000’den bu yana 5 durumun yaşandığı görülmektedir. Seçmenin tamamen rasyonel olduğu, tüm bilgi birikim ve donanımına sahip olduğu düşünülürse bu durumların yaşanmaması gerekir. Seçmenin bencil bir varlık olduğu düşünülürse, iktidarın yıpranma payı, enflasyon oranları, işsizlik vs. ile hiçbir iktidarın çok uzun yıllar görevde kalmaması gerekir. Tüm bunlar göz önüne alındığında rasyonel teori eleştirilir. Çünkü insan rasyonel olduğu kadar duygusal da bir varlıktır Bu bağlamda diğer bir örnek ise Trump’ın seçimi kaybetmesi ile destekçilerinin kongre binasına saldırmıştır. Bunu rasyonellikle açıklamak çok mümkün değildir. Nitekim 200 yılı aşkın süredir hiçbir saldırı ile karşılaşmamış Amerikan parlamento binası Trump’ın konuşmalarından etkilenen ve seçimlerde usulsüzlük olduğu iddiası ile öfkelenen Trump destekçileri şiddet olaylarına neden olmuş, yaralanma, ölüm ve kongre binasını hasara uğratmıştır.³⁰

Örneğin Türkiye’de bunun en önemli iki örneği bulunmaktadır. 2002 yılında siyasi yasaklı hale gelen şu anki Cumhurbaşkanı Erdoğan, okuduğu şiir sebebiyle cezaevine girmiştir. Ancak seçmen bu cezalandırmayı ödüllendirerek kendisini uzun yıllar sürecek iktidarın ilk adımı olarak seçmiştir. Diğer bir örnek ise 2015 yılında yapılan genel seçimlerdir. Haziran ayında yapılan seçimlerde partiler arasındaki oy ve milletvekili dağılımı bir partinin tek başına iktidar olmasına imkân vermemiştir. Kasım ayına kadar süren koalisyon görüşmeleri de olumlu sonuçlanmamış ve tekrar genel seçim kararı alınmıştır. 5 aylık süre zarfında devam eden çözüm süreci sonlandı, bununla birlikte terör ve güvenlik sorunu tekrar birçok olayda kendini gösterdi. Neticede Kasım ayına kadar seçimde korku, endişe, güvensizlik duyguları

---

³⁰ Detaylar için bkz; <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55568564> (Erişim Tarihi: 05.03.2022)

hâkim oldu. Kasım ayında yapılan seçimlerde tekrar AK Parti tek başına iktidar olabilecek oy ve milletvekili sayısına ulaştı. Aynı şekilde 2018 yerel seçimlerinde İBB seçimlerinin iptal edilmesi sonucu iki aday arasındaki 10 bin oy farkı seçimlerin tekrar edilmesi ile birlikte 900 bin oy civarına çıkmıştır. Türkiye’de ve dünyada seçmen veya insan duygusal olarak mağdur olanın yanında olmayı ve onu desteklemeyi tercih etmektedir. Rasyonel teori için bu durum beklenemez. Dolayısıyla duygusal faktörler seçmen davranışları açısından önemlidir.

Seçmeni yakından tanıyan ya da duygularıyla hareket edebileceğinin farkında olan siyasiler de bu durumu seçim kampanyalarında doğal olarak kullanmaktadır. Bugünkü iktidar açısından tüm politik toplantılarda muhalefetin iktidar olduğu ya da iktidarda söz sahibi olduğu yıllara olumsuz anlamda çok fazla atıfta bulunarak seçmenin hem hafızasını diri tutmakta hem de ötekileştirerek “onlar iktidar olursa aynı sorunları tekrar yaşarsınız” söylemlerinde bulunmaktadır. Aynı şekilde muhalefet partileri de sürekli iktidar eleştirisiyle seçmenin duygularını harekete geçirmek amacındadır. Partiler ve siyasiler açısından biz ve onlar oluşturularak karşı tarafın toplum üzerinde yaratmış olduğu travmalar da sürekli hatırlatılarak psikolojik etkilerin ön plana çıkarıldığı, korku, umutsuzluk, mutluluk, hayal kırıklığı gibi duyguların seçmen tercihinde önemli olduğu görülmektedir.

Dolayısıyla rasyonellik, strateji, sosyolojik oy verme gibi faktörler seçmen davranışında ne kadar etkili ise liderin karizması yoluyla lidere, partiye bağlılık ve bunun duyguları harekete geçirmesi, siyasal katılımı ve oy verme davranışınca bireyin tercihini o derecede etkilediği söylenebilir.

2.2.7.7. Dijitalleşme ve Sosyal Medya

21. yüzyılda teknoloji ve dijitalleşme için geride kalan tüm yüzyıllardan daha hızlı bir ilerleme kaydedilmiştir. Özellikle 2010’lardan sonra tüm dünyaya yayılan sosyal medya araçları sosyal bilimler açısından da yeni bir faktör olmuştur. Seçmen davranışları açısından da dijitalleşme hem adayların ve partilerin seçmeni etkilemek için kullandığı hem de seçmen için partilerin ve adayların politikalarını takip edebilmek için önemli bir araç haline gelmiştir.

Dijitalleşmenin etkisiyle sosyal bilimler açısından yeni kavramların da ortaya çıkmıştır. Bunlardan en önemlisi ‘*post-truth*’ kavramıdır. Oxford sözlüğüne göre kavramın tanımı ‘‘gerçeklerden daha çok inanç ve duygularla ilgili olan koşullar’’ olarak tanımlanmıştır (Oxford, 2022). Sosyal bilimlerin tüm alanlarının üzerinde durduğu bir kavram haline gelen post-truth, siyaset biliminin ve seçmen davranışının da önemli bir olgusu haline gelmiştir. Nitekim dünyada birçok siyasetçi kavramın tanımına ilişkin söylem ve davranışlarıyla kitleleri etkilemeye çalışmış ve çalışmaya devam etmektedir.

Olmayanı oluyormuş gibi daha doğrusu sahte olana inandırılması anlamına da gelen post-truth, dijitalleşme ile kol kola hareket etmektedir. Çünkü dijitalleşme ve teknoloji ile bunu bir politik araç haline getirmek çok daha kolay hale gelmiştir. Amerika’nın 11 Eylül saldırılarından sonra yeteri kadar delili olmamasına rağmen kitleleri harekete geçirecek şekilde duyguları kullanarak Irak’ı işgal etmesi bu durumun temel örneklerinden birisidir. Politikacılar insanları güvenilir bir kanıt olmaksızın bir şeye inanmaya ikna etmek için ideolojik üstünlük ile birlikte duygusal gücü kullanmakta, fikir birliği oluşturmak için ise kültürel ve milliyetçi bir dili benimsemektedir. Bunu yaparken de post-truth kavramının tanımı şeklinde hareket etmek durumunda kalmaktadırlar. Bu kavram aynı zamanda politik kontrol ile eş anlamlı bir hale gelmiştir. Nitekim kitleleri etkilemek, aldatmak veya kandırmak için gerçeklerin yanlış beyan edilmesi yeni bir durum değildir. Hitlerin ve ekibinin kitleleri yapılacak olan savaşa inandırması yine diğer bir örnek olarak verilebilir (Hussain, 2019: 154).

Yakın zamanda örneklerin sayısı ise hayli fazladır. Eski Amerikan başkanı Trump’ın seçim kampanyası sırasında ülkesindeki göçmen sayısını abartarak 30 milyon kişi olduğunu söylemiştir. Böylece bu bilgi gerçek olmasa da abartarak milliyetçi ve göçmen karşıtı kitleleri seçim kampanyası sırasında etkilemeyi amaçlamıştır. Aynı şekilde İngiltere’nin Brexit kampanyası sırasında Avrupa Birliğine haftalık olarak 350 milyon pound ödendiği haberlerinin yayılması ile sadece gerçekliğin aldatılması, çarpıtılması, abartılması değil, aynı zamanda insanların gerçeği bilmesine rağmen bu

haberlere ya da gerçekliği olmayan bilgilere inanma içgüdüü ile hareket etmesidir. Post-truth da tam da bu şekilde tanımlanan bir kavram olmuştur (Mutlu, 2020: 287).

Dijitalleşmenin artmasıyla birlikte yeni medya araçlarının ortaya çıkması gerçekliğin farklı şekilde kullanılması politik bağlamda giderek artmıştır. Yeni medya araçlarının artması sadece gerçekliğin farklı olarak yansıtılması değil aynı zamanda başta seçim kampanyaları olmak üzere birçok siyasi faaliyetin de bu alanlarda yapılmasının önünü açmıştır. Politikacılar genç nüfusun yoğun olarak kullandığı yeni medya araçları sayesinde bu kitlelere çok daha kolay erişme imkânı doğmuştur (Irak, 2022: 210).

Yeni medya araçlarının hem politikacılar hem de seçmenler tarafından yoğun şekilde kullanılması bu alanda yoğun veri ve bilgi bombardımanının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Aynı şekilde her kullanıcının var olan profili veya kanal hesapları herkesin bir medyasının olmasını sağlamıştır. Nitekim bu durum seçmenin klasik medyaya ve seçim uzmanları tarafından yapılan anketlere olan güveni azaltmıştır. Gerçeklik algısının farklılaştığı, yeni medya araçlarının ve dijitalleşmenin yoğun olarak kullanıldığı bu atmosferde seçmen davranışı üzerine yapılan çalışmalarda psikolojik faktörlerinin oy verme davranışı üzerindeki etkisinin arttığını göstermektedir. Amerika'daki başkanlık seçimleri ile İngiltere'deki Brexit seçimlerine yönelik oy verme davranışına yönelik yapılan çalışmalar da seçmenlerin inandığı değerlerin ve hissiyatlarının oy vermelerinde önemli bir etken olduğunu kanıtlamıştır (Mutlu, 2020:288). Tüm bunlara ek olarak dijitalleşmenin etkisiyle gelişen sosyal medya kanallarının seçim sonuçlarına yapay zeka yolu ile seçmen hakkında önemli bilgilere erişildiği, bu bilgilerin Trump'ın seçim çalışmalarında kullandığı ortaya çıkmıştır. Aynı şekilde Brexit sonrası, 2019 yılı seçimlerinde İngiltere'de seçim geçesi yapay zeka tarafından yazılan haberler öne çıkmıştır (Mutlu, 2020:287).

Türkiye'de de dijitalleşmenin etkisiyle yeni medya kanalları hem politikacılar tarafından hem de seçmenler tarafından önemli bir araç ve buluşma alanı olmuştur. Sosyal medya politikacılara seçmen kitlesine doğrudan ve hızlı ulaşım, doğru bilginin anında paylaşılması ve manipülatif bilginin önüne geçebilmek adına görsel kaynakları da kullanarak erişme imkanı sağlamıştır (Barlas, 2021)

Yapılan bir araştırmaya göre, 2018’de Türkiye’de 51 milyondan fazla sosyal medya kullanıcısı bulunurken, bunun 44 milyonu cep telefonu yoluyla sosyal medya kullanmaktadır. Toplumun %84’ü her gün internete girerken, günde ortalama 7 saate yakın vakit geçirmekte ve bu vaktin yaklaşık 3 saatini sosyal medyaya ayırmaktadır. Dijital uygulamaların ve platformların kullanım aylık aktif kullanıcılarına göre sıralaması ise, Whatsapp Messenger, Facebook, Instagram, Facebook Messenger ve Twitter şeklindedir (Datareportal, 2022). Kullanıcı sayısının fazla olması ve direkt seçmene ulaşma bağlamında politikacılar da bu durumu avantajlı duruma getirmek için tüm imkanları kullanmaktadırlar.

Nitekim 2021 yılında yayınlanan ve siyasi iletişimde dijitalleşmenin etkisini 2018 Cumhurbaşkanlığı seçimleri üzerinden inceleyen, bunu yaparken de adayların (Akşener ve Erdoğan’ın) Twitter hesaplarının analizini yapan Barlas, aynı zamanda seçmen davranışları ve kampanyalar üzerinde dijitalleşmenin de etkisini bir nebze ortaya koymuştur. Bu çalışmada yer alan verilere göre Akşener’in resmi twitter hesabının takipçi sayısı seçim süreci olan 05.05.2018 ile 25.06.2018 tarihleri arasında 307.152 kişi artmıştır. Cumhurbaşkanı aday olan Akşener’in paylaştığı ileti sayısı ise aynı dönem için 614’tür. Bu iletileri toplamda 3 milyondan fazla kişi beğenirken, 700 binden fazla kişi kendi sayfalarında (retweet) paylaşmıştır. Erdoğan’ın ise aynı tarihler arasında resmi hesabının takip eden takipçi sayısı 268.156 kişi artarak 13 milyondan fazla kişiye ulaşmıştır. Erdoğan aynı dönem içerisinde 184 (58 fotoğraf, 9 video) ileti paylaşmış ve bu iletiler 4 milyondan fazla kişi tarafından beğenilirken, 1 milyondan fazla kişi tarafından da paylaşılmıştır (Barlas, 2021: 277). Mecliste olmayan siyasi parti temsilcileri ve yöneticileri için yasama organı yerine sosyal medyayı kullanmaları onlar açısından önemli bir araç olduğu söylenebilir. Mecliste olan siyasetçiler için ise yasama organındaki faaliyetlerini duyurmak ve takipçileriyle paylaşmak açısından yine sosyal medya önemli bir kanal haline gelmiştir.

Mayıs 2022 itibariyle Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın resmi twitter hesabının 18 milyondan fazla takipçisi bulunmaktadır. Paylaştığı her bir ileti ayrı ayrı ortalama 25-30 bin civarı beğeni almaktadır. Muhalefet partisi lideri Kılıçdaroğlu’nun resmi

twitter hesabının ise, 8 milyondan fazla takipçisi bulunurken, 21 Mayıs 2022’de İstanbul’da yapılan miting ile ilgili paylaşılan iletleri beğenenlerin sayısı 34 bini aşmıştır. Diğer iletleri ise 2 bin ile 20 bin arasında beğeni sayılarıyla değişiklik göstermektedir. Bu örneklerin verilmesinin en büyük sebebi sayıların ve ulaşılan kitlenin dijitalleşme sayesinde ne kadar büyük olduğunun anlaşılmasıdır. Örneğin resmi olmayan verilere göre Kılıçdaroğlu ve diğer muhalefet partili liderlerinin katıldığı İstanbul mitingine katılanların sayısı 600-700 bin civarında iken, bu mitingin görüntülerini ya da Erdoğan’ın paylaştığı bir iletiyi gören, beğenen ve paylaşan kullanıcı sayısı daha fazladır. Dolayısıyla dijitalleşme ve yeni medya kanalları ile birlikte siyasiler çok daha az zaman ve uğraş ile çok sayıda seçmene ulaşabilmektedir. Bu aynı zamanda partilerin seçim kampanya süreçlerini de etkilemekte, daha çok sosyal medya üzerinden yürütmektedirler. Sonuç olarak Amerika’dan İngiltere’ye, İngiltere’den Türkiye’ye siyasi aktörler ve seçmenler açısından dijitalleşmenin etkisi son yıllarda çok önemli boyutlara ulaşmıştır.

2.3.Türkiye’de Seçimler ve Seçmen Davranışlarının Analizi

Türkiye’de çok partili hayata geçiş ile birlikte adil ve düzenli olarak 19 genel seçim yapılmıştır. Seçimlerin düzenli olarak yapılmasıyla birlikte özellikle 1970’lerden itibaren seçmen ve seçimler üzerine önemli çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar genellikle seçim sonuçlarının analizi ile birlikte bireysel olarak yapılan anketlerden oluşmaktadır. Akademik bağlamda henüz yeterli çalışmaların olmadığı görünse de yapılan çalışmalar oy verme davranışının genel literatüründen ve kuramlarından ziyade Türkiye’deki seçimlerin kendine özgü yapısının incelenmesinden ibarettir. Bunun üç ana nedeni bulunmaktadır. Bunlardan ilki 1950’den sonra çok partili hayata ve demokratik gelişmelere sahne olursa da seçmen tercihini yok sayan askeri müdahalelerdir. Bu sebeple siyaset bilimciler seçmen davranışı çalışmalarından uzaklaşmışlardır. İkinci sebep seçmen tercihleri belirtildiği gibi Türkiye’de literatürden farklı olarak rasyonel ve davranışsal yaklaşımlardan uzak ve bu yaklaşımların etkisinin çok az olmasıdır. Üçüncü sebep ise kısıtlı sayıda araştırmacının metodolojik olarak veri analizlerine odaklanmış olması olarak görülebilir (Çarkoğlu, 2012: 160). Dolayısıyla Türkiye’de seçmen davranışlarının Batılı toplumdaki çalışmalardan farklılaşmasının ve seçmen davranışı

kuramlarından uzaklaştıran ilk neden demokrasiyi kesintiye uğratan darbeler, ikincisi seçmen tercihlerinin oy verme davranışı kuramlarıyla örtüşmemesidir. İki ana neden siyasal hayat ve seçmen tercihi ile alakalıyken, üçüncü neden daha metodolojiktir.

Ergüder ise Türkiye’de siyasal hayat üzerine çalışan uzmanların son zamanlarda³¹ üç önemli gelişmeye odaklandıklarını ve dikkat çektiklerini ifade etmektedir. Bunlardan ilki Türkiye’de politik sistem tek parti veya hâkim parti sisteminden çok partili sistemin ılımlı çoğulu türüne göre değişmektedir. İkinci olarak toplumsal ayrımlardaki (*social cleavages*) parçalanma (*fragmentation*) politik sisteme ve parti sayılarına da artan oranda yansımaktadır. Üçüncü olarak da Türkiye’de seçmen gruplaşmalarının (*critical realignment*) bir dönem yaşamaktadır ve bu sebeple politik partilere sağlanan destek örüntüleri değişkenlik göstermektedir (Ergüder, 2000: 285)

Batılı toplumlarda ortaya çıkan seçmen davranışı modellerinden çok fazla faydalanamayan Türkiye’de kendisine özgü modeller veya seçmen davranışını açıklayan önemli kuramlar ortaya koymuştur. Bunlar; merkez-çevre, ekonomik oy verme, sınıfsal oy verme ve mekânsal oy verme olarak sıralanabilir. Ekonomik oy verme ve mekânsal oy verme Batılı literatürde de yer alsa da Türkiye özelinde farklılaşan noktaları bulunmaktadır. Aynı zamanda çok partili hayat ile birlikte toplumsal tabandaki parçalanma ya da ayrışma politik bağlama da yansımış ve parti sayıları giderek artmıştır. Bu da seçmen davranışlarının değişkenlik göstermesine neden olmuştur.

2.3.1. Merkez- Çevre

Merkez- çevre kavramı Mardin (1973) tarafından ortaya atılan ve Osmanlı’dan itibaren Türk sosyolojisini ve iktida-halk arasındaki ilişkiyi açıklamaktadır. Bu kavram ikilisi sosyolojik olarak belirli grupları temsil etse de siyasi partiler ve seçmen davranışları bağlamında da önemli bir zemine oturmaktadır.

Öncelikli olarak Mardin, Cumhuriyet’in Osmanlı’dan önemli bir toplumsal bölünme aldığını ve bunun devam ettiğini bu kavram ikilisi ile açıklamıştır. Nitekim merkez, Osmanlı’da olduğu gibi Cumhuriyet’te de yöneticileri ve elitleri temsil ederken ya da ifade ederken çevre Osmanlı’daki tebaayı, Cumhuriyette ise sıradan yönetici

---

³¹ Ergüder’in çalışmasının orijinali 1980 yılında yazılmıştır.

olmayan halkı ifade etmektedir. Osmanlı'da belirtildiği gibi hanedan sınıfını ve onun çevresini temsil eden merkez, cumhuriyet döneminde de benzer kalmıştır. Çevre de hanedan dışında kalan grupları ifade ederken yine cumhuriyet döneminde iktidar ya da yönetici sınıfın dışında kalanları temsil etmektedir. Bu belirli çizgilerle birbirinden ayrılarak oluşan toplumsal bölünme cumhuriyetin ilk yıllarında ki tek partili dönem olması sebebiyle siyasal hayata çok fazla yansımamış olsa da çok partili siyasal hayata geçilmesi ile birlikte 1950'lerden sonra kurulan partiler ile birlikte merkezi temsil eden ve çevreyi temsil eden partiler olarak bölünmüşlüğü siyasal partilere yansıdığı görülmektedir. Bu ayrışma temelde belirgin olsa merkezin ve çevrenin net temsilcileri yoktur. Ancak çok partili hayata geçilmesiyle birlikte yapılan seçimlerde bu toplumsal bölünmenin seçim sonuçlarına da yansıdığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda CHP, daha çok devleti kuran elitlerin ve dolayısıyla merkezi temsil eden bir parti konumundayken, lideri bir toprak ağası olan ve CHP'nin içerisinde çıkmış olmasına rağmen DP, daha çok tebaanın, köylünün yani halkın temsilcisi olarak çevreyi temsil ettiğini söylemek mümkündür. (Çarkoğlu, 2012: 163).

Nitekim tarihsel süreç içerisinde DP ile benzer parti politikalarına ve köklerine sahip partiler yine çevrenin temsilcileri olurken, CHP'nin yine elitlerin ve dolayısıyla merkezin temsilcisi olduğu söylenebilir. Ancak DP döneminden beri çevrenin ya da çevreyi temsil ettiği düşünülen partilerin iktidarda olduğu görülmektedir. Bu bağlamda merkezîyetçi partilerin daha düşük dindarlık düzeyine sahip, etnik ve mezhep gruplarına ait olmayan ve kentlerde yaşayan seçmenler tarafından tercih edilmesi beklenirken, çevre partilerinin daha çok dindarlık düzeyi yüksek ve kırdaki yaşayan seçmenler tarafından tercih edilmeleri beklenmektedir (Özer ve Taşkın, 2020:150). Nitekim 1960'lara bakıldığında merkez-çevre ilişkisinin politik hayata şekil veren bir unsur olduğu düşünülmektedir. Bu dönemde yönetici seçkinler ile yerel seçkinlerin çatışması ya da kent-kır çatışması önemli derecede etkili olmuş hatta 1970'lerde Türkiye'de siyasal yaşamı karmaşık bir hale getirmiştir (Ergüder, 2000: 290).

Ergüder'in çalışmasına göre seçmenin parti tutması ve kendisini sağ-sol yelpazesine konumlandırılmıştır. Araştırmaya göre dönemin (1977) önemli partileri olan AP, ortanın sağını temsil ederken CHP ise ortanın solunu temsil ettiği görülmektedir. Seçmenin politik yelpazedeki konumu ise kendini ortanın sağı diye ifade edenlerin yüzde 48'i AP'ni desteklerken, ortanın solu olarak tanımlayanların yüzde 44'ü CHP'ni desteklemektedirler. Kentlere bakıldığında AP metropollerdeki desteği düşük kalırken kırsal bölgelerde daha fazla desteklendiği görülmektedir. CHP ise dönem itibariyle en çok desteği metropollerden almaktadır. Ancak iki partinin de hem metropollerden hem de kırsal bölgelerden destek aldığını söylemek gerekir (Ergüder, 2000: 297-299). Dolayısıyla merkez ve çevre ilişkisi Osmanlı'dan itibaren sosyolojik olarak yerleşmiş, bunun politik ve seçmen bağlamında yansımaları ise 1950'lerden sonraki çok partili demokratik seçimler ile birlikte olmuştur. Çalışmalardan da görüleceği üzere CHP, daha çok elitlerin ve seçkinlerin desteğini metropollerden alırken, DP ve onun bir türevi olan AP ise daha çok kırsal bölgelerdeki çevreden seçmen desteğini almıştır.

Merkez- çevre ilişkisi uzun yıllar kırılmamış bir ayrışma olarak siyasal alanda ve seçmen davranışları üzerinde etkili olmuştur. Türkiye'de 1980'lerden sonra yaşanan sosyolojik, ekonomik ve politik değişimlerden sonra bu ayrışmanın değiştiğini söylemek mümkündür. Tek parti döneminden itibaren merkezin dolayısıyla yönetici elitlerin iktidarında olan ülke 1950'lerde yaşanan kırılma ile birlikte değişmeye başlamıştır. Siyasal partilerin parçalanması ve dolayısıyla sayılarının artmasıyla birlikte belirtildiği gibi seçmen davranışlarının 1960'lar ve 1970'ler boyunca analizi yapmak kolay değildir. Ancak merkez- çevre ilişkisi bağlamında geçmiş yıllara göre bir değişimin yaşandığı açıktır. Bu değişim 1980 sonrası kentleşmenin etkisiyle birlikte kırsal bölgelerde yaşayan seçmenlerin kentlere göçerek yeni yaşam alanları ve dolayısıyla kentlerde yeni politik davranış oluşturmalarıyla birlikte hızlanmıştır. Nitekim 1980 sonrası parti sistemi ile birlikte seçim sonuçlarına yansıyan tercihlerin çok değişken olduğu görülmektedir. Seçmenin yaklaşık yüzde 23'ü her seçimde bir partiden diğerine gitmektedir. Oynaklık olarak ifade edilen bu durum 1980'lerin başında parti kapatmaları ya da birleşmeleri nedeniyle görülmüştür (Çarkoğlu, 2002: 31).

1990'larda da yaşanan siyasal süreçler ile birlikte merkez sağ ve merkez sol partilerinin yanı sıra İslamcı partinin de –ki bu Milli Selamet partisi ile ilk olarak 1970'lerde ortaya çıkmıştır ancak sürekli kapatılarak yeni partiler ile siyasal alanda yer arayışında olmuştur- bir zemine oturmasıyla birlikte seçmen davranışları ve siyasi partiler merkez sağ, merkez sol ve İslamcılar olarak üç farklı şekilde temsil edilmiştir. 1983 seçimlerine katılmayan RP'ni 1987 seçimlerinde yalnızca yüzde 7,2 oy alabilmiştir. RP'nin ön görülemeyen yükselişi iki büyük şehir olan İstanbul ve Ankara dâhil olmak üzere birçok il merkezinin belediye başkanlığını elde ettiği 1994 seçimlerinde olmuştur. 1995 parlamento seçimlerinde de merkez sağ(ANAP-DYP) koalisyonunun kısa sürmesiyle RP, Erbakan başbakanlığında DYP ile yeni bir koalisyon hükümeti kurmayı başarmıştır. İslamcı parti olan RP bu yükselişi laik grupların ve ordunun İslamcı rejim korkusunu tetiklemiş ve derinleştirmiştir. Bu korkular ve ordu tarafından hükümete artan baskılar ile birlikte Erbakan hükümeti istifaya zorlanmış ve 28 Şubat 1997 yılında post-modern darbe olarak adlandırılan askeri müdahale ile Erbakan hükümeti istifa ettirilmiştir. Ardından 1998 yılında parti laiklik karşıtı faaliyetleri gerekçe gösterilerek kapatılmıştır. Selefî olan Fazilet Partisi de benzer gerekçeler ile 2001 yılında kapatılarak siyaset yapmasının önüne geçilmiştir (Özbudun, 2013: 51).

İslamcı partilerin siyasal alandaki yükselişi ile birlikte laiklik ve din ayrımının derinleşmesi, merkez- çevre ayrımını da yeniden belirlenmesine neden olmuştur. Nitekim bu kavram ikilisi Türkiye örneğinde önemli ölçüde tutarlıdır. Çünkü merkez, bürokratik seçkinler yukarıdan aşağıya doğru bir Batılılaşma programların ön plana çıkarırken, çevre giderek kendisinin geleneksel İslami değerler ile özdeşleştirmiştir. Bu bağlamda iki ayrışmanın çatışmasından yani merkezin ordu ile birlikte laik, otoriter ve dışlayıcı politikalarından en çok zararlı çıkan çevre dolayısıyla toplumun dini kesimleri zarar görmüştür. RP'nin yükselişi ve seçmen tabanı incelendiğinde daha çok kırsal nüfusun önemli bir bölümü, Anadolu kasabalarındaki tüccarlar ve zanaatkârlar ile kent yoksulları ve göçmenleri, bunlara ek olarak İslami burjuvazi ve İslamcı aydınları içeren geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu bağlamda RP ile birlikte selefleri birer çevre partileri olarak tanımlamak yanlış olmayacaktır (Özbudun, 2013: 51). Nitekim Tachau, merkez-

çevre ilişkilerinin kırdaki köylülerin şehir merkezlerine devam eden göçüyle de dönüştüğünü belirtmiştir. Kentli köylüler diye adlandırılabilir çok sayıda insanın kentlerde bir tür köylüleşmeye yol açtığı görülmektedir. Bu durum siyasal alana yansımaları Refah Partisi'nin (RP 1994 yılında İstanbul ve Ankara belediye başkanlıklarını nasıl ve neden ele geçirdiğini açıklamakta önemli bir faktör olarak görülebilir (Tachau, 2002: 46-47).

Fazilet Partisinin kapatılmasıyla içeride gelenekselciler ile modernistler ayrışımı parti içerisinde ortaya çıkmıştır. Gelenekselciler Saadet Partisini kurarken partiden ayrılan modernistler İstanbul Belediye başkanlığı da yapan Erdoğan liderliğinde AK Parti'yi kurmuşlardır. 2002 yılında ilk girdiği seçimlerden yüzde 34,3 oy alarak parlamentonun yüzde 66'sını elde etmişler ve bu oran partiyi tek başına iktidara taşımıştır. (Özbudun, 2013: 52)

AK Parti kuruluş itibarıyla kendisini muhafazakâr demokrat bir parti olarak tanımlamıştır. İçerisinden çıktığı RP ve onun ideolojik ve politik duruşundan sıyrılarak kendisini muhafazakâr ancak toplumun tüm kesimlerini yakalayacak bir ideolojik yaklaşım ve duruş içerisinde olmuştur. Merkez-çevre ilişkisi bağlamında AK Parti daha çok çevrenin çoğunluğunun oyunu alarak iktidara gelmiş ve uzun yıllar iktidarda kalmaya devam etmektedir. İlk girdiği 2002 seçimlerinden 310 milletvekili çıkararak ve Türkiye'nin hemen hemen her bölgesinden yüksek düzeyde oy almıştır. Kıyı bölgeleri olan Ege ve Akdeniz ile etnik kimlikleri ile oy verme davranışının yaygın olduğu Doğu ve Güneydoğu dışında kırdaki ve metropollerde birinci parti olmuştur. Merkez- çevre ilişkisi bağlamında AK Parti'nin 1950'lerdeki DP, 1970'lerdeki Milli Nizam ile AP, 1980'ler ANAP ile benzer politikalara ve seçmen tabanına sahip olduğu düşünüldüğünde bir çevreyi temsil ettiğini söylemek mümkündür. Ancak belirtildiği gibi metropollerden kırsal bölgelere kadar yüksek oranda seçmenler tarafından tercih edilmektedir. Bütün bunlar karşısında iki farklı şekilde değerlendirme yapılabilir. Bunlardan ilki partinin tüm eğilimleri yakalama iddiası ile birlikte muhafazakâr demokrat kimliği toplumun büyük bölümünde destek görmüştür. İkincisi ise kentleşmenin ve sanayileşmenin etkisiyle 1980'lerden sonra

kırdan kente göçün etkisiyle birlikte metropollerde çevrenin daha etkin ve kalabalık hale gelmesi ile birlikte bu bölgelerde yüksek düzeyde oy alması doğal karşılanabilir. Sadece bölgesel bağlamda kent-kır ilişkileri bağlamında değil, merkez-çevre ilişkileri bağlamında merkezi temsil eden eğitilmiş elitlerin ve ekonomik düzeyi yüksek seçmenin de oyunu aldığını söylemek mümkündür. 2002 yılından önce seçim sonuçlarına bakıldığında eğitim ve ekonomik düzeyi yüksek gelirli grupların daha çok belirli partilere oy verdiği ve merkeze yakın oldukları görülmektedir. Ancak 2002 yılındaki yaşanan politik değişim ile birlikte yaşanan sosyolojik değişim toplumun tamamına yansımıştır. Eğitilmiş bireylerin artması, sermayenin daha çok kesime yayılmasıyla birlikte AK Parti hem eğitilmiş hem de yüksek gelir grubundakilerin de oylarını alabilmiştir. Dolayısıyla merkez-çevre ilişkisinin özellikle 2000 sonrası sosyolojik olarak bir değişime uğradığını, bunun da temel nedeninin toplumsal, ekonomik, politik değişimin olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.3.2. Ekonomik Oy Verme

Türkiye’de seçmenlerin tercihlerine ilişkin yapılan araştırma bulguları, 1990’lardan bu yana oy tercihlerini etnik ve dini kimliğin, parti kimliğinin, sosyal statünün, siyasi ideolojinin ve makroekonominin performansına ilişkin değerlendirmelerinin olduğu ortaya konmuştur (Kalaycıoğlu, 2017: 6). Seçmen davranışı çalışmalarında literatüre Türkiye özelinde merkez-çevre bölünmesi ile beraber mekânsal ve Michigan modellerini yansıtan ekonomik oy verme davranışının da eklendiği görülmektedir. Bu modele göre Türkiye’deki seçimlerde ekonomik oy kullanmanın yaygın olduğu görüşü hâkimdir (Çarkoğlu, 2012: 515).

Ekonomik oy verme modeline göre, seçmenler oy verme kabinine akıllarında bir takım düşünceler ile girmektedirler. İyi bir ekonomik performans için görevdeki partileri ödüllendirirken, kötü performans için görevdeki partileri cezalandırma eğiliminde olarak oy kullanmaktadırlar. Seçmen, ekonomik çıkarlarını gözetirken aynı zamanda ideolojik olarak kendisini temsil partiyi destekleme eğilimindedir (Akarca ve Tansel, 2007:2).

Hükümetlerin performanslarını seçimlerden önce değerlendiren ve bu konuda yeterli bilgiye sahip seçmenin iyi işleyen bir demokrasi ve ekonomik sistem için esas olduğu görüşü bu modelde esastır. Ancak bu değerlendirmeyi yaparken seçmenlerin, büyüme ve enflasyona benzer ağırlık verip vermedikleri, bir hükümetin görev süresinin tamamındaki ekonomik performansı mı yoksa son performansını mı dikkate aldıkları, koalisyondaki ya da yeni sistemde özellikle Türkiye’de ittifaklardaki büyük ve küçük tüm partileri ekonomik performanstan eşit derece sorumlu tutup tutmadıkları ve tüm bunları değerlendirip desteği azaltıp azaltılmadığı, iktidarı dağıtmak için stratejik olarak oy kullanıp kullanmadıkları büyük önem taşımaktadır. Akarca ve Tansel (2006), 1950 ve 2004 yılları arasında Türkiye’de genel ve yerel seçim sonuçlarıyla birlikte ekonomik performans arasındaki ilişkiyi analiz etmişlerdir. Bu yıllar arasında yapılan yirmi beş milletvekilliği ve yerel yönetim seçim sonuçları inceleyen araştırmacılar, Türk seçmenlerinin ekonomik performansı dikkate aldıklarını ancak bir yıldan fazla geriye bakmadıklarını tespit etmişlerdir. Bunun yanı sıra seçmen iktidar partisini hem büyüme üzerinden hem de enflasyon üzerinden değerlendirirken, koalisyonun küçük partilerini yalnızca enflasyondan sorumlu tuttıkları çalışmada ortaya konmuştur. Bunun yanı sıra seçmen ekonomik performans ile birlikte iktidarı değiştirebilmek için hem yerel seçimlerde hem de genel seçimlerde stratejik davrandıkları görülmektedir (Akarca ve Tansel, 2006: 77).

Seçmenlerin ekonomik performansı değerlendirmesinin hem iktidarlar için hem de ülke için belirli problemleri de ortaya çıkarmaktadır. İlk olarak seçmenler koalisyondaki tüm partileri eşit derecede sorumlu tutmadığından partiler arası ilişkilerin bozulmasına ve hükümetin dağılmasına neden olabilir. Bu da ülkede siyasal istikrarsızlığa yol açabilecektir. Aynı şekilde hükümet görevini yürüten parti, iktidarda oldukları ve ekonomiyi yönettikleri için otomatik olarak oy kaybedecek, hükümetlerin ömrü kısılacak ve yine sisteme siyasal istikrarsızlık girecektir. Sonrasında sık sık daha önce tecrübesi olmayan partiler ve liderler tarafından hükümet yönetilecek ve sık sık seçimlere tabi tutulacaklardır. Seçmen bazı durumlarda merkezi hükümeti cezalandırmak ya da ekonomik performansını düzeltmesi için yerel seçimlerde tercihini değiştirerek uyarıda bulunabilmektedir.

Gücü dağıtmak için bu stratejik davranışın da merkezi hükümet ile yerel yönetim arasında uyumsuz çalışmasına neden olabilmekte ve politikalar konusunda koordinasyonun zayıflamasına neden olmaktadır (Akarca ve Tansel, 2006: 77).

Türkiye’de yapılan seçimlerde sadece ekonomik faktörlerin etkili olduğunu söylemek doğru bir analiz olmayacaktır. Ekonomik oy verme davranışının yanı sıra ideoloji, din, etnisite gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Bu faktörler kolay kolay değişebilecek gibi görünmemektedir. Örneğin 1975 yılında yapılan seçimlerin öncesinde yapılan Kıbrıs Barış Harekâtı’ ve 1999 yılında yapılan seçimler öncesinde PKK lideri Öcalan’ın yakalanması sonucunda, her iki siyasi olayda da iktidar partileri seçmenler tarafından ödüllendirilmiştir. Ancak 2002 seçimleri ekonomik performansın şimdiye kadar en çok etkili olduğu seçimler olarak görülebilir. Bu süreçte başbakan ve cumhurbaşkanı arasında yaşanan siyasi kriz, Türk parasının döviz karşısında değer kaybetmesine, kemer sıkma önlemlerinin alınmasına neden olmuş ancak seçmen gözünde hükümet güven kaybetmiş ve iktidardaki partilerin Demokratik Sol Parti (DSP), Anavatan Partisi(ANAP), Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) toplam oyları yüzde 53,4’ten yüzde 14,7 e düşmüştür. Koalisyondaki bu partilerin hiçbiri seçim barajı olan yüzde 10’u geçememiş ve mecliste temsil edilememiştir (Akarca ve Tansel, 2006: 83). Ekonomik kriz ile birleşen siyasi kriz nedeniyle koalisyondaki partilerin hiçbirisi seçim barajını aşamamış, 1999 seçimlerinde toplam oyları %39 olan üç partinin sadece 3,5 yıl sonra yapılan seçimlerde toplam oyları %14,7’ de kalmıştır. Bu çok partili hayattan itibaren yapılan seçimlerde ilk defa görülen bir husus olmuştur. AK Parti dışında solun temsilcisi olan CHP, %19.38 oy olarak meclise giren ikinci parti olmuştur. Kasım 2002’de seçimleri kazanan AK Parti seçmen 11 yıl aradan sonra ülkede tek başına hükümeti kurma göreviyle iktidara gelmiştir. Oyların %34’ünü alan parti, seçim sisteminin de getirdikleriyle birlikte parlamentodaki sandalyelerin yaklaşık üçte ikisini kazanmıştır (Başlevent, 2009:377-378). 2002 itibariyle yeni kurulan AK Parti, muhafazakâr demokrat kimliği ile diğerlerinden ayrılacağını seçmene anlatmış ve ikna edebilmiştir. Böylece Türk siyasal hayatının önemli dönüm noktalarından birisi tarihsel olarak başlamıştır.

Bu konudaki en temel örnek Türk siyasal hayatında eşi görülmemiş iktisadi krizin ardından yapılan 3 Kasım 2002 seçimleridir. Bu seçimler cumhuriyet tarihinin en önemli iktisadi krizi olarak nitelendirilirken, bu ekonomik bunalım, uzun yıllardır siyasal hayat içerisinde var olan ve iktidarı elinde bulunduran koalisyondaki üç partinin meclis dışı kalmasına ve henüz kurulma sürecini yeni tamamlamış bir partinin iktidara gelmesine neden olmuştur. Hatta koalisyonun lider partisi olan ve bir önceki seçimlerde tek başına %22 civarında oy oranına sahip DSP'nin seçimlerde sadece %1 civarında oy almasına neden olmakla kalmamış, onu solun temsilcisi olmaktan da çıkarmıştır. (Çinko, 2006: 112).

AK Parti iktidarı tek başına elde ettikten sonra 2001, 2011, 2015 (iki defa), 2018 de genel seçim ve 2004, 2009, 2014, 2019 yerel seçimlerinden birinci parti olarak çıkmıştır. Bu durumu sadece ekonomik oy verme davranışının etkisiyle açıklamak doğru olmayacaktır. Ancak bu durum sadece ekonomik göstergeler ile açıklamak doğru olmayacaktır. Ekonomik göstergeler ile birlikte iktidar partisinin uzun yıllar muhafazakar demokrat kimliği, komşularla sıfır sorun, AB uyum süreci, açılım süreçleri gibi birçok politika alınan seçim sonuçlarında önemli rol oynadığı söylenebilir.

Normal şartlar altında iktidardaki partinin, politikaları ile birlikte yıpranması ve oy kaybetmesi beklenmektedir. Eğer geldiği ilk seçimleri çok farklı kazanmamışsa iktidarı kaybetmesi beklenmekte, farklı kazanmış ise de oy kaybederek iktidarında kalması beklenir. Nitekim DP, AP, ANAP bu göstergenin Türk siyasal hayattaki önemli örneklerindedir. 1999'da %81 oy alan DSP, ANAP, DYP, MHP, FP, 2002 seçimlerinde yalnızca toplam %24 oy alabilmiştir. Dolayısıyla sadece koalisyon değil, meclisteki tüm partiler krizden dolayı cezalandırılmıştır. Sonraki geçen 20 yıllık süreçte sade MHP ayakta kalabilmiş ve halen parlamentoda temsil edilmekte hatta Cumhurbaşkanının en önemli partilerinden birisi konumundadır. Bu bağlamda 2002 Türk siyasal hayatı ve seçimleri için önemli bir kırılma noktası olmuştur. AK Parti 2002-2007 arasında yeni bir siyasi konum yaratarak seçmenin vazgeçilmez partisi olmuştur. 1987'den 2002 yılına kadar 5 farklı partinin

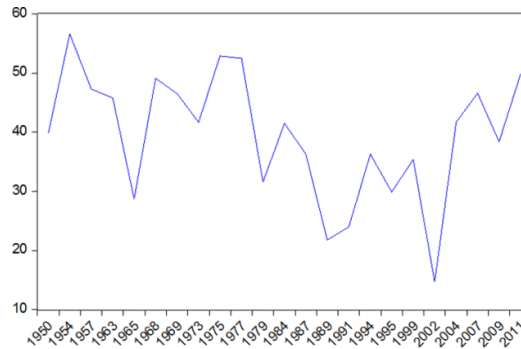
seçimlerden birinci çıktığı düşünüldüğünde 2002 yılı ve sonrası seçmen ve seçimler bağlamında bir dönüşüm gerçekleşmiştir (Sipahi, 2014).

2002, 2007 ve 2011 seçimlerinin analizi ise Çarkoğlu (2012) tarafından yapılmıştır. Özetle, her birinde hem ekonomik olarak hem de siyasi olarak farklı süreçler yaşanmış olsa da AK Parti iktidarı elinde tutmayı başarabilmiştir. 2002 seçimlerine tekrar dönülecek olursa, ekonomik bağlamda 2002’de cumhuriyet tarihinin en derin ekonomik krizinden yeni çıkmıştır. Enflasyon oranının yüzde 70’i bulduğu, işsizliğin sürekli arttığı bir dönemden sonra AK Parti iktidara gelmiştir. 2007 yılına geldiğinde partinin ilk beş yıllık iktidar performansı da ortaya çıkmıştır. Enflasyon ve işsizlik hızlı ve istikrarlı bir şekilde düşerken, Temmuz 2007 seçimlerinden de iktidar olarak çıkmıştır (Çarkoğlu, 2012: 514).

2002-2007 arasında yaklaşık beş yıllık bir iktidar performansı sergileyen AK Parti, 2007 seçimlerinde bir önceki milletvekili seçimlerindeki %34,3’lük oy oranını %46,6’ya çıkarmıştır. 1954 yılından beri bu performans bir yasama dönemi yöneten parti için bir ilk olarak siyasal hayat tarihine geçmiştir. Bunun yanı sıra İslamcı kökenli bir partinin ve 1965’ten bu yana her hangi bir partinin yakalamış olduğu en yüksek oy oranını yakalamıştır. Ülkenin tüm şehirlerinde oy oranını bir önceki seçime göre arttırmıştır. Seçimlerden önce tahminler ve beklentiler 2002’deki partinin aldığı oyların geri döneceği yani partiye gelen seçmenlerin eski partilerine döneceği yönünde olmasına rağmen gerçekte tam tersi olmuştur. 2002’de parlamento dışında kalan MHP ise oyunu %14,3’e çıkarmıştır. Ancak bu artış AK Parti’den bir kaymanın olduğunu göstermemektedir (Akarca ve Başlevent, 2009: 33).

Kuruluşundan sadece 15 ay sonra iktidara gelen ve ekonomikte her yıl %5 ile %9 arasında bir büyüme performansı gösteren AK Parti, enflasyon oranını da 2007 seçimleri öncesinde tek haneli seviyelere çekmiştir. Böyle bir ekonomik performansı değerlendiren parti 2007 seçim sloganını “*Bugüne kadar başardıklarımız bundan sonra başaracaklarımızın teminatıdır*” şeklinde belirlemiştir. Muhalefet ise 28 Şubatta gösterilen aynı argümanları tekrarlayarak AK Parti’nin tekrar kazanması halinde laik rejimin tehlikeye gireceği yönünde olmuştur. Ancak 2007 seçim sonuçları ekonomik performansı dikkate alan seçmenlerin, laik rejimi koruma

amacında olan seçmenden çok çok daha fazla olduğu ortaya koymuştur. Nitekim 2002’de AK Parti’ye oy veren seçmenlerin %83’ü 2007’de tekrar oy vermiştir (Akarca ve Başlevent, 2009: 43-44). Bu oran, yani bir önceki seçimde oy verdiği partiye tekrar oy verenlerin oranı 1950’den beri %60-%75 arasında olmuştur. Dolayısıyla AK Parti beş yıllık performansında hem aynı seçmenden oy almış hem de yeni seçmeni partisine kazandırmayı başarmıştır. Ekonomik oy verme modelinin formülleri arasında yer alan iktidarda olmanın dezavantajı yani yıpranma payı, iktidarda olmanın avantajları, stratejik oy verilmesi, oy kaymaları ve oylarını sık değiştiren seçmenlerin oranı gibi faktörlerle birleştirilerek bir seçim denklemi tahmin edilmektedir. Dolayısıyla ekonomik oy verme davranışı teriminde sadece ekonomik performans değil, onun yanı sıra birden fazla faktörün önemli olduğu görülmektedir. Sipahi, bu denklemi “*2014 Oy oranı = a 2011 Oy oranı + b 2009 Oy oranı + c Yıpranma payı + d İktidar avantajı + e Stratejik oy faktörü + f Ekonominin durumu + g Bilinmeyen diğer faktörler*” şeklinde kurmaktadır. Ekonomik oy verme modelinin formülleri içerisinde yer alan iktidarın yıpranma payının etkisi, enflasyonun etkisi gibi birçok etkiye rağmen iktidar partisi tüm seçimlerden birinci parti çıkmayı başarmıştır. Bu bağlamda 1950’den bu yana iktidarın yıpranma payı bir sonraki seçimde iktidar partisini yaklaşık %5 etkilerken 2007 seçimlerinde bu durum gerçekleşmemiştir (Sipahi, 2014).

Kaynak: (Hazama,2012:8)

Şekil 2. İktidardaki Partiler için Toplam Oy Yüzdesi: Türkiye, 1950-2011 Dönemi Grafikselsel Gösterimi

2009 yılında yaşanan küresel ekonomik kriz, Türkiye ekonomisi üzerine de daraltıcı bir etki yapmıştır. Bu etki işsizlik oranının AK Parti hükümetinin ilk dönemine

karşılaştırıldığında oldukça yüksek seviyelere gelmiştir. Ancak Haziran 2011 seçimlerine yaklaşırken iktidar, enflasyonu ve işsizlik oranını kontrol altına alarak düşürmüştür. Böylece küresel krizin etkisi büyümeden hükümet tarafından engellenmiştir (Çarkoğlu, 2012: 514). Tabloda seçimlerden bir yıl önceki enflasyon ve işsizlik oranları ile birlikte seçim sonuçlarında iktidarın almış olduğu oy oranları verilmiştir. 2007 seçimlerine giderken enflasyon oranını tek hanelere çekmiş olması partinin oy oranını arttırmada önemli bir faktör olarak görülebilir. 2009 yılında yaşanan küresel krize rağmen 2010 yılında enflasyon oranını yine tek hanelerde kalmış, işsizlik ise çift hanelerde olsa da büyük bir artış yaşanmamıştır. Bu durum partinin kurulduğundan ve seçimlere girdiğinden beri almış olduğu en yüksek oy oranı yakamasını sağlamıştır. 2015 seçimleri öncesinde iktidara yönelik yapılan 17-25 Aralık yolsuzluk iddialarının gündeme gelmesinin sonucunda yapılan 2015 Haziran seçimlerinde enflasyon ve işsizlik oranlarında çok ciddi artış olmasa da partinin aldığı oy oranı son iki seçimin altında kalmış ve ilk defa tek başına iktidar olamamıştır. Bu seçimlerde vurgulanması gereken önemli bir faktör de HDP parti olarak seçimlere girmesi ve barajı geçerek mecliste temsil hakkı kazanmasıdır. Sonrasında Kasım ayında yapılan seçimlerde ise AK Parti, kaybettiği oyları geri kazanan parti tek başına iktidarı yeniden elde etmiştir.

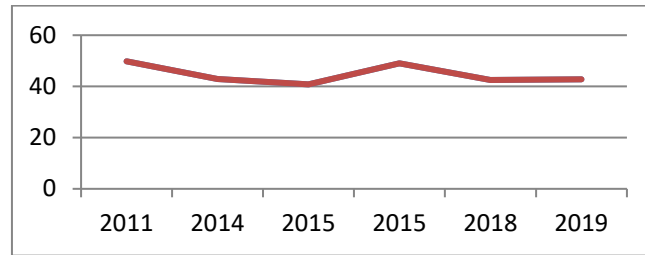
Tablo 6. 2002-2018 Genel Seçimleri ile Seçimlerden Önceki Bir Yılın Enflasyon ve İşsizlik Oranları ve Görevdeki Parti

Hükümet	Yıl/Enflasyon/İşsizlik	2007 Seçimleri Oy Oranı	2011 Seçimleri Oy Oranı	2015 Haziran/Kasım Seçimleri	2018 Seçimleri
Koalisyon/AK Parti	2001/68,53/8,4	-	-	-	-
AK Parti	2006/9,65/10,2	46,58	-	-	-
AK Parti	2010/6,40/11,9	-	49,95	-	-
AK Parti	2014/8,17/9,9	-	-	40,87/49,49	-
AK Parti	2017/11,97/10,9	-	-	-	42,49

Çarkoğlu'na göre, AK Parti seçmeni kendi seçtikleri partiye bir sonraki seçimlerde oy verme eğilimindedir. Ekonomik ve siyasal faktörlere rağmen parti, destekçilerinin

kendisine oy vermesini sağlamayı başarabilen bir parti olmuştur (Çarkoğlu, 2012: 518). Nitekim Tablo 6’da de bu durum açık bir şekilde görülmektedir.

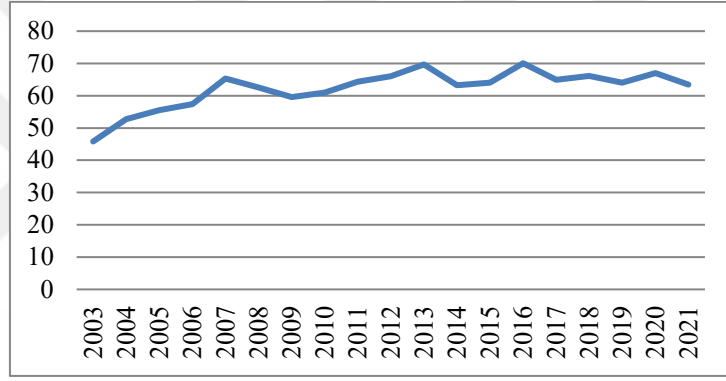
Ekonomi seçmenlerin davranışlarını ne kadar etkiliyor sorusu bu alanda yapılan araştırmaların temel sorunlarından birisi olmuş ve olmaya devam etmektedir. Akarca ve Tansel (2007) ve Akarca Başlevent(2010), Türk seçmenin geriye baktığını ancak belirtildiği üzere hafızasının son bir yıl ile sınırlı tuttuğunu ortaya koymuşlardır. Buna göre seçmen, son bir yılda cebine giren paranın %1 arttığını düşünüyorsa yani kişi başına gelirin artış hızı % 2’den % 3’e çıktığında bu oranın iktidar partisinin oyuna etkisi % 0.77 olmaktadır. Enflasyonda ise % 6’dan %7’e çıktığında iktidarın oyu % 0.12 azalmaktadır. Tabi bu katsayılar teknik ve örnekleme göre değişiklik gösterse de büyüme enflasyondan daha fazla etkili olmaktadır. Seçmen bunlara ek olarak enflasyonun günlük hayat içerisindeki fiyatlara yansımaya ve vergilerdeki artış ya da azalışa daha fazla odaklanmaktadır (Sipahi, 2014). Dolayısıyla özellikle Türkiye’de seçmen daha çok kendisini direkt etkileyen noktada ekonomiyi bir faktör olarak baz almaktadır. Bununla birlikte Türkiye’de seçmen davranışları eğiliminde iktisadi faktörlerin öneminin artması, kronikleşen ve yaşamı etkileyen ekonomik ve sosyal sorunlardan kaynaklanmaktadır. Özellikle 1970’lerden beri süre gelen yüksek enflasyon, istikrarsız büyüme, gelir dağılımındaki adaletsizlik, politik yozlaşma gibi sorunlar da eklenince seçmen üzerinde iktisadi faktörlerin önemini ve belirleyici bir faktör olmasını anlamak hiç zor değildir (Çinko, 2006:113).

Kaynak: (Ysk,2023)

Şekil 3. 2011-2019 Arası İktidar Partisinin Yerel ve Genel Seçimlerdeki Oy Oranının Grafikselsel Gösterimi

Seçmen davranışı üzerinde ekonomin etkisini inceleyen tüm bu analiz ve araştırmalara rağmen Demirel'in söylediği “boş tencerenin yıkamayacağı iktidar yoktur” sözü Türkiye için 2002 sonrası rafa kalkmıştır denilebilir. Yapılan çalışmalar da sadece ekonomik performansın AK Parti hükümetlerinin seçimlerdeki başarısını ya da konsolide ettiği kitlenin gücünü açıklamakta yetersiz kaldığını göstermektedir. Hükümeti daha popüler yapan ekonomik olmayan değişkenler mutlaka mevcuttur. Hazama, görevdeki partiye oy vermek için ekonomik olmayan nedenlerin seçmenler tarafından değerlendirilmesinin sonucunda daha istikrarlı bir halk desteğini hükümetin garanti edeceğini ifade etmektedir. Bununla birlikte sadece ekonomik olumlu ya da olumsuz performansa dayanan iktidarların en ufak ekonomik dalgalanmada aldığı desteği kaybedeceği de aşikârdır (Hazama, 2012:3).

Şekil 4. AK Parti İktidarının Kamu Hizmetlerinden Memnuniyet Anketi Grafikselsel Gösterimi³²

Nitekim 2023 seçimlerine gidilirken 2022 yılı Kasım ayı itibariyle Merkez Bankası yılsonu enflasyon beklentisi % 68'i bulmuş, Türk lirası dolar karşısında son 4 yılda %360 değer kaybetmiştir. Ancak kamuoyu araştırmalarının neredeyse tamamı 2023 seçimleri için birinci parti olarak yine iktidar partisi olan AK Parti'yi, Cumhurbaşkanlığı seçimi için ise hem mevcut cumhurbaşkanı hem de AK Parti

³² Grafik TÜİK'in Şubat 2022'de yayınlamış olduğu Yaşam Memnuniyeti Anketinde yer alan Kamu Hizmetleri Memnuniyet Anketindeki verilerden yazar tarafından oluşturulmuştur. Ankette Kamu Hizmetleri Sosyal Güvenlik Kurumu Hizmetleri, Sağlık Hizmetleri, Eğitim Hizmetleri, Adli Hizmetler, Asayiş Hizmetleri ve Ulaştırma Hizmeti olmak üzere sınıflandırılma yapılmıştır. (Bireylerin kamu hizmetlerinden genel memnuniyet düzeyleri incelendiğinde; 2021 yılında en yüksek memnuniyet oranı %73,8 ile asayiş hizmetlerinde gerçekleşmiştir. Bunu sırasıyla; %69,8 ile ulaştırma, %68,1 ile sağlık hizmetleri, %59,1 ile Sosyal Güvenlik Kurumu hizmetleri, %55,7 ile eğitim hizmetleri ve %54,8 ile adli hizmetlerden memnuniyet takip etmiştir.) Grafığe dönüştürülen veriler yıllardaki bu hizmetlerdeki memnuniyet oranlarının ortalaması alınarak oluşturulmuştur. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Yasam-Memnuniyeti-Arastirmasi-2021-45832>

genel başkanı Erdoğan'ı en çok oyu alabilecek aday olarak göstermektedir. TÜİK tarafından kamu hizmetleri memnuniyet anketine göre de halkın hükümetin yürütmüş olduğu tüm hizmetlerden memnuniyet oranının %55 ile %75 arasında olduğu görülmektedir. AK Parti'nin göreve geldiğinden beri yapılan anketin verileri tabloda verilmiştir. Enflasyon ve birçok ekonomik performansın son yıllarda kötüleşmesine rağmen halkın, hükümetin kamu hizmetlerinden memnuniyeti oldukça yüksek seviyededir. Dolayısıyla Türkiye'de seçmeni ve seçimleri enflasyon, işsizlik, büyüme gibi iktisadi verilerle açıklamak, sadece bunlarla açıklamak çok doğru bir analiz olmayacaktır. Seçmenin parti bağlılığı (parti kimliği) ve sosyolojik faktörler (din, etnisite, aile vb.) ekonomik verilerden etkiden çok daha fazla etki yaptığını söylemek mümkündür. Ekonomi, seçmen üzerinde önemli bir faktördür ancak en büyük ve tek faktör özellikle Türkiye için değildir.

2.3.3. Sınıfsal Oy Verme

Sınıf temelli oy verme temelde belirli bir sosyal sınıftaki seçmenlerin diğer sınıftaki seçmenler ile karşılaştırıldığında bir adaya veya partiye yönelmesi olarak ifade edilebilir. Birçok ülkede sınıfsal oy vermenin yaygın olduğu görülmektedir. Seçmen davranış ile sınıf ilişkisi ilk olarak Lipset (1959) tarafından öne sürülen ve daha çok seçmenin eğitim seviyesi ile tanımlanan "işçi sınıfı otoriterliği" (*working-class authoritarianism*) kavramı üzerinden şekillenmiştir. 1960'larda yapılan bu çalışmalara göre işçi sınıfının orta sınıftan daha çok sol partilere oy verdiği ortaya konmuştur. Özellikle İskandinavya ve Britanya'da sınıf temelli oy verme eğilimi yüksek olan ülkeler arasında yer alırken, Kanada ve ABD'de ise bu eğilimin az olduğu ülkelerdir (Özer ve Taşkın, 2020:144).

Bazı çalışmalara göre ise (Çaha, 2008), sınıf temelli oy verme Türkiye için geçerli bir durum değildir. Türkiye'de gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sınıfa dayalı bir ayrışma çok belirgin değildir. Toplumsal ayrışma daha çok siyasal tercihlerde açığa çıkmaktadır. Bununla birlikte farklı ekonomik sınıflara mensup bireyler Türkiye örneğinde olduğu gibi rahat bir biçimde aynı ideolojik ve siyasal çatı altında buluşabilmektedir. Ayrıca sosyo-ekonomik ayrışma Batı toplumlarında görüldüğü gibi paralel ve siyasal tercihlere tam anlamıyla dönüşmeyebilmektedir. Hatta Türkiye

özelinde bu durum Batı'dan tam tersi olarak görülmektedir. Emekçi sınıfının Batı'da daha çok sol partilere yöneldiği görülürken, Türkiye'de daha çok sağ partilere yöneldiği görülmektedir. Buna karşın yüksek düzeyli sosyo-ekonomik tabaka ise daha çok sol partileri destekleyebilmektedir. Siyasetteki bu tercih toplumsal ayrışmanın sosyo-ekonomik temelle değil, aksine ideolojik ve siyasal temelden kaynaklandığını göstermektedir (Çaha, 2008:5).

Bunun en temel sebeplerinden bir tanesi Batı toplumlarında sınıfların mücadeleler sonunda siyasi, ekonomik ve sosyal hakları elde etmişlerdir. Ancak Türkiye'de partilerin ve sınıfların ortaya çıkışı benzer şekilde olmamıştır. Bunun en önemli örneğini cumhuriyet dönemi reformlarında görülmektedir. Nitekim Keyder, cumhuriyet dönemi reformlarını değerlendirirken bunların bir muhalefet kazanımı olmadığını, toplumdaki taleple kurumsal reformların yapılmadığını ifade etmektedir (Keyder, 2014:240). Ancak belirtmek gerekir ki bu durum sadece cumhuriyet dönemi ile sınırlı kalmamıştır. İktidara gelen tüm siyasi gruplar kendi elitlerini ortaya çıkarmıştır. 1980'lerdeki kentleşme ve liberal politikalar bu durumu biraz azaltsa da Türkiye'de burjuva sınıfının devlete organik olarak bağlı olduğunu söylemem mümkündür. Bu sebeple de en belirgin sınıf çatışması çoğunlukla burjuva ile devlet bürokrasisi arasında olmuştur (Özer ve Taşkın, 2020:145).

Mardin tarafından kullanılan merkez-çevre teorisi toplumsal sınıflar ve sınıf bilincini açıklarken de kullanılmaktadır. Nitekim Mardin, toplumsal sınıflar ve sınıf bilincine ilişkin açıklama yaparken statü farkındalığı, tabaka farkındalığı, tabaka bağlılığı, tabaka bilinci ve tabaka eylemi olmak üzere beş şekilde kategorileştirmiştir. Kısaca bunlara değinmek gerekirse, statü farkındalığı (status awareness), kendini ve başkalarını konumlandırma yeteneği olarak açıklanabilmektedir. Tabaka farkındalığı, kendini ve başkalarını çeşitli tabakalara yerleştirme geleneği olarak bilinmektedir. Sınıf ya da tabaka (statum) farkındalığı ise tamamen ekonomik ölçütlere dayanırken, tabaka bağlılığı (affiliation) bir tabakaya ait olma duygusu olarak açıklanmaktadır. İrsal, dinsel veya ekonomik olabilir. Bu bağlamda sınıf bağlılığı, salt ekonomik ölçütlere dayanarak kendini bir tabakaya ait hissetme veya ait olma duygusu olarak ifade edilebilir. Tabaka eylemi kavramı ise bulunduğu tabaka ve sınıfın çıkarlarına,

ideolojisine göre davranma olarak tanımlanmakta iken sınıf eylemi, tabaka eyleminin daha çok ekonomik çıkarlar ve ölçütler gözeterek olan davranma şekli olarak ifade edilebilir. Tüm bunlar ve ölçütler bir araya geldiğinde bir toplumsal zümreyi (social set) oluşturmaktadır (Mardin, 1990: 80-81). Kapalı sitelerde yaşayan ve buralarda yaşamayı tercih bireyler düşünüldüğünde daha çok ekonomik ölçütleri gözeterek ve kendilerine benzeyen insanlarla yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Dolayısıyla burada yaşayan bireyler de bir toplumsal zümre olarak görülmektedir. Ekonomik ve sosyal bağlamda birbirine benzeyen yüzlerce hatta bazılarında binlerce insanın bir duvarın arkasında yaşadığı kapalı siteler, yeni bir tabakalaşma olarak değerlendirilebilir.

Türkiye'deki sosyal ayrışma (social cleavages) Batı toplumlarına göre farklılık göstermekte ve siyaset bilimi literatüründeki varsayımlarla çok örtüşmemektedir. Bu sebeple Batı'daki tarihsel süreçteki sınıf ayrımlarına ve çatışmalarına bağlı olarak gelişen parti özdeşmeleri, ideolojik oy verme yaklaşımları ile Türkiye'deki oy verme yaklaşımları çoğunlukla zıtlık göstermektedir (Çarkoğlu, 2012:160). Türkiye'de bu ayrım daha çok kent-kırsal olarak daha belirgin olarak oy verme davranışlarına yansımaktadır. Çarkoğlu ve Toprak tarafından 2006 yılında yapılan “*Değişen Türkiye’de Din, Siyaset ve Toplum*” başlıklı bir araştırmanın raporuna göre, Türkiye birbirinden keskin çizgilerle ayrılmış farklı iki toplumu bir arada barındırmaktadır. Bunun bir tarafından kentli, daha iyi eğitim görmüş, göre yüksek gelirli, kendini dini değerlere çok bağlı hissetmeyen, laik olduğunu ifade eden bir kesim, diğer tarafta ise, kırsal bölgelerde yaşayan, daha az eğitilmiş, görece geliri daha düşük, kendini İslamcı ya da dindar olarak tanımlayan bir kesim bulunmaktadır. (Çarkoğlu ve Toprak, 2006: 97). Yapılan çalışmalarda kentlerde yaşayan gelir seviyesi daha yüksek seçmeneler daha çok merkez-sol partilere yönelirken, kırsal alanda yaşayan ve gelir durumu düşük işçi sınıfı daha çok merkez-sağ partilere hatta bazı zamanlarda aşırı sağ partilere yönelmektedir (Ergüder, 2000, Çarkoğlu, 2012). Ancak özellikle 1980’lerden sonra kentlerin yoğun göç almasıyla birlikte kırsal alandaki seçmenlerin kentlerin içerisinde yeni yerleşim bölgeleri oluşturduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul gibi metropol olarak bilinen şehirlerde Sultanbeyli gibi kırsal alandan gelen ve oyunu da beraberinde getiren seçmenlerin yaşadığı birçok yaşam alanları oluşmuştur.

Öte yandan Türkiye’de izlenen politikalar da sınıfların oy geçişlerini beraberinde getirmiştir. Belirtildiği gibi üst-orta gelir grubunun daha çok merkez-sola yöneldiği gerçeği 1990’lar itibariyle bir nebze değişmiştir. 1990’larda ANAP ve 2000’lerde AK Parti’nin izlemiş olduğu liberal politikalar üst ve orta üst gelir gruplardaki seçmenleri mobilize etmeyi başarmıştır. Dolayısıyla sınıfsal oy verme yaklaşımı Türkiye için tek başına yetersiz kalmaktadır (Akgün, 2015: 83). Ancak buna rağmen siyasi partilerin seçim bildirgelerinde genellik sınıf temelli emek-sermaye gibi kavramlara yelpazedeki yerine (sol-sağ) kullandıkları ve seçmenin de buna göre oy verebildiği söylenebilir (Dikici, 2018: 185). Dünya Değerler Anketi tarafından Türkiye’de 2018 yılında yapılan anket araştırmasında siyasi partilere verilen desteğin sınıfsal taban arasındaki ilişki ortaya koymuşlardır. Buna göre CHP, son çalışmada (2018) üst sınıftan aldığı destek %48’iken, işçi sınıfından aldığı destek ise %16,1 civarındadır. Partinin çalışmada en altta yer alan alt sınıf desteği ise %9,2 civarındadır. AK Parti de ise bu oranlar sırasıyla %32, %53 ve %54 civarındadır. Görüldüğü üzere her kesimi yakalayabilmek üzere muhafazakâr demokrat kimliği ile kurulan partinin sınıfsal olarak her kesimi yakaladığını ve destek aldığı görülmektedir. Öteki taraftan özellikle Batı’daki örneklerine bakıldığında işçi sınıfının destelemesi gereken sol parti olan CHP ise en fazla desteği üst sınıftan alırken işçi sınıfından ve alt sınıftan çok fazla destek alamadığı görülmektedir. Türk siyasetindeki partilerin Batı’daki partilere göre farklı toplumsal tabanda seçmen-parti ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu sebeple de Türkiye’deki seçim sonuçları sınıf temelli açıklamalardan ziyade rasyonel (rational-choie) teori ile merkez-çevre ve sosyolojik yaklaşım ile daha çok açıklanmaktadır.

Türkiye’de seçmenin davranışını literatürdeki teoriler ile açıklamak çok kolay değildir. Bunun en başlıca sebebi Türkiye’deki parti sisteminin en belirgin özelliklerinden bir tanesi de oy değişkenliğinin (volatility) yüksek olmasıdır. Türkiye’de çok partili hayata geçilmesinden beri partilerin sayısı her geçen gün artmıştır. Yeni partilerin yanı sıra var olan partilerin içerisinde çıkan partiler ile birlikte seçmenin oyları daha fazla partiye bölünmüştür (Çarkoğlu ve Avcı, 2002:115). Ancak 2017 yılında cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesiyle birlikte bu bölünmüşlük büyük oranda ortadan kalkmıştır. Seçimler öncesinde

belirlenen ittifaklar ile iki kutuplu bir sistemin daha ön plana çıktığını söylemek de mümkündür. Nitekim sistem değişikliğinden sonra yapılan ilk seçimler olan 2018 genel seçimlerinde Cumhur İttifakı toplamda %53,7 oy alırken Millet İttifakı %33,9 oy almıştır. Parti bağlamında bakıldığında da AK Parti % 42,6, CHP %22,6, HDP %11,7, MHP %11,1 İYİ Parti %10 oy almıştır. Dolayısıyla oyların yüzde %60'ndan fazlası iki parti etrafında toplanırken, kalan kısmı ise diğer üç partiye dengeli şekilde dağılmaktadır. Bu durum da beraberinde aynı partiye ya da adaya yönelen seçmelerin ideolojik birlikteliklerinin yanı sıra farklı cinsiyet, yaş, din, sosyoekonomik grup ve etnik grupların da bir araya gelmesini sağlamaktadır.

Türkiye'de seçmenin parti tercihi daha çok siyasal, ideolojik ve kültürel değerlerin etkisiyle oluşmaktadır. Oy vermeyi açıklayan en önemli faktör seçmenlerin kendilerini hangi siyasi partiye daha yakın olarak gördükleridir. Bu da Michigan ekolünün vurguladığı gibi siyasal sosyalleşme sürecinde elde edilmektedir. Benzer şekilde, gerek sağ-sol ideolojik yönelimler gerekse son yıllarda daha da netleşen İslamcı –laik ayrışması da parti tercihinde önemli rol oynamaktadır. Buna rağmen Türkiye'de vatandaşların sahip olduğu sosyo-ekonomik statü iddia edildiği gibi oy vermenin yönünü tayin etmede çok da ağırlıklı bir etkiye sahip değildir. (Akgün, 2014: 89-90). Bu bağlamda Türkiye'de diğer faktörlere göre sosyolojik oy vermenin seçimlere önemli etkisi olmaktadır. Ekonomik durumun da etkisi olduğu söylenebilir ancak sosyolojik oy verme modeli içerisinde yer alan aile, din, etnisite, demografik durum gibi birçok faktör ile partiler oylarını konsolide etmeyi başarmaktadır. Geçmişte ve günümüzde bunun örnekleri çok rahat verilebilir. Örneğin AP ve onun devamı niteliğinde olan DYP, genellikle Anadolu'nun kırsal köylerinde yaşayan seçmenlerden oy almıştır. Hatta DYP geleneği için köylü partisi olarak da anılmıştır. Bununla birlikte Milli Nizam (MNP), Milli Selamet (MSP), RP, Fazilet (FP) ve son olarak Saadet Partileri (SP) daha çok muhafazakâr ve dindar seçmenin oyunu alması yine sosyolojik yaklaşımın bir örneği olarak sunulabilir (Özkan, 2010:217). AK Parti ise belirli bir zümreye ya da gruba ait bir parti olmamıştır. Ancak bölgesel olarak neredeyse tüm seçimlerde çok yüksek oy aldığı iller ve ilçeler olmuştur. Bazı büyükşehirlerde son yerel seçimlerde sonuç değişse de İç Anadolu ve Karadeniz gibi bölgelerde yine birinci parti olmayı başarmıştır. Bu bağlamda partilerin Türkiye'de

mekânsal/coğrafi olarak dağıldığını anlayabilmek adına mekânsal oy verme modeline yer verilecektir

2.3.4. Mekânsal Oy Verme

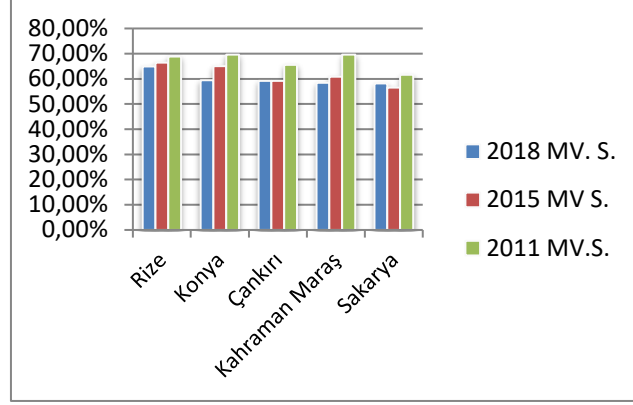
Mekânsal oy verme teorisi iki açıdan ele alınmaktadır. Bunlardan ilki partileri bir düzlem üzerindeki konumu ile ilişkilirken, diğeri daha çok coğrafi olarak partilerin çoğunlukla destek aldıkları bölgeleri ifade etmekte ve mekânın oy verme davranışı üzerindeki etkisini ele almaktadır. Öncelikli olarak bu bölümde Türk siyasal hayatında 1990'lardan sonraki partilerin kendilerini konumlandırışları ve seçmen nazarındaki karşılıkları değerlendirilecek, daha sonra ise partilerin bölgelerdeki, illerdeki aldıkları oy oranları üzerinden coğrafi bir analiz yapılacaktır.

Yakın dönem Türk siyasetinin tarihsel arka planına bakıldığında özellikle 1990'lardan itibaren İslamcı-seküler-milliyetçi partiler etrafında bir şekillenmenin olduğu görülmektedir. 1994 yılında İslamcı bir parti olarak nitelendirilebilecek olan RP, yerel seçimlerde metropollerdeki belediyeleri alarak önemli bir tarihsel sürecin başlamasını sağladı. 1995 yılında yapılan seçimlerde ise oyların % 21,4 ünü alarak en büyük parti olmuştur. 1970'lerden itibaren bir siyasi gelenek içerisinde gelen parti daha önce yapılan seçimlerde oyların en fazla %12'sini alabilmiştir. En büyük parti olmasına rağmen tek başına iktidar olamayan parti Erbakan başbakanlığında DYP ile bir koalisyon kurmak zorunda kaldı. Ancak partinin dini tutumu, laiklik yanlıları tarafından tepkilere neden oldu. Bununla birlikte aleviler, Türk ve Kürt milliyetçileri arasında da önemli tartışmalara neden oldu (Çarkoğlu ve Hinich, 2006:372). 28 Şubat 1997 yılında ise askeriye tarafından yayımlanan 28 Şubat bildirgesiyle, partinin laiklik söylemleriyle hükümetten istifasına zorlanmıştır. 1999 yılında yaşanan gelişmeler ile birlikte terör örgütü liderinin yakalanması ile milliyetçi oylarda ciddi artış olmuş ve DSP, MHP ve ANAP koalisyon hükümeti kurulmuştur. Bu koalisyon hükümeti de deprem, ekonomik kriz sebebiyle bu hükümet de çok uzun soluklu görevde kalamamıştır.

Çarkoğlu ve Hinich (2006), Türk siyasetinde 90'lı yıllarda önemli etkileri olmuş ve bazıları hükümette yer almış partileri bir düzlem üzerinde ele almışlardır. Orta

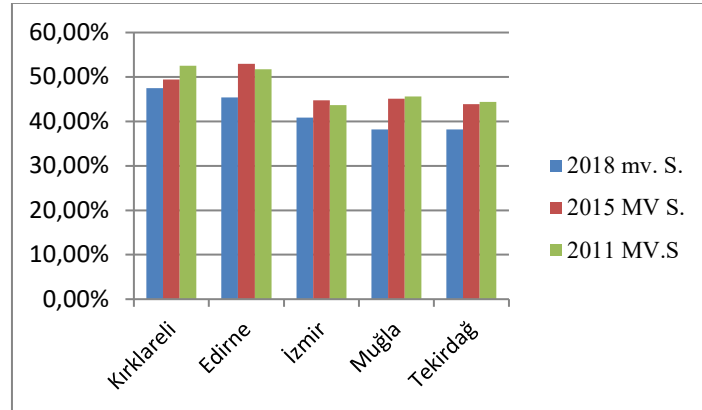
noktayı merkez, sağına sağ partiler, solunu ise ideolojik olarak sol partiler yerleştirilmiştir. Sağ tarafa bakılacak olursa dönemin sağ partileri olan ANAP ve DYP daha merkez-sağ olarak yerleştirilmiştir. RP'nin yerine 1997 yılında kurulan FP'ni ise merkezden biraz uzak konumlandırılmıştır. Milliyetçi parti olan MHP ise merkez sağına en uzağında konumlanmaktadır. Sol tarafta ise CHP, solun merkeze en yakın partisi konumundayken, Kürt milliyetçiliğini savunan HADEP yine solda fakat CHP ile farklı düzlemde yer almaktadır. Bu düzleme göre bugünün partilerini ideolojik olarak yerleştirmek gerekirse; AK Parti sağda FP'den biraz daha merkeze yakın konumda düşünülebilir. CHP, yine aynı konumda değerlendirilebilirken, MHP'nin yapmış olduğu ittifaktan dolayı biraz daha merkeze ve dini partilere yaklaştığı söylenebilir. İYİ Parti merkez sağda yer alan ANAP'ın boşluğunu doldurmaya çalışırken, HDP ise yine HADEP'in devamı niteliğinde aynı konumda değerlendirmek mümkündür. Bu bağlamda 90'lardan sonra Türk siyasal hayatındaki etkili olan partilerin ideolojik merkez sağ, merkez sol ile birlikte İslamcı ve milliyetçi şekilde olarak 4 temel noktada değerlendirmek mümkündür (Çarkoğlu ve Avcı, 2002:119).

Partilerin konumlandırılması yapıldıktan sonra coğrafi oy verme olarak illere göre oy dağılımları mekânsal oy vermenin önemli faktörleri arasındadır. Bu bağlamda bir çalışma yapan Çarkoğlu ve Avcı (2002), 1950 ile 1999 arasında partilerin illerdeki oy oranları üzerine bir korelasyon analizi yapmışlardır. Bu analize göre, İslamcı/Milliyetçi partilerin Kırşehir, Sinop, Çankırı, Erzurum ve Uşak gibi Anadolu illerinde coğrafi tutarlılık sergilediklerini ve bu illerden yüksek oy aldıklarını ortaya koymuşlardır. Aynı zamanda İslamcı ve milliyetçi partiler hem oylarını hem de coğrafi tutarlılıklarını arttırarak coğrafi tabanlarını başarılı bir şekilde güçlendirmişlerdir (Çarkoğlu ve Avcı, 2002: 119). Bu bağlamda bir analiz yapabilmek adına AK Parti'nin 2018 yılında yapılan son genel seçimlerde en çok oy aldıkları illerin 2018, 2015 ve 2011 seçimlerindeki oy oranları grafikte verilmiştir. Bu grafik Çarkoğlu ve Avcı'nın yaklaşık 20 yıl önce yaptıkları çalışmayı doğrulamaktadır. Muhafazakâr kimliği ile ön plana çıkan AK Parti, Anadolu'nun birçok ilinde coğrafi tabana sahip olmuş ve kurulduğu günden itibaren bu bölgedeki oylarını arttırmıştır.

Şekil 5. AK Parti'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselleştirilmesi³³

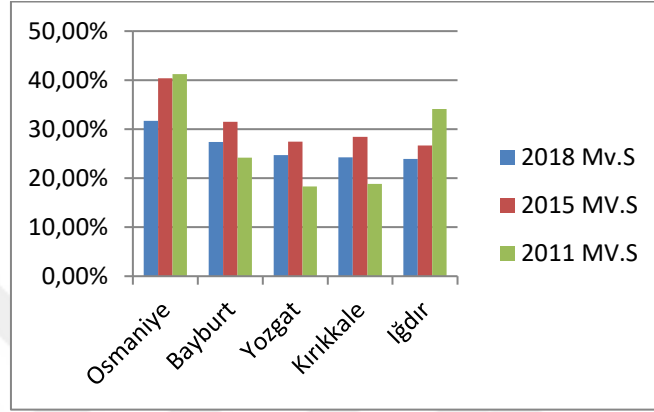
CHP'nin son üç genel seçimlerde en fazla oy aldığı iller ise aşağıdaki grafikte verilmiştir. Bu grafiğe bakıldığında da partinin Ege bölgesinde önemli bir coğrafi tutunma ve oyları konsolide ettiği görülmektedir. Ancak iki partinin karşılaştırması yapıldığında AK Parti'nin en fazla oy aldığı illerde çok daha yüksek oranda bir konsolide sağlamış ve 3 seçimde de bu illerde %50'den fazla oy almışken, CHP'nin hakim olduğu illerde %40 civarlarında kaldığı ve %60'lara yaklaşmadığı görülmektedir. Dolayısıyla coğrafi tutunmanın iktidar partisinde çok daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Dolayısıyla Türkiye'de sol oyların daha çok Ege bölgesi ve çevresinde yoğunlaşırken, muhafazakâr oyların İç Anadolu ve Karadeniz bölgesinde ağırlığı olduğunu söylemek mümkündür.

³³ Veriler YSK'dan alınarak grafik yazar tarafından oluşturulmuştur. Grafikler oluşturulurken partilerin son genel seçimlerde en fazla oy aldığı iller dikkate alınmıştır.

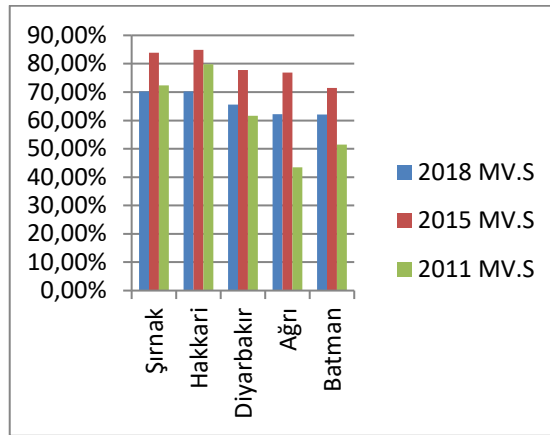
Şekil 6. CHP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi

Milliyetçi oyları ise MHP ve HDP üzerinden değerlendirmek gerekmektedir. Öncelikli olarak MHP'nin coğrafi olarak tutunduğu illere bakılacak olursa, belirli bir bölgeden ziyade birkaç ille coğrafi olarak tutunduğu bir nebze görülmektedir. Bu illerde de kimi zaman birinci parti olsa da genellikle ikinci parti konumundadır.

Şekil 7. MHP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi

Coğrafi tabanın ve tutunmanın en yüksek olduğu bölge Güneydoğu Anadolu bölgesidir. Bu bölgedeki oyların büyük bir bölümünü uzun yıllardır konsolide eden HDP'dir. Ülkedeki diğer bir milliyetçi parti olan ve Kürt milliyetçi ideolojinin temsilci olarak görülen parti grafikte verilen tüm illerde birinci parti konumundadır. Diğer partilerin coğrafi olarak tutunduğu bölgelere kıyasla hiçbir partinin bir bölgede bu kadar etkin ve yoğun destek almadığı görülmektedir.

Şekil 8. HDP'nin Son 3 Milletvekili Seçimlerinde En Fazla Oy Aldığı İllerin Grafikselsel Gösterimi³⁴

Grafiklerin karşılaştırmalı analizi yapıldığında partilerin belirli bölgelerde coğrafi olarak tabanlarının konsolide olduğu görülmektedir. Bu durum bölgelerin ideolojik olarak kimikleşmesini de beraberinde getirmektedir. İç Anadolu ve Karadeniz bölgeleri genellikle muhafazakâr ve Türk milliyetçisi ile beraber dindar bir bölge olarak anılırken, Ege ve Akdeniz bölgeleri daha seküler ve sol ideolojilere yakındır. Güneydoğu Anadolu bölgesi daha çok Kürt milliyetçisi olurken, siyasal tarih boyunca bu ideolojiyi savunan partilerin coğrafi olarak tutundukları bir bölge olmuştur.

Grafiklerde belirtilen iller genellikle çok fazla göç almadıkları için ideolojik tutumlarında çok süreç içerisinde çok büyük değişiklikler görülmemektedir. Ancak buna nazaran daha metropol olarak bilinen kentlerde durum böyle değildir. Tablo'da 2014-2019 yerel seçimlerde belirtilen illeri yöneten belediyeler nüfusları ile birlikte verilmiştir

Tablo 7. 2014-2019 Yerel Seçim Sonuçları

Şehir	2014	2019	Nüfus
İstanbul	AK Parti	CHP	15.067.724
Ankara	AK Parti	CHP	5.503.985
İzmir	CHP	CHP	4.320.519
Bursa	AK Parti	AK Parti	2.994.521
Antalya	AK Parti	CHP	2.426.356
Adana	MHP	CHP	2.220.125
Konya	AK Parti	AK Parti	2.205.609
Şanlıurfa	AK Parti	AK Parti	2.035.809
Gaziantep	AK Parti	AK Parti	2.028.563
Kocaeli	AK Parti	AK Parti	1.906.391
Mersin	MHP	CHP	1.814.468
Diyarbakır	BAĞIMSIZ	HDP	1.732.396
Hatay	CHP	CHP	1.609.856
Manisa	MHP	MHP	1.429.643
Kayseri	AK Parti	AK Parti	1.389.680

Kaynak: (Özer ve Taşkın, 2020:148-1499)

³⁴ 2011 seçimlerine Bağımsız olarak girmişlerdir.

2019 yerel seçimleri birçok açıdan önemli değişimlere sahne olmuştur. 2002 yılından beri iktidarda bulunan AK Parti, 1994 yılından beri aynı geleneğin yönettiği İstanbul ve Ankara belediye başkanlığı seçimlerini kaybetmiştir. Antalya ile beraber nüfusun yaklaşık %25'ini yönetme yetkisi ana muhalefet partisi olan CHP'ye geçmiştir. Yerel bazda yönetimi değişmeyen illere bakıldığında bazılarının partiler tarafından coğrafi olarak tutunduğu iller olduğu da hem grafiklerde hem de Tablo 7'de açık bir şekilde görölmektedir.

AK Parti'nin İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni 2019 yılında kaybetmiş olsa da birçok ilçesinde belediyeleri kazanmıştır. Böylece İBB meclisinde de çoğunluğu elde etmiştir. Coğrafi olarak çalışmanın örneklemini de içine alan İstanbul'un seçim sonuçlarının ilçeler bazında değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

AK Parti, 2011 genel seçimlerinde İstanbul'un genelinde %49,38 oy oranıyla 85 milletvekilliğin 46'sını almıştır. Bölgesel olarak 3 bölgeye ayrılan İstanbul'un tamamından benzer sayıda milletvekili çıkarmayı başarmıştır. Çalışmanın örneklemini içeren ve kapalı sitelerin yoğun olduğu Başakşehir ilçesindeki 2011 genel seçimlerindeki oy oranı ise, %51,9'iken, Ataşehir ilçesinde bu oran %45,6 olarak dikkat çekmektedir. Coğrafi olarak İstanbul'un Arnavutköy, Çatalca, Sarıyer, Kadıköy, Beşiktaş, Şişli Bakırköy ve Adalar ilçeleri haricinde tüm bölgelerinde %41 ile %61 arasında oy olarak AK Parti birinci parti konumunda olmuştur (YSK, 2023).

CHP'nin ise İstanbul'da coğrafi olarak tutunduğu ve tabanını konsolide ettiği belirli ilçeler bulunmaktadır. Parti bu seçimlerde %31,3 oy oranı ile toplamda 29 milletvekili kazanmıştır. 2011 seçimlerinde partinin %64 ile en yüksek oy aldığı ilçe Beşiktaş'tır. Bunun dışında %41 ile %64 oy oranı ile Arnavutköy, Çatalca, Sarıyer, Kadıköy, Şişli, Bakırköy ve Adalar ilçelerinde birinci parti olmuştur. Parti'nin çalışmanın örneklemini olan Başakşehir ilçesindeki oy oranı bu seçimler özelinde %26,7 iken, Ataşehir'de bu oran %37,5'dir. 2015 Haziran seçimlerinde iki partinin kazandıkları ilçelere bakıldığında Silivri, Maltepe, Beylikdüzü ve Avcılar ilçelerinde 2011 seçimlerine AK Parti birinci çıkmasına rağmen 2014 seçimlerinde bu ilçelerde CHP birinci parti çıkmıştır.

2015 Haziran ayında yapılan seçimlerde AK Parti'nin Başakşehir ilçesindeki oy oranı % 45,41 iken, Ataşehir ilçesindeki oy oranı %37,45'tir. CHP'nin ise Ataşehir ilçesindeki oy oranı %36,73 olurken, Başakşehir ilçesinde ise %21,94 oranında bir oya sahip olmuştur. Aynı yıl içerisinde Kasım ayında yapılan seçimlerde AK Parti, Başakşehir ilçesinde %52,77 oy alırken, Ataşehir ilçesinde %43,60 oranında oy almıştır. CHP ise, Ataşehir ilçesinde %37,67 oy alırken, Başakşehir ilçesinde %23,55 oranında bir oya sahip olmuştur (YSK, 2023)

Son genel seçimler olan 2018 genel seçimlerine bakıldığında ise, 2015 seçimlerinden farklı olarak Çatalca, Avcılar, Beylikdüzü ve Kartal ilçelerinde AK Parti yeniden birinci parti olmuştur. Bunun dışında geriye kalan ilçelerde iki parti adına büyük değişiklikler görülmemiştir. Bu seçimler özelinde Başakşehir ilçesinde AK Parti %47,3 oranında oy alırken partinin yer aldığı Cumhuriyet İttifak'ının ilçedeki oy oranı %54,8 olmuş, CHP ise %20 oranında oy alırken, yer aldığı ittifak bloğu olan Millet İttifak'ının ilçedeki oy oranı %29,9 olmuştur (YSK, 2023).

Ataşehir ilçesinde ise iki partinin birbirine bu seçimlerde çok yakın oy aldıkları görülmektedir. AK Parti %37,5 oy alırken, CHP %33,8 oy almış ve iki partide bu ilçede bir önceki seçime göre oy kaybetmiştir. Başakşehir ilçesinde ise 2015 Kasım ayında yapılan seçimlere göre yine iki parti belirli oranda oy kaybı yaşadığı görülmektedir. Genel seçimler özelinde değerlendirildiğinde iki partinin de İstanbul ilinde belirli oranda coğrafi olarak tutunduğu ve tabanını konsolide ettiği görülmektedir. Kentsel değişimler, ekonomik göstergeler, iktidarın yıpranma payı, muhalefetin performansı gibi birçok faktöre rağmen son 3 genel seçimde ilçeler bazında ciddi değişikliklerin olmadığı görülmektedir.

Yerel seçimler bağlamında ise bunu tam anlamıyla söylemek mümkün değildir. Nitekim yukarıda tabloda da gösterildiği üzere büyükşehir belediyesi 2019 yılında yapılan yerel seçimler sonrasında CHP'sine geçmiştir. Bununla birlikte 2014 yerel seçimlerine kıyasla CHP, Çatalca belediyesini AK Parti'ye, Silivri belediyesini ise MHP'ye kaybetmiştir. AK Parti de büyükşehir belediyesinin yanı sıra Esenyurt ve Küçükçekmece belediyelerini CHP'ye kaybetmiştir. Bunlar dışında iki seçim karşılaştırıldığında ilçe bazında büyük bir değişim olmamıştır. Çalışmanın iki

örnekleme olan Başakşehir belediyesini iki seçimde de AK Parti kazanırken, Ataşehir belediyesini de iki seçimde CHP kazanmıştır. Bu ilçelerin detaylı verileri ve analizleri ilçelerin politik analizlerinin yapıldığı bölümde detaylandırılacaktır. Tüm bu sonuçlara bakıldığında genel seçimler özelinde partilerin konsolide olduğu coğrafi bölgeler bulunmaktadır. Yerel seçimler özelinde de büyük oranda bu coğrafi tutunma korunurken, seçimden seçime –ki yerel seçimlerde aday ve hizmet de ön plana çıkmaktadır- istisnalar olabilmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: Mekânsal Analiz: İlçelerin Sosyo- Politik ve Kültürel Yapısı

Bu bölümde iki ilçenin kapalı sitelerin yoğun olduğu ve normal konutların olduğu mahallelerin sosyolojik ve politik analizi yapılacaktır. Analiz yapılırken çalışma öncesinde ilçelerdeki uzmanlar ile yapılan görüşmeler ile birlikte seçmen sayısındaki değişim ve son üç genel seçim sonuçlarının karşılaştırmalı analizi yapılacaktır.

3.1.Başakşehir İlçesinin Sosyo-Politik ve Kültürel Yapısının İncelenmesi

Türkiye’de kentleşme deneyiminde yeni bir olgu olarak İstanbul’un genişleyen metropoliten çeperinde yeni bir yerleşim yeri örüntüsü olarak planlı alt kentler ortaya çıkmıştır. Sanayi öncesi kentlerin çekirdeğini oluşturan alt kentler modern dönemde de kentleşme literatüründe orta sınıf tarafından yaratılan bir mekânsal farklılaşma biçimi olarak görülmektedir. Tüm dünyada alt kentleşme (*suburbia*) ya da alt kent (*suburb*) denildiğinde, kentin merkezi alanının dışında, orta sınıflar için planlı olarak kurulmuş yerleşim merkezleri olarak ifade edilmektedir (Kurtuluş, 2016: 77).

Başakşehir’de bu alt yerleşimlerden bir tanesidir. Başakşehir, Refah Parti’sinin (RP) “Adil Düzen³⁵” hayalini hayata geçirme adına gerçekleştirdiği bir belediye girişimi olarak ifade edilebilmektedir. İlçe RP’si tarafından 1994 yılında İstanbul Büyükşehir Belediyesinin kazanılmasıyla birlikte bir yerleşim ve şehir projesi olarak gündeme gelmiştir. Seçimlerden bir sene sonra 17 Mayıs 1995’te Başakşehir’in temelleri atılmıştır. Bir uydu kent olarak Kiptaş tarafından başlatılan projede “başak” ismi ve simgesi bir metafor olarak dinin ve tarımsal üretim faaliyetlerini andırması amacıyla tercih edilmiştir Bu bağlamda Başakşehir, hem siyasal açıdan hem de simgesel açıdan İslami hareket etrafında sembollerle birleştiğinde dindar- muhafazakâr kesimin yoğun ilgisini çekmiştir (Özet, 2020: 214).

---

³⁵ İktisat alanında Refah Partisi tarafından o yıllarda sıklıkla kullanılmış ve parti programlarında sıklıkla yer almış olan *Adil Düzen* kavramı şehircilik alanında da sıklıkla kullanılmıştır. Şehircilik alanında kavramın anlamı; kar amacı olmayan, aile ve cemaat odaklı, yerel değerlere sadık, özel sektörün başlıca rolü bulunan bir şehir projesi olarak ifade edilmektedir. Bunun yanında herkese ucuz ev, sosyal konut iddiası da bu kavramın içeriğini doldurmak için oluşturulmuş sloganlar olarak belirtilen dönemde dikkat çekmektedir (Pérouse, 2007:25)

Her ne kadar ilçe, 1994 yılında RP ile çıkmış gibi görünse de temelde 1980'lerden itibaren ortaya çıkan alt kentleşme sürecinin bir parçası olarak yer almıştır. Geleneksel orta sınıfın konut talebine uygun planlı konut alanları yaratmak amacıyla da kamu kaynaklarıyla desteklenmiş ve toplu konut projelerinden olmuştur (Kurtuluş, 2016: 78). Her ne kadar RP ve adil düzen projesi olarak anılsa da Özal hükümetinin olduğu ve Dalan'ın Belediye Başkanı olduğu süreçte organize sanayide (İkitelli bölgesi) çalışanların yaşayabilecekleri sosyal konut alanı olarak başlatılmış bir projedir. Belediye'nin RP'ne geçmesiyle muhafazakâr sermaye artmış ve bölgeye yapılan yatırım hız kazanmıştır. Böylece bölgenin yeni kentsel üretimin kültürel kimlik hatlarıyla bir araya gelmesi kent yönetiminin RP'ne geçmesiyle birlikte başlamıştır (Özet, 2020: 218-219).

Başakşehir, 2008'de meclis kararıyla resmi olarak ilçe olmuştur. Konumu itibariyle yeniden şekillendirilmekte ve işlevselleştirilmekte olan eski İstanbul'un çeperinde yer almaktadır: Nisan 2008'e kadar, GOP, Eyüp, Küçükçekmece ve Esenler olmak üzere, 4 ilçenin uçlarında ve sınırlarında bulunmaktadır. O tarihten itibaren, 8 ilçeyle çevrilmiş bulunuyor. Bunlar; Arnavutköy ve Esenyurt ilçeleri, Avcılar, Küçükçekmece, Bağcılar, Esenler ve Sultangazi. Bunun yanı sıra, TEM otoyolu ve Başakşehir'e erişim için ortasından geçilmesi gereken İkitelli Organize Bölgesi'nin kuzeyinde yer almaktadır (Pérouse, 2007: 24).

Başakşehir açısından en önemli kuruluşlardan bir tanesi KİPTAŞ'tır³⁶. KİPTAŞ, bölgeyi görkemli, geniş çaplı ve iddialı bir uygulama alanı olarak görmüş ve konut yapımı bakımından rakipsiz bir lokomotif olmuştur. Belediye'nin bir kuruluşu olan KİPTAŞ ile Başakşehir planlanan ve tahayyül edilen bir şehir tipi olarak ortaya çıkmıştır. Belirtildiği gibi 1994'te RP'sinin İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ni kazandıktan hemen bir yıl sonra 1995 yılının Mayıs ayında yeni yerleşim yerinin temel atma töreni yapılmıştır. RP'sinin logosu ile başak simgesinin bir bileşen

---

³⁶ KİPTAŞ, 1987 yılında yabancı sermaye ortaklığı ile imar planı ve mimari projeler yapmak üzere İMAR WEIDLEPLAN ismiyle kurulmuştur. İstanbul Büyükşehir Belediyesi iştiraki olan KİPTAŞ, 8 Mart 1995 yılında kuruluşunu tamamlamış ve İstanbul Konut İmar Plan Sanayi ve Ticaret A.Ş. ünvanını alarak yeniden yapılandırılmıştır. Kamu iştiraki olan KİPTAŞ, bugüne kadar İstanbul'un muhtelif bölgelerinde yürüttüğü projeler kapsamında yaklaşık 75 bin konut inşa etmiştir. Ana uzmanlık alanı konut üretimi olsa da faaliyet alanları arasında, kentsel dönüşüm, gayrimenkul geliştirme ve müşavirlik hizmeti de bulunmaktadır. Detaylar için bkz; KİPTAŞ (2021), Erişim sayfası; <https://www.kiptas.istanbul/hakkmzda>

olması, dini bir anlam taşıması, yerel iktidarın girişimleriyle oluşan bir yerleşim yeri projesi olması gibi tüm etmenler birleştirildiğinde Başakşehir'in yerel iktidarla doğuştan bir özel bağının olduğu, 2002'den sonra da iktidar ile bu bağın devam ettiği görülmektedir³⁷ (Özet, 2020:214). Nitekim 2007 yılında yapılan seçim sonuçlarına bakıldığında AK Parti, bölgede İstanbul ortalamasının çok üzerine bir oy aldığı görülmektedir.

Başakşehir'in kuruluş yıllarında hızla ve köklü bir şehirde parti örgütlenmesi yerleşmiş ve bu uzun yıllar devam etmiştir. Hatta son dönemler de bile sitelerde partili yöneticilerin olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bölgenin kuruluşundan yaklaşık 13 yıl geçmesine rağmen RP'sinden AK Parti'ye kadar ve hatta AK Parti ile de devam eden kesintisiz bir siyasi eğilimin olduğu gözlemlenmektedir (Pérouse, 2007: 25).

3.1.1. Kapalı Sitelerin Bulunduğu Mahallelerin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi

İstanbul'un yeni ilçelerinden biri olan Başakşehir'in Altınşehir, Şahintepe, Kayabaşı, Bahçeşehir 1. ve 2. Kısım, Güvercintepe, Başakşehir, Başak, Ziya Gökalp ve Şamlar Köyü mahalleleri bulunmaktadır. 2008 yılında ilçe olan Başakşehir'in nüfusu adrese dayalı kayıt sistemi nüfus sayım sonuçlarına göre 2009 yılında 226 bin civarındayken, 2021 yılındaki sayıma göre 503 bini geçmiş bulunmaktadır. Daha öncesinde 1995 yılında başlayan toplu konutlar ile artmaya başlayan nüfus, Başakşehir, Bahçeşehir, Kayaşehir, Onurkent ve Kayabaşı bölgelerinde yapılan toplu konutlar ile birlikte ilçe nüfus olarak güncel halini almıştır. Başakşehir nüfusunun yarısından fazlası toplu konutlarda ikamet etmektedir. (Başakşehir Belediyesi, 2022).

---

³⁷ Bu bağlardan birisi de 2014 yılında semt takımı olarak kurulan İstanbul Başakşehir Futbol Kulübü olarak gösterilebilir. Kulüp başkanlığını kuruluşundan beri yürüten Göksel Gümüşdağ, aynı zamanda İstanbul Büyükşehir Belediyesinde AK Parti meclis üyesi olarak da görev yapmaktadır. Öte yandan takım şampiyonluğa oynarken Cumhurbaşkanı Erdoğan Başakşehir'li taraftarlara seslenmiştir: *“16 Nisan'da Başakşehir bir kez daha iradesine sahip çıkmıştır. Bizim sizlerden beklentimiz çok daha büyük. Biz Başakşehir'in tıpkı futbolda olduğu gibi siyaset liginde de şampiyonluğa oynamasını bekliyoruz. Fakat kusura bakmayın. Stadının tribünlerini doldurmadığınız sürece soru işaretim devam eder. O tribünleri gençliğin doldurması lazım. Buna var mıyız? Şampiyonluğa oynuyorsunuz tribünlerin dolması lazım”* Detaylar için bknz; <https://www.fotomac.com.tr/medipol-basaksehir/2018/04/14/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-basaksehir-taraftarlarina-seslendi> (Erişim tarihi; 11.06.2021)

Başakşehir, İstanbul'un diğer ilçelerinden bir nebze ayrılan bir sosyolojik ve politik yapıya sahiptir. İlçenin yasa ile 2008 yılında kurulmasıyla birlikte bağlanan mahalleler arasındaki sosyolojik ve politik farklılık seçim sonuçlarına da açık bir şekilde yansımaktadır. Bu durum kapalı sitelerin olduğu mahalleler için de geçerlidir. Kapalı siteler ilçede daha çok Bahçeşehir 1. ve 2. Kısım mahallesinde, Başak, Başakşehir, Kayabaşı gibi mahallelerde yoğunluktadır. Diğer Güvercintepe ve Ziya Gökalp mahalleleri ise daha çok gecekondulaşmasının fazla olduğu ve geleneksel mahalle kültürünün yaygın olduğu bölgeler olarak dikkat çekmektedir. Başakşehir ilçesi temelde 3 bölgeden oluşmaktadır. Doğu, Batı ve Orta bölge olarak ayrılan ilçe, sosyolojik ve politik olarak da benzer ayırım görülmektedir. Bu durum mahallelerin seçim sonuçlarına da açık bir şekilde yansımaktadır.

Bölgenin seçim sonuçlarına bakıldığında ilçe olduktan sonra ilk olarak 2009 yılında yerel seçimler, 2011 yılında ise genel seçimler yapılmıştır. 2009 yılında yapılan yerel seçimlere kayıtlı seçmen sayısı 127,482 iken, 2011 yılındaki genel seçimlerde bu sayı 159,243 olmuştur (YSK, 2023). Yani ilçeye 2 sene içerisinde yaklaşık 32 bin yeni seçmen katılmıştır. Yeni seçmen katılımı 18 yaşını dolduranlar ile birlikte bölgeye yeni taşınan vatandaşlardan oluşmaktadır. Kapalı sitelerin yoğun olarak bulunduğu ve hızla arttığı mahalleler olan Bahçeşehir, Başak, Başakşehir ve Kayabaşı mahallelerindeki seçmen sayılarına bakılacak olursa sırasıyla 2009 yerel seçimlerinde 20,142, 30,321, 16,285, 3,319 şeklindedir. Görüldüğü üzere seçmenlerin %50'den fazlası 2009 yılında bu mahallelerde oturmaktadır.

2011 yılındaki genel seçimlerdeki verilere bakıldığında ise Bahçeşehir mahallesine kayıtlı seçmen sayısı 25,611, Başak mahallesindeki seçmen sayısı 37676, Başakşehir mahallesine kayıtlı seçmen sayısı 23,980 iken Kayabaşına kayıtlı seçmen sayısı 3277'dir. Kayabaşı mahallesi dışındaki tüm mahallelerde 2 yıl içerisinde 20 binden fazla yeni seçmen artışı olduğu görülmektedir. Bu durumu yeni ilçe olan bölgede hızla göç almasıyla birlikte her geçen gün artan kapalı konut siteleriyle ilişkilendirmek mümkündür.

2014 yerel seçimlerinde de seçmen sayısındaki artış devam etmiştir. İlçenin toplam kayıtlı seçmeni 212289 olmuştur. 2014 yerel seçimlerinde Bahçeşehir mahallesindeki

kayıtlı seçmen sayısı 34356, Başak mahallesi seçmen sayısı 43,223, Başakşehir mahallesinde de bu sayı 28286 olurken son olarak Kayabaşı mahallesinde ise adeta yeni bir ilçe olacak kadar seçmen sayısında artış olmuş ve 3 yıl içerisinde mahallede yaklaşık 30 bin seçmen artışı olarak 33,638 kayıtlı seçmen bulunmuştur. Burada da bölgedeki kapalı sitelerin hızla tamamlandığını ve bölgenin hızlı bir şekilde nüfus artışına uğradığı görülmektedir.

Tablo 8. Başakşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim

	Bahçeşehir		Başak		Başakşehir Mah.		Kayabaşı		Başakşehir		İstanbul		Türkiye	
	S. Sayısı	S.S.A Oranı	S. Sayısı	S.S.A Oranı	S. Sayısı	S.S.A Oranı	S. Sayısı	S.S.A Oranı	S.S.A Oranı	S.S.A Oranı	S.S.A Oranı	S.S.A Oranı	S.S.A Oranı	
2009 (Yerel S.)	20,14 2	-	30,321	-	16,285		3,319		-	-	-	-	-	
2011 (Mv S.)	25,61 1	%27, 15	37,676	%24, 25	23,980	%47, 2	3,277	%- 1,26	%23,78	%6,85	%9,89			
2014 (Yerel S.)	34,35 6	%34, 14	43,223	%14, 72	28,286	%17, 9	33,63 8	%926, 4	%33,31	%6,38	%4,99			
2015 (Mv S.)	36,16 0	%5,2 5	43,921	%1,6 1	29,980	%5,9	36,31 7	%7,96	%5,25	%3,15	%2,56			
2018 (Mv S)	46,11 8	%27, 53	44,146	%0,5 1	35,569	%18, 6	48,15 5	%32,5 9	%13,62	%2,39	%4,20			
2019 (Yerel S.)	49,08 8	%6,4 4	43,675	%- 1,06	36,600	%2,8	53,51 5	%11,1 3	%4,17	%0,01	%1,30			
2023 (Mv. S.)	62,31 6	%26, 64	47,178	%8,0 2	43,296	%18, 2	63,72 6	%19,0 8	%20,21	%7,5	%12			

(YSK, 2023)

2015 yılında yapılan genel seçimlerde ise ilçenin kayıtlı seçmen sayısı 22,0947 olmuştur. Bu seçimlerde bir önceki seçimlere göre mahallelerde ciddi bir artış olmasa da Kayabaşı mahallesindeki artış yine dikkat çekicidir. 2018 genel seçimlerinde kayıtlı seçmen sayısı 253,892 olurken son yapılan yerel seçimlerde ise bu sayı

264,503'e çıkmıştır.³⁸ (YSK, 2023). 2018 ve 2019 seçimlerinde de Bahçeşehir ve Kayabaşı mahallelerinde kayıtlı seçmen sayısında önemli artışların olduğu görülmektedir.

İlçedeki kapalı sitelerin yoğun olduğu mahaller seçmen sayısındaki artışları ile Başakşehir ilçesinin genelindeki artış oranı, İstanbul ilindeki artış oranı ve Türkiye'deki seçmen sayısındaki değişim oranına bakmak kapalı sitelerin bölgenin seçmen sayısındaki etkisinin olup olmadığını anlamak adına faydalı olacaktır. 2011 yılında Kayabaşı Mahallesi dışındaki mahallelerin bir önceki seçimdeki seçmen sayısına göre artış oranları hem Başakşehir ilçesindeki artış oranından, hem İstanbul ilindeki artış oranından hem de Türkiye geneli artış oranından fazla olduğu görülmektedir. 2014 seçimlerinde ise Kayabaşı ve Bahçeşehir mahallelerindeki artış oranı yine Başakşehir ilçesinin genelindeki artış oranının fazla iken, diğer tüm mahalleler ile birlikte İstanbul ve Türkiye'deki artış oranından yine fazla olmuştur. 2015 ve sonraki dönem için de mahallelerdeki artış oranları büyük ölçüde ilçeden, ilden ve Türkiye genelinden fazla olduğu ancak artış hızının yavaşladığı görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak da artık ilçenin gelişimini, kentsel dönüşümünü ve sitelere yerleşmenin tamamlanması gösterilebilir.

3.1.2. Kapalı Sitelerin Dışındaki Mahallenin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi

Başakşehir ilçesindeki kapalı siteler dışındaki mahalleler genellikle orta mahalle olarak nitelendirilen Güvercintepe, Şahintepe ve Ziya Gökalp mahalleleridir. Bu mahalleler gecekondulaşmanın ve aile apartmanlarının yoğunlukta olduğu bölgelerdir. Bölgede kentsel dönüşüm, imar ve iskân sorunları ile birlikte adli sorunların da bulunduğu bilinmektedir. Aynı zamanda bu mahallede Kürt kökenli vatandaşların ağırlıklı olarak yaşadığı ve bölgede hemşericilik duygusunun hâkim olduğunu da söylemek gerekir.

Kapalı sitelerin olduğu bölgelerdeki seçmen artışını bir zemine oturtabilmek ve anlamlandırabilmek adına bu mahallelerdeki kayıtlı seçmen sayısındaki artışa da bakmak gerekir.

---

³⁸ <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>

Tablo 9. Başakşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğunlukta Olmadığı Mahallelerin Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişimi

	Güvercintepe		Şahintepe		Ziya Gökalp		Başakşehir	İstanbul	Türkiye
	Seçmen Sayısı	S.S.A.Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A.Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A.Oranı	S.S.A. Oranı	S.S.A. Oranı	S.S.A. Oranı
2009 (Yerel. S.)	22,605	-	20,154	-	8,046	-	-	-	-
2011 (MvS.)	26,517	%17,30	22,296	%10,62	10,209	%26,88	%23,78	%6,85	%9,89
2014 (Yer. S.)	28,998	%9,35	22,983	%3,08	11,414	%11,80	%33,31	%6,38	%4,99
2015 (MvS.)	29,938	%3,24	22,857	%-0,55	12,397	%8,61	%5,25	%3,15	%2,56
2018 (Mv S)	35,219	%17,63	22,050	%-3,65	12,043	%-2,93	%13,62	%2,39	%4,20
2019 (YerelS.)	36,730	%4,29	21,750	%-1,37	12,175	%1,09	%4,17	%0,01	%1,30
2023 (Mv.S)	47,118	%28,28	22,744	%4,57	15,110	%24,10	%20,21	%7,5	%12

(YSK, 2023)

Tablo 9'a bakıldığında kapalı sitelerin yoğunlukta olmadığı ve normal mahalle yaşantısının ağırlıkta olduğu üç mahallenin Başakşehir ilçe statüsüne kavuştuktan sonraki kayıtlı seçmen sayıları verilmiştir. Yaklaşık 10 yıllık sürecini kapsayan ve toplamda 6 tane seçime- 2015 yılında iki seçim olsa da tabloda bir tanesine yer verilmesi yeterli görülmüştür- kayıtlı seçmen sayısında özellikle Şahintepe ve Ziya Gökalp mahallelerinde çok büyük artışlar gözlemlenmemektedir. Güvercintepe mahallesinde ise 10 yıllık süreç içerisinde önemli bir artış görülmekte ancak bu artışın yeni kapalı sitelerden kaynaklanmadığı bilinmektedir. Bu üç mahalledeki normal orandaki artışların doğal artış yani 18 yaşına gelen yeni seçmenlerin seçmen kütüğüne kayıt edilmesinden doğan bir artış olduğu söylenebilir. Nitekim Tablo 8'deki verilerle ve artışlar ile kıyaslandığında bu 3 mahallede yeni bir konut yapılaşmasının ve toplu artışların kısa sürede olmadığı rahat bir şekilde anlaşılacaktır.

Kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahalleler ile ilçe, il ve Türkiye genelinde seçmen sayısındaki değişimlere bakıldığında ise kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgedeki artışlardan çok daha düşük kaldığı görülmektedir. Bir mahalle dışında 2011 yılından

itibaren tüm mahallelerdeki seçmen sayısındaki değişim oranının ilçedeki değişim oranından az olduğu ancak büyük oranda il ve Türkiye genelindeki artış oranından fazla olduğunu söylemek gerekir.

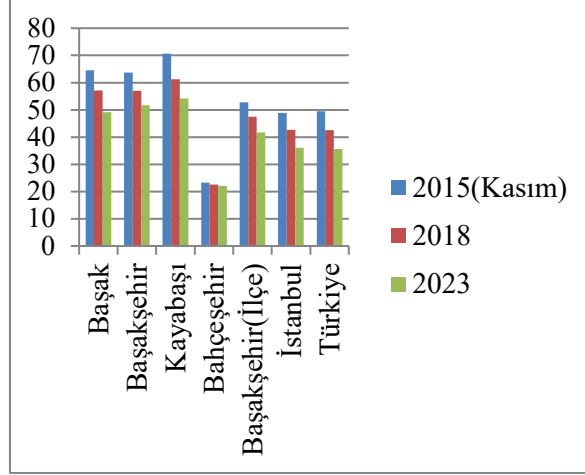
3.1.3. Bölgenin Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi

Başakşehir ilçesinde üç farklı seçmen profilinin farklı mahallelerde yaşadığı ve bunların mahallelerin sandık sonuçlarına yansıdığı görülmektedir. Bunlardan bir tanesi muhafazakâr ve milliyetçi kanat ki bunların çoğunluğu kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde yaşamaktadırlar. İkinci seçmen profili ise daha çok kendisini solcu olarak tanımlayan veya sola daha yakın gören seçmenlerdir. Bunlar da yine kapalı sitelerin yoğun olduğu Bahçeşehir mahallesinde büyük oranda yaşamaktadırlar. Son olarak ise Kürt seçmenin olduğu ve güneydoğu-doğu illerinden gelmiş ve uzun yıllardır ilçede yaşayan seçmenlerdir. Bunlar da daha çok kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerde yaşamaktadırlar. Dolayısıyla AK Parti ve CHP'den ile birlikte HDP'nin de ilçedeki son üç genel seçimlerdeki oy oranlarını analiz etmek yerinde olacaktır³⁹.

Başakşehir ilçesindeki seçim sonuçlarının karşılaştırmalı analizini yaparken bölge iki kısma ayrılacaktır. Bunlardan bir tanesi kapalı sitelerin yoğun olarak yer aldığı mahallelerin 2015, 2018 ve 2023 genel seçimlerindeki sonuçlar ile aynı seçimlerin kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerdeki sonuçlarının karşılaştırmalı analizi yapılacaktır. Bu bağlamda öncelikli olarak partilerin kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgeler ile birlikte ilçe, il ve ülke genelindeki aldıkları oy oranlarının ayrı ayrı grafiklerine yer verilecektir.

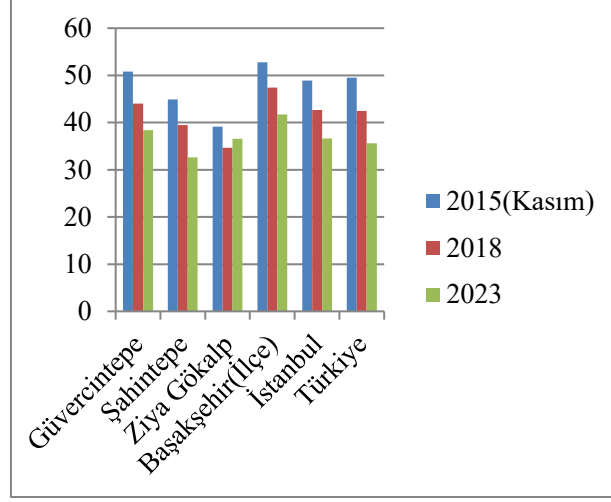
---

³⁹ MHP ve İYİ Parti'nin kapalı sitelerin yoğun olduğu veya olmadığı mahallelerde çok büyük değişiklik olmadığı ve ilçe, il ve ülke genelindeki oranlar ile büyük farklılıkların olmadığı anlaşıldığından üç partinin verileri paylaşılmıştır.

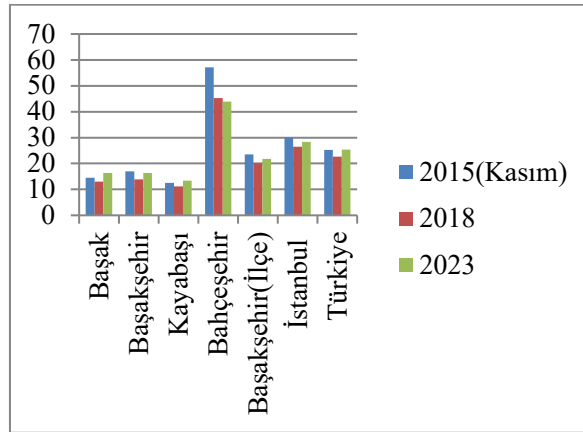
Şekil 9. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi

İlk olarak AK Parti'nin son üç genel seçimlerde kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleler ile ilçe, il ve ülke düzeyinde aldığı oy oranlarının grafiğine bakmak gerekir. Şekil 9'a bakıldığında AK Parti'nin Başakşehir ilçesi özelinde kapalı sitelerin yoğun olarak bulunduğu mahallelerin çoğunda hem ilçe, hem il hem de ülkede aldığı oy oranından fazla oy aldığı ve bunu son üç seçimde de başardığını belirtmek gerekir. Parti 2015'ten 2023'e önemli düşüş yaşasa da tüm seçimlerde üç mahallede %50'nin üzerinde oy aldığı görülmektedir. İlçede AK Parti'nin en düşük oy aldığı mahalle Bahçeşehir mahallesidir. Bu mahallede de kapalı siteler yoğun olsa da partinin hem ilçe, hem il, hem de ülke düzeyinde üç seçimde de düşük oy aldığı görülmektedir. AK Parti'nin ilçede kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerin 2023 seçimleri sonuçlarına göre ortalama %44 civarında bir oy aldığı görülmektedir. Bu oranın da hem ilçe, hem il hem de ülke düzeyi sonuçlarından yüksek olduğunu belirtmek gerekir (YSK, 2023).

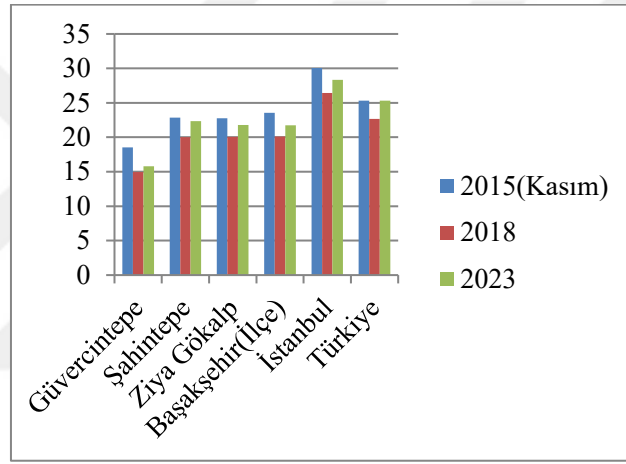
Şekil 10. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselleştirilmesi

Şekil 10'a bakıldığında ise partinin yine son üç genel seçimlerde Başakşehir ilçesinde kapalı sitelerden ziyade normal yaşam alanlarının bulunduğu mahalleler ile yine ilçe, il ve ülke düzeyinde AK Parti'nin aldığı oy oranları grafikleştirilmiştir. Buna göre partinin bu mahallelerde üç seçimde de ilçeden düşük, il ve ülke düzeyine ise çok yakın oy aldığı görülmektedir. Mahalleler arasında büyük farklılıklar yoktur ancak kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerden üç seçimde de düşük oy aldığını söylemek mümkündür. Nitekim 2023'te bu mahallelerin ortalamasına bakıldığında partinin ortalama %35,84'te kalmıştır (YSK,2023).

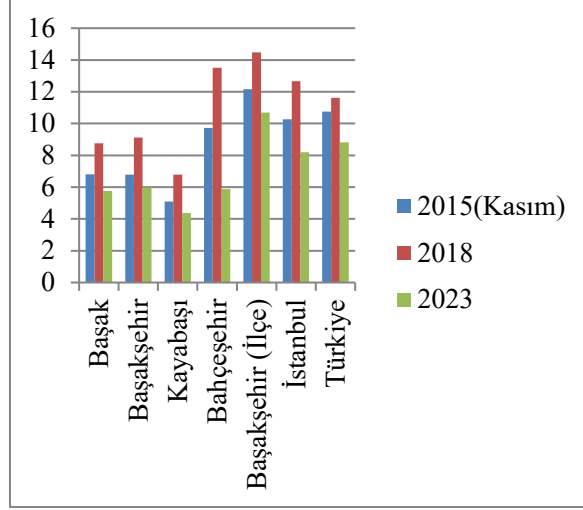
Şekil 11. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselleştirilmesi

CHP için kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgelere bakıldığında ise Bahçeşehir Mahallesi dışındaki diğer üç mahallede de hem ilçenin hem ilin hem de ülke genelinde aldığı oy oranından çok daha düşük kaldığı görülmektedir. Kapalı sitelerin yoğun olduğu dört mahallenin son seçimlerdeki oy oranı ortalamasına bakıldığında ise %22,48 olduğu görülmektedir. Bu oran ilçedeki oy oranından çok az fazla iken, il ve ülke genelinin altında kaldığını söylemek gerekir. Aynı zamanda bu mahallelerdeki AK Parti ortalamasının ise yarısı kadardır. Dolayısıyla Başakşehir ilçesindeki kapalı sitelerin bulunduğu mahallelerde AK Parti'nin üstünlüğü görülürken, yalnızca bir mahallede CHP'nin hakim olduğu görülmektedir (YSK, 2023).

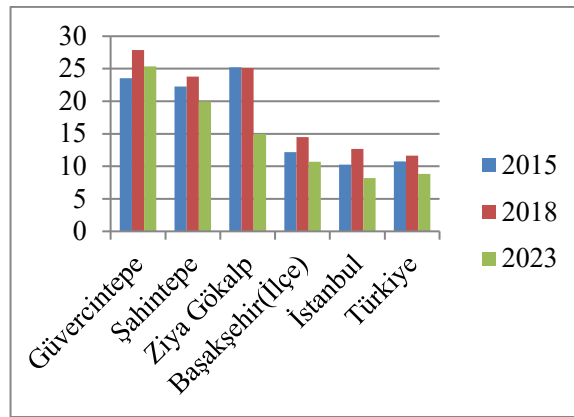
Şekil 12. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi

CHP açısından Başakşehir ilçesinde kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerdeki son üç genel seçime bakıldığında kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerden önemli derecede farklılaşmaktadır. Son seçimler özelinde bakıldığında %15 ile %23 arasında olan partinin bu mahallelerdeki ortalaması %19 civarında kalırken yine ilçe geneline çok yakın ama il ve ülke genelinden biraz düşük kaldığı görülmektedir (YSK, 2023).

Şekil 13. HDP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafiks gösterimi

HDP'nin kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgelerdeki oy oranlarına bakıldığında %6 ile %10 arasında seçimden seçime değişkenlik göstermektedir. Son seçimlere bakıldığında ise kapalı sitelerin yoğun olduğu tüm mahallelerde hem ilçe, hem il, hem de ülke genelinde aldığı oy oranından daha düşük bir oy oranına sahiptir. Yine son seçimlerde kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerdeki oy ortalaması %5 civarında kalmaktadır. Ancak ilçede %10'u yakalayan parti il genelinde %8, ülke genelinde ise %9'a yakın bir oy oranını yakalamıştır. Dolayısıyla kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgelerde HDP seçmenin çok önemli bir potansiyele sahip olduğunu söylemek doğru olmayacaktır (YSK, 2023).

Şekil 14. HDP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafiks gösterimi

HDP'nin kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerdeki oy oranlarına bakıldığında ise üç genel seçimde de %15 ile %30 arasında bir oy aldığı görülmektedir. Bu oy oranları hem ilçe, hem il hem de ülke genelinden fazladır. Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere ilçede kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerde ikinci parti konumunda HDP vardır. Bu mahallelerin son genel seçimdeki ortalaması %20 civarındadır. Bu oran ilçenin tamamında alınan oy oranının iki katı, il ve ülke genelindeki oranın ise iki katından daha fazladır. Dolayısıyla Başakşehir'in üç farklı bölgeye ayrılması ve üç farklı seçmen profilinin olduğu tezi bu veriler doğrultusunda doğrulanmıştır (YSK, 2023).

3.2. Ataşehir İlçesinin Sosyo-Politik ve Kültürel Yapısının İncelenmesi

Ataşehir ilçesi tıpkı Başakşehir gibi 2008 yılında ilçe statüsüne kavuşmuştur⁴⁰. İlçenin güneyinde Maltepe, batısında Kadıköy, kuzeybatısında Üsküdar, kuzeyinde Ümraniye, kuzeydoğusunda Çekmeköy ve doğusunda Sancaktepe ilçeleri bulunmaktadır. İlçe yüzölçümü olarak 25,84 kilometrekare bir alana sahiptir. Yaklaşık 420 bin nüfusu bulunan ilçenin toplamda 17 mahallesi bulunmaktadır. 17 mahalleden Fetih, Esatpaşa ve Örnek mahalleleri Üsküdar'dan, Yenisahra, İçerenköy, İnönü, Kayışdağı, Barbaros, Küçükbakkalköy ve Atatürk mahalleleri Kadıköy ilçesinden Ataşehir'e bağlanmıştır (Ataşehir Belediyesi, 2023). Ataşehir ilçesi, kentsel dönüşüm çerçevesinde büyük yerleşim merkezleri, alışveriş, kültür-sanat, sanayi ve ticaret merkezleri, resmi ve özel ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarıyla hızla büyümekte olup modern yaşam standartlarına ulaşmış geniş yerleşim birimlerine ilave olarak ticaret, bilim, kültür ve sanatın merkezi haline gelmektedir (Ataşehir Kaymakamlığı, 2023).

3.2.1. Kapalı Sitelerin Bulunduğu Mahallelerin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi

Ataşehir ilçesi, sosyolojik olarak birçok farklı mahalleyi bünyesinde barındıran bir yerleşim bölgesidir. D-100 karayolu ile Anadolu Otoyolu arasında bulunan ilçe,

---

⁴⁰ 747 Sayılı, Büyükşehir Belediyesi Sınırları İçerisinde İlçe Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun, 6 Mart 2008'de TBMM'de Kabul edildi. Kanunun 'İlçe kurulması' başlığı altındaki 1. maddesinin 18. bendinde, Ataşehir İlçesi şöyle tanımlanıyor: "Ekli (16) sayılı listede adları yazılı mahalleler ile mahalle kısımları merkez olmak ve aynı adla bir belediye kurulmak üzere İstanbul İli'nde Ataşehir İlçesi kurulmuştur

finans merkezleri, kapalı konut siteleri, şehrin içerisinde kalmış tek golf sahası, spor kompleksleri ve AVM'leri ile Anadolu yakasının en gözde ilçelerinden biri halindedir. Ekonomik ve sınıfsal olarak orta-üst kesimin yaşadığı, kapalı sitelerin çok yoğunlukta olduğu üç temel mahallesi bulunmaktadır; Atatürk, Yenişehir ve Barbaros. Diğer mahallelerinde son yıllarda kapalı sitelerin arttığı görülse de bu üç mahalle hem bünyesinde barındırdığı iş merkezleri, spor kompleksleri ve AVM'ler ile öne çıkan mahallelerdir. Atatürk mahallesinde bir yönetici ile yapılan görüşmede sadece mahalle nüfusunun 36,000'i geçtiği ve büyük çoğunluğunun kapalı sitelerde yaşadığı bilgisine ulaşılmıştır. Aynı zamanda kapalı sitede yaşayan bireylerin eğitim düzeylerinin ve ekonomik durumlarının normal konutlarda yaşayanlara göre yüksek olduğu ifade edilmiştir. Atatürk mahallesinde kapalı siteler adalar şeklinde isimlendirilmiştir ve toplamda mahallede toplamda 40'dan fazla ada olduğu ve bu adaların 3 ile 17 blok arasında (Uzman Görüşü2, 2022). Atatürk mahallesinin komşu mahallesi olan Barbaros ve daha düşük nüfusa ve seçmene sahip Yenişehir Mahallesi de daha yeni, daha lüks kapalı sitelerin bulunduğu mahallelerdir. Ataşehir ilçesindeki kapalı sitede yaşayan seçmenlerin analizini yaparken bu üç mahallede kapalı sitelerin yoğun olmasından dolayı seçilmiştir.

Ataşehir ilçesi Başakşehir ilçesinden hem sosyolojik hem politik hem de coğrafi olarak önemli farklılıkları bulunmaktadır. Başakşehir ilçesi 2008 yılında kurulduğunda yerleşim açısından çok daha boş ve geniş alanları bulunan bir ilçeydi. Bu sayede bazı ilçelerde yaşayanların ilçeye kaydırılması, bölgenin yerleşime açılması ve cazip hale getirilmesi gibi durumlar söz konusu olmuştur. Bundan dolayı da Başakşehir kısmında verilen tablolarda görüleceği üzere yıldan yıla seçmen sayısında ciddi artışların olduğu görülmektedir. Ataşehir ilçesinde ise durum biraz daha farklı gelişmiştir. Ataşehir ilçesi hali hazırda var ve yerleşimi yapılmış olan mahallenin genişletilerek ve çeşitli mahallelerin de eklenmesiyle ilçe hüvüyetine kavuşturulmuştur.

Bu bağlamda 2011 yılından itibaren kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerdeki seçmen sayısındaki artışlara bakmak gerekirse, öncelikli olarak Atatürk mahallesindeki artışlar 12 yıl içerisinde toplamda 6 seçimdeki artışlara bakıldığında

artışların tamamının hem Ataşehir ilçesindeki artışlardan hem İstanbul'daki artışlardan hem de Türkiye'deki artıştan daha fazla olmuştur. Barbaros Mahallesi ise bankaların ve birçok finans merkezi ile birlikte spor komplekslerinin bulunduğu bir mahalledir. Bu mahallenin de seçmen sayısı Atatürk Mahallesi ile benzerdir. Ancak bu mahalledeki artışlar Atatürk Mahallesi kadar olmasa da Ataşehir ilçesinin genelindeki artış ile yakın iken, İstanbul ve Türkiye'den büyük oranda fazla bir artışın olduğu görülmektedir.

Tablo 10. Ataşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim

Seçimle r	Atatürk		Barbaros		Yenişehir		Ataşehir		İstan bul	Türkiy e
	Seçme n Sayısı	S.S.A. Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A. Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A. Oranı	S.S.A .Oran ı	S.S.A. Oranı
2011 (MvS).	17.561	-	20.089	-	8.551	-	271.073	-	%6,8 5	%9,89
2014 (Yer. S.)	19.713	%12,2	21.365	%6,35	9.149	%6,99	291.049	%7,36	%6,3 8	%4,99
2015 (MvS.)	20.453	%3,75	22.229	%4,04	9.021	%1,39	301.461	%3,57	%3,1 5	%2,56
2018 (Mv S)	21.742	%6,30	22.529	%1,34	9.519	%5,52	306.446	%1,65	%2,3 9	%4,20
2019 (YerelS.)	22.266	%2,41	22.119	%- 1,81	9.537	%0,18	303.273	%-1,03	%0,0 1	%1,30
2023 (Mv.S)	24.008	%7,82	22.847	%3,29	8.232	%- 13,6	318.503	%5,21	%7,5	%12

(YSK, 2023)

Kapalı sitelerin yoğun olduğu diğer bir mahalle de Yenişehir mahallesidir. Ancak bu mahalle diğer iki mahallenin seçmen sayısının yaklaşık üçte biri kadardır. Bu mahalledeki artış oranları hem diğer mahallelerden hem Ataşehir ilçesinin genelinden hem İstanbul ili genelinden hem de Türkiye'den büyük oranda daha azdır.

3.2.2. Kapalı Sitelerin Dışındaki Mahallenin Sosyolojik ve Politik Açından İncelenmesi

Ataşehir ilçesinde kapalı sitelerden ziyade daha çok normal konutların ve normal mahalle yaşamının olduğu birçok mahalle bulunmaktadır. Çalışmada bu doğrultuda üç mahalle seçilmiştir. İlk olarak Ferhatpaşa mahallesine bakılacak olursa 2014 yılında bir önceki seçimlere göre önemli bir artış olmuş olsa da sonraki süreçlerde dalgalı bir seyir izlemiştir. Büyük oranda ilçedeki artış ile yakın bir seyir izlerken son

seçimlerde ilçeden daha az bir artış yaşanmıştır. İnönü mahallesinde ise 2014 ve 2023 yıllarında önemli bir artış yaşarken, diğer dönemlerde de büyük oranda ilçeden daha fazla bir artışın olduğu görölmektedir. Kayışdağ mahallesi ise seçmen sayısında dalgalı bir seyir izlemiştir. Bu azalış ve artışın dalgalı olması bölgedeki muhtemel kentsel dönüşümlerden ve sonrasında yapılan yüksek katlı binalardan kaynaklandığı, bölgenin biraz şehir dışında ve ormanlık alanlara yakın olmasından kaynaklandığını söylemek gerekir.

Tablo 11. Ataşehir İlçesindeki Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahallerdeki Kayıtlı Seçmen Sayısındaki Değişim.

Seçimle r	Ferhatpaşa		İnönü		Kayışdağ		Ataşehir		İstanbul	Türkiye
	Seçme n Sayısı	S.S.A .Oran 1	Seçmen Sayısı	S.S.A Oranı	Seçmen Sayısı	S.S.A .Oran 1	Seçmen Sayısı	S.S.A .Oran 1	S.S.A. Oranı	S.S.A. Oranı
2011 (MvS).	13.157	-	14.797	-	23.589	-	271.07 3	-	%6,85	%9,89
2014 (Yer. S.)	14.224	%8,1 0	17.064	%15, 3	27.842	%18	291.04 9	%7,3 6	%6,38	%4,99
2015 (MvS.)	14.643	%2,9 5	17.911	%4,9 6	24.487	%-12	301.46 1	%3,5 7	%3,15	%2,56
2018 (Mv S)	14.791	%1,0 1	19.122	%6,7 6	30.084	%22, 8	306.44 6	%1,6 5	%2,39	%4,20
2019 (YerelS)	14.244	%3,6 9	19.108	%0,0 7	29.367	%2,3 8	303.27 3	%1,0 3	%0,01	%1,30
2023 (Mv.S)	14748	%3,5 3	21.610	%13	32.431	%10, 4	318.50 3	%5,2 1	%7,5	%12

(YSK, 2023)

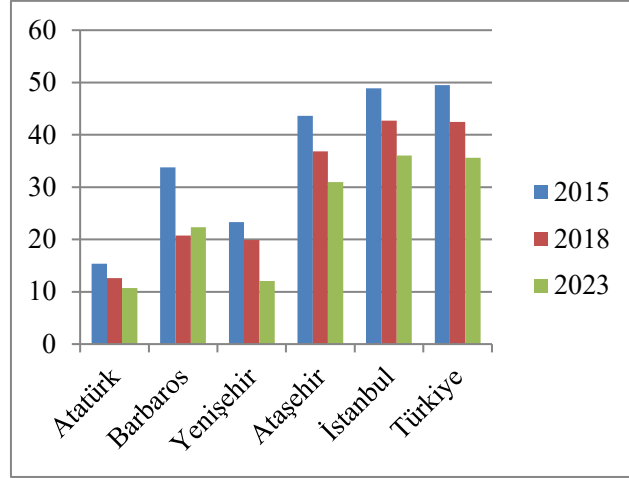
Bu mahallelerdeki seçmen sayısındaki artış ile il ve ülke düzeyindeki artış karşılaştırıldığında Ferhatpaşa mahallesinin 2014 yılındaki artışın hem il hem de ülkedeki artıştan fazla olduğu görölmektedir. Sonrasında bu mahalledeki seçmen sayısının artış oranında düşüş başlamış ve il ve ülke düzeyindeki artışın altında kalmıştır. İnönü Mahallesi ise 2019 yılı dışında tüm seçimlerdeki seçmen sayısı artış oranında hem ülkedeki artıştan hem de ildeki artıştan daha fazla bir artış olmuştur. 2019 da il ile hemen hemen benzer oranda kalırken, ülke düzeyinden aşağıda kaldığı görölmektedir. Kayışdağ mahallesi ise 2015 seçimlerinde bir önceki seçmen sayısına kıyasla %10'dan daha fazla bir azalış yaşamıştır. 2018 seçimlerinde ise %22 ile hem il düzeyindeki artıştan hem de ülke düzeyindeki artıştan çok daha büyük bir artış ile dikkat çekmiştir. Görüldüğu üzere Ataşehir ilçesinde kapalı sitelerin yoğun olmadığı

mahalleler de bile büyük ölçüde seçmen sayısında yıldan yıla artışlar olduğu, ilçenin tercih edilen bir ilçe olduğunu söylemek gerekir. Ataşehir ilçesindeki kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerin de kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgeler kadar tercih edilebildiği görülmektedir.

3.2.3. Bölgenin Seçim Sonuçlarının Karşılaştırmalı Analizi

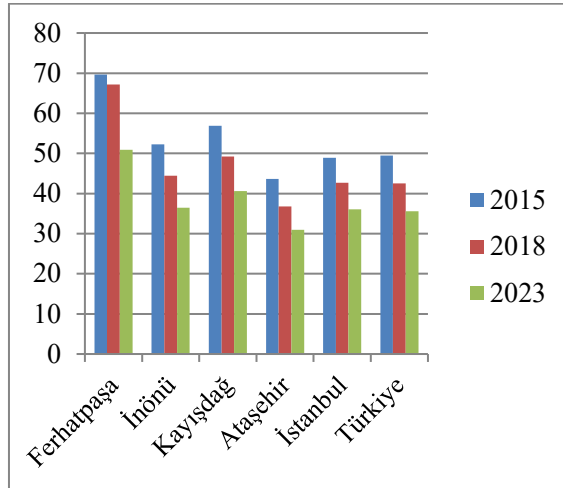
İlçedeki iki farklı mahalle tiplerindeki seçmen sayısındaki artış oranlarında yıllar içerisinde çok büyük farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Ancak kapalı sitelerin yoğun olarak bulunan mahalleler ile bulunmayan mahalleler arasında politik tercih arasında bir farklılık olup olmadığını anlamak adına karşılaştırmalı analiz etmek gerekmektedir. Bu bağlamda ilçenin iki farklı mahalle tiplerinin son üç genel seçimde oy verdikleri partilere bakmak ve bunları grafiksel olarak analiz etmek yerinde olacaktır. Bu bağlamda Başakşehir ilçesinde olduğu gibi Ataşehir ilçesinde de öncelikli olarak partilerin kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde son üç genel seçimde aldıkları oy oranları grafikleştirilecek, sonrasında ise kapalı sitelerin yoğun olmadığı tespit edilen mahallelerin yine partilere göre oy dağılımları verilecektir. Böylece ilçenin seçim sonuçları bağlamında karşılaştırmalı analizi yapılacaktır.

Şekil 15'te AK Parti'nin Ataşehir ilçesinde kapalı sitelerin yoğun olduğu bilinen mahallelerdeki ilçe, il ve ülke düzeyinde son üç genel seçimlerde aldığı oy oranları yüzdesel olarak verilmiştir. Şekil 15'te görüleceği üzere partinin oy oranları ilçedeki kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde 2015 yılında %10 ile %35 arasındadır. 2018 seçimlerinde bu oran %10 ile %20 arasında kalırken, son genel seçimlerde de benzer şekilde kalmıştır. Kapalı sitelerin yoğun olduğu bölgeler ile ilçenin tamamının karşılaştırmasına bakıldığında ise 2015 seçimlerde partinin ilçe genelindeki oy oranı %40'tan daha fazla iken, bu orana en yakın mahalle Barbaros mahallesi olmuştur. Atatürk mahallesinin 2015 sonucu ilçe sonucunun neredeyse dörtte biri kadar iken, Yenişehir mahallesinde ise yaklaşık yarısı kadar oy alabilmiştir. İlçe düzeyi ile il ve ülke düzeyi arasında üç genel seçimde de çok büyük farklılıklar yokken mahalleler ile il ve ülke düzeyinde çok büyük fark dikkat çekicidir.

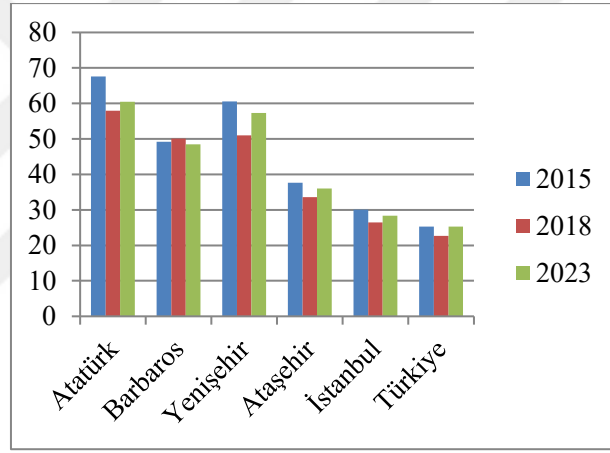
Şekil 15. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi

2018 genel seçimlerine bakıldığında ise yine partinin en az oy aldığı mahalle Atatürk Mahallesi olmuştur. Diğer iki mahallede ise %20'leri görürken bu oran ilçede aldığı oy oranının yarısından biraz fazla iken, il ve ülke düzeyinde aldığı oy oranının yarısından daha azdır. 2023 yılında yapılan seçimlere bakıldığında ise mahallerdeki oy oranı ile ilçe arasında ciddi farklılıklar bulunurken, il ve ülke düzeyine geçildiğinde bu farklılık artarak devam etmiştir. Dolayısıyla kapalı sitelerin yoğun olarak bulunduğu mahallelerde AK Parti'nin son üç genel seçimlerdeki oy oranlarının hem ilçe hem il hem de ülke düzeyinin çok altında kalmıştır (YSK, 2023)

Şekil 16. AK Parti'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi

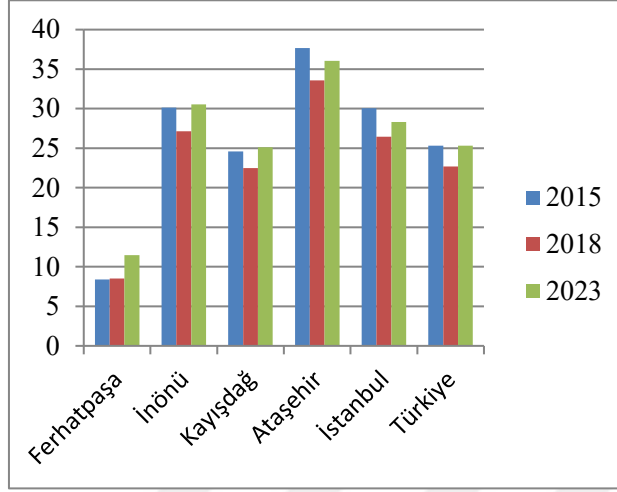
Şekil 16'ya bakıldığında ise AK Parti'nin Ataşehir ilçesinde kapalı sitelerin yoğun olmadığı üç mahallenin son üç genel seçimlerde aldığı oy oranları verilmiştir. Parti bu mahallelerde 2015 seçimlerinde %50 ile %70 arasında bir oy aldığı görülürken, 2018 seçimlerinde bu oranlar %40 ile %60 arasında kalmıştır. Son seçimlerde ise ciddi bir düşüş yaşamış olmasına rağmen bu mahallelerde aldığı oy oranları ilçe, il ve ülke düzeyinde aldığı oy oranlarından fazla olmuştur. Dolayısıyla Ataşehir ilçesinde AK Parti açısından kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleler ile normal konutların olduğu mahallelerin seçim sonuçları arasında çok ciddi farklılıklar bulunmaktadır. Kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde (Şekil 15) %20'yi bile zor gören partinin oy oranı diğer mahallelerde bu oranın neredeyse iki katıdır (YSK, 2023).

Şekil 17. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olduğu Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranlarının Grafikselsel Gösterimi

CHP için son üç genel seçim sonuçlarına bakıldığında kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerdeki durum AK Parti'nin sonuçlarının tam tersi olarak görülmektedir. Şekil 17'ye bakıldığında partinin oy oranlarının kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde hem ilçe düzeyinden hem il düzeyinden hem de ülke düzeyinden çok daha fazladır. Bu durum son üç genel seçim için de geçerlidir. Atatürk Mahallesi örneğine bakıldığında üç genel seçimde de neredeyse ortalama %60 civarında bir oy oranını yakalamıştır. Yenisehir ve Barbaros mahalleleri için bu durum biraz daha düşük olsa da yine buralarda da %50'nin üzerinde bir oy aldığı görülmektedir.

Dolayısıyla Ataşehir ilçesindeki kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde CHP'nin çok ciddi üstünlüğünün olduğu görülmektedir (YSK, 2023).

Şekil 18. CHP'nin Kapalı Sitelerin Yoğun Olmadığı Mahalleler ile İlçe, İl ve Ülke Düzeyinde Son Üç Genel Seçimde Aldığı Oy Oranları

Kapalı sitelerin yoğun olmadığı üç mahallenin CHP açısından seçim sonuçlarına bakıldığında ise kapalı sitelerin olduğu mahallelerin tam tersi bir sonuç ortaya çıkmıştır. Üç genel seçimde de ortalama %11 ile %30 arasında kalan parti, bu sonuç ile normal konutların bulunduğu mahallelerde ilçe düzeyinden, il düzeyinden ve ülke düzeyinden daha az bir oy almıştır. Böylece iki farklı yaşam alanlarının bulunduğu Ataşehir ilçesinin mahallelerinde CHP açısından ciddi oy oranları farklılıklarının olduğu görülmektedir (YSK, 2023).

İki ilçede AK Parti ve CHP'nin son üç genel seçim sonuçları kapalı sitelerin yoğun olduğu ve yoğun olmadığı mahalleler grafiklerde gösterilmiştir. Başakşehir ilçesindeki mahallelerde farklılık partilerin azalışı ve artışı olarak gözlemlenirken, Ataşehir'de kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleler ile kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahalleler arasında birinci parti değişmektedir. Başakşehir'de bu durum yalnızca kapalı sitelerin yoğun olduğu bir mahalle olan Bahçeşehir Mahallesi için geçerlidir. Ancak Başakşehir kapalı sitelerin yoğun olduğu mahalleler ile kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahalleler arasında birinci parti değişmemiş olsa da oy oranlarında farklılıklar oluşmuştur. İki ilçede benzer mekânlarda yaşayan gelir

durumları, meslekleri ve dolayısıyla sınıfsal statüleri benzer seçmenlerin birbirlerinden farklı davrandıkları seçim sonuçlarından da anlaşılmaktadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR VE ANALİZ

Araştırma için toplanan veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25,0 programı kullanılarak analize tabi tutulmuştur. Veriler değerlendirilirken (sayı, yüzde) tanımlayıcı istatistiksel metotlar kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Ki-kare testi, iki veya fazla kategorik değişkenler arasında ilişki olup olmadığı sorusuna cevap verir. Ki- kare testinin uygulanabilmesi için çaprazlanan tablolarda en az 5 örneklemin verisinin bulunması gerekmektedir. Aksi halde bu testin uygulanması ve iki değişken arasındaki ilişkinin test edilmesi mümkün değildir.

4.1.Katılımcıların Tanımlayıcı Özellikleri

Anket çalışmasına katılan katılımcıları tanımlayabilme açısından yaş, cinsiyet, medeni durum, eğitim durumu, meslek ve hane aylık gelir durumu gibi çeşitli bilgiler istenmiştir. Bu bilgilerin her tabloda ilçeleri de görebilmek adına ilçeler, katılımcı sayısı ve yüzdeleri verilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Cinsiyet	Kadın	188	46.2	169	41.5	357	43.9
	Erkek	219	53.8	238	58.5	457	56.1

Katılımcıların tanımlayıcı özelliklerinden cinsiyete göre dağılımı tabloda verilmiştir. Toplamda 814 katılımcının %50'sinin Ataşehir, %50'sinin Başakşehir'den oluşması sağlanmıştır. Bu sayı araştırmacı tarafından ve bilimsel araştırma yöntemlerinde örneklemin geçerliliği ve güvenilirliği açısından yeterli bir sayıdır. Katılımcıların toplamda %43,9'unun kadın, %56,1'inin erkek olduğu görülmektedir. İlçe bazlı bakıldığında ise Ataşehir'de çalışmaya katılmayı kabul eden kadın katılımcıların Başakşehir'e oranla daha fazla iken, Başakşehir 'de ise erkek katılımcıların Ataşehir ilçesinde oranla daha fazla oldu görülmektedir. İki ilçe arasında oluşan bu farklılık anketörlerin erişebilirliği ile açıklanabileceği gibi iki ilçedeki sosyolojik farklılık ile de yorumlamak mümkündür. Ancak çalışmanın tamamına bakıldığında iki ilçede de kadın-erkek katılımcı arasında büyük ve beklenmedik bir farklılığın olmadığı ve dengeli bir dağılımın olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 13. Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Medeni durum	Evli	218	53.6	150	36.9	368	45.2
	Bekâr	145	35.6	230	56.5	375	46.1
	Ayrılmış	37	9.1	20	4.9	57	7.0
	Belirtmek istemiyorum	7	1.7	7	1.7	14	1.7

Cinsiyet ile birlikte katılımcıların oy verme davranışını etkileyecek faktörlerden birisi de medeni durum olduğu söylenebilir. Bu bağlamda ankette diğer sorularla bağlantılı olarak medeni durum sorusu sorulmuştur. Katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, katılımcıların %45,2'sinin evli, %46,1'inin bekâr, %7'sinin ayrılmış ve %1,7'sinin belirtmek istemediği görülmektedir. Buradaki önemli husus katılımcıların çok az bir kısmı belirtmek istemediğini ifade etmiştir. Dolayısıyla %98,3 oranında katılımcıların medeni durumu hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Öte yandan Ataşehir ilçesindeki katılımcıların %53'den fazlası evli iken, Başakşehir 'deki katılımcıların %56'dan fazlası bekâr olduklarını ifade etmişlerdir. Buradan Başakşehir'de yaşayan bekarların güvenli siteleri tercih ettiği görülürken, Ataşehir'de daha çok evli çiftler güvenli kapalı siteleri tercih ettiği yorumu yapılabilir

Tablo 14. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Yaş	18-25	65	16.0	170	41.8	235	28.9
	26-35	119	29.2	101	24.8	220	27.0
	36-45	112	27.5	74	18.2	186	22.9
	46 ve üzeri	111	27.3	62	15.2	173	21.2

Katılımcıların yaşlarına göre dağılımları incelendiğinde, toplamda %28,9'unun 18-25, %27'sinin 26-35, %22,9'unun 36-45 ve %21,2'sinin ise 45 ve üzeri olduğu görülmektedir. İlçe bazlı bakıldığında ise genç olarak tabir edilebilecek 18-25 yaş grubunun Ataşehir 'de biraz daha aşağıda kaldığı görülürken, diğer gruplarda dengeli bir dağılım söz konusu olmuştur. Başakşehir'e bakıldığında ise bekarların daha fazla yaşadığı da göz önüne alındığında 18-25 yaş grubundaki katılımcı sayısının diğer gruplara göre biraz fazla olduğu görülmektedir. Dengeli bir dağılım yapılmaya

çalışılmasına rağmen örnekleme ulaşma bakımından izlenen yöntem ve gençlerin bu tür çalışmalara daha fazla aşına olduğu düşünüldüğünde Başakşehir ilçesinde diğer yaş grupları ile bu farklılıkların oluşması normaldir ve analizde bir yanılığa sebebiyet vermeyeceği düşünülmektedir. Neticede 814 kişinin verilerine bakıldığında yaş gruplarında dengeli bir dağılımın olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda özellikle kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin politik tutum ve seçmen davranışlarının ölçülmesinin hedeflendiği bu çalışmada yaş değişkeni önemli bir değişken olacaktır. İleri analizlerin yapıldığı bölümde politik tutum ile yaş arasındaki ilişkiyi incelemede bu değişkenin önemi daha da açık bir şekilde görülecektir

Tablo 15. Katılımcıların Eğitim Durumları

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Eğitim durumu	Okuma-yazma bilmiyor	0	0.0	1	0.2	1	0.1
	İlköğretim	0	0.0	10	2.5	10	1.2
	Lise	58	14.3	100	24.6	158	19.4
	Meslek yüksekokulu	34	8.4	39	9.6	73	9.0
	Üniversite	275	67.6	230	56.5	505	62.0
	Lisansüstü	40	9.8	27	6.6	67	8.2

Katılımcıların eğitim durumlarına göre dağılımları incelendiğinde, %0,1'inin okuma-yazma bilmediği, %1,2'sinin ilköğretim mezunu olduğu, %19,4'ünün lise mezunu olduğu, %9'unun meslek yüksekokulu mezunu olduğu, %62'sinin üniversite, %8,2'sinin ise lisansüstü eğitim mezunu olduğu görülmektedir. İlçeler bazında bakıldığında ise Ataşehir 'de yaşayan katılımcıların %77'den fazlası lisans ve lisansüstü eğitim mezunu oldukları görülmektedir. Başakşehir 'de bu oran %62 civarında kalırken, aynı ilçede lise mezunlarının sayısı %25 civarında iken Ataşehir 'de bu oran yalnızca %14,3'tür. Dolayısıyla ilçeler karşılaştırıldığında katılımcılardan Ataşehir 'de yaşayanların eğitim durumlarının Baş Akşehir'e göre daha iyi olduklarını söylemek mümkündür. Ancak kapalı sitelerde yaşayanlar olarak toplu bir değerlendirme yapıldığında katılımcıların %70'den fazlası lisans ve üstü eğitim aldıkları görülmektedir.

Tablo 16. Katılımcıların Meslek Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
İşçi	3	0.7	13	3.2	16	2.0
Özel sektör (uzman, yönetici, vb.)	187	45.9	108	26.5	295	36.2
Kamu	44	10.8	45	11.1	89	10.9
Ticaret/kendi işim	85	20.9	67	16.5	152	18.7
STK	0	0.0	1	0.2	1	0.1
Öğrenci	55	13.5	136	33.4	191	23.5
Ev hanımı	14	3.4	13	3.2	27	3.3
Çalışmıyor	17	4.2	14	3.4	31	3.8
İş arıyor	2	0.5	10	2.5	12	1.5

Katılımcıların mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde, %2'sinin işçi, %36,2'sinin özel sektör, %10,9'unun kamu, %18,7'sinin ticaret/ kendi işim, %0,1'inin STK, %23,5'inin öğrenci, %3,3'ünün ev hanımı, %3,8'inin çalışmıyor ve %1,5'inin ise iş arıyor olduğu görülmektedir. Bu tabloda görüleceği üzere katılımcıların %50'den fazlası ya ticaret/kendi işi ya da özel sektörde çalışmaktadır. Ataşehir'de bu oran %65'ten fazladır. Kapalı sitelerde yaşayan bireyler açısından hem kiralar hem sitenin aidatları bakımından hane gelirlerinin yüksek olması gerektiği düşünüldüğünde katılımcıların özel sektörde çalışmasının ya da ticaret ile uğraşmasının beklenen bir durum olduğunu söylemek gerekir. Ancak katılımcılarda öğrenci, ev hanımı ve çalışmıyor seçeneklerini de işaretleyenler olduğundan hane aylık toplam gelirine verilen cevapların dağılımlarını da incelemek gerekir.

Tablo 17. Katılımcıların Hane Aylık Toplam Gelirlerinin Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
5500-10000	19	4.7	39	9.6	58	7.1
10.001-20.000	86	21.1	106	26.0	192	23.6
20.001-30.000	78	19.2	57	14.0	135	16.6
30.001 ve üzeri	223	54.8	201	49.4	424	52.1
Diğer (bilmiyor, belirtmek istemiyor)	1	0.2	4	1.0	5	0.6

Burada katılımcıların verdikleri cevapların gruplandırılması yapılmış ve aylık hane gelirleri tablolaştırılmıştır. Kapalı sitede yaşayan bireylerin hane gelirlerinin⁴¹

⁴¹ Türkiye'de özel ve kamu sektöründe maaş zamlarının yılbaşında yapıldığı ve çalışmanın büyük bölümünün Aralık ayında tamamlandığı dolayısıyla son zamların katılımcılar tarafından dikkate alınmadığını ifade etmek gerekir.

yüksek olması ön görülebilir bir veridir. Tablo 17’de de görüleceği üzere iki ilçede de Türkiye’de orta-üst sınıf olarak ifade edilebilecek gelir düzeyinde olanların % 68’den daha fazla olduğu görülmektedir. Ataşehir ilçesinde bu oranın %74 olduğu çalışmada görülmektedir. Dolayısıyla bu sitelerde yaşayanların aslında büyük oranda ilçe fark etmeksizin benzer ekonomik düzeyde oldukları ve hatta meslekler bağlamında da benzer olduğu söylemek yanlış olmayacaktır.

Katılımcıların oturdukları ilçe ile tanımlayıcı özellikler arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların oturdukları ilçeler ile medeni durum, yaş, eğitim durumu, meslek ve hanenin aylık geliri arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Cinsiyet ile ilçeler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir ($p>0.05$)

4.2. Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site Özellikleri

Çalışma kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oy verme davranışlarını anlamaya yönelik bir araştırmayı içermesinden dolayı ankette katılımcıların yaşadıkları siteler ile ilgili özellikleri içeren soruların yer aldığı bir bölüme yer verilmiştir. Ayrıca anket kapalı sitede yaşadığını beyan eden katılımcılara uygulanmıştır. Bunun yanı sıra kapalı site özelliklerinin yer aldığı kısımda verilen cevaplar incelenmiş ve kapalı sitede yaşamadığı tespit edilen katılımcıların cevapları analize dâhil edilmemiştir.

Anket üzerinde kapalı sitelerin özelliklerinin yer aldığı kısımda katılımcıların yaşadıkları mahalle ve site, sitede yaşama süreleri, güvenlik, kartlı giriş, otopark, park, bahçe, havuz, AVM, kafe eczane gibi özelliklerin var olup olmadığı sorularına yer verilmiştir. Bu sorulara yer verilirken kapalı sitede literatüründe yer alan tanımlar, kapalı site tipolojileri dikkate alınmıştır.

Başakşehir

İstanbul'un yeni ilçelerinden Başakşehir; Altınşehir, Şahintepe, Kayabaşı, Bahçeşehir 1. Kısım ve 2. Kısım mahalleleri, Güvercintepe, Başakşehir, Başak, Ziya Gökalp ve Şamlar Köyü'nden oluşmaktadır. Haritanın sol tarafında kalan Bahçeşehir 1. ve 2. Kısım mahallelerinin yer aldığı Batı bölgesi, Şahintepe, Güvercintepe ve Altınşehir mahallelerinin yer aldığı Orta Bölge ve Başak, Başakşehir ve Kayabaşı

mahallelerinin yer aldığı Doğu bölgesi ile ilçe hem coğrafi olarak hem de sosyolojik olarak üç farklı kısımdan oluşmaktadır. Batı bölgesi sosyolojik olarak daha çok laik, seküler ve gelir düzeyi yüksek ve kapalı sitede yaşayan seçmenlerden oluşan bir bölgedir. Orta bölge ise daha çok gecekondulaşmanın, normal konutların ve aile apartmanlarının olduğu gelir düzeyi orta-alt olan seçmenlerin yaşadığı bölgedir. Üçüncü bölge ise muhafazakâr ve orta-üst düzey gelir grubunda yer aldığı, kapalı sitelerin fazla olduğu Başak, Başakşehir ve Kayabaşı mahallelerinin yer aldığı kısımdır (Uzman Görüşü1, 2022). Dolayısıyla ilçe üç farklı bölgede üç farklı sosyolojiyi bünyesinde barındırmaktadır.

Çalışma öncesi ilçede yer alan siyasi parti yöneticileri ile ilgili yapılan görüşmeler neticesinde Bahçeşehir 1. ve 2. Kısım, Kayabaşı, Başakşehir ve Başak mahallelerinin kapalı site bağlamında çok yoğun olduğu, diğer mahallelerin ise normal konutların yer aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bağlamda anket çalışmasında bu beş mahalle hedef olarak belirlenmiş ve veriler bu mahallelerde kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerden toplanmıştır.

Başakşehir ilçesinde kapalı sitede yaşayan katılımcılardan 360 tanesi yaşadıkları sitenin isimlerini paylaşmaktan kaçınmazken, 47 tanesi site ismi belirtmemişlerdir. 360 katılımcılığın toplamda 80'den fazla farklı sitede yaşayan katılımcının çalışmada yer aldığı görülmektedir. Bu site isimleri incelendiğinde görseldeki kelime bulutu ortaya çıkmaktadır.

Şekil 19. Başakşehir İlçesindeki Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site İsimleri

Kelime bulutunda yer alan site isimleri Başakşehir' in sosyolojik yapısını aslında bir nebze ortaya koymaktadır. İlçenin Batı kanadındaki mahalleler olan Bahçeşehir bölgesindeki site isimlerinin daha modern ve batı tarzı isimler olduğu görülmektedir. Diğer bölge olan Başakşehir, Başak ve Kayaşehir mahallelerindeki site isimleri ise daha çok Evvel, Maveria gibi Arapça kökenli kelimeleri öne çıkmaktadır. Neticede bu iki bölge arasında site isimlerine yansıyan farklılık sosyolojik ve politik farklılıklara da yansımaktadır. Bahçeşehir bölgesinde yaşayan seçmenler daha seküler iken, diğerinde daha muhafazakâr oldukları görülmektedir.

Ataşehir

Ataşehir ilçesi sosyolojik ve politik olarak Başakşehir ilçesi kadar bölümlere ayrılmaya da ilçe içerisinde farklı yaşamların olduğunu söylemek gerekir. 15 mahallenin bulunduğu ilçede orta ve alt ekonomik düzeyine sahip mahalleler olduğu kadar kapalı sitelerin yoğun olduğu ve ekonomik olarak üst düzeyde seçmenlerin yaşadığı mahalleler olduğunu söylemek gerekir. Aslında bu bölgenin Başakşehir'den farklılığı sınıfsal olarak yerleşim bölgeleri iç içe geçmiştir. Örneğin bir mahallede gecekondulaşmanın da hala olduğunu ancak aynı zamanda siteleşmenin de olduğunu görmek mümkündür.

İlçe temelde Anadolu yakasının önemli güzergâhı olan E5 ile Otoyol arasında kalmaktadır. Haritanın sağ tarafında kalan Kayışdağı, Ferhatpaşa, Mimar Sinan gibi mahalleler daha çok normal konutların, apartmanların olduğu ve ekonomik düzeyleri orta-alt seçmenlerin yaşadığı bölge olarak değerlendirilmektedir. Orta kısımda yer alan Barbaros, Atatürk ve Yenişehir mahalleleri ise seçmenlerin daha çok kapalı sitede yaşadığı hatta birçok finans merkezinin, alışveriş merkezlerinin ve golf kulübünün olduğu bir bölgedir. Yapılan görüşmeler neticesinde bu bölgede kapalı sitelerin yoğun olduğu tespit edilmiş ve saha çalışmasında Barbaros, Atatürk ve Yenişehir mahallelerinde yapılmıştır.

Şekil 20. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Site İsimleri

Toplanan verilerde Ataşehir ilçesinde 60’dan fazla farklı kapalı site seçmenine ulaşılmıştır. Bölgedeki katılımcılardan alınan verilere göre 407 kişinin 400’e yakını yaşadıkları sitelerin isimlerini paylaşmıştır. Veriler sonucunda kapalı site isimleri Başakşehir ilçesinden büyük oranda farklı olduğu görülmektedir. Ataşehir ilçesi için oluşturulan kelime bulutunda daha modern ve batılı kapalı site isimlerinin yaygın olduğu görülmektedir. Bununla birlikte hem ilçenin adından hem de Atatürk’ü çağrıştıran “Ata” kelimesinin de site isimlerinde yaygın olarak kullanıldığı elde edilen verilerden ulaşılmıştır.

İki ilçede de yapılan site isimlerinin bölgesel bazda isimler kullanılması şirketler tarafından bir pazarlama tekniği olarak değerlendirilebilir. Ancak bölgelerdeki kapalı site isimleri bir ön incelemeye tabi tutulduğunda sosyolojik ve politik fikirler verebilecek boyuttadır. Nitekim toplamda 814 kişiyle iki ilçede yapılan saha araştırması neticesinde iki ilçedeki kapalı site isimlerinin bölgesel ve sosyolojik uyumu dikkat çekicidir. Bu bağlamda iki ilçede kapalı sitede yaşayan seçmenlerin yaşadıkları sitenin özellikleri, yaşama süreleri saha çalışmasında toplanmıştır.

Tablo 18. Katılımcıların Kapalı Sitede Oturma Süresi

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Sitede oturma süresi	0-2	124	30.5	105	25.8	229	28.1
	3-5	173	42.5	162	39.8	335	41.2
	6-10	62	15.2	72	17.7	134	16.5
	10 ve üzeri	48	11.8	68	16.7	116	14.3

Katılımcıların sitede oturma sürelerine göre dağılımları incelendiğinde, %28,1’inin 0-2, %41,2’sinin 3-5, %16,5’inin 6-10 yıl arası ve %14,3’ünün ise 10 ve üzeri olduğu

görülmektedir. İlçeler ayrı ayrı değerlendirildiğinde katılımcıların oturdukları sürelerin birbirlerine yakın oldukları görülmektedir. Ancak konut politikalarının değişmesi ve çeşitli nedenler ile kapalı sitelerin yaygınlaştığı son 5 yıl içerisinde yaşayanların oranı toplamda yaklaşık %70'tir. Bu oran katılımcıların yüksek oranda son yıllar içerisinde buldukları sitede yaşadıklarını ortaya koymaktadır.

Kapalı sitelerin literatürdeki tanımını tekrar kısaca hatırlatmak faydalı olacaktır. Bu yaşam alanlarının ana girişinde bir kontrol ya da güvenlik noktası bulunan, dışarıdan yaya ve araç girişine kapalı olarak tanımlanan alanlardır. Daha gelişmişlerinin içerisinde Avm, park bahçe, otopark, havuz, eczane, kafe, tenis kortu, sosyal tesisler gibi birçok faaliyeti bir arada yürütülebilecek alanlar bulunmaktadır. Bu bağlamda saha çalışmasına katılan katılımcıların yaşadıkları site özelliklerini içeren sorulara yer verilmiştir.

Katılımcıların yaşadıkları kapalı sitenin literatürdeki kapalı site tanımına uygun olabilmesi açısından güvenlik ve kartlı/kontrollü giriş katılım şartı olarak görülmüş ve bu cevaplara “Hayır” işaretleyen katılımcıların verileri analize dahil edilmemiştir. Bu sebeple analize dahil edilen tüm katılımcıların güvenli ve kontrollü girişi bulunan bir sitede yaşadığı görülmektedir. Kapalı sitelerde yer alan yaşam özellikleri arttıkça katılımcıların evet oranının düştüğü görülmektedir. Ancak iki ilçedeki kapalı sitede yaşayan katılımcıların cevapları incelendiğinde oranların birbirlerine yakın olduğu ve ilçelerdeki siteler arasında büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir. Katılımcıların ödedikleri aidatlara bakıldığında ise çalışmanın yapıldığı tarih itibarıyla büyük oranda 1000 TL'nin üzerinde olduğu görülmektedir.

Tablo 19. Katılımcıların Yaşadıkları Kapalı Sitelerin Özellikleri

Değişkenler			Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
			n	%	n	%	n	%
	Güvenlik	Evet	407	100.0	407	100.0	814	100.0
		Hayır	0	0.0	0	0.0	0	0
Kapalı sitenin temel özellikleri	Kartlı/Kontrollü Giriş	Evet	407	100.0	407	100.0	814	100
		Hayır	0	0.0	0	0.0	0	0
	Otopark	Evet	391	96.1	369	90.7	760	93.4
		Hayır	16	3.9	38	9.3	54	6.6
	Park, bahçe, havuz, tenis kortu, spor	Evet	302	74.2	298	73.2	600	73.7
		Hayır	105	25.8	109	26.8	214	26.3

salonu							
AVM, merkez, kafe, eczane vb.	Evet	139	34.2	112	27.5	251	30.8
	Hayır	268	65.8	295	72.5	563	69.2
Aylık ödenen aidat	0-500	6	1.5	44	10.8	50	6.1
	501-750	28	6.9	74	18.2	102	12.5
	751-1000	100	24.6	60	14.7	160	19.7
	1000+	273	67.1	229	56.3	502	61.7
Bundan sonraki hayatınızda kapalı site dışında yaşamak isteme durumu	Evet	123	30.2	89	21.9	212	26.0
	Hayır	284	69.8	318	78.1	602	74.0

Katılımcıların bundan sonraki hayatlarında kapalı site dışında yaşamak isteme durumuna göre dağılımları incelendiğinde, %26'sının evet, %74'ünün hayır cevabını verdiği görülmektedir. Bu durum katılımcıların alışmış oldukları yaşam biçimlerini değiştirmek istemediklerini ortaya koymaktadır. Nitekim bu durum kapalı siteler üzerine çalışan araştırmacılar tarafından da açıklanmış, güvenlik ve çeşitli sosyal imkânları nedeniyle normal konutlara dönmek istemeyeceği belirtilmiştir.

Katılımcılara yaşadıkları kapalı sitedeki ile site dışındaki komşularıyla etkileşimlerini anlayabilmek adına görüşme sıklıkları sorulmuştur. Yaşadıkları sitedeki komşularıyla nadiren ve hiç görüşmeyenlerin toplam oranı %60'dan fazladır. Çok sık görüşenler ise sadece %10 civarındadır. Bu oranlar site dışındaki komşular ile görüşme sıklığına bakıldığında değişmektedir. Nadiren ve hiç görüşmeyenlerin oranı %50 iken, çok sık ve bazen görüşenlerin oranı %50'dir. Kapalı sitedeki görüşme sıklığına ilçeler bazında bir karşılaştırma yapıldığında benzer oranların olduğu ve ciddi farklılıkların olmadığı görülmektedir. Bu durum kapalı sitede yaşama pratiğinin ve sosyalliğinin farklı ilçeler, farklı bireyler olsa da benzer olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Aynı site içerisinde görüşme mesafe ve zaman açısından daha kolay gözükse de, sitede yaşayanların birbiri ile çok sık sosyalleşmediği dikkat çekicidir.

Tablo 20. Katılımcıların Komşularıyla Görüşme Sıklığı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Yaşadığımız sitedeki komşularınızla görüşme sıklığı	Çok sık	38	9.3	50	12.3	88	10.8
	Bazen	124	30.5	100	24.6	224	27.5
	Nadiren	157	38.6	126	31.0	283	34.8
	Hiç görüşmüyorum	88	21.6	131	32.2	219	26.9

Site dışındaki komşularınızla görüşme sıklığı	Çok sık	59	14.5	105	25.8	164	20.1
	Bazen	126	31.0	117	28.7	243	29.9
	Nadiren	120	29.5	85	20.9	205	25.2
	Hiç görüşmüyorum	102	25.1	100	24.6	202	24.8

Kapalı sitede tercih nedenlerinin ilçe bazlı değerlendirmesine Tablo 18. bakıldığında ise bir seçenek dışında ilçeler arasında ciddi bir farkın olmadığı, benzer oranlarda olumlu ve olumsuz cevaplar verildiği görülmektedir. *Kendime benzeyen (ekonomik, dini, politik ve sosyal yaşam olarak) komşularım olacağı için yaşıyorum* değişkenine Ataşehir ilçesinde olumlu cevap seçeneklerini işaretleyenlerin oranı %50'den fazla iken, Başakşehir ilçesinde bu oran yalnızca %38'de kalmıştır. Bu durum iki ilçe arasındaki kapalı sitede yaşayan bireylerin tercih nedenleri arasında önemli bir faktör açısından ciddi farklılığın olduğunu göstermektedir. Ataşehir ilçesinde yaşayanların ilçeyi ve bölgeyi sevdiği için tercih etmeleri ve kendilerine benzeyen insanlar ile bir arada yaşama isteğine bakıldığında Başakşehir'de yaşayan katılımcılardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Başakşehir'de daha mufazakarların yaşadığı düşünüldüğünde bu durumun tersi beklenmektedir. Ancak hem ilçeyi sevmeye oranlarına hem de kendilerine benzeyen insanlar ile bir arada yaşama isteğine bakıldığında Ataşehir'e oranla daha düşük kalmıştır. Burada Başakşehir ilçesinin daha heterojen bir sosyolojik yapısı olmasından kaynaklanabileceğini de vurgulamak gerekir.

Tablo 21. Katılımcıların Kapalı Sitede Yaşamayı Tercih Etme Nedenleri

Değişkenler		Ataşehir		Başakşehir		Toplam		Test Değeri	p
		n	%	n	%	n	%		
Sunduğu sosyal imkânları nedeniyle yaşamayı tercih ediyorum	Kesinlikle katılmıyorum	5	1.2	17	4.2	22	2.7	7.549**	0.110
	Katılmıyorum	71	17.4	72	17.7	143	17.6		
	Kararsızım	29	7.1	23	5.7	52	6.4		
	Katılıyorum	218	53.6	218	53.6	436	53.6		
	Kesinlikle katılıyorum	84	20.6	77	18.9	161	19.8		
İlçeyi/bölgeyi sevdiğim için yaşıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	1	0.2	19	4.7	20	2.5	22.319**	0.000*
	Katılmıyorum	39	9.6	50	12.3	89	10.9		

	Kararsızım	21	5.2	32	7.9	53	6.5		
	Katılıyorum	26	64.9	23	57.7	49	61.3		
	Kesinlikle katılıyorum	82	20.1	71	17.4	15	18.8		
Güvenlik imkânı nedeniyle yaşıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	2	0.5	1	0.2	3	0.4	33.445**	0.000*
	Katılmıyorum	23	5.7	68	16.7	91	11.2		
	Kararsızım	18	4.4	31	7.6	49	6.0		
	Katılıyorum	22	54.1	20	50.1	42	52.1		
	Kesinlikle katılıyorum	14	35.4	10	25.3	24	30.3		
	Kesinlikle katılmıyorum	4	1.0	10	2.5	14	1.7		
Bina/konut yapılarını beğendiğim için yaşıyorum	Katılmıyorum	53	13.0	62	15.2	11	14.1	11.133**	0.025*
	Kararsızım	46	11.3	40	9.8	86	10.6		
	Katılıyorum	25	62.4	22	54.1	47	58.2		
	Kesinlikle katılıyorum	50	12.3	75	18.4	12	15.4		
Kendime benzeyen (ekonomik, dini, politik ve sosyal yaşam olarak) komşularım olacağı için yaşıyorum	Kesinlikle katılmıyorum	23	5.7	56	13.8	79	9.7	63.016**	0.000*
	Katılmıyorum	71	17.4	14	34.9	21	26.2		
	Kararsızım	71	17.4	52	12.8	12	15.1		
	Katılıyorum	19	47.7	11	27.3	30	37.5		
	Kesinlikle katılıyorum	48	11.8	46	11.3	94	11.5		
Bana lüks, saygınlık hissettirdiği için yaşamayı tercih ediyorum	Kesinlikle katılmıyorum	47	11.5	62	15.2	10	13.4	13.432**	0.009*
	Katılmıyorum	13	32.7	15	38.3	28	35.5		
	Kararsızım	78	19.2	49	12.0	12	15.6		
	Katılıyorum	10	26.3	88	21.6	19	24.0		
	Kesinlikle katılıyorum	42	10.3	52	12.8	94	11.5		
Toplam		40	100.	40	100.	81	100.		
		7	0	7	0	4	0		

İki ilçedeki kapalı sitelerde yer alan özellikler literatürdeki tipolojiler bağlamında incelemek gerekir. Buna göre ilk olarak Blakley ve Snyder'in kapalı site tipolojileri doğrultusunda incelendiğinde iki ilçedeki sitelerin Güvenlikli Bölge Toplulukları

içerisinde yer alan Bariyerli Topluluklar olarak değerlendirilebilir. Çünkü şehir içerisindeki alanlarda oluşturulan bu siteler özel sokaklar ya da bariyerli, güvenli bir arazi kullanımına sahiptir. Aynı zamanda içerisinde ünlü, siyasetçi vb. gruplar yerine karışık grupları barındırmaktadır. Burke'ün tipolojisi bağlamında iki ilçedeki katılımcıların yaşadıkları siteler değerlendirildiğinde ise tercih nedenleri, yapıldığı yer, sosyal imkânları ve konut tipi doğrultusunda Güvenli Apartman Kompleksleri olduklarını söylemek gerekir. Araştırmacı tarafından Türkiye'deki kapalı siteler üzerine oluşturulan gruplandırmada ise iki ilçedeki kapalı sitelerin özellikleri, tercih nedenleri bağlamında değerlendirildiğinde Apartman/Rezidans tipi konutlar olduğu görülmektedir.

Katılımcıların oturdukları ilçe ile sitede yaşamayı tercih etme ile ilgili önermelere katılma durumları arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların oturdukları ilçeler ile “İlçeyi/bölgeyi sevdiğim için yaşıyorum”, “Güvenlik imkânı nedeniyle yaşıyorum”, “Bina/konut yapılarını beğendiğim için yaşıyorum”, “Kendime benzeyen (ekonomik, dini, politik ve sosyal yaşam olarak) komşularım olacağı için yaşıyorum” ve “bana lüks, saygınlık hissettirdiği için yaşamayı tercih ediyorum” ifadesine katılma durumu arasında ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

4.3 Katılımcıların Siyasal Tutum ve Görüşleri

Çalışmanın araştırma sorusu ve hipotezleri bağlamında kapalı sitede yaşayan katılımcılara ideolojik görüşleri, kendilerini yakın ve uzak hissettikleri parti, oy verecekleri aday ve parti ile sosyolojik, sosyo-psikolojik, stratejik, parti bağlılığı, mekânsal, duygusal seçmen davranışı modelleri ve seçmen davranışını etkileyen faktörler doğrultusunda çeşitli sorular yöneltilmiştir. Bu kısımda katılımcıların bu sorulara verdikleri cevaplar ile ilçe bazlı karşılaştırılmasına yer verilecek ve değişkenler ile ilçeler arasındaki anlamlılığı ölçmek için ki kare testi uygulanacaktır.

İlk olarak katılımcıların siyasal görüşlerine göre dağılımı Tablo 22'de verilmiştir. Katılımcıların İdeolojik/siyasal görüş tanımına göre toplam dağılımları incelendiğinde, %11,5'inin muhafazakâr, %16,7'sinin milliyetçi, %12,8'inin laik ve %26'sının Atatürkçü cevabını verdiği görülmektedir.

Kapalı sitede yaşamayı tercih ederken kendilerine benzeyen insanlar nedeniyle tercih edenlerin oranının Ataşehir ilçesi için %50'den fazla, Başakşehir ilçesindeki katılımcıların için ise %38 civarında olduğunu burada hatırlatmak gerekir. Çünkü kapalı sitede yaşayan katılımcıların siyasal görüşleri karşılaştırıldığında iki ilçe arasında önemli bir farklılığın olduğu görülmektedir. Ancak iki ilçeyi kendi özelinde değerlendirildiğinde kapalı sitede yaşayan katılımcıların aslında birbirine yakın siyasal görüşte oldukları görülmektedir. Katılımcıların oturdukları ilçe ile siyasal tutum ve görüşleri arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda katılımcıların oturdukları ilçeler ile ideolojik/siyasal görüş tanımları arasında ilişkinin olduğu görülmüştür.

Tablo 22. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile Siyasal Görüşleri Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
İdeolojik/siyasal görüş tanımlarımız	Muhafazakâr	10	2.5	84	20.6	94	11.5
	Milliyetçi	41	10.1	95	23.3	136	16.7
	Laik	65	16.0	39	9.6	104	12.8
	İslamcı/Dindar	5	1.2	51	12.5	56	6.9
	Sosyalist	48	11.8	12	2.9	60	7.4
	Liberal	9	2.2	11	2.7	20	2.5
	Komünist	12	2.9	6	1.5	18	2.2
	Solcu	48	11.8	9	2.2	57	7.0
	Atatürkçü	133	32.7	79	19.4	212	26.0
	Demokrat	29	7.1	9	2.2	38	4.7
	Aktivist	3	0.7	3	0.7	6	0.7
	Diğer	4	1.0	9	2.2	13	1.6
	Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0
Test Değeri: 200.671							
p: 0.000*							

*p<0.05 **Ki kare analizi

Ataşehir ilçesinde yaşayan katılımcılara bakıldığında ise kendisini solcu, laik, Atatürkçü, komünist yakın olduğunu düşünenlerin oranı %70'den fazladır. Milliyetçi olduğunu söyleyen katılımcıların oranı ise %10 iken, muhafazakâr veya İslamcı diyenlerin oranı toplamda %4'ten daha azdır. Başakşehir ilçesinde ise katılımcıların %23'ü milliyetçi, %20,6'sı muhafazakâr, %19,4'ü Atatürkçü, %12,6'sı ise kendisini İslamcı olarak tanımlamaktadır. Ki kare testinde de görüleceği üzere iki ilçeler ile siyasal görüş arasında anlamlı bir ilişki bulunurken ilçelerin kendi içerisindeki

katılımcılar arasında benzer görüşlerin hakim olduğu görülmektedir. Dolayısıyla katılımcılar büyük oranda kendi siyasal görüşünün hakim olduğu ilçelerdeki kapalı sitelerde yaşamaktadır. Sonuç olarak benzer sosyo-ekonomik ve mekânsal özelliklere sahip bireyler yaşadıkları bölgeler ile uyumlu politik görüşe sahipken, ilçeler karşılaştırıldığında farklılaşma ortaya çıkmaktadır.

Siyasal görüş ile en yakın siyasi parti sorusuna verilen cevaplar belirli oranda benzerlik göstermektedir. Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile en yakın siyasi parti arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile en yakın siyasi parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0.05$). Ataşehir de oturan katılımcıların %67,8'inin CHP, Başakşehir'de oturan katılımcıların ise %36,1'inin AK Parti olduğu görülmektedir.

Tablo 23. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile En Yakın Siyasi Parti Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
AK Parti	20	4.9	147	36.1	167	20.5
CHP	276	67.8	103	25.3	379	46.6
MHP	8	2.0	45	11.1	53	6.5
İYİ Parti	27	6.6	32	7.9	59	7.2
HDP	13	3.2	3	0.7	16	2.0
DEVA	1	0.2	7	1.7	8	1.0
Saadet Partisi	2	0.5	5	1.2	7	0.9
Memleket Partisi	10	2.5	9	2.2	19	2.3
Zafer Partisi	9	2.2	24	5.9	33	4.1
Yeniden Refah Partisi	0	0.0	6	1.5	6	0.7
Diğer	41	10.1	26	6.4	67	8.2
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0

Test Değeri: 230.068

p: 0.000*

En yakın siyasi parti sorusuna verilen cevaplar çok şaşırtıcı değildir. Ancak vurgulanması gereken en önemli husus cevap veren katılımcıların benzer ekonomik, sosyolojik özellikleri olduğu ve farklı ilçelerde de olsalar benzer mekânsal alanlarda yaşadıklarıdır. Diğer bir önemli nokta ise ilçeler bazında katılımcıların yine kendilerine benzer bireyler ile en azından aynı bölgede aynı mekânsal özelliklerde yaşadıklarıdır. Ataşehir ilçesi tam da beklenildiği gibi CHP'ye ve ittifakta olduğu İYİ

Parti'ye ile toplamda %73'ten fazla katılımcının yakın olduğu görülmektedir. Son genel seçimlerde ilçenin tamamında bu ittifakın aldıkları oy oranının toplamı yalnızca %43 civarında iken, AK Parti'nin öncülüğünü yaptığı diğer ittifakın oyu ise %44 civarındadır. Kapalı sitede yaşayan katılımcıların yakınlık soruna verdikleri cevaptan sadece %6,9 AK Parti ve MHP'ye yakın hissetmektedirler. Dolayısıyla kapalı sitelerin yoğun olarak konumlandığı mahallelerin ve buralarda yaşayan katılımcıların diğer mahallelerdeki seçmenlere oranda daha fazla muhalif partilere yöneldiklerini söylemek mümkündür. Başakşehir ilçesinde ise durum Ataşehir ilçesine göre farklılık arz etmektedir. 2018 seçimlerinde AK Parti'nin ilçedeki oy oranı %47, ittifakın oyu ise %54 civarındadır. Katılımcıların verdikleri cevaplarda ise bu oran toplamda % 47'dir. Diğer ittifakın oy oranı ise %29,9 iken kapalı sitede yaşayan katılımcıların bulunduğu araştırma sonucunda CHP ve İYİ Parti'ye yakın olanların oranı %33 civarındadır. Bu noktada bireylerin tercihlerinin 2018'den bugüne değişebileceğini unutmamak gerekir. Ancak iki ilçede de görüleceği üzere kapalı sitede yaşayan seçmenlerin bölgedeki toplam oylardan daha fazla muhalefete yönelmektedir. Bu da kapalı sitede yaşayan seçmenlerin normal konutlarda yaşayan seçmeler ile farklılaştığını göstermektedir.

Tablo 24. Katılımcıların En Yakın İkinci Siyasi Parti Tercihlerine Göre Dağılımı ve İlçeler Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
	n	%	N	%	n	%
AK Parti	10	2.5	43	10.6	53	6.5
CHP	65	16.0	34	8.4	99	12.2
MHP	19	4.7	123	30.2	142	17.4
İYİ Parti	146	35.9	77	18.9	223	27.4
HDP	24	5.9	5	1.2	29	3.6
DEVA	5	1.2	4	1.0	9	1.1
Gelecek	1	0.2	0	0.0	1	0.1
Saadet	2	0.5	3	0.7	5	0.6
Memleket	36	8.8	23	5.7	59	7.2
BBP	2	0.5	11	2.7	13	1,6
Zafer Partisi	27	6.6	27	6.6	54	6.6
Yeniden Refah Partisi	1	0.2	14	3.4	15	1.8
	407	100	407	100	814	100
Test Değeri:167.930						
p: 0.000						

Nitekim bu durumu ve kapalı sitede yaşayan seçmenlerin siyasal görüşlerini daha iyi anlayabilmek adına en yakın ikinci parti ve en uzak parti sorusu katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların toplam ortalamalarına bakıldığında İYİ Parti, %27,4 ile en yakın ikinci siyasi parti konumunda ilk sıradadır. İlçeler özelinde bakıldığında ise Ataşehir 'de yine en yakın ikinci siyasi parti %35,9 ile İYİ Parti olurken, Başakşehir ilçesindeki katılımcıların %30,2 ile en yakın ikinci siyasi parti olarak MHP cevabını vermişlerdir. İki ilçede de temelde beklenen cevapların olduğu görülmektedir. Nitekim en yakın ikinci siyasi parti ile ilçeler arasında anlamlılık olup olmadığını test etmek için Ki kare uygulanmış ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

En uzak siyasi parti sorusuna verilen cevaplara bakıldığında ise katılımcıların %48,2'si AK Parti'yi en uzak parti olarak görmektedir. Bu oran Ataşehir ilçesinde %65,1'e çıkmakta, Başakşehir ilçesinde ise %31,2'e düşmektedir. İkinci olarak en uzak parti tercihi ise %32,2 ile HDP'dir. İlçeler arasında burada da önemli bir farklılık bulunmaktadır. Ataşehir ilçesindeki katılımcıların %21,4'ü HDP'yi en uzak görürken, Başakşehir ilçesinde bu oran %44'e çıkmaktadır. CHP'nin toplam katılımcılar açısından en uzak parti olma oranı ise %12'dir. İlçeler bazında Ataşehir ilçesinde yalnızca %4,2 iken, Başakşehir ilçesinde %19,9'dur. Bu verilerde belki de şaşırtıcı olacak nokta İYİ Parti'nin konumlanışıdır. Parti bir önceki tabloda en yakın ikinci siyasi parti tercihinde ilk sırada yer alırken, en uzak parti sorusunda 0 katılımcı tarafından işaretlenmiştir. Kendini merkezde konumlandıran partinin, milliyetçi muhafazakâr kökende olması ile içerisinde bulunduğu ittifak düşünüldüğünde hedefledikleri noktada olduklarını söylemek mümkündür. Benzer şekilde en uzak siyasi parti ile ilçeler arasındaki ilişkiyi anlamlandırmak için Ki Kare uygulanmış ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 25. Katılımcıların En Uzak Siyasi Parti Tercihlerine Göre Dağılımı ve İlçeler Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
AK Parti	265	65.1	127	31.2	392	48.2
CHP	17	4.2	81	19.9	98	12.0
MHP	19	4.7	8	2.0	27	3.3
İYİ Parti	0	0	0	0	0	0.0
HDP	87	21.4	179	44.0	266	32.7
DEVA	0	0	0	0	0	0.0
Saadet	1	0.2	2	0.5	3	0.4
Memleket	0	0	0	0	0	0.0
Zafer Partisi	9	2.2	3	0.7	12	1.5
Yeniden Refah Partisi	1	0.2	0	0.0	1	0.1
Diğer	8	2.0	7	1.7	15	1,8

Test Değeri:131.079 p: 0.000

En yakın siyasi parti sorusuna verilen cevaplar ile en yakın ikinci siyasi parti ve en uzak siyasi parti sorularındaki ilişkileri daha iyi anlamlandırabilmek ve analiz edebilmek adına ilçelerdeki katılımcıların en yakın siyasi parti sorusuna verilen cevaplar ile en yakın ikinci siyasi parti ve en uzak siyasi parti sorusuna verilen cevaplar karşılaştırılacaktır. Bu bağlamda Başakşehir ilçesinde en yakın parti cevabına AK Parti diyen 147 katılımcının 109'u en yakın ikinci parti olarak MHP'yi görürken, 10 katılımcı Yeniden Refah Partisi, 6 katılımcı BBP, 4 katılımcı İYİ Parti'yi yakın görürken, Saadet ve Memleket Partilerini 2'ser katılımcı en yakın ikinci partisi olarak görmektedir. Kalan katılımcılar diğer partileri işaretlemişlerdir. En yakın parti ve en yakın ikinci parti sorularının cevaplarına bakıldığında Başakşehir 'deki katılımcıların büyük oranda en yakın partileriyle ideolojik olarak benzer olan ikinci partilere yönelmektedir.

Aynı ilçede CHP'yi en yakın gören 103 katılımcının 64'ü İYİ Parti'yi, 8 tanesi Zafer Partisini, 8 tanesi ise Memleket partisini en yakın ikinci parti olarak görmektedir. 3 katılımcı ise HDP'yi en yakın ikinci parti olarak görürken, 1 katılımcı MHP, 1 katılımcı ise DEVA partisini tercih etmiştir. 10 katılımcı diğer seçeneğini işaretlemiştir. MHP'ye bakıldığında 45 katılımcıdan 36'sı AK Parti'yi en yakın ikinci partisi olarak görürken, 3 katılımcı kendi içlerinden çıkan bir parti olan İYİ Parti'yi, 2 kişi yine milliyetçi sağ parti olan Zafer Partisi, 1 kişi BBP'yi, 1 kişi de

Yeniden Refah Partisini en yakın ikinci en yakın parti olarak tercih etmektedir. İYİ Parti'yi yakın olarak gören 32 katılımcıdan 17'si ikinci parti olarak CHP'sini görürken, 7 tanesi kendi içlerinden çıkan Zafer Partisi'ni yakın olarak görmektedir. Geriye kalan katılımcılardan 4 tanesi MHP, 2 tanesi Memleket Partisi ve 1 tanesi de BBP'sini ikinci parti olarak kendilerine yakın olarak görmektedirler. Bu sonuçlar hem verilerin kalitesi açısından hem de katılımcıların ideolojik tercihleri açısından olumlu değerlendirilmektedir.

Yine Başakşehir ilçesindeki katılımcıların en uzak partileri tercihlerine bakıldığında AK Parti'yi yakın olarak gören 147 katılımcının 84'ü HDP'yi, 62'si ise CHP en uzak parti olarak tercih etmiştir. CHP için bu durum ise 103 katılımcıdan 76'sı AK Parti'yi kendisine en uzak Parti olarak görürken, 20 katılımcı HDP cevabını, 5 katılımcı ise MHP cevabını vermiştir. MHP için bakıldığında 45 katılımcıdan 32'si HDP cevabını verirken, 12 katılımcı CHP cevabı vermiştir. Yalnızca 1 katılımcı kendisine en uzak parti olarak AK Parti'yi tercih etmiştir. İYİ Parti'yi yakın gören 32 katılımcıdan 17'si AK Parti'yi kendilerine en uzak görürken, 12'si HDP'yi en uzak olarak görmektedir. Geriye kalan 3 katılımcıdan 2'si MHP derken, 1 tanesi CHP'sini en uzak Parti olarak tercih etmektedir. İlçede en uzak partisine diğer seçeneği işaretleyen 7 katılımcıdan 3 katılımcı tüm partilerin kendisine eşit mesafede olduğunu iletirken, 3 tanesi ise hiçbirisi cevabını vermiştir. 1 katılımcı ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Bu noktada bir değerlendirme yapmak gerekirse AK Partili seçmenlerin özellikle çözüm sürecinin başarısızlıkla sonuçlanmasından ve MHP ile bir ittifak içerisinde girmelerinden sonra HDP'den çok uzaklaşmışlar ve kendilerine en uzak olarak HDP'yi görmüşlerdir. Başakşehir ilçesindeki sonuçlar da bu duruma paralellik göstermektedir. Benzer durum CHP seçmeni için de geçerlidir. CHP'nin oluşturduğu ittifak, HDP ile yakınlık gibi faktörler ile en uzak siyasi parti olarak iktidar partisini görmektedirler. Yakınlık ilişkisi bağlamında partilerin oluşturdukları ittifakların seçmenler üzerinde önemli yer tuttuğunu ve katılımcıların yakın gördükleri partilerin ittifaklarında bulunan partileri çoğunlukla ikinci yakınlıkta parti olarak görmektedirler. Bu durum aynı zamanda katılımcıların oy verme davranışında

bulunurken ikincil partilerine yönebileceklerini gösterirken, uzaklık durumu da ne olursa olsun o partilere yönelmeyecekleri yorumu yaptırabilir.

Ataşehir ilçesi için de benzer analizleri yapmak gerekir. İlçe 'deki kapalı sitede yaşayan katılımcıların 407 katılımcıdan 276'sı kendisine en yakın olarak CHP'yi görmektedirler. CHP'yi birinci partisi olarak gören katılımcılardan 139'u ve dolayısıyla %50'den daha fazlası kendisine ikinci yakın parti olarak İYİ Parti'yi görmektedir. 28 katılımcı içlerinden çıkan Muharrem İnce'nin genel başkanlığını yaptığı Memleket Parti'sini kendilerine ikinci yakın parti olarak görürken 14 tanesi ise HDP'yi yakın görmektedir. İlçede İYİ Parti'yi birinci partisi olarak gören 27 katılımcının 11 tanesi ittifak ortağı CHP'yi kendilerinin ikinci partisi olarak değerlendirmektedir. İYİ Partili diğer katılımcılardan 4'ü MHP'yi, 3'ü AK Parti'yi, 3'ü Memleket Partisi'ni, 2'si ise Zafer Partisi'ni kendilerinin ikinci partisi olarak görmektedir.

Aynı ilçede kendisini AK Parti'ye yakın hisseden katılımcı sayısı yalnızca 20'dir. Bunlardan 14'ü kendisine ikinci yakın parti olarak beklenildiği gibi MHP'yi görmektedir. HDP'yi birinci parti olarak değerlendiren 13 katılımdan ise 5'i CHP'yi, 1', AK Parti'yi ikinci partisi olarak görürken, kalanlar ise Diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Memleket Partisi'ni kendisine yakın gören 10 katılımcının ikinci yakın partilerine bakıldığında 7'sinin CHP, 2'si Zafer Partisi, 1 tanesinin ise Diğer seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Dolayısıyla partiler ayrışıp yeni partiler oluştursa da ideolojik tutunma ile birlikte oluşan ittifakların seçimde bir karşılığının olduğu bu sonuçlardan görülmektedir.

Ataşehir ilçesi açısından en uzak siyasi parti dağılımında bakıldığında da temelde çok farklılıkların olmadığı görülmektedir. Kendisini CHP'ye en yakın hisseden 276 katılımcıdan 215'i AK Parti'yi en uzak parti olarak görmektedir. Geriye kalan katılımcılardan 41'i HDP'yi uzak görürken, 10 katılımcı MHP cevabını vermiştir. İYİ Parti'yi yakın gören 27 katılımcıdan 16'sı HDP'yi kendilerine en uzak görürken, 8'i AK Parti, 2'si ise MHP cevabını vermişlerdir. HDP'yi yakın gören 13 katılımcının en uzak parti dağılımına bakıldığında 6'sı AK Parti derken 4'ü Zafer Partisi'ne, 1 kişi ise Saadet Partisi'ni en uzak parti olarak değerlendirmiştir. Bu

noktada vurgulanması gereken 13 HDP’li katılımcıdan hiçbirisinin MHP en uzak Parti olarak görmemiş ancak diğer aşırı sağ olarak adlandırılabilir parti olan Zafer Partisi’ni ikinci sırada en uzak görmüştür. Memleket Partisi’ni yakın gören 10 katılımcıdan 9’u AK Parti’yi en uzak parti olarak görürken 1 kişi HDP cevabını vermiştir. Zafer Parti’sini kendisine yakın gören 9 katılımcıdan 5’i HDP’ 3’ü AK Parti cevabını vermiş, 1 kişi ise Diğer seçeneğine yönelmiştir. İlçedeki katılımcılardan MHP’yi kendisine yakın gören 8 katılımcının tamamı en uzak Parti olarak HDP’yi görmüştür. Diğer seçeneğine yönelen 8 katılımcının cevaplarına bakıldığında ise 6 katılımcının tüm partileri kendisine uzak görürken, 1 katılımcı TKP’nin kendisine uzak olduğunu ifade etmiştir. 1 katılımcı ise hiçbiri cevabını vermiştir.

Ataşehir ilçesi için de bir değerlendirme yapıldığında Başakşehir ilçesinde olduğu gibi ideolojilerin ve ittifakların yakınlık-uzaklık ilişkisi bağlamında seçimde karşılık bulunduğunu söylemek mümkündür. Benzer mekânsal alanlarda yaşasalar ve benzer sınıfsal özellikler gösterebilirler dahi Ataşehir ilçesinin Başakşehir ilçesinden önemli bir farkı ideolojik tutunmanın ve iktidara karşı olan muhalefetin daha yoğun olduğunu yakınlık-uzaklık analizinden rahatlıkla çıkarmak mümkündür.

Tablo 26. Katılımcıların Son Seçimlerdeki Parti ve Cumhurbaşkanı Tercihlerinin Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Son Genel Seçimlerde (2018) oy verdiğiniz parti	AK Parti	28	6.9	130	31.9	158	19.4
	CHP	277	68.1	101	24.8	378	46.4
	MHP	10	2.5	28	6.9	38	4.7
	İYİ Parti	24	5.9	29	7.1	53	6.5
	HDP	23	5.7	5	1.2	28	3.4
	Vatan Partisi	3	0.7	4	1.0	7	0.9
	Oy Kullanmadım	39	9.6	109	26.8	148	18.2
	Diğer	3	0.7	1	0.2	4	0.5
	Test Değeri: 202.616 p: 0.000						
Son yerel seçimde (2019) oy verdiğiniz parti	AK Parti	24	5.9	133	32.7	157	19.3
	CHP	284	69.8	101	24.8	385	47.3
	MHP	11	2.7	31	7.6	42	5.2
	İYİ Parti	24	5.9	26	6.4	50	6.1
	HDP	20	4.9	5	1.2	25	3.1
	Vatan Partisi	2	0.5	4	1.0	6	0.7
	Oy Kullanmadım	38	9.3	106	26.0	144	17.7
	Diğer	4	1.0	1	0.2	5	0.6

Test Değeri: 215.841 p:0.000							
Son Cumhurbaşkanlığı (2018) seçiminde oy verdiğiniz aday	Recep Tayyip Erdoğan	27	6.6	153	37.6	180	22.1
	Muharrem İnce	277	68.1	104	25.6	381	46.8
	Meral Akşener	33	8.1	27	6.6	60	7.4
	Temel Karamanoğlu	2	0.5	5	1.2	7	0.9
	Selahattin Demirtaş	19	4.7	5	1.2	24	2.9
	Oy Kullanmadım	49	12.0	113	27.8	162	19.9
Test Değeri: 202.090 p: 0.000							

Katılımcıların 2018 seçimlerindeki parti tercihleri ile ilçelerin genel sonuçları karşılaştırıldığında kapalı sitede yaşayan seçmenlerin farklı davranıp davranmadığı daha net anlaşılacaktır. Öncelikle 2018 genel seçimleri bağlamında Ataşehir ilçesine bakıldığında, AK Parti'nin oy oranı %37,5 iken, CHP'nin %33,8'dir. İlçede üçüncü olan HDP %11,5, İYİ Parti %8,1, MHP ise %7,3 oy almıştır. Katılımcıların 2018 genel seçimlerine ilişkin oy tercihlerine bakıldığında ise AK Parti'nin %6,9, CHP'nin ise %68,1'dir. Kapalı sitede yaşayan katılımcıların, 2018 genel seçiminde ilçenin genel seçiminden oransal olarak büyük farklılıklar bulunmaktadır. AK Parti, kapalı sitede yaşayan katılımcıların tercihlerinde dönemin seçim barajını geçemezken, ilçenin genelinde birinci parti olmuştur. CHP ise ilçenin genel tercihinin iki katından daha fazla bir oranla kapalı sitede yaşayan katılımcılar tarafından tercih edilmiştir. Seçimler ile katılımcıların verdikleri cevaplar karşılaştırıldığında en az farkın İYİ Parti tercihi olduğu görülmektedir. İlçenin tümünün 2018 Cumhurbaşkanlığı seçim sonucuna bakıldığında %45,7 ile Muharrem İnce'nin desteklendiği görülürken, Recep Tayyip Erdoğan'ın oy oranı ise %44,1 olmuştur. Kapalı sitede yaşayan katılımcıların tercihi yine ilçenin tümünün seçim sonuçlarıyla ciddi farklılıklar görülmektedir. Buna göre katılımcıların % 68'den fazlası tarafından tercih edilirken, Erdoğan'ın oy oranı yalnızca %6,6'dır.

Yerel seçimler bazında bakıldığında ise ilçenin belediye başkanlığını %51,39 oy alan CHP'nin adayı kazanmıştır. AK Parti'nin oy oranı ise %45,11'dir. Burada ittifakların ortak adayla gitmelerinin de etkisi olduğunu belirtmek gerekir. Kapalı site seçmeni olan katılımcıların verdikleri cevaplarda ise CHP tercihi yine %69 civarındayken, AK Parti'nin yerel seçimlerdeki destelenme oranı ise genel seçimlerden 1 puan daha düşerek %5,9 olmuştur. Ataşehir ilçesi bağlamında resmi sonuçlar ve katılımcıların

cevapları üzerine bir değerlendirme yapıldığında kapalı site seçmeninin ilçenin sonuçlarına önemli derecede etki ettiği görülmektedir. Aynı zamanda kapalı site seçmeninin %70 oranında benzer partiye yöneldiklerini ve bu doğrultuda konsolide olduklarını da söylemek gerekir.

Başakşehir ilçesi hem sosyolojik hem de politik olarak Ataşehir 'den farklı özellikleri barındırmaktadır. Ancak iki ilçede de bulunan kapalı siteler ortak paydada buluşmalarını sağlamıştır. Başakşehir ilçesinin 2018 genel seçim sonuçları ile kapalı sitede yaşayan katılımcı tercihleri karşılaştırıldığında, Ataşehir ilçesinde görüldüğü gibi çok büyük farklılıklar görülme de önemli farklılıkların olduğu gözlemlenmiştir. Nitekim AK Parti'nin ilçedeki genel seçim sonuçlarında aldığı oy oranı %47,3 iken kapalı sitede yaşayan katılımcılar tarafından tercih edilme oranı %31,9'dur. CHP'nin ise genel seçim sonuçlarındaki oy oranı %20 iken, katılımcılar tarafından %24,8 oranında tercih edilmiştir. Bölgede üçüncü parti olan HDP %14,4 oy alırken, çalışmadaki katılımcılardan yalnızca %1,2 oy alarak beşinci parti olmuştur. MHP ve İYİ Parti ise genel seçimlerde sırasıyla %7,5 ve %7,6 oy alırken, katılımcılar tarafından %6,9 ve %7,1 oranında desteklenerek genel sonuçlar ile en yakın oy oranını alan partiler olmuştur. Cumhurbaşkanlığı seçiminde ise Recep Tayyip Erdoğan ilçenin tamamında %54,7 oy alırken, kapalı sitede yaşayan katılımcıların yalnızca %37'si tarafından desteklenmiştir. İkinci aday İnce ise ilçenin tamamında %28,8 oy alırken, katılımcılardan %25,6 oranında bir destek görmüştür. Diğer önemli bir fark ise Selahattin Demirtaş özelinde olmuştur. Aday ilçede %10 oy alırken, kapalı sitede yaşayan katılımcıların yalnızca %1,2'sinden destek görmüştür. Çok küçük olsa da olumlu anlamda genel seçimler ile katılımcılar arasında fark yaratan aday ise Meral Akşener olmuştur. Akşener, ilçenin tamamında %4,8 oy alırken, kapalı site seçmenin tarafından %6,6 oranında tercih edilmiştir.

2019 yerel seçimleri bağlamında bakıldığında ise ilçede AK Parti'nin aldığı oy oranı %54,75, CHP'nin ise %36,75'tir. Kapalı sitede yaşayan katılımcılar tarafından ise bu iki partinin adaylarının yerel seçimlerde desteklenme oranı sırasıyla %32,8 ve %24,8'dir. Oy kullanmayan katılımcılar çıkarıldığında yaklaşık sırasıyla %44 ile %33 oranında bir sonuç ortaya çıkmaktadır. CHP'nin ilçe seçim sonuçlarıyla yakın

bir oranı yakaladığı görülürken, AK Parti'nin yaklaşık 10 puanlık bir kayıp yaşadığı görülmektedir. Bu farklılığın da katılımcıların kapalı sitede yaşayan seçmenler olması olarak değerlendirilebilir.

Katılımcıların 3 seçim için verdikleri cevapların ilçeler ile ilişkisinin olup olmadığını anlamak açısından ayrı ayrı Ki Kare testi uygulanmıştır. Bu bağlamda her üç seçimin cevapları ile ilçeler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$)

Tablo 27. Katılımcıların Gelecek Seçimlerdeki Parti ve Aday Tercihlerinin Dağılımı

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Pazar günü seçim olsa oy vereceğiniz parti	AK Parti	20	4.9	147	36.1	167	20.5
	CHP	283	69.5	103	25.3	386	47.4
	MHP	8	2.0	37	9.1	45	5.5
	İYİ Parti	32	7.9	35	8.6	67	8.2
	HDP	14	3.4	5	1.2	19	2.3
	DEVA	1	0.2	5	1.2	6	0.7
	Gelecek	0	0.0	1	0.2	1	0.1
	Saadet	3	0.7	5	1.2	8	1.0
	Memleket	8	2.0	7	1.7	15	1.8
	Zafer Partisi	6	1.5	22	5.4	28	3.4
	Yeniden Refah Partisi	0	0.0	5	1.2	5	0.6
	Kararsızım	14	3.4	16	3.9	30	3.7
	Oy Kullanmayacağım	12	2.9	18	4.4	30	3.7
	Test Değeri: 226.886 p: 0.000						
	2023 Cumhurbaşkanlığı seçiminde oy vereceğiniz aday	Recep Tayyip Erdoğan	23	5.7	175	43.0	198
Kemal Kılıçdaroğlu		74	18.2	25	6.1	99	12.2
Meral Akşener		30	7.4	24	5.9	54	6.6
Mansur Yavaş		136	33.4	85	20.9	221	27.1
Ekrem İmamoğlu		80	19.7	33	8.1	113	13.9
Ali Babacan		1	0.2	4	1.0	5	0.6
Temel Karamanoğlu		2	0.5	5	1.2	7	0.9
Selahattin Demirtaş		14	3.4	6	1.5	20	2.5
Kararsızım		30	7.4	20	4.9	50	6.1
Oy Kullanmayacağım		12	2.9	18	4.4	30	3.7
Diğer		5	1.2	12	2.9	17	2.1
Test Değeri: 185.292 p:0.000							

Katılımcılara Ocak 2023 itibariyle 2023 genel seçimlerindeki parti tercihleri ve Cumhurbaşkanı adayları sorulmuştur. Bu bağlamda öncelikli olarak genel seçim sonuçları yönelik verilen cevaplar incelendiğinde Ataşehir ilçesi özelinde CHP'nin kapalı site seçmenini hala konsolide ettiği ve %69'dan fazla katılımcının tercihi arasında yer aldığı görülmektedir. Yine aynı ilçe için iktidar partisi olan AK Parti'nin oy oranı ise bir önceki tablodaki cevaplara göre %2 azalarak %4,9'a gerilemiştir. İYİ Parti'ye bakıldığında ise yaklaşık 2 puanlık bir artışın olduğu görülmektedir.

Başakşehir ilçesindeki katılımcıların cevapları incelendiğinde ise yine 2018 seçimindeki tercihlere göre⁴² AK Parti'nin oylarının %31 civarından %36 civarlarına çıktığı görülürken, CHP'nin oylarını konsolide ettiği ve bir önceki seçime çok yakın bir oy aldığı görülmektedir. MHP ise bir önceki seçimde katılımcıların %6'sı civarında tercih edilirken, gelecek seçimde tercih etmeyi düşünenlerin oranı %9 civarında iken, İYİ Parti'de de 1,5 puanlık bir artışın olduğu görülmektedir. 2018 seçimlerinde olmayan Zafer Partisi'ni tercih etmeyi düşünenlerin oranı ise %5,4'tür. Bu durum Başakşehir 'de yaşayan göçmenlerin sayısının fazla olmasıyla ilişkilendirilebilir. Nitekim benzer artış Ataşehir ilçesi için gözükmemektedir. Yine yeni kurulan Memleket Partisi ise ilçede %1,7 oy oranına sahiptir.

İki ilçenin ortalamasına bakıldığında ise kapalı site seçmeninin %47'sinden fazlası CHP'yi tercih olarak görmektedir. Nitekim bir önceki seçimde verilen oylara bakıldığında da benzer bir oran vardır. Kapalı site seçmeninin meclisteki partiler üzerinde birleştiğini söylemek de mümkündür. Katılımcıların yaklaşık %80'i mecliste grubu bulunan partiler üzerinde konsolide olmuştur. Bununla birlikte ilçelerde önemli farklılıklar bulunsa da seçmenlerin yaşadıkları mekânlar ile benzer oy verme davranışı gösterdiklerini söylemek mümkündür. Bu tercihler Cumhurbaşkanlığı seçimine de yansımaktadır. Bu saha çalışma yapıldığında(Aralık 2022- Ocak 2023) Cumhurbaşkanlığı seçimi için henüz adaylar netleşmediğinden ihtimal dâhilinde olan adayların isimleri çalışmaya konmuş, farklı cevap vermek isteyen katılımcılar için ise Diğer seçeneği eklenmiştir. İlçelerin genel ortalamalarına

---

⁴² 2018 seçimlerinde Başakşehir ilçesindeki katılımcıların %26'sı oy kullanmadığını beyan etmiştir. Gelecek seçimlerde oy kullanmayacağını beyan edenlerin oranı ise yalnızca %4.4 tür.

bakıldığında o dönem itibariyle kesin adaylığı belli olan tek isim Erdoğan'ın oy oranının %24,3 olduğu görülmektedir. Bu oran Ataşehir ilçesi için yalnızca %5 civarında iken, Başakşehir ilçesinde ise %43'tür. Millet İttifak'ın adayı ise henüz Ocak ayı itibariyle belli olmamıştır. Ancak Kemal Kılıçdaroğlu, Ekrem İmamoğlu, Mansur Yavaş gibi isimler muhalefetin adayları için geçen önemli isimler olmuştur. Bu bağlamda katılımcıların %52'den fazlası toplamda bu üç adayı desteklemiştir. Bunun yanı sıra Meral Akşener'e oy vereceğini söyleyen katılımcıların ise %6 civarındadır.

Yine katılımcıların Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz? Sorusu ile Cumhurbaşkanı adayınız hangisi sorusuna verdikleri cevaplar ile ilçeler arasında ilişki olup olmadığını anlamak için ayrı ayrı Ki Kare testi uygulanmıştır. Bu doğrultuda her iki seçim için katılımcıların cevapları ile ilçeler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.000$).

4.4. Katılımcıların Seçmen Davranışı Modellerine Göre Analizi

Bu kısımda katılımcıların seçmen davranışı modellerine yönelik sorulara verdikleri cevapların yine bu modellere göre analizi yapılacak, ilçeler bu bağlamda karşılaştırılacaktır. Seçmen davranışı modelleri sosyolojik, sosyo-psikolojik, ekonomik ve mekânsal olarak literatürde yerini almıştır. Bu çalışmanın anketi hazırlanırken de bu modeller göz önünde bulundurularak çeşitli sorular eklenmiş ve kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oy verme davranışı modellerinden hangilerine daha yakın olduğu, hangilerine daha uzak olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır.

4.4.1. Katılımcıların Sosyolojik Oy Verme Modeline Göre Analizi

Sosyolojik oy verme davranışı, kişilerin oy kullanma tercihlerinin, kişisel görüşlerinden ziyade, sosyal çevrelerinin, toplumsal gruplarının ve diğer sosyo-kültürel faktörlerin etkisi altında şekillenmesi anlamına gelmektedir. Bu anlamda, bir bireyin oy verme davranışı, kişisel deneyimleri, sosyal sınıfı, eğitim düzeyi, yaşam tarzı, kültürel değerleri, cinsiyeti ve dini inançları gibi faktörlerin bir araya gelmesi sonucu oluşmaktadır. Dolayısıyla burada bireyin kendisinden ziyade ailesi, sosyal ortamları, ait olduğu gruplar onun politik görüşünü ve oy verme davranışını etkilemektedir.

Birey, gündelik hayat içerisinde en fazla ailesi ile etkileşim halindedir. Çocukluktan gençliğe kadar birçok konuda ailesinden etkilenmektedir. Gençlikten sonra ise kendi ailesini kurarak eşi ve çocuklarıyla birlikte yeni bir aileyi oluşturmaktadır. Nitekim aile kurumu, bireyin ölümüne kadar sosyolojik ve psikolojik olarak birçok davranışını şekillendirdiği bir alandır. Seçmen davranışları bağlamında da birey çok küçük yaştan itibaren özellikle siyaset gündemi yoğun olan ve politik ailelerde siyasal görüş bakımından da aileden etkilenmektedir. Bu bağlamda sosyolojik oy verme modelinde aile önemli bir yer tutmaktadır.

Kapalı sitede yaşayan, gelir düzeyi yüksek ve eğitilmiş bir gruba iki ilçede yapılan saha çalışmasında sosyolojik oy verme modeli bağlamında aşağıdaki önerme verilerek cevaplamaları istenmiştir. Katılımcıların önermeyi daha iyi anlayabilmeleri için detay olarak anne, baba, eş ve çocuk olarak bilgi eklemesi yapılmıştır.

Tablo 28. Katılımcıların Yaşadıkları ilçeler ile “Ailem, Oy Verdiğim Partide Etkilidir” İfadesine Verdikleri Cevapların Analizi

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	%	n	%	%	n	%	
Ailem, oy verdiğim partide etkilidir. (Annem, babam, eşim veya çocuklarım)	Kesinlikle katılmıyorum	105	25.8	87	21.4	192	23.6
	Katılmıyorum	139	34.2	138	33.9	277	34.0
	Kararsızım	40	9.8	29	7.1	69	8.5
	Katılıyorum	94	23.1	121	29.7	215	26.4
	Kesinlikle katılıyorum	29	7.1	32	7.9	61	7.5
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	

Test Değeri:6.983

p: 0.137

Öncelikli olarak Ataşehir ilçesine bakıldığında ailesinin oy verdiği partide etkisi olmadığını Katılmıyorum ve Kesinlikle Katılmıyorum diyerek ifade edenlerin oranı %60 civarındadır. Ailesinin oy verdiği partide etkisi olduğunu söyleyenler ise %30 civarındadır. Başakşehir ilçesine bakıldığında ise ailesinin etkisinin olmadığını söyleyenlerin oranı %55 civarındayken, aile etkisinin olduğunu söyleyenlerin oranı %37 civarındadır. İki ilçe arasında büyük farklılıklar olmasa da Başakşehir ilçesindeki katılımcılarda aile etkisinin daha fazla olduğunu söylemek mümkündür. Ancak iki ilçenin ortalamalarına bakıldığında kapalı sitede yaşayan katılımcıların

%57'si ailesinin oy verdiği partide bir etkisi olmadığını söylerken, %34'ü ise ailenin etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. İki ilçe ve aile faktörü arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Ki Kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak bir ilişki tespit edilememiştir. Dolayısıyla ilçeler karşılaştırıldığında ya da ayrı ayrı değerlendirildiğinde kapalı sitede yaşayan katılımcıların yarıdan daha fazlası ailesinin oy verdikleri partide bir etkisinin olmadığını düşünmektedir. Ancak aile etkisinin olduğunu düşünenler de iki ilçe için de azımsanmayacak derecededir. Sonuç olarak bu iki ilçedeki katılımcıların büyük çoğunluğu için aile oy verme davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir.

Sosyolojik oy verme modelinde bireyin oy verme davranışını etkileyen önemli bir faktörlerden birisi de bireyin iş arkadaşları ve sosyal çevresidir. Bu bağlamda katılımcıların iş arkadaşlarının ve sosyal çevrelerinin etkisi olup olmadığını anlamak için ve ilçeler arasında bir farklılığın olup olmadığını anlamak için aşağıdaki önerme verilmiş ve cevapları analiz edilmiştir.

Tablo 29. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “İş Arkadaşlarım/Sosyal Çevrem Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	%	n	%	%	n	%	
İş arkadaşlarım/sosyal çevrem oy verdiğim partide etkilidir	Kesinlikle katılmıyorum	116	28.5	114	28.0	230	28.3
	Katılmıyorum	161	39.6	163	40.0	324	39.8
	Kararsızım	47	11.5	47	11.5	94	11.5
	Katılıyorum	74	18.2	73	17.9	147	18.1
	Kesinlikle katılıyorum	9	2.2	10	2.5	19	2.3
Toplam		407	100.0	407	100.0	814	100.0

Test Değeri:0.089

p: 0.999

Kapalı sitede yaşayan katılımcıların oy verdikleri partide iş arkadaşları ve sosyal çevre etkisine yönelik iletilen önermeye verdikleri cevaplara bakıldığında iki ilçe arasında önemli bir farklılığın bulunmadığı görülmektedir. Ataşehir ilçesinde katılımcıların yaklaşık %70'i katılmıyorum ya da kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. İş arkadaşlarının ve sosyal çevresinin oy verdiği partide etkili olduğunun söyleyenlerin oranı ise sadece %20 civarındadır. Başakşehir ilçesi için de

yakın oranlar geçerlidir. İki ilçe açısından bu önerme bağlamında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını anlamak için yine Ki Kare testi uygulanmış ve ilçeler arasında önermeye verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir. Sosyolojik oy verme davranışını bağlamında önemli bir faktör olan bireyi iş arkadaşları ve sosyal çevresi, kapalı sitede yaşayan katılımcıların büyük çoğunluğu açısından önemli bir faktör olmadığı ve oy verdikleri partide bir etkisinin olmadığı görülmektedir.

Sosyolojik oy verme davranışı bağlamında etkisi olabileceği düşünülen diğer bir grup ise bireyin yaşadığı mekân içerisinde etkileşimde olduğu komşularıdır. Katılımcıların yaşadıkları mekânlar olan kapalı siteler komşuluk ilişkileri bakımından normal mahallede yaşayan bireylere göre daha düşük olduğunu söylemek mümkündür. Ancak bu etkileşimin siyasal davranış üzerinde ve özellikle oy verme davranışı üzerinde bir etkisinin olup olmadığını anlamak için katılımcılara aşağıdaki önerme yöneltilmiş ve cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 30. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Komşularım Oy verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Komşularım oy verdiğim partide etkilidir	Kesinlikle katılmıyorum	153	37.6	198	48.6	351	43.1
	Katılmıyorum	185	45.5	163	40.0	348	42.8
	Kararsızım	25	6.1	19	4.7	44	5.4
	Katılıyorum	37	9.1	22	5.4	59	7.2
	Kesinlikle katılıyorum	7	1.7	5	1.2	12	1.5
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	

Test Değeri: 12.125**

p: 0.012*

*p<0.05 **Ki kare analizi

İlçeler özelinde bakıldığında komşuların etkisinin beklenildiği gibi yüksek oranda olmadığı görülmektedir. Ataşehir özelinde komşuların bir etkisinin olmadığını düşünenlerin oranı %80'den fazladır. Komşuların, oy verdiği parti üzerinde bir etkisinin olduğunu düşünenlerin oranı ise %10 civarındadır. Başakşehir ilçesinde ise bu oran yalnızca %6 civarındayken, komşuların etkisinin olmadığını düşünenlerin

oranı %88 civarındadır. İki ilçenin ortalamalarına bakıldığında her iki ilçede yaşayan kapalı sitedeki katılımcıların çok büyük bir çoğunluğu için komşuların oy verdikleri partide bir etkisinin olmadığı görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Komşularım oy verdiğim partide etkilidir.” İfadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Komşularım oy verdiğim partide etkilidir.” İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Sosyolojik oy vermede davranışı bağlamında bireyin oy verdiği partiyi etkileyen önemli faktörlerden birisi de etnik kökendir. Etnik köken iki şekilde etkili olmaktadır. Birincisi bireyin kendisinin etnik kökeni, ikincisi siyasi parti liderinin veya adayın etnik kökeni bireyin oy verme davranışı üzerinde etkili olmaktadır. Bu bağlamda sosyolojik oy verme modeli bağlamında katılımcıların etnik köken faktöründen etkilenip etkilenmediğini anlamaya yönelik iki farklı önerme gösterilmiş ve cevap vermeleri istenmiştir.

Tablo 31. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler İle “Etnik Kökenim, Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Etnik kökenim, oy verdiğim partide etkilidir.	Kesinlikle katılmıyorum	76	18.7	56	13.8	132	16.2
	Katılmıyorum	161	39.6	140	34.4	301	37.0
	Kararsızım	55	13.5	47	11.5	102	12.5
	Katılıyorum	88	21.6	147	36.1	235	28.9
	Kesinlikle katılıyorum	27	6.6	17	4.2	44	5.4
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	
Test Değeri: 22.208**							
p: 0.000*							

* $p<0.05$ **Ki kare analizi

Kapalı sitelerin yoğun olduğu iki ilçede yaşayan katılımcılardan Ataşehir ‘de yaşayanların etnik kökenin oy verme davranışında etkisi olduğunu düşünmeyenlerin oranı çoğunluktadır. İlçedeki katılımcıların bu önerme için %50’den fazlası katılmıyorum ve kesinlikle katılmıyorum seçeneğini işaretlemişlerdir. Aynı ilçede

etnik kökeninin oy verdiği partide etkili olduğunu söyleyenlerin toplam oranı ise %27 civarındadır. Başakşehir ilçesi ise beklenildiği üzere Ataşehir ilçesinden bu önerme için ayrılmaktadır. İlçedeki katılımcıların yaklaşık %40'ı etnik kökeninin oy verdiği partide etkili olduğu görüşüne sahipken, %48 ise bu önermeye katılmıyorum veya kesinlikle katılmıyorum cevabı vermiştir. İki ilçe için ortalama oranlar ise olumlu seçenekler için %34 civarındayken, olumsuz cevaplarda bu oran %50'den fazladır. Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Etnik kökenim, oy verdiğim partide etkilidir.” ifadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Etnik kökenim, oy verdiğim partide etkilidir” ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$).

Katılımcılara yöneltilen diğer bir önerme ise adayın veya liderin etnik kökeninin oy verdikleri partide etkili olup olmadığını anlamaya yöneliktir. Ataşehir de oturan katılımcıların %64'ten fazlasının katılmıyorum veya kesinlikle katılmıyorum cevabını verdiği görülmektedir. Aynı ilçe için bu önermeye katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum diyen katılımcıların toplam oranı ise %22 civarındadır. Başakşehir ilçesi de olumsuz cevapları seçenlerin oranı %49 civarında iken, olumlu cevabı yani adayın veya liderin etnik kökeninin oy verdiği partide etkili olduğunu söyleyenlerin oranı %35 civarındadır. Kapalı sitede yaşayan katılımcıların tamamına bakıldığında ise %57'si kesinlikle katılmıyorum ve katılmıyorum derken, %29'u katılıyorum ve kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir.

Tablo 32. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Adayın/Liderin Etnik Kökeni Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Adayın/liderin etnik kökeni oy verdiğim partide etkilidir.	Kesinlikle katılmıyorum	101	24.8	70	17.2	171	21.0
	Katılmıyorum	161	39.6	132	32.4	293	36.0
	Kararsızım	54	13.3	59	14.5	113	13.9
	Katılıyorum	66	16.2	117	28.7	183	22.5
	Kesinlikle katılıyorum	25	6.1	29	7.1	54	6.6
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	
Test Değeri: 23.221** p:0.000							

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Adayın/liderin etnik kökeni oy verdiğim partide etkilidir” ifadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Adayın/liderin etnik kökeni oy verdiğim partide etkilidir” ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

Sosyolojik oy verme davranışı bağlamında diğer bir faktör olarak adayın/partinin dindar olması bireylerin oy verme davranışında etkili olabilmektedir. Bu bağlamda iki farklı ilçede benzer mekânsal özelliklerde yaşayan katılımcılara partinin veya adayın dindar olması oy verme davranışında etkili olup olmadığı önermesi yöneltilmiştir. Ataçehir ilçesi için verilen cevaplara bakıldığında %65’ten fazlası olumsuz yani partinin veya adayın dindar olması oy verme davranışında bir etkisi yoktur seçeneklerine yönelirken, %22 civarında katılımcı bir etkisinin olduğunu anlatan olumlu cevaplara yönelmişlerdir. Başakşehir ilçesinde ise olumlu ve olumsuz cevaplar arasında dengeli bir dağılım söz konusudur. İlçedeki katılımcıların %45’i adayın veya partinin dindar olmasının bir etkisi olmadığını söylerken, %44,9’u dindarlığın etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Kapalı sitede yaşayan seçmenlerin genel dağılımına bakıldığında ise %50’den fazlası dindarlığı etkili bir faktör olarak görmezken, %34’ü kendileri için etkili bir faktör olarak görmektedir.

Tablo 33. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Partinin/Adayın Dindar Olması Oy Vermemde Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataçehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Partinin/adayın dindar olması oy verdiğim partide etkilidir.	Kesinlikle katılmıyorum	104	25.6	69	17.0	173	21.3
	Katılmıyorum	160	39.3	114	28.0	274	33.7
	Kararsızım	50	12.3	41	10.1	91	11.2
	Katılıyorum	74	18.2	121	29.7	195	24.0
	Kesinlikle katılıyorum	19	4.7	62	15.2	81	10.0
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	

Test Değeri: 49.849**

p: 0.000*

*p<0.05 **Ki kare analizi

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Partinin/adayın dindar olması oy vermemde etkilidir” ifadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Partinin/adayın dindar olması oy vermemde etkilidir” ifadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Ataşehir de oturan katılımcıların %39,3’ünün katılmıyorum, Başakşehir de oturan katılımcıların ise %29,7’sinin katılıyorum cevabını verdiği görülmektedir.

4.4.2. Katılımcıların Sosyo-Psikolojik Oy Verme Modeline Göre Analizi

Sosyo-Psikolojik oy verme modelinde tıpkı sosyolojik oy verme modelindeki aile, din ve politik sosyalizasyon içerisinde olduğu grupların etkisi vurgulanmaktadır. Bunların yanı sıra sosyolojik oy verme modeli ile sosyo-psikolojik oy verme modeli arasında farklılıklar bulunmaktadır. Bunlar, bireyin duygusal olarak kendisini bir partiye yakın hissetmesi, parti bağlılığı ile partinin ideolojik tutumudur. Öte yandan bireyim geçmişte yaşadığı ve politik düşüncelerini etkileyen psikolojik travmalar da yine sosyo-psikolojik oy verme modeli içerisinde oy verme davranışını etkilediği değerlendirilmektedir. Bu bağlamda katılımcıların sosyo-psikolojik oy verme modeline göre oy verip vermediklerini anlamak adına dört önerme yöneltilmiştir. Bunlardan birisi *Duygusal olarak kendimi bir partiye çok yakın hissediyorum*, ikincisi, *Oy verdiğim partiyi asla değiştirmem*, üçüncüsü *Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışında etkilidir* iken dördüncü önerme ise, *Geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmalar (darbeler, koalisyonlar, ekonomik krizler vb.) oy verdiğim partide etkilidir* önermesidir. Katılımcıların verdikleri cevaplar iki ilçe bazında karşılaştırılmış ve istatistiksel olarak bir anlamlılığın olup olmadığını anlamak için Ki Kare Testi uygulanmıştır.

İlk olarak kapalı sitede yaşayan katılımcıların duygusal olarak kendilerini bir partiye yakın hissetme durumuna bakılacak olursa toplam katılımcıların %50’si olumlu cevap olan katılıyorum veya kesinlikle katılıyorum cevabını vermişlerdir. Katılımcıların %35’i olumsuz cevapları işaretlerken, %15’i kararsız kalmıştır. İlçe bazlı bakıldığında iki ilçe arasında verilen olumlu ve olumsuz cevaplarda ciddi farklılıkların bulunmadığı görülmektedir. Bu durum da benzer sosyo-ekonomik ve

benzer mekânsal yaşam alanlarında hayatlarını devam ettiren katılımcıların duygusal olarak partiye yakın hissetme veya hissetmeme durumlarının da benzer olduğunu görülmektedir.

Tablo 34. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Duygusal Olarak Kendimi Bir Partiye Yakın Hissediyorum” İfadesine Verdikleri Cevap Arasındaki İlişki

Değişkenler		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Duygusal olarak kendimi bir partiye çok yakın hissediyorum	Kesinlikle katılmıyorum	38	9.3	39	9.6	77	9.5
	Katılmıyorum	97	23.8	111	27.3	208	25.6
	Kararsızım	60	14.7	62	15.2	122	15.0
	Katılıyorum	152	37.3	138	33.9	290	35.6
	Kesinlikle katılıyorum	60	14.7	57	14.0	117	14.4
Toplam		407	100.0	407	100.0	814	100.0
Test Değeri: 1.741**							
p: 0.783							

*p<0.05 **Ki kare analizi

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile duygusal olarak kendimi bir partiye çok yakın hissetme durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile duygusal olarak kendimi bir partiye çok yakın hissetme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Sosyo-psikolojik oy verme davranışının en önemli faktörlerinden birisi parti ile özdeşleşme yani parti bağlılığıdır. Parti bağlılığı, bireyin uzun süredir her hangi bir sebeple bir partiye bağlanması ve o partiyi asla değiştirmek istememesidir. Kapalı sitede yaşayan katılımcıların oy verdikleri partiyi değiştirip değiştirmeyeceklerini ve böylece kendilerini bir parti ile özdeşleşme durumlarını anlayabilmek adına *Oy verdiğim partiyi asla değiştirmem* önermesi yöneltmiştir. Önermeye verilen cevapların toplamına bakıldığında katılımcıların %55'e yakını olumsuz cevaplara yönelmiştir. %30'a yakını ise oy verdikleri partinin asla değiştirmeyeceğini ifade eden olumlu cevaplara yönelirken, katılımcıların %15'i kararsız seçeneğine yönelmiştir. İlçeler bazında bakıldığında ise yine büyük farklılıkların olmadığı, aksine verilen olumlu, olumsuz cevapların iki ilçede birbirine çok yakın olduğu

görülmektedir. Dolayısıyla kapalı sitede yaşayan katılımcıların yarısından fazlasının parti bağlılıklarının düşük olduğu yorumu yapılabilir.

Tablo 35. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Verdiğim Partiyi Asla Değiştirmem” İfadesi Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Oy verdiğim partiyi asla değiştirmem	Kesinlikle katılmıyorum	61	15.0	74	18.2	135	16.6
	Katılmıyorum	159	39.1	150	36.9	309	38.0
	Kararsızım	63	15.5	60	14.7	123	15.1
	Katılıyorum	91	22.4	85	20.9	176	21.6
	Kesinlikle katılıyorum	33	8.1	38	9.3	71	8.7
Toplam	407	100.0	407	100	814	100.0	

Test Değeri: 2.144**

p: 0.709

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile oy verdikleri partiyi asla değiştirmeme durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile yaşadıkları ilçeler ile oy verdikleri partiyi asla değiştirmeme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

Sosyo-psikolojik bağlamda bireylerin oy verme davranışını etkilediği düşünülen faktörlerden birisi de partinin ideolojik yapısıdır. Bu doğrultuda kapalı sitede yaşayan katılımcılara yöneltilen önermeye bakıldığında %80'den fazlasının partinin ideolojik durumunun oy verme davranışında etkili olduğunu ifade eden olumlu cevaba yönelmişlerdir. Katılımcıların %10'u kararsız kalırken, %9,3'ü olumsuz cevaplara yönelmiştir. İlçeler özelinde bakıldığında gibi iki ilçe arasında kapalı sitede yaşayan katılımcıların cevaplarında önemli farklılıkların bulunmadığı hatta birbirlerine çok yakın oldukları görülmektedir.

Tablo 36. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Partilerin İdeolojik Yapısının Oy Verme Davranışlarımda Etkilidir” İfadesi Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışında etkilidir.	Kesinlikle katılmıyorum	10	2.5	7	1.7	17	2.1
	Katılmıyorum	31	7.6	28	6.9	59	7.2
	Kararsızım	47	11.5	34	8.4	81	10.0
	Katılıyorum	244	60.0	247	60.7	491	60.3
	Kesinlikle katılıyorum	75	18.4	91	22.4	166	20.4
Toplam		407	100.0	407	100.0	814	100.0

Test Değeri:4.329**

p: 0.363

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile partilerin ideolojik yapısının oy verme davranışını etkileme durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile partilerin ideolojik yapısının oy verme davranışında etkili olma durumu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı ve iki ilçedeki katılımcıların verdikleri cevapların birbirine yakın olduğu görülmektedir ($p>0.05$).

Katılımcıların sosyo-psikolojik oy verme modeline göre analizini yapabilmek adına yöneltilen son önerme daha çok geçmişe yönelik psikolojik etkilerin devam edip etmediğine ve bunun oy verme davranışı üzerinde etkisinin olup olmadığını anlamaya dönük olmuştur. Bu bağlamda katılımcılara geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal olayların travmatik etkilerinin oy verdikleri partide etkili olup olmadığı bir önerme ile sorulmuştur. Bu önermeye katılımcıların verdikleri cevapların toplam dağılımına bakıldığında diğer önermelere kıyasla en yüksek oranda olumlu cevabın yakalandığı görülmektedir. Katılımcıların %82’si geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmaların oy verdikleri partide etkili olduğuna yönelik olumlu cevap verirken, %10,3’ü bu durumun bir etkisi olmadığını ifade eden olumsuz cevaplara yönelmiştir. %7.6’sı ise kararsız kalmıştır. İlçeler özelinde karşılaştırma yapıldığında ise yine diğer önermelerde olduğu gibi olumlu cevap oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Yalnızca Başakşehir ilçesinde kesinlikle katılıyorum diyenlerin oranı Ataşehir ilçesine göre biraz daha fazladır. Dolayısıyla kapalı sitede

yaşayan seçmenlerin parti bazlı tercihleri farklı olsa da oy verme davranışında etkilendikleri faktörlerin, durumların birbirlerine yakın olduklarını söylemek gerekir.

Tablo 37. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Geçmişte Yaşanan Siyasal ve Sosyal Travmalar (Darbeler, Koalisyonlar, Ekonomik Krizler vb.) Oy Verdiğim Partide Etkilidir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmalar (darbeler, koalisyonlar, ekonomik krizler vb.) oy verdiğim partide etkilidir	Kesinlikle katılmıyorum	11	2.7	6	1.5	17	2.1
	Katılmıyorum	43	10.6	24	5.9	67	8.2
	Kararsızım	29	7.1	33	8.1	62	7.6
	Katılıyorum	197	48.4	190	46.7	387	47.5
	Kesinlikle katılıyorum	127	31.2	154	37.8	281	34.5
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	
Test Değeri: 9.838**							
p: 0.043*							

*p<0.05 **Ki kare analizi

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmaların oy verdikleri partiyi etkileme durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmaların oy verdikleri partiyi etkileme durumu ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir (p<0.05).

4.4.3. Katılımcıların Ekonomik Oy Verme Modeline Göre Analizi

Ekonomik oy verme modeli seçmen davranışlarında diğer önemli modellerden birisidir. Literatürde rasyonel oy verme modeli olarak da bilinen modelde bireyler oy verme davranışında bulunurken ülkenin ekonomik durumunu en önemli etken olarak görmektedirler. Bu bağlamda seçmenlerin ekonomik oy verme davranışında bulunup bulunmadığını anlamak adına kapalı sitede yaşayan katılımcılara öncelikli olarak kendilerinin ekonomik durumlarının oy verme davranışlarında bir etkisinin olup olmadığı önermesi yöneltmiş, sonrasında ise ülkenin ekonomik durumunun değişmesi durumunda parti tercihinde bir değişiklik olup olmayacağı önermesi yöneltmiştir. Verilen cevaplar iki ilçe de ayrı ayrı değerlendirilmiş ve ilçeler ile önermeler arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık olup olmadığı Ki Kare Testi yoluyla test edilmiştir.

Kapalı sitede yaşayan katılımcıların hanelerinin toplam gelirlerine göre dağılımları incelendiğinde, %7,1'inin 5500-10000, %23,6'sının 10.001-20.000, %16,6'sının 20.001-30.000, %52,1'inin 30.001 ve üzeri olduğu görülmüştür. Aynı şekilde katılımcıların mesleklerine göre dağılımları incelendiğinde, %2'sinin işçi, %36,2'sinin özel sektör, %10,9'unun kamu, %18,7'sinin ticaret/ kendi işim, %0,1'inin STK, %23,5'inin öğrenci, %3,3'ünün ev hanımı, %3,8'inin çalışmıyor ve %1,5'inin ise iş arıyor olduğu görülmektedir. Dolayısıyla kapalı sitede yaşayan katılımcıların çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle gelirlerinin yüksek olduğu, büyük çoğunluğunun ticaret ile uğraştığı ya da özel sektörde yönetici vs. olarak çalıştığı dikkate alındığında sınıfsal belirli ortak özelliklerinin olduğunu vurgulamak gerekir.

Kapalı sitede yaşayan katılımcıların ekonomik durumlarının oy verdikleri partide etkili olup olmadığı önermesinin sonuçlarına bakıldığında katılımcıların %58'inin olumlu cevaba yöneldiğini ve kendi ekonomik durumlarının oy verdikleri partide etkili olduğunu düşünmektedirler. Ekonomik durumlarının oy verme davranışında bir etkisinin olmadığını düşünenlerin oranı ise %30 civarındadır. İlçeler özelinde bakıldığında olumlu cevaplara yönelenler arasında ciddi farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Tablo 38. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile ‘‘Ekonomik (sınıfsal) Durumum Oy Verdiğim Partide Etkilidir’’ İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Ekonomik (sınıfsal) durumum oy verdiğim partide etkilidir	Kesinlikle katılmıyorum	39	9.6	32	7.9	71	8.7
	Katılmıyorum	103	25.3	73	17.9	176	21.6
	Kararsızım	47	11.5	47	11.5	94	11.5
	Katılıyorum	156	38.3	174	42.8	330	40.5
	Kesinlikle katılıyorum	62	15.2	81	19.9	143	17.6
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	

Test Değeri: 9.310**

p: 0.054

*p<0.05 **Ki kare analizi

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile ekonomik (sınıfsal) durumum oy verdiğim partide etkili olma durumu arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi

uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile ekonomik (sınıfsal) durumum oy verdiğim partide etkili olma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p>0.05$).

İkinci önerme ve ilkinden daha fazla ekonomik oy verme davranışında etkisi olduğu düşünülen önermede ülkedeki ekonomik durumun değişmesi sonucunda parti tercihinde değişim olup olmayacağını anlamaya yöneliktir. Verilen cevaplara bakıldığında ekonomik durum değişirse oy verdiğim partiyi değiştiririm diyenlerin oranı toplamda %34 civarında iken, değiştirmem diyenlerin oranı ise %40 civarında olmuştur. Katılımcıların %25'i ise kararsız seçeneğine yönelmiştir. İlçeler özelinde bir karşılaştırma yapıldığında Ataşehir ilçesinde en yüksek oran %33 ile katılmıyorum iken, Başakşehir 'de %31 ile katılıyorum seçeneği olmuştur. Ataşehir ilçesinde toplamda %44 civarında olumsuz cevaplara yönelirken, Başakşehir ilçesinde %39 ile olumlu cevaba yönelmişlerdir. İlçelerin sosyolojik ve ekonomik durumları değerlendirildiğinde Ataşehir ilçesindeki katılımcıların daha rasyonel olması beklenirken, Başakşehir ilçesinin ise parti tercihini ekonomik nedenlerle ile değiştirmeyeceği beklenmektedir. Ancak katılımcıların cevapları incelendiğine bu durumun tam tersine sonuçların olduğu görülmektedir.

Tablo 39. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Ülkenin Ekonomik Durumu Değişirse Oy Verdiğim/Vereceğim Partiyi Değiştiririm” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

Değişkenler	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Ülkenin ekonomik durumu değişirse oy verdiğim/vereceğim partiyi değiştiririm	Kesinlikle katılmıyorum	45	11.1	35	8.6	80	9.8
	Katılmıyorum	136	33.4	115	28.3	251	30.8
	Kararsızım	109	26.8	97	23.8	206	25.3
	Katılıyorum	99	24.3	126	31.0	225	27.6
	Kesinlikle katılıyorum	18	4.4	34	8.4	52	6.4
Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0	
Test Değeri: 11.869**							
p: 0.018*							

* $p<0.05$ **Ki kare analizi

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Ülkenin ekonomik durumu değişirse oy verdiğim/vereceğim partiyi değiştiririm” İfadesine verdikleri cevaplar arasındaki

ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Ülkenin ekonomik durumu değişirse oy verdiğim/vereceğim partiyi değiştiririm” İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir.

4.4.4. Katılımcıların Stratejik Oy Verme Modeline Göre Analizi

Seçmen davranışları bağlamında diğer bir model de stratejik oy verme modelidir. Bu modelde seçmenlerin bazılarının kendi adaylarının ya da partilerinin kazanamayacağını düşünerek diğer yakın bir partiye yönelerek oy verebilirken bazıları da istemedikleri partinin seçimi kazanacağını düşünerek stratejik davranış sergileyebilmektedirler. Benzer şekilde destekledikleri aday veya partinin seçimlere katılmadığı durumlarda yakın oldukları partiye yönelmeleri stratejik oy verme davranışı olarak literatürde yer almaktadır. Bu bağlamda kapalı sitede yaşayan seçmenlerin stratejik oy verme davranışına yönelik yönelmediklerini anlayabilmek adına iki soru, iki önerme yöneltilmiştir. Bunlardan ilki katılımcıların oy verecekleri partinin seçimlere katılmaması durumunda hangi partiye oy vereceklerine yöneliktir. İkincisi cumhurbaşkanlığında destekleyecekleri adayların aday olmaması durumunda hangi adaya oy vereceklerine yönelik bir sorudur. Diğer ikisi ise oy verecekleri partinin seçimleri kazanamayacağını düşündüklerinde nasıl davranacaklarını anlamaya yöneliktir.

Katılımcıların oy vereceği parti seçimlere katılmazsa, oy vereceği partiye göre dağılımları incelendiğinde, %5,7’ sinin AK Parti, %14’nün CHP, %16,5’inin MHP, %30,1’inin İYİ Parti, %6,3’ünün Zafer Partisi ve %6,8’inin diğer olduğu görülmektedir. Buradan stratejik davranılması durumunda kapalı sitede yaşayan seçmenlerin İYİ Parti’ye yöneldikleri görülmektedir.

Tablo 40. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğiniz Partinin Seçimlere Katılmazsa Oy Vereceğiniz Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	n	%	n	
Oy vereceğiniz parti seçimlere katılmazsa oy vereceğiniz parti	AK Parti	6	1.5	40	9.8	46	5.7
	CHP	76	18.7	38	9.3	114	14.0
	MHP	19	4.7	115	28.3	134	16.5
	İYİ Parti	163	40.0	82	20.1	245	30.1
	HDP	22	5.4	8	2.0	30	3.7
	DEVA	7	1.7	6	1.5	13	1.6
	Gelecek	1	0.2	2	0.5	3	0.4
	Saadet	2	0.5	3	0.7	5	0.6
	Memleket	31	7.6	20	4.9	51	6.3
	BBP	1	0.2	11	2.7	12	1,5
	Zafer Partisi	26	6.4	29	7.1	55	6.8
	Yeniden Refah Partisi	0	0.0	11	2.7	11	1.4
	Diğer	53	13.0	42	10.3	95	11.7
	Toplam	407	100	407	100	814	100

Test Değeri: 163.640

p: 0.000

İlçeler ile katılımcıların oy verecekleri partinin seçimlere katılmaması durumunda oy verecekleri parti tercihleri arasındaki istatistiksel anlamlılık olup olmadığını anlamak adına Ki kare testi uygulanmış ve anlamlılık olduğu görülmüştür. Bunun yanında katılımcıların Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusu ile oy vereceğiniz parti seçimlere katılmaması durumunda hangi partiyi tercih edersiniz sorusunun analizini de yapmak gerekir. Başakşehir ilçesindeki katılımcılardan AK Parti'ye oy verenlerin partilerinin seçimlere katılmaması durumunda %70'nin MHP'ye, yönelirken aynı ilçede CHP tercihinde bulunan katılımcıların %63,1'i İYİ Parti yöneldikleri görülmektedir. MHP'ye oy vereceklerini ifade eden katılımcılardan partilerinin seçimlere katılmaması durumunda %73 oranında yöneleceklerini, İYİ Partili seçmenlerin ise %51 oranında CHP'ye yöneleceklerini ifade etmişlerdir. İlçe 'de HDP destekleyeceğini ifade eden toplam 5 katılımcının 2 tanesi CHP, 1 tanesi İYİ Parti, 2 tanesi ise diğer seçeneğine yönelmişlerdir. Dolayısıyla Başakşehir ilçesinde katılımcıların destekledikleri partinin seçimlere katılmaması durumunda büyük oranda ittifak içerisindeki en yakın partilere yönelecekleri görülmektedir.

Ataşehir ilçesinde benzer bulgulara bakıldığında AK Parti'yi destekleyeceklerini söyleyenlerin %80'i partilerinin seçimlere katılmaması durumunda MHP'ye yöneleceklerini ifade ederken, CHP seçmenin %52,7'si ise İYİ Parti'ye yöneldiği görülmektedir. Aynı ilçedeki kapalı sitede yaşana ve MHP'ye oy vereceklerini ifade eden seçmenlerin (8 kişi) %50'inin Zafer Partisi'ne yönelirken, İYİ Parti'ye oy vereceğini ifade eden seçmenlerin %34,4'ü CHP'ye yönelmektedir. HDP'ye oy vereceğini söyleyen seçmenlerin ise %42,9 ile CHP'ye yöneleceklerini ifade etmişlerdir. Bu ilçede de seçmenlerin stratejik davranması durumunda oy verecekleri partilerin ittifak yaptıkları partilere yöneldiği görülmektedir.

Katılımcıların oy verecekleri cumhurbaşkanı adayının seçimlere katılmama durumundaki aday tercihleri de analiz edilmiştir. Bu bağlamda kapalı sitede yaşayan katılımcıların adaya göre stratejik dağılımları incelendiğinde, %10,3'nün Kemal Kılıçdaroğlu, %10,2'sinin Meral Akşener, %20,8'inin Mansur Yavaş, %21,9'nun Ekrem İmamoğlu ve %18,6'sının kararsızım cevabını verdiği görülmektedir. Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile oy verecekleri adayın seçime katılmama durumunda oy verecekleri aday arasında istatistiksel anlamlılık olup olmadığını anlamak için Ki Kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo 41. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğiniz Aday (desteklediğiniz aday) Seçimlere Katılmazsa Oy Vereceğiniz Aday” İfadesine Verilen Cevaplar Arasındaki İlişki

	Ataşehir		Başakşehir		Toplam		
	n	%	n	%	n	%	
Oy vereceğiniz aday (desteklediğiniz aday) seçimlere katılmazsa oy vereceğiniz aday	Recep Tayyip Erdoğan	3	0.7	26	6.4	29	3.6
	Kemal Kılıçdaroğlu	64	15.7	20	4.9	84	10.3
	Meral Akşener	37	9.1	46	11.3	83	10.2
	Mansur Yavaş	96	23.6	73	17.9	169	20.8
	Ekrem İmamoğlu	115	28.3	63	15.5	178	21.9
	Ahmet Davutoğlu	2	0.5	2	0.5	4	0.5
	Ali Babacan	6	1.5	6	1.5	12	1.5
	Temel Karamanoğlu	0	0.0	3	0.7	3	0.4
	Selahattin Demirtaş	2	0.5	1	0.2	3	0.4
	Kararsızım	55	13.5	96	23.6	151	18.6

	Oy Kullanmayacağım	20	4.9	54	13.3	74	9.1
	Diğer	7	1.7	17	4.2	24	2.9
Toplam		407	100	407	100	814	100

Test Değeri: 98.840

p: 0.000

İlçeler bazında bulgular üzerinden daha detaylı bir analiz yapabilmek için katılımcıların 2023 seçimlerindeki aday tercihleri ile oy verecekleri adayın seçimlere katılmaması durumundaki tercihlere de bakmak gerekir. Ataşehir ilçesinde bu durum incelendiğinde en yüksek tercih olan Mansur Yavaş'ın aday olmaması durumunda onu tercih eden katılımcıların %54,4'ünün Ekrem İmamoğlu'na yöneleceği görülmüştür. İlçedeki ikinci tercih olan Ekrem İmamoğlu'nun aday olmaması durumunda ise katılımcıların %67,5'i Mansur Yavaş'ı tercih edeceklerini beyan etmişlerdir. Üçüncü tercih olan ve çalışmanın yapıldığı dönemde henüz aday olmayan Kemal Kılıçdaroğlu'nun aday olmaması durumunda ise büyük oranda yine Mansur Yavaş ve Ekrem İmamoğlu isimlerinin ortaya çıktığı görülmektedir.

Başakşehir ilçesine bakıldığında ise katılımcıların 2023 seçimlerindeki ilk adayı Recep Tayyip Erdoğan olmuştur. Erdoğan'ın her hangi bir sebepten aday olmaması durumunda kararsızların ve oy kullanmayacağım diyenlerin oranı %56'tan daha fazladır. Bunlar dışındaki yüksek oranda tercih edilebilecek isim %23,4 ile yine Mansur Yavaş olmuştur. İlçenin 2023 için ikinci sıradaki adayı Mansur Yavaş'ın aday olmaması durumundaki alternatif tercihlerine bakıldığında ise %48,2 ile Ekrem İmamoğlu'na yöneldikleri, %25,9 ile de Meral Akşener'e yöneldikleri görülmektedir. İlçenin üçüncü sırayı Ekrem İmamoğlu'nun aday olmaması durumunda kendisini destekleyenlerin alternatif olarak %36,4 ile Mansur Yavaş, %24,2 ile Meral Akşener, %24,2 ile de Kemal Kılıçdaroğlu şeklinde bir sıralama oluşmuştur.

İki ilçede de katılımcıların 2023 cumhurbaşkanları adayı ile tercihlerinin seçimlere katılmaması durumundaki adayları arasında istatistiksel anlamda bir anlamlılık olmadığını anlamak adına yine Ki Kare testi uygulanmış ve iki ilçe için de anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Stratejik oy verme durumu anlaşılmaya çalışırken diğer bir soru da seçmenin desteklediği ya da duygusal olarak bağlı olduğu partinin kazanamayacağına anketler, propagandalar veya ön araştırmaları sayesinde anlaması durumunda nasıl davranacağına yöneliktir. Bu bağlamda seçmenlerin büyük çoğunluğu kazanacağına inandığı ve kendisine yakın hissettiği partiye oy verebilmektedir. Bu bağlamda çalışmaya katılan kapalı sitede yaşayan katılımcıların stratejik davranışlarını anlayabilmek adına oy verecekleri partinin kazanamayacağını düşündükleri durumda en yakın partiye yönelip yönelmeyecekleri yönünde bir önerme iletilmiştir. Bu önermeye verilen cevapların toplam katılımcılar üzerindeki dağılımına bakıldığında %50'den fazlasının yakın partiye yönelebilecekleri yönündeki seçenekleri işaretlemişlerdir. Önemli görülebilecek oran olan %32 civarındaki katılımcı ise olumsuz cevaplara yönelmiştir. İlçeler özelinde bakıldığında ise büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Tablo 42. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Oy Vereceğim Partinin Kazanamayacağını Düşünüyorsam En Yakın Olduğum Partiye Oy Veririm” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	n	%	n
Oy vereceğim partinin kazanamayacağını düşünüyorsam en yakın olduğum partiye oy veririm (Stratejik)	Kesinlikle katılmıyorum	34	8.4	48	11.8	82	10.1
	Katılmıyorum	98	24.1	87	21.4	185	22.7
	Kararsızım	60	14.7	68	16.7	128	15.7
	Katılıyorum	187	45.9	172	42.3	359	44.1
	Kesinlikle katılıyorum	28	6.9	32	7.9	60	7.4
Toplam		407	100	407	100	814	100

Test Değeri: 4.438

p:0.350

İlçeler ile katılımcıların oy verecekleri partinin kazanamayacaklarını düşündükleri durumda en yakın partiye oy verme durumları arasındaki istatistiksel ilişkiyi anlayabilmek adına Ki Kare testi uygulanmış ve anlamlılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Diğer bir stratejik durumda seçmenlerin istemedikleri partinin seçimleri kazanması ihtimalindeki oy verme davranışdır. Böyle bir durumda yine seçmenler kendi partilerinden vazgeçip kazanabilecek partilere yönelebilmektedir. Katılımcılara bu

bağlamda da bir önerme yöneltilmiştir. Bu önermenin genel cevaplarına bakıldığında ise katılımcıların %48'i civarında olumsuz cevaplara yönelirken, %36 oranında olumlu cevaplara yönelmişlerdir. İlçeler özelinde bakıldığında ise iki ilçe arasında büyük farklılıkların olmadığı, benzer cevapların olduğu görülmüştür.

Tablo 43. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “İstemediğim Parti Seçimleri Kazanacaksa Kendi Partimden Vazgeçip Kazanabilecek Diğer Partilere Yönelebilirim” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
İstemediğim parti seçimleri kazanacaksa kendi partimden vazgeçip kazanabilecek diğer partilere yönelebilirim	Kesinlikle katılmıyorum	73	17.9	88	21.6	161	19.8
	Katılmıyorum	105	25.8	121	29.7	226	27.8
	Kararsızım	70	17.2	63	15.5	133	16.3
	Katılıyorum	130	31.9	100	24.6	230	28.3
	Kesinlikle katılıyorum	29	7.1	35	8.6	64	7.9
Toplam		407	100	407	100	814	100
Test Değeri: 7.374							
p:0.117							

Yine ilçeler ile sunulan önerme arasında istatistiksel bağlamda bir anlamlılık olup olmadığını anlamak üzere Ki Kare testi uygulanmış ve bir anlamlılık olmadığı tespit edilmiştir.

4.4.5. Katılımcıların Mekânsal Oy Verme Modeline Göre Analizi

Mekânsal ya da coğrafi oy verme modelinde ise bireylerin yaşadıkları coğrafyanın, ilin, ilçenin, mekânın ve komşuların oy verme davranışında etkisi olduğu görüşü hâkimdir. Bu bağlamda kapalı sitede yaşayan seçmenlerin yaşadıkları bölgenin, ilçenin ve komşuların etkisinin olup olmadığını anlamak için çeşitli ifadeler yöneltilmiş ve mekânsal yaşamlar olan kapalı site seçmeninin de etkisinin olup olmadığı anlaşılmasına çalışılmıştır. Bu bağlamda katılımcılara siteye taşınmadan önce oy verdiği parti, oturdukları sitedeki komşularının oy verdikleri parti, komşularının oy verdiği partide etkili olma durumu, komşular ile görüşmesinde siyasi tercihinin etkisi ve yaşadığı bölgeyi tercih etmesinde siyasal görüşünün etkisini anlamak adına ifadeler yöneltilmiş ve bunlar da iki ilçede ayrı ayrı değerlendirilmiştir.

İlk olarak katılımcılara siteye taşınmadan önce oy verdikleri parti sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri cevapların ilçelere göre dağılımı tabloda görüldüğü gibidir. Bu tablo tek başına çok büyük anlam ifade etmemektedir. Çalışma için önemli olan ilçelerde siteye taşınan katılımcıların tercihlerinde bir değişim olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için de Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusu ile siteye taşınmadan önce oy verdiğiniz parti sorusunun ilçe ilçe grafiklerine bakmak gerekmektedir.

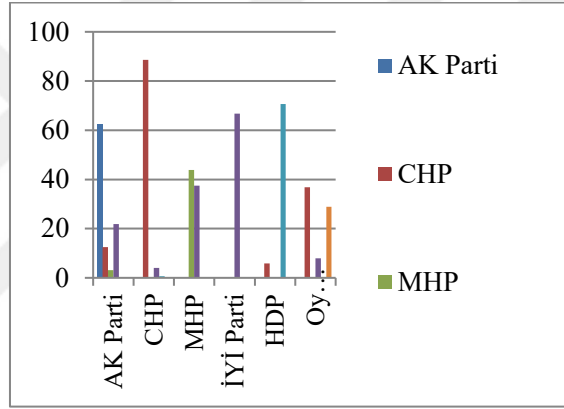
Tablo 44. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Siteye Taşınmadan Önce Oy Verdiğiniz Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	n	%	n
Siteye taşınmadan önce oy verdiğiniz parti (Mekânsal)	AK Parti	32	7.9	134	32.9	166	20.4
	CHP	298	73.2	96	23.6	394	48.4
	MHP	16	3.9	37	9.1	53	6.5
	İyi Parti	6	1.5	15	3.7	21	2.6
	HDP	17	4.2	4	1.0	21	2.6
	Oy Kullanmadım	38	9.3	121	29.7	159	19.5
	Toplam		407	100.0	407	100.0	814

Test Değeri: 229.791
p: 0.000

İlk olarak Ataşehir ilçesindeki katılımcıların kapalı siteden önceki parti tercihleri ile Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirdiniz sorusuna verdiği cevaplarının karşılaştırılmasına bakıldığında, siteye taşınmadan önce parti tercihi AK Parti olan katılımcılardan %62,5'i yine aynı partiye oy vereceğini söylemiştir. Katılımcıların %21,9'u İYİ Parti'ye yönelirken, %12,5'i ise CHP'ye oy vereceğini ifade etmiştir. İttifak ortağı MHP'ye oy vereceğini söyleyen katılımcıların oranı ise %3 civarındadır. Kapalı siteye taşınmadan önce parti tercihi CHP olan katılımcıların %88,6'sı yine aynı yönde oy kullanacaklarını ifade etmiştir. AK Parti ve MHP'ye yöneleceğini ifade eden kimse olmazken, ittifak ortağı İYİ Parti'ye oy vereceğini söyleyenlerin oranı %4'tür. MHP için bu durum ise %43 civarında yine MHP'ye oy vereceğini söylerken %37,5'i ise İYİ Parti'ye yönelmiştir. MHP'ye oy veren katılımcıların %12,5'i de gelecek seçimlerde Zafer Partisi'ne yöneleceğini ifade etmişlerdir. Ancak bir önceki seçimlerde olmadığı için tabloda yer verilmemiştir. Katılımcılardan kapalı siteye taşınmadan önce İYİ Parti'ye oy vereceğini

söyleyenlerin %66,7'si yine aynı partiye yönelirken, %33,3'ü ise Zafer Partisi'ne yöneleceğini ifade etmişlerdir. HDP'ye oy veren katılımcıların ise %70,6'sı yine aynı yönde oy kullanacağını söylerken, %5,9'u CHP'ye yönelmiştir. Geri kalanlar ise diğer seçeneğini işaretlemişlerdir. Ataşehir ilçesinde sitede yaşamadan önce oy kullanmadığını ifade eden katılımcıların güncel tercihlerine bakıldığında ise ilk sırada %36,8 ile CHP yer alırken ikinci sırada %7,9 ile İYİ Parti almaktadır. Yaklaşık %29'u ise yine oy kullanmayacağını ifade etmiştir. İlçedeki katılımcılara yöneltilen siteye taşınmadan önceki tercihi ile Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusunun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlamak için Ki Kare testi uygulanmış ve iki soru arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır⁴³

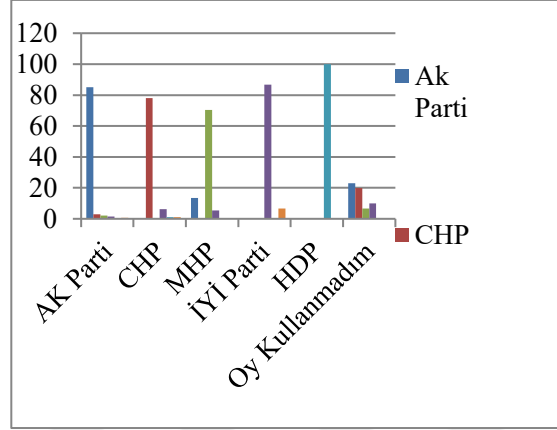

Şekil 21. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Siteye Taşınmadan Önceki Parti Tercihi (yatay) ile Pazar Günü Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Grafikselsel Gösterimi

Bu bağlamda Başakşehir ilçesine bakıldığında ise AK Parti'ye oy vermiş seçmenin %80'den fazlası Pazar günü seçim olsa yine vereceğini ifade etmiştir. Dolayısıyla AK Parti seçmeni üzerinde kapalı sitede yaşamasının önemli bir etkisinin olmadığını söylemek gerekir. Siteye taşınmadan önce CHP'ye oy veren seçmenlerin de yaklaşık %80 oranında yine aynı partiye yöneleceklerini ifade ederken, %6 civarında bir oranda İYİ Parti'ye geçiş olduğu görülmektedir. Kapalı siteye taşınmanın CHP için de büyük kayıplara neden olmadığı görülmektedir. MHP için bu oran %70'lerde kalırken en fazla oy geçişi %13 civarında AK Parti'ye olurken, ikinci olarak %5

⁴³ Test Değeri: 1008,573. p: 0.000 (p<0,05)

civarında İYİ Parti'ye olmuştur. HDP için bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Kapalı siteye taşınmadan önce henüz oy kullanmamış olanların kapalı siteye taşındıktan sonraki tercihlerinde ilk sıra %23 ile AK Parti yer alırken, onu sırasıyla CHP, İYİ Parti ve MHP takip etmiştir.

Şekil 22. Başakşehir İlçesi Katılımcıların Siteye Taşınmadan Önceki Parti Tercihi (yatay) ile Pazar Günü Seçim Olsa Hangi Partiye Oy Verirsiniz Sorusuna Verdikleri Cevapların Grafikselsel Gösterimi

Başakşehir ilçesindeki kapalı sitede yaşayan katılımcılara yöneltilen siteye taşınmadan önceki tercihleri ile Pazar günü seçim olsa hangi partiyi tercih edersiniz sorusunun istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak adına yine Ki Kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir⁴⁴.

İki ilçedeki kapalı sitede yaşayan katılımcıların site öncesi ve sonrası parti tercihleri arasındaki bulgular değerlendirildiğinde kapalı siteye taşınmanın değişimde önemli bir etkisinin olmadığını söylemek gerekir. Parti tercihi değişen katılımcıların olduğu yukarıdaki tablo ve grafiklerde belirtilmiştir. İlçeler karşılaştırıldığında ise Ataşehir ilçesindeki değişimlerin Başakşehir ilçesine göre daha belirgin olduğunu söylemek gerekir. Ancak bunun sadece kapalı siteye taşınmanın etkisi olduğunu ya da olmadığını net olarak söylemek doğru olmayacaktır. Bu durumu anlayabilmek, mekân ve siyasal tutum arasındaki ilişkiyi analiz edebilmek adına farklı ifadeler ve sorular da yöneltilmiştir.

⁴⁴ Test Değeri: 960.668, p:0.000 (p<0,05)

Bu doğrultuda katılımcılara yöneltilen sorulardan bir tanesi de yaşadıkları kapalı sitedeki komşuların parti tercihlerinin ne olduğudur. Katılımcıların komşularının yakın olduğu partilere bakıldığında toplamda %42,8 ile CHP ilk sırada yer alırken ikinci sırada %39,4 ile AK Parti yer almıştır. İlçelere ayrı ayrı bakıldığında belirgin farkların olduğu ortaya çıkmaktadır. Ataşehir ilçesinde iktidar partisini destekleyenlerin bulunduğu sitede yaşayan katılımcıların oranı yalnızca %6,9'dur. CHP'yi destekleyenler ile beraber bir sitede yaşadığını söyleyenlerin oranı ise %70,5'tir. Başakşehir ilçesinde ise durum tam tersidir. Komşularının AK Parti'ye yakın olduğunun düşünenlerin oranı %72 iken, CHP'li olduğunu düşünenlerin oranı yalnızca %15'tir. Bu doğrultuda komşuların yakın olduğu parti ve ilçeler arasında istatistiksel anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için yine Ki Kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

Görüldüğü üzere katılımcıların kapalı siteye taşınmadan önce ile sonrası arasında ciddi farklılıklar bulunmamaktadır. Bunun dışında mekânın politik davranış üzerinde bir etkisinin olup olmadığını anlamak için siyasal tutum ile yaşanan bölge tercihindeki etkisine bakmak gerekmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara "Yaşadığım sitenin bulunduğu bölgeye yerleşmemde siyasi tutumum da etkili olmuştur" önermesi yöneltilmiş ve cevapların ilçelere göre analizi yapılmıştır.

Tablo 42'ye bakıldığında katılımcıların %60'ından fazlası olumsuz cevaplara yöneldikleri görülmektedir. Olumlu cevaplara yönelenlerin ortalaması ise %25'tir. İlçe bazlı bakıldığında ise Ataşehir ilçesinde olumlu cevaplara yönelenlerin oranı Başakşehir'e göre biraz daha fazla iken, Başakşehir 'de olumsuz cevaplara yönelenler daha fazladır.

Tablo 45. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Yaşadığım Sitenin Bulunduğu Bölgeye Yerleşmemde Siyasi Tutumum da Etkili Olmuştur.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Yaşadığım sitenin bulunduğu bölgeye yerleşmemde siyasi tutumum da etkili olmuştur	Kesinlikle katılmıyorum	74	18.2	86	21.1	160	19.7
	Katılmıyorum	167	41.0	199	48.9	366	45.0
	Kararsızım	51	12.5	33	8.1	84	10.3
	Katılıyorum	105	25.8	80	19.7	185	22.7
	Kesinlikle katılıyorum	10	2.5	9	2.2	19	2.3
Toplam		407	100.0	407	100.0	814	100.0

Test Değeri: 10.986**

p: 0.027*

Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile yöneltile ifadeye verdikleri cevaplar arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için Ki kare testi uygulanmış ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Kapalı sitedeki katılımcıların yaşadıkları bölgeye yerleşmesinde siyasi tutumunun bir etkisinin olmadığı, katılımcıların bu önermeye büyük oranda olumsuz yönelmiş olmasından anlaşılmaktadır. Ancak katılımcıların yakın oldukları siyasi parti ile kapalı sitede beraber yaşadıkları komşularının yakın oldukları partilerin incelenmesinin de yapılması gerekmektedir. Bu doğrultuda katılımcılara öncelikli olarak yaşadıkları sitedeki komşularının hangi partiye yakın oldukları sorulmuştur. Sonrasında ise katılımcıların yakın oldukları parti ile komşularının yakın olduğunu düşündükleri partilere ve ilçelere göre dağılımına bakmak yerinde olacaktır.

Katılımcıların komşularının yakın oldukları partiye göre verdikleri cevaplara bakıldığında toplamda %42,8'i komşularının CHP'ye yakın olduğunu düşünürken, %39,4'ü komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu düşünmektedir. Diğer partilerin oranı %0,4 ile %1,4 arasında iken kararsızların oranı %15 civarındadır. İlçelere bakıldığında önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Ataşehir ilçesindeki katılımcıların kapalı sitede beraber yaşadıkları komşularının %70,5'inin CHP'ye yakın olduğunu düşünürken yalnızca %6,9'u komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu düşünenlerin oranı ise yalnızca %6,9'dur. Kararsızlar ilçede %18,9 iken, diğer partilerin oranları ise %0,2 ile %2 arasında değişmektedir. Başakşehir ilçesinde

ise katılımcıların %72'si komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu düşünürken, %15'i ise komşularının CHP'ye yakın olduğunu düşünmektedir. Bu ilçede kararsızların oranı %10 civarında iken, diğer partilerin oranı ise %0,2 ile %1,7 arasında değişmektedir.

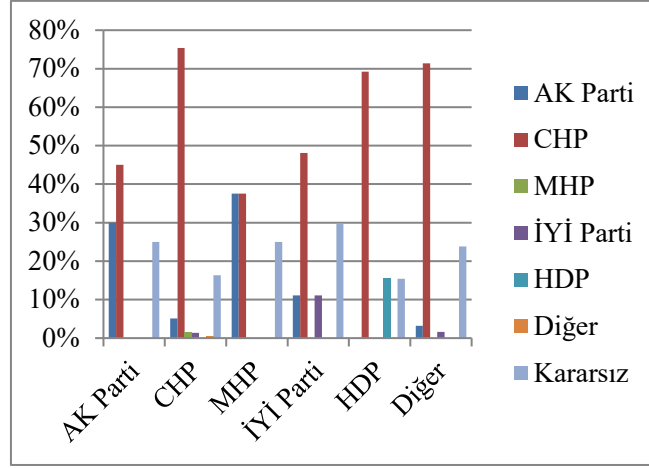
Tablo 46. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Sizce Yaşadığımız Sitedeki Komşularınız Yakın Olduğu Parti” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	%	%	n
Sizce yaşadığımız sitedeki komşularınız yakın olduğu parti	AK Parti	28	6.9	293	72.0	321	39.4
	CHP	287	70.5	61	15.0	348	42.8
	MHP	4	1.0	7	1.7	11	1.4
	İYİ Parti	8	2.0	0	0.0	8	1.0
	HDP	2	0.5	1	0.2	3	0.4
	Kararsızım	77	18.9	44	10.8	121	14.9
	Diğer	1	0.2	1	0.2	2	0.2
	Toplam	407	100.0	407	100.0	814	100.0

Test Değeri: 383.691

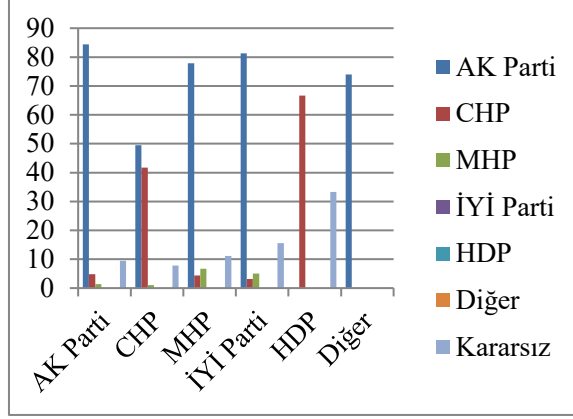
p: 0.000

Katılımcıların yaşadıkları kapalı sitedeki komşularının yakın oldukları partilerin dağılımına bakıldığında iki ilçe için de beklenen bir durum olduğu söylemek gerekir. İlçeler ile soruya verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yine Ki Kare testi uygulanmış ve anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcılar her ne kadar yaşadıkları mekânı tercih etmede siyasal tutumlarının etkisinin olmadığı yönünde cevaplar vermiş olsa da komşuları ile yakın oldukları partinin ne oranda benzer olduğunu analiz etmek gerekir.

Şekil 23. Ataşehir İlçesindeki Katılımcıların Yakın Olduğu Parti (yatay) ile Yaşadıkları Kapalı Sitedeki Komşularının Yakın Olduğunu Düşündüğü Partinin Dağılımının Grafikselleştirilmesi

Ataşehir ilçesindeki katılımcıların yakın olduğu partiler ile yaşadıkları kapalı sitedeki komşularının yakın olduğunu düşündükleri partilerin dağılımlarına bakıldığında CHP'nin büyük oranla önde olduğu görülmektedir. Kendisinin CHP'ye yakın olduğunu söyleyenlerin %75'i yaşadıkları kapalı sitedeki komşularının da CHP'ye yakın olduğunu düşünmektedir. AK Parti'ye yakın olduğunu düşünenlerin %30'u komşularının da AK Partili derken, %45'i komşularının kendilerinin aksine CHP'li olduğunu düşünmektedir. MHP'ye yakın olan katılımcıların %38'i komşularının CHP'li derken, %38'i ise AK Parti'ye yakın olduğunu düşünmektedirler. İYİ Parti'ye yakın olan katılımcıların %48'i komşularının CHP'ye yakın olduğunu düşünürken, %11'i komşularının da kendileri gibi İYİ Partili olduğunu düşünmektedir. HDP'ye yakın olan katılımcıların ise %71'i komşularının CHP'ye yakın olduğunu ifade etmişlerdir. Ataşehir 'deki katılımcıların %67'si kendisinin CHP'ye yakın olduğunu söylerken, kapalı sitede beraber yaşadıkları komşularının CHP'ye yakın olduğunu söyleyenlerin oranı ise ilçedeki tüm katılımcıların % 70'idir. Dolayısıyla katılımcıların büyük oranda kendileriyle aynı partiye yakın olan kapalı sitedeki komşularıyla birlikte yaşamaktadır.

Şekil 24. Başakşehir İlçesindeki Katılımcıların Yakın Olduğu Parti (yatay) ile Yaşadıkları Kapalı Sitedeki Komşularının Yakın Olduğunu Düşündüğü Partinin Dağılımının Grafikselleştirilmesi

Başakşehir ilçesindeki katılımcılar ile komşularının yakın olduğu partilere bakıldığında ise kendisi AK Parti'ye yakın olan katılımcıların %80'den fazlası komşusunun da yakın olduğu parti olarak AK Parti'yi görmektedir. Dolayısıyla kendilerine politik olarak benzeyen insanlar ile bir arada yaşadığını düşünmektedir. Aynı ilçede kendisini CHP'ye yakın olduğunu söyleyen katılımcıların %50'e yakını komşularının AK Partili olduğunu düşünürken %40'dan fazlası ise kendileri gibi komşularının da CHP'li olduğunu düşünmektedir. MHP ve İYİ Parti'ye yakın olduğunu ifade eden katılımcıların sırasıyla %77'si ve %80'den fazlası komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu düşünmektedir. HDP'yi kendisine yakın olarak gören katılımcılardan %66'sı komşularının CHP'ye yakın olduğunu ifade ederken, diğer partilere yakın olanların %70'inden fazlası komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu düşünmektedir. İlçede AK Parti'ye yakın olduğunu söyleyenlerin oranı %36 civarında iken, ilçedeki katılımcıların kapalı sitedeki komşularının AK Partili olduğunu düşünenlerin oranı ise toplamda %72'dir. Tüm partilerin dağılımlarına bakıldığında Başakşehir ilçesinde kapalı sitede yaşayanların, komşularının büyük oranda AK Partili olduğunu düşünmektedir. Bu durum en düşük olarak kendisini CHP ve HDP'ye yakın gören katılımcılarda çıkmaktadır. Nitekim Başakşehir ilçesinde de belirli oranda kapalı sitede yaşayan katılımcılar, komşularıyla aynı siyasal partiye yakın oldukları söylenebilir.

İki ilçedeki katılımcıların yakın oldukları partiler ile komşularının yakın olduğunu düşündükleri parti dağılımlarına bakıldığında kapalı sitede yaşayan katılımcıların büyük bir bölümü kendilerine politik olarak yakın olan komşular ile bir arada yaşadığı görülmektedir. Katılımcılar komşularının siyasi tercihlerinde önemli bir etkisinin olmadığını söylemiş olsalar da iki sorunun analizi yapıldığında aslında bireylerin kendilerine benzeyen insanlar ile bir arada yaşadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durumu daha iyi analiz edebilmek adına katılımcılara, kapalı site dışında yaşayan seçmenler hakkında da bir önerme yöneltilmiştir. Bu önermede “Yaşadığım bölgede site dışında yaşayan seçmenler siyasi tutum olarak benimle zıt görüştedir” ifadesi yer almış ve katılımcılardan cevaplamaları istenmiştir.

Kapalı sitede yaşayan katılımcıların, aynı bölgede ama site dışında yaşayan seçmenlerin siyasi tutumlarının kendileriyle zıt olup olmadığını anlamak adına yöneltilen önermeye bakıldığında % 50’den fazlası zıt görüşte olmadığını düşünmektedir. Yalnızca %18’i bölgedeki kapalı site dışında yaşayan seçmenlerin kendilerinden farklı olduğunu düşünmektedir. İlçe bazlı bakıldığında Ataşehir ’de zıt görüşte olmadığını düşünen katılımcıların oranı %60’dan fazladır. Dolayısıyla Ataşehir ilçesinde kapalı sitede yaşayan katılımcıların büyük bölümü kapalı site dışında yaşayan seçmenlerin de siyasi tutum olarak benzer görüşte olduğunu düşünmektedir. Başakşehir ilçesinde bu oran %45 civarında kalmıştır. Bu önermede de kapalı sitede yaşayan insanlar hem site içerisinde hem de site dışarısında yaşadıkları bölgede kendilerine politik olarak benzeyen seçmenler ile bir arada yaşamaktadır.

Tablo 47. Katılımcıların Yaşadıkları İlçeler ile “Yaşadığım Bölgede Site Dışında Yaşayan Seçmenler Siyasi Tutum Olarak Benimle Zıt Görüştedir.” İfadesine Verdikleri Cevaplar Arasındaki İlişki

		Ataşehir		Başakşehir		Toplam	
		n	%	n	%	n	%
Yaşadığım bölgede site dışında yaşayan seçmenler siyasi tutum olarak benimle zıt görüştedir.	Kesinlikle katılmıyorum	72	17.7	26	6.4	98	12.0
	Katılmıyorum	179	44.0	156	38.3	335	41.2
	Kararsızım	111	27.3	118	29.0	229	28.1
	Katılıyorum	41	10.1	81	19.9	122	15.0
	Kesinlikle katılıyorum	4	1.0	26	6.4	30	3.7
Toplam		407	100.0	407	100.0	814	100.0
		Test Değeri: 52.633**		p: 0.000			

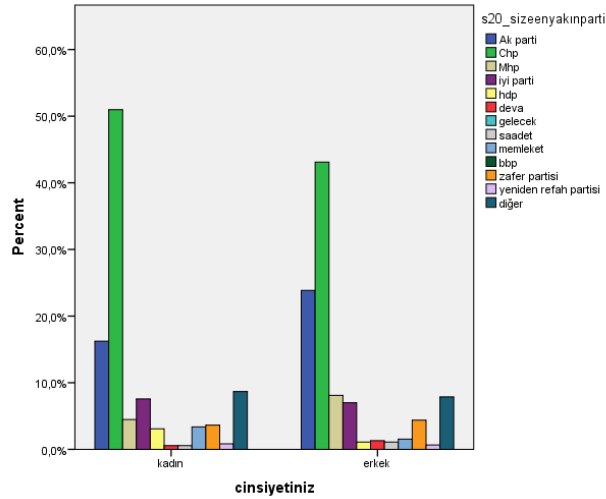
Katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Yaşadığım bölgede site dışında yaşayan seçmenler siyasal tutum olarak benimle zıt görüştedir.” İfadesine verdikleri cevaplar arasındaki ilişkiyi test etmek için ki kare analizi uygulanmıştır. Bunun sonucunda, katılımcıların yaşadıkları ilçeler ile “Yaşadığım bölgede site dışında yaşayan seçmenler siyasal tutum olarak benimle zıt görüştedir.” İfadesine verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p < 0.05$).

4.5. Katılımcıların Seçmen Davranışını Etkileyen Faktörler Bağlamında Analizi

Bu kısımda katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim, gelir durumu, medeni durumu ve yaşadıkları ilçeler ile birlikte yakın oldukları partiye göre analizleri yapılacaktır.

4.5.1. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

İki ilçede toplamda 814 katılımcının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında katılımcıların %43,9'unun kadın, %56,1'inin erkek olduğu görülmektedir. İlçe bazlı bakıldığında ise Ataşehir ilçesinde çalışmaya katılan kadınların oranı %46,2 iken, Başakşehir 'de bu oran %41,5'tir. Erkekler için ise Ataşehir ilçesinde %53,8 oranında bir katılım mevcutken, Başakşehir ilçesinde %58,5'tir. Cinsiyete göre dağılıma bakılırken en yakın olduğu siyasi parti değişkenleri baz alınarak yapılmıştır.

Şekil 25. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Cinsiyete Göre Dağılımının Grafikselsel Gösterimi

Katılımcıların yakın oldukları siyasi partilerin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kadınların erkeklere oranla daha fazla CHP'ye yöneldiği görülürken, erkekler ise

kadınlardan daha fazla oranda AK Parti'ye yakın oldukları görünmektedir. Milliyetçi kökene sahip MHP ve İYİ Parti'nin karşılaştırması yapıldığında erkeklerin MHP'ye daha fazla yöneldiği görülürken, kadınlar İYİ Parti'ye yönelmektedir.

İlçe bazlı bakıldığında ise Ataşehir ilçesindeki kadın katılımcıların %69,1'i CHP'ye yönelirken, erkeklerde bu oran %66,7'dir. Aynı ilçede kadınların yalnızca %2,1'i AK Parti'ye yönelirken erkeklerde bu oran %7,3'tür. MHP, İYİ Parti, HDP ve Zafer Partisi'nin Ataşehir ilçesinde cinsiyete göre dağılımına bakıldığında kadınlarda sırasıyla yüzde %2,1, %6,4, %4,8 ve %0,5 bu partilere kendilerini yakın görmektedir. Erkeklerde aynı partilere yakın görenlerin oranı yine sırasıyla %1,8, %6,8, %1,8 ve %2,3'tür. Dolayısıyla Ataşehir ilçesindeki katılımcılar arasında partiye yakınlık ile cinsiyete göre dağılımda büyük farklılıkların olmadığı görülmektedir.

Başakşehir ilçesinde parti yakınlığı ile cinsiyet arasındaki dağılıma bakıldığında kadınların %31,4'ü AK Parti'ye kendisini yakın görürken, erkeklerde bu oran %39,5'tir. Kadınlarda CHP'ye yakın görenlerin oranı %29,6 iken, erkeklerde bu oran %22,3'tür. İki büyük parti arasında kadınlar ve erkekler arasında farklılık olduğu görülmektedir. MHP, İYİ Parti ve HDP'ye ve Zafer Partisi'ne yakın olan kadın katılımcılara bakıldığında sırasıyla oranlar %5,9, %10,7, %1,8, %4,1 şeklindedir. Aynı partileri kendisine yakın gören erkek katılımcıların oranı ise %11,3, %7,1, %0,8, %6,3 şeklindedir.

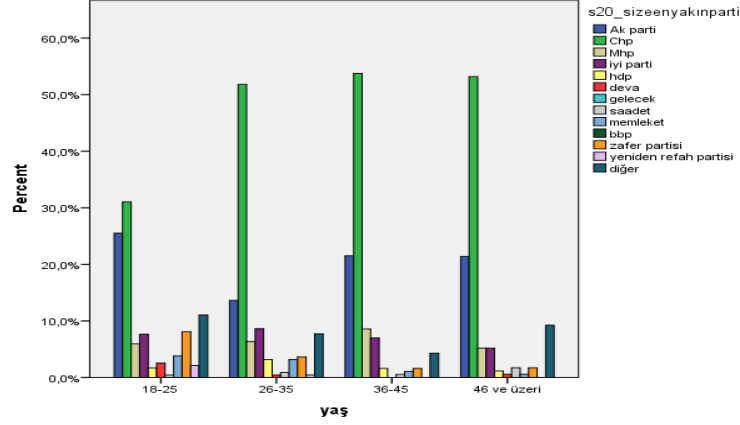
4.5.2. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

Katılımcıların en yakın oldukları partinin yaş gruplarına göre bakıldığında 18-25 yaş grubu içerisinde olanların %30'dan fazlasının CHP'ye yakın olduğu görülürken, aynı grupta AK Parti'ye yakın olanlar %25 civarındadır.

İkinci yaş grubu olan 26-35 arasına bakıldığında ilk gruptan daha yüksek olduğu ve %50'den fazla olduğu görülmektedir. Aynı grup içerisinde AK Parti'ye yakın olduğunu söyleyenlerin oranı ise yalnızca %15 civarındadır.

36-45 yaş grubunda kendisini CHP'ye yakın görenlerin oranı yine %50'den fazla iken, AK Parti'ye yakın olanlar ise %20 civarındadır.

Son grup olan 46 ve üzerinde de çok büyük farklılıklar görünmemekte kendisini CHP'ye yakın görenlerin oranı yine %50'den fazla iken, AK Parti'ye bu grupta yakın olanlar yine %20 civarındadır. Diğer partilerde ise yaş gruplarına göre önemli farklılıklar görülmemektedir.

Şekil 26. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Yaş Gruplarına Göre Dağılımının Grafikselsel Gösterimi

Yaş gruplarının partilere yakınlıklarını ilçeler özelinde bir karşılaştırma yapıldığında Ataşehir ilçesinde 18-25 yaş grubundaki katılımcılar %56,9 oranında kendilerini CHP'ye yakın görürken aynı yaş grubunda Başakşehir ilçesinde %22,9'dur. Aynı gruptaki katılımcıların Ataşehir ilçesinde AK Parti'ye yakın olanların oranı %3,1 iken, Başakşehir ilçesinde bu oran %31,8'dir. İkinci yaş grubuna bakıldığında Ataşehir ilçesinde CHP'ye yakın hissedenlerin oranı %68,1 iken, AK Parti'yi destekleyenlerin oranı %7,6'dır. Başakşehir ilçesinde ise 26-35 yaş arasında gruptaki katılımcıların %36,6'sı CHP'ye kendini yakın görürken, %24,8'i AK Parti'ye yakın görmektedir. Üçüncü yaş grubu olan 36-45 yaş grubundaki katılımcıların parti yakınlığına bakıldığında ise Ataşehir ilçesinde %72,3 oranında CHP'ye yakın iken, %5,4 oranında AK Parti'ye yakın oldukları görülmektedir. Başakşehir ilçesinde ise aynı gruptaki katılımcıların %44,6'sı AK Parti'ye yakın görünürken, %23'ü CHP'ye kendilerini yakın görmektedirler. Son yaş grubuna bakıldığında ise Ataşehir 'de CHP'ye kendini yakın görenlerin oranı %75,7 iken, aynı ilçe ve aynı grupta AK Parti'ye yakın olanların oranı %2,7'dir. Başakşehir ilçesindeki 46 ve üzerindeki katılımcıların parti yakınlık durumuna bakıldığında ise

%56,5 ile AK Parti ilk sırada yer alırken %16,1 ile CHP ikinci sırada yer almaktadır. Ataşehir ilçesinde özellikle CHP için yaş ilerledikçe destekleme oranı artarken, AK Parti için düştüğünü söylemek mümkündür. Başakşehir ilçesinde ise neredeyse tam tersi bir durumun olduğu ve yaş ilerledikçe AK Parti'ye yakınlığın arttığı görülürken, CHP için bir azalışın olduğu görülmektedir.

4.5.3. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

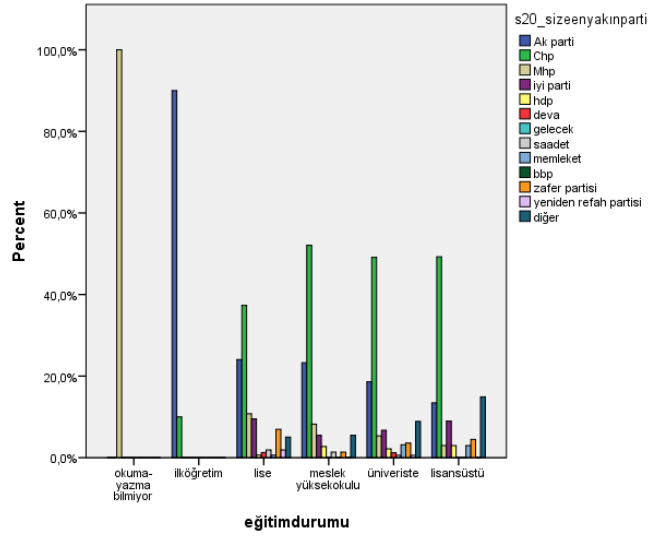
İki ilçedeki katılımcıların eğitim durumlarına bakıldığında toplamda %70'den fazla katılımcının lisans ve lisansüstü eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Bu durum temelde iki ilçede kapalı sitede yaşayan katılımcıların eğitim düzeylerinin yüksek olduklarını göstermektedir. İlköğretim düzeyinde ve okuma-yazma bilmeyenlerin oranı ise yalnızca %1 iken, lise ve meslek yüksekokulu düzeyinde olanların oranı ise %29 civarındadır.

Katılımcıların eğitim durumları ile en yakın oldukları partiler arasındaki ilişkiye bakıldığında ilköğretim düzeyinde olan katılımcıların %90'ı kendisini AK Parti'ye yakın görürken, %10'u CHP'e yakın görmektedir.

Lise düzeyinde bu durum sırasıyla %24,1 ile %37,3 olarak değişmektedir. MHP ve İYİ Parti'ye lise düzeyinde kendisini yakın hissedenlerin oranı ise %10 civarındadır. Meslek yüksekokulu düzeyine bakıldığında AK Parti'ye yakın hissedenlerin oranı %23 civarında kalırken, CHP'ye bu eğitim düzeyinde yakın olanların oranı ise %52,1 olmuştur. Milliyetçi kökenli parti olan MHP'ye bu eğitim düzeyinde yakın olanların oranı %8,2 olurken, diğer bir milliyetçi söyleme sahip İYİ Parti'ye yakınlık oranı ise %5,5'tir.

Lisans ve lisansüstü eğitimdeki parti yakınlık durumuna bakıldığında ise AK Parti eğitim düzeylerinde sırasıyla %18,6 ve %13,4 oranında kalırken, CHP iki düzeyde de %49 civarındadır. Yine bu eğitim düzeyinde MHP'ye yakınlık oranlarına bakıldığında yine eğitim düzeylerinde sırasıyla %5,3 ile %3 civarında kalırken, İYİ Parti aynı eğitim düzeylerindeki oranı %6,7 ile %9'dur. HDP'ye yakınlık oranlarına bakıldığında ise lise düzeyinden itibaren %0,6'larda başlayan yakınlık lisansüstü eğitim düzeyine kadar %3'lere kadar çıktığı görülmektedir.

Eđitim düzeyi ve parti yakınlık iliřkisine bakıldıđında AK Parti için eđitim düzeyi arttıka yakınlık hissetme oranının dūřtūđu gōrōlűrken, CHP için bu durumun tam tersi olduđu sōylenebilir. MHP için ise milliyetçi parti olarak yine eđitim düzeyi yűksekdike katılımcıların yakınlık durumunun azaldıđı gōrűlmektedir. İYİ Parti ve HDP için de bűyűk oranda eđitim düzeyi arttıka yakınlık oranının arttıđını sōylemek yanlıř olmayacaktır.

şekil 27. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Eğitim Durumlarına Gōre Dağılımı

Eđitim düzeyleri ve parti yakınlık durumuna Atařehir ilçesinde yařayan katılımcılar űzeline bakıldıđında AK Parti'ye yakınlık hissedenlerin lise ve űzeri eđitim düzeyinde %5 civarında olduđu gōrűlmektedir. Yalnızca meslek yűksekokulu düzeyinde %2,9'a dűřmektedir. CHP űzeline bakıldıđında ise lise ve űzeri eđitim düzeyinde %65 ile %68 arasında deđiřen bir yakınlık oranına sahip olduđu gōrűlmektedir. MHP için ise bu durum lise düzeyinde %3,4 meslek yűksekokulu düzeyinde %5,9 iken lisans ve űsttű eđitim düzeylerinde %1 ile %0 arasında deđiřmektedir. İlçede İYİ Parti'ye yakınlık durumunun eđitim düzeyi ile iliřkisine bakıldıđında ise lise düzeyinde %12 olan oran, meslek yűksekokulu ve lisans düzeyinde %5'lere dűřerken, lisansűstűnde tekrar %10'lara çıkmaktadır. HDP için ise lise düzeyinde %1,7 yakınlık oranının eđitim düzeyi arttıka %3 civarına kadar çıktıđı gōrűlmektedir. İlçe űzeline bakıldıđında partilere yakınlıđın eđitim düzeyi

arttıkça MHP dışında diğer partilerin büyük bir değişime uğramadığı gözlemlenmektedir.

Başakşehir ilçesindeki katılımcıların eğitim durumunları ile parti yakınlık ilişkisine bakıldığında ise AK Parti özelinde ilköğretim düzeyinde %90'larda başlayan yakınlık oranının eğitim düzeyi arttıkça %25'lere kadar düştüğü görülmektedir. Tek istisnai durum lise ve meslek yüksekokulu arasında görülürken buradaki yakınlık durumu %35'ten %41'e çıkmıştır. CHP için ise bu durum ilköğretim düzeyinde %10'larda başlayan yakınlık, eğitim düzeyi arttıkça %26'lara çıkmıştır. Burada da tek istisnai durum yine meslek yüksekokulu düzeyinde yakınlık oranı %38'leri bulmuştur. MHP için ise eğitim düzeyi arttıkça yakın hissetme oranı azalırken, İYİ Parti'ye yakınlık durumu ise dengeli bir oran seyretmiştir. HDP için bakıldığında meslek yüksekokulu düzeyinde %2,6 olan partiye yakınlık, lisans düzeyinde %0,4, lisansüstü düzeyde ise %3,7 olduğu görülmüştür. Dolayısıyla iktidar ortağı olan partilerde eğitim düzeyi arttıkça kendisini bu partilere yakın hisseden katılımcı oranının azaldığı görülürken, muhalefet partilerinde ise bu oranın ya arttığı ya da dengeli devam ettiği görülmektedir.

4.5.4. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Gelir Düzeylerine Göre Dağılımı

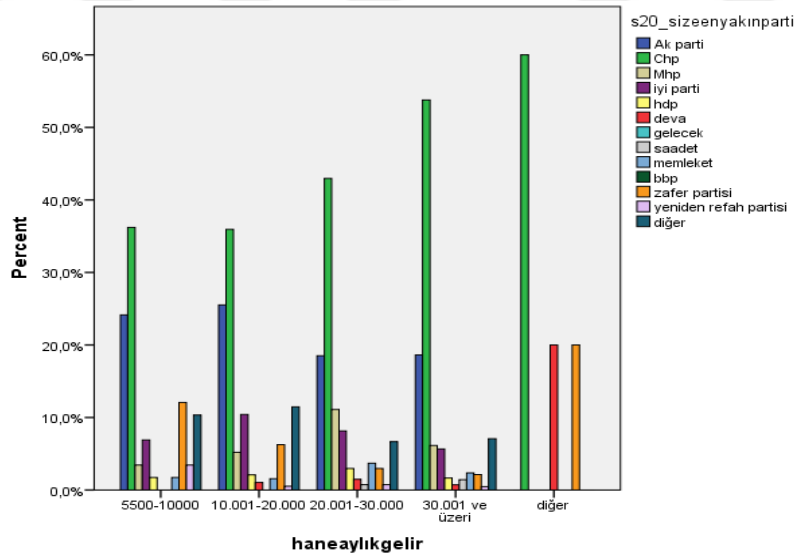
Katılımcıların hane aylık gelirleriyle yakın oldukları parti arasındaki ilişkiye ve dağılıma da bakmak yerinde olacaktır. Çünkü hem ekonomik durum hem de sınıfsal durum partiye yakınlık ve oy verme davranışında önemli faktörlerden bir tanesidir. Bu bağlamda katılımcıların verdikleri cevaplara göre gelir dağılımları dört farklı grupta toplanmıştır. En düşük olarak 5.500-10.000 arası, ikinci grup 10.001-20.000 arası, üçüncü grup 20.001-30.000 arası ve en üst grup ise 30001 ve üzeri olarak sınıflandırılmıştır.

Buna göre en düşük hane gelirine sahip katılımcıların parti yakınlıklarına bakıldığında grubun %24,1'i kendisini AK Parti'ye yakın görürken %36,2'si CHP'ye yakın görmektedir. Üçünü parti olarak ise %12,1 ile Zafer Partisi olmuştur.

İkinci gelir grubuna bakıldığında ise AK Parti %25,5 oranında bir yakınlık oranı yakalarken CHP %35,9'luk bir orana sahiptir. Bu gelir grubunda üçüncü parti ise %10,4 ile İYİ Parti olmuştur.

Üçüncü gelir grubun AK Parti'nin ilk iki gelir grubuna göre düşüş yaşadığı ve %18,5 oranında kaldığı görülürken, CHP'nin önemli bir artış ile bu gelir grubunun %43'ünün desteğini aldığı görülmektedir. Bu grupta üçüncü olan parti ise %11,1 ile MHP olmuştur.

En yüksek gelir grubu olan 30.001 ve üzerine bakıldığında ise AK Parti'nin bir önceki ile benzer bir oranı yakaladığı görülürken CHP'nin en fazla desteğini yakaladığı ve %53,8'in desteğini aldığı grupta en yüksek gelir grubu olmuştur. Diğer partilerin ise düşüş yaşadığı ancak MHP'nin %6,1 ile yine bu gelir grubunda üçüncü parti olduğu görülmektedir. Genel duruma bakıldığında ise hane geliri arttıkça AK Parti'ye yakınlık oranının biraz azaldığı ancak CHP'ye yakınlık oranının ise büyük oranda arttığı görülmektedir. Milliyetçi kökenli üç parti ise hane gelir gruplarına göre özellikle ikinci gelir grubundan sonra önemli derecede azaldığı gözlemlenmektedir.

Şekil 28. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Hane Aylık Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Ataşehir özelinde hane aylık gelir durumu ile parti yakınlıklarına bakıldığında AK Parti'nin üçüncü grupta %7,7 oranı yakaladığı görülürken diğer gelir gruplarında %4

civarında bir oranda kalmıştır. CHP'nin ise ilk gelir grubunda %78,9'u yakalarken, ikinci ve üçüncü gelir gruplarında belirli bir azalış olmasına rağmen yine %58,1 gibi bir oranda kaldığı görülmektedir. En yüksek gelir grubunda ise %73'leri geçen bir oranı yakalamıştır. MHP, İYİ Parti ve HDP'ye kendilerini yakın hissedenlerin oranı hane aylık geliri arttıkça önemli derecede azalırken en yüksek desteği en alt gelir grubundan, en düşük desteği ise en üst gelir grubundan aldıkları görülmektedir.

Başakşehir ilçesine bakıldığında ise AK Parti'nin en yüksek desteği birinci ve ikinci gelir gruplarından aldığı görülürken orta ve üst gelir gruplarında belirli oranda düşüş olsa da dengeli bir oran yakaladığı görülmektedir. Aynı ilçe için CHP'nin verilerine bakıldığında ise hane aylık geliri arttıkça partiye olan yakınlık oranının da arttığı görülmektedir. Milliyetçi parti olan ve göçmen karşıtlığı üzerine bir politika yürüten Zafer Parti'si, alt gelir grubunda %17 gibi bir oranı yakalarken orta ve üst gelir gruplarında %5 ile %2 arasında değiştiği ve hane aylık geliri arttıkça yakınlık hissedenlerin oranının azaldığı görülmektedir.

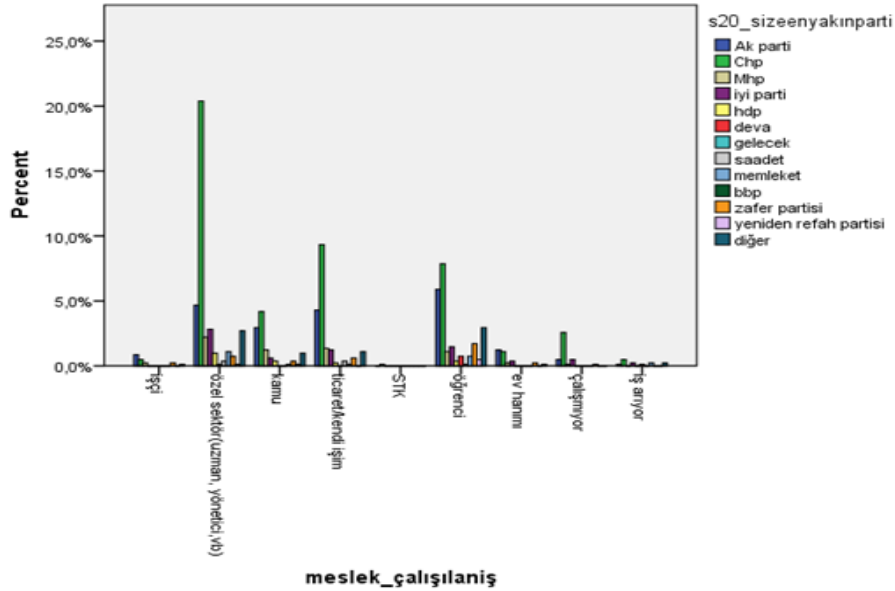
İki ilçedeki kapalı sitede yaşayan katılımcıların hane aylık gelir durumları ile yakın oldukları partilerin dağılımlarına bakıldığında Ataşehir ilçesinde genel anlamda çok az desteğe sahip AK Parti'nin gelir grupları arasında büyük bir değişime uğramadığı görülürken, Başakşehir ilçesinde hane aylık gelir arttıkça düşüşün olduğu görülmektedir. Ancak bu değişim CHP'nin Başakşehir ilçesinde yaşadığı değişim gibi değildir. CHP'nin hane aylık gelir arttıkça desteğini arttırdığı görülmektedir. Ataşehir ilçesinde ise parti zaten genel yüksek bir potansiyele sahip olduğu için gelir grupları arasında değişim olsa da Başakşehir'deki gibi etkili ve önemli bir değişim gözlemlenmemektedir.

4.5.5. Katılımcıların Yakın Oldukları Partilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Katılımcıların meslek gruplarına göre yüzdesel dağılımına bakıldığında %2'si işçi, %36,2'si özel sektörde uzman, yönetici vs., %10,9'u kamu personeli, %18,7'si ticaret/kendi işi, STK'da çalışanların oranı %0,1, öğrenci olanların oranı %23,5, ev hanımlarının oranı %3,3, her hangi bir işte çalışmayanların oranı ise %1,5'tir.

Başakşehir ilçesi özelinde ise katılımcıların %3,2'si işçi, %26,5'i özel sektörde uzman yönetici vs., %11,1'i kamuda çalışıyor, %16,5'i kendi işi ile uğraşiyor, %0,2'si STK'da çalışırken, %33,4'ü öğrencidir. Ev hanımı olanların oranı %3,2 iken, her hangi bir işte çalışmayanların oranı %3,4 iken, iş arayanların oranı yalnızca %2,5'tir. Verilere bakıldığında Başakşehir ilçesinde kapalı sitede yaşayan katılımcıların %50'den fazlası orta ve üst düzey meslek gruplarında yer almaktadır. İlçedeki katılımcılarda öğrenci oranının da fazla olduğu görülmektedir.

Ataşehir ilçesindeki katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında ise işçi olanlar toplam katılımcıların yalnızca %0,7'sini oluşturken, özel sektörde yönetici uzman vs., olanlar %45,9'unu oluşturmaktadır. Kamuda çalışanların oranı %10,8 iken, kendi işini yaptığını söyleyenlerin oranı %20,9 olarak dikkat çekmektedir. Öğrencilerin oranı ise %13,5 iken ev hanımlarının oranı %3,4'tür. Çalışmayanların oranı %4,2 iken, iş arayanlar yalnızca %0,5'tir. Dolayısıyla Ataşehir ilçesinde orta ve üst meslek grubu olarak sayılabilecek uzman yönetici, ticaret/kendi işim ve kamuda çalışanların toplam oranı %75'ten fazladır. İki ilçe özelinde de kapalı sitede yaşayanların büyük çoğunluğunun ağırlıklı olarak belirli meslek gruplarında çalıştıkları söylenebilir.

Şekil 29. Katılımcıların En Yakın Oldukları Partilerin Meslek Gruplarına Göre Dağılımı

Katılımcıların kendilerini en yakın hissettikleri partilerin meslek gruplarına göre dağılımına bakıldığında işçilerin %43,8'i AK Parti'ye kendilerini yakın görürken %25'i CHP'yi kendilerine yakın olarak görmektedirler. MHP'ye ve Zafer Partisi'ne yakın olarak görenlerin oranı %12,5 iken %6,3 ise diğer seçeneğine yönelmiştir.

Özel sektörde uzman yönetici vb. olanların ise %56,3'ü kendisini CHP'ye yakın görürken, yalnızca %12,9'u kendisini AK Parti'ye yakın olarak görmektedir. Bu meslek grubunda üçüncü parti %7,8 ile İYİ Parti olurken, onu %6,1 ile MHP, %3,1 ile Memleket Partisi, %2,7 ile HDP, %2 ile Zafer Partisi, %0,3 ile Yeniden Refah Partisi ve %7,5 ile diğer seçenekleri takip etmektedir.

Kamu sektöründe çalışan arasında diğer meslek gruplarına göre iki parti arasında daha dengeli bir dağılım söz konusudur. Buna göre kendisini CHP'ye yakın görenlerin oranı %38,2'iken AK Parti'ye yakın olanların oranı %27'dir. Bu meslek grubunda üçüncü parti %11,2 ile MHP olurken onu %5,6 ile İYİ Parti, %3,4 ile HDP ve Zafer Partisi, %1,1 ile de Memleket Partisi takip etmektedir.

Ticare/kendi işim diyen katılımcılara bakıldığında kendisini CHP'ye yakın hissedenlerin oranı %50 iken AK Parti'ye yakın hissedenlerin oranı %23'tür. Bu partileri %7,2 ile MHP, %6,6 ile İYİ Parti, %3,3 ile Zafer Partisi, %2 ile Saadet Partisi ve %1,3 ile HDP takip etmektedir. STK'da yalnızca bir kişi çalışırken o da kendisini CHP'ye yakın hissettiğini beyan etmiştir

Öğrenci olan katılımcıların dağılımlarına bakıldığında ise %33,5'i kendisini CHP'ye yakın olarak görürken, %25,1'i AK Parti'ye kendisini yakın hissetmektedir. Bu partileri öğrenciler arasında %7,3 ile Zafer Partisi, %6,3 ile İYİ Parti, %4,7 ile MHP, %3,1 ile DEVA ve Memleket Partisi, %1,6 ile de HDP takip etmektedir.

Ev hanımlarının en yakın parti dağılımlarına bakıldığında %37 ile AK Parti'nin ilk sırada yer aldığı, %33,3 ile CHP'nin onu takip ettiği görülmektedir. Bu partilerden sonra %11 ile İYİ Parti gelirken, dördüncü olarak da %7,4 ile MHP ve Zafer Partisi gelmektedir.

Çalışmayanların parti yakınlıklarına bakıldığında ise %67,7 ile CHP ilk sırada yer alırken, %12,9 ile AK Parti ve İYİ Parti ikinci sırada yer almaktadır. Bunları ise %3,2 ile MHP ve Zafer Partisi takip etmektedir. Son olarak iş aradığını ifade edenlerin parti yakınlıklarına bakıldığında %33,3'ü CHP'ye yakın hissederken, %16,7'si İYİ Parti ve Zafer Partisine yakın hissederken, yalnızca %8,3'ü AK Parti'ye yakın hissetmektedirler.

4.6. Hipotezlerin Test Edilmesi

Çalışmanın araştırma sorusu, kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oy verme davranışları modellerine göre hangi modellere uygun hareket ettikleri ve ilçeler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda ilçeler ile oy verme davranışları ile ilgili çalışmanın hipotezleri kurulmuş ve bu hipotezler SPSS uygulamasında bağımsız iki grubun karşılaştırılabileceği ve istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını anlayabilmek adına T-Testi uygulanmıştır.

4.6.1. Katılımcılara Yöneltilen Önergelerin Oy Verme Modelleri İle Eşleştirmeleri

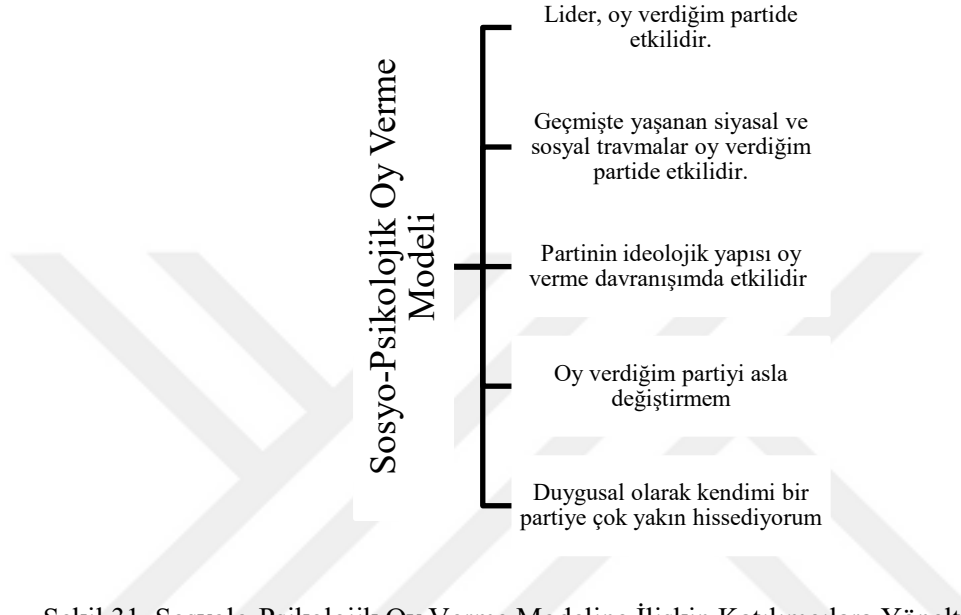
T-Testi uygulayabilmek adına öncelikli olarak oy verme modellerine ilişkin sorular modellere göre tasnif edilmiş ve SPSS uygulamasında katılımcıların bu sorulara verdikleri cevapların ortalamaları alınmıştır. Cevapların ortalamalarını alınabilmek için öncelikli olarak katılımcılara yöneltilen önermelerin oy verme modelleri bağlamında eşleştirmeleri yapılmıştır.

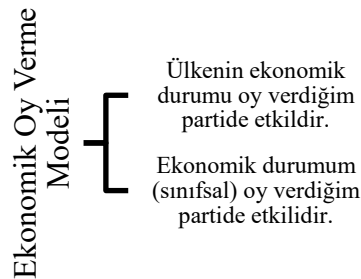
Şekil 30. Sosyolojik Oy Vermeye İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler

Sosyolojik oy vermeye ilişkin önermeler SPSS üzerinden Compute Variable seçeneğinden altı önermeye ilişkin katılımcıların cevapları toplanmış ve ortalamaları hesaplanarak *sosyolojikortalama* şeklinde yeni bir kayıt açılmıştır. Sonrasında T-testi ile hipotez₁ test edilmiştir. (H₁: İlçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir)

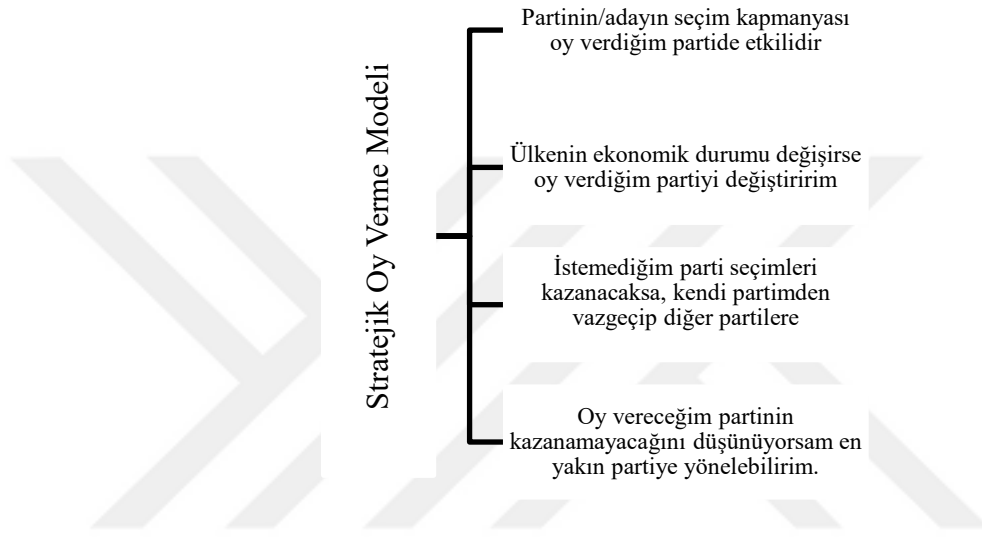
Şekil 31. Sosyolo-Psikolojik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler

Sosyo-psikolojik oy vermeye ilişkin önermeler de Şekil 30'da belirtilmiştir. Hipotez₂'yi test edebilmek adına bu eşleştirme yapılmış ve katılımcıların verdikleri cevapların yine ortalamaları alınarak T-testi yapılmıştır. (H₂: İlçeler arasında sosyolo-psikolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir).

Şekil 32. Ekonomik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önergeler

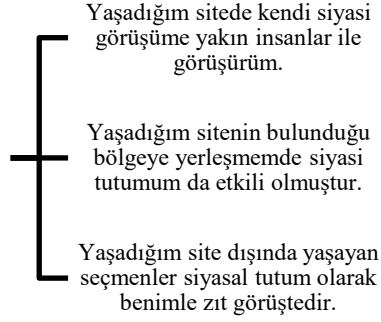
Diğer bir oy verme modeli olan ekonomik oy vermeye ilişkin katılımcılara yöneltilen önermeler Şekil 31’de gösterilmektedir. Hipotez₃’ü test edebilmek adına bu sınıflandırma yapılmış ve katılımcıların bu önermelere verdikleri cevapların ortalamaları alınarak T-testi uygulanmıştır. (H₃: İlçeler arasında ekonomik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.)

Şekil 33. Stratejik Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önergeler

Stratejik oy vermeye ilişkin katılımcılara yöneltilen önermeler Şekil 32’de gösterilmiştir. Bu önermelere katılımcıların verdikleri cevapların ortalaması alınarak Hipotez₄’ü test edebilmek adına T-Testi uygulanmıştır.

Mekânsal Oy Verme Modeli

Şekil 34. Mekânsal Oy Verme Modeline İlişkin Katılımcılara Yöneltilen Önermeler

Son olarak mekânsal oy verme modeline ilişkin katılımcılara yöneltilen önermeler Şekil 33'te gösterilmektedir. Mekânsal oy vermeye ilişkin olan Hipotez₅'i test edebilmek adına katılımcıların verdikleri cevapların ortalamaları alınarak T-testine tabii tutulmuş ve hipotez test edilmiştir.

4.6.2. Hipotezlere İlişkin Önermelerin Güvenirlik Testi

Güvenirlik analizi, yapılan saha çalışmasında kullanılan ve daha önceden belirlenmiş bir ölçek türüne göre hazırlanmış ankete katılımcılar tarafından verilen yanıtların tutarlılığını ölçmektedir. Yaş, cinsiyet ya da evet/hayır gibi cevap seçenekleri olan sorulara güvenilirlik analizi uygulamazken, likert ölçeğinin kullanıldığı ve hiç katılmıyorumdan kesinlikle katılıyorum kadar sıralanan cevapları bulunan sorularda güvenilirlik analizi uygulanabilmektedir. Güvenirlik analizi için genellikle *Cronbach Alpha* değerinin bulunmasıyla test edilmektedir. Tek tek sorular için bu değer bulunabileceği gibi belirtilen kriterlere uyan tüm sorular için de bakılabilir. Ortaya çıkan sonuç tüm sonuçların ortalama bir değeridir ve o anketin toplam güvenilirliğini göstermektedir. Anketin güvenilir olması için çıkan *Cronbach Alpha* değerinin 0,7 ve 0,7'den büyük olması beklenir. Eğer bu değerden küçük ise anketin güvenilirliği düşük, kötü veya kabul edilemez olurken, 0,8'den büyük ise anketin güvenilirliği yüksek olarak değerlendirilmektedir (Ekonomianaliz, 2013).

Tablo 48. Güvenirlik Analizi Cronbach's Alpha Değeri

Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,720	,714	20

Katılımcıların verdikleri cevaplar ile hipotezlere ilişkin önermeler arasındaki ilişkiyi anlamak ve anketin güvenilirliğini test etmek için *Cronbach's Alpha* değerine bakılmıştır. Çıkan sonuçlarda değer $0,72^{45}$ olduğu ve hipotezlere ilişkin önermelere katılımcıların verdikleri cevapların kabul edilebilir düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir. Dolayısıyla sosyolojik oy verme, sosyo-psikolojik oy verme, ekonomik oy verme, stratejik oy verme ve mekânsal oy vermeye ilişkin kullanılan tüm ifadeler güvenilirdir.

4.6.3. T-Testi ve Seçmen Davranışı Modellerine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

İki bağımsız örneklemin karşılaştırılabilmesi için T-Testi uygulanmalıdır. T-testi yapılır yukarıdaki önermelere ilişkin verilen oy verme modeli ve önerme eşleştirmeleri doğrultusunda katılımcıların önermelere ilişkin verdikleri cevapları ortalamaları alınmış ve kaydedilmiştir. Gruplar ise çalışmanın iki farklı ilçesi olan Başakşehir ve Ataşehir ilçeleri seçilmiş ve T-testi uygulanmıştır.

⁴⁵ Bu tabloda genellikle en soldaki değere bakılmaktadır.

Tablo 49. Hipotezlere İlişkin Grup İstatistikleri(Grup Statistics)

	yaşadığınızilçe	N	Mean	Std. Deviation	Std. Error Mean
Sosyolojik oy verme (ortalama)	Başakşehir	407	2,5385	,76144	,03774
	Ataşehir	407	2,3399	,79696	,03950
Sosyo- psikolojik oy verme (ortalama)	Başakşehir	407	3,6187	,64146	,03180
	Ataşehir	407	3,5337	,67307	,03336
Ekonomik oy verme (ortalama)	Başakşehir	407	3,9042	,79602	,03946
	Ataşehir	407	3,7273	,83817	,04155
Stratejik oy verme (ortalama)	Başakşehir	407	2,9468	,90044	,04463
	Ataşehir	407	2,9369	,82491	,04089
Mekansal oy verme(ortalama)	Başakşehir	407	5,0172	1,26031	,06247
	Ataşehir	407	4,7617	1,44853	,07180

Öncelikli olarak tabloda oy verme modelleri ve gruplar olarak belirlenen katılımcıların yaşadıkları ilçeler gösterilmiştir. Sonrasında ilçelerdeki katılımcı sayıları (N), oy verme modellerine ilişkin aritmetik ortalamaları (Mean), standart sapmaları (Std. Deviation) ve son olarak hataya ilişkin istatistik (Std Error Mean) tüm oy verme modellerine ve ilçelere göre Tablo 48’de verilmiştir.

Hipotezlerin testine ilişkin diğer bir tablo ise T-Testi sonucunun yer aldığı ve çeşitli istatistiksel verilerin yer aldığı Tablo 49’dur. Bu tabloda üç önemli sütün yer almaktadır. Bunlardan ilki varyansların eşit dağılıp dağılmadığını gösteren ve F ve Sig. İfadelerinin yer aldığı sütundur (Levene's Test for Equality of Variances). Sütündeki Sig. Değeri (p), eğer 0,05’in altındaysa ($p < 0,05$) varyanslar eşit değil anlamı taşımaktadır ve bağımsız değişkene ait veriler kontrol edilirken ikinci satırlar dikkate alınmalıdır. Eğer Sig. Değeri 0,05’in üstündeyse ($p > 0,05$) varyanslar eşit dağılmaktadır ve veriler kontrol edilirken ilk satırlar dikkate alınmalıdır. Dolayısıyla Tablo 49’a bakıldığında sosyolojik oy verme (sig. 0,461), stratejik oy verme (sig. 0,511), ekonomik oy verme (sig. 0,245) için p değerleri 0,05’ten büyüktür ve varyanslar eşit dağılmaktadır, bu modeller için veriler incelenirken ilk satırlar dikkate alınacaktır. Stratejik oy verme (sig.0,024) ve mekânsal oy verme (0,002) için ise p değerleri 0,05’ten küçük olduğu için varyanslar eşit dağılmamakta ve bu modellerin verilerine bakılırken ikinci satır dikkate alınacaktır

Tablo 50. Bağımsız Örnekler Testi (Independent Samples Test)

		Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means						
		F	Sig.	t	df	Sig. (2- tailed)	Mean Differen ce	Std. Error Differen ce	95% Confidence Interval of the Difference	
									Lower	Upper
Sosyolojik oy verme (ortalama)	Equal variances assumed	,543	,461	3,635	812	,000	,19861	,05464	,09136	,30585
	Equal variances not assumed			3,635	810,318	,000	,19861	,05464	,09136	,30585
Sosyo-psikolojik oy verme (ortalama)	Equal variances assumed	,433	,511	1,845	812	,065	,08501	,04609	-,00545	,17548
	Equal variances not assumed			1,845	810,128	,065	,08501	,04609	-,00545	,17548
Ekonomik oy verme (ortalama)	Equal variances assumed	1,354	,245	3,087	812	,002	,17690	,05730	,06444	,28937
	Equal variances not assumed			3,087	809,848	,002	,17690	,05730	,06444	,28937
Stratejik oy verme (ortalama)	Equal variances assumed	5,135	,024	,162	812	,871	,00983	,06053	-,10899	,12864
	Equal variances not assumed			,162	805,846	,871	,00983	,06053	-,10899	,12865
Mekansal oy verme (ortalama)	Equal variances assumed	10,14 5	,002	2,685	812	,007	,25553	,09517	,06871	,44234

Equal variances not assumed			2,685	796,760	,007	,25553	,09517	,06871	,44235
-----------------------------------	--	--	-------	---------	------	--------	--------	--------	--------

Tablo 49'un ikinci önemli sütunu ise T- Testi sonucunun (t), serbestlik derecesinin (df) ve gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını gösteren anlamlılık değerlerinin olduğu (Sig. 2 tailed) sütundur. Burada da Sig.2 değeri 0,05'in ($p > 0,05$) üzerinde ise oy verme modelleri için gruplar arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını gösterirken, eğer bu değer 0,05'in altında ise ($p < 0,05$) gruplar arasında oy verme modelleri açısından anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Tablonun son kısmında ise ilk sütun gruplar arası ortalama farklılıklarını gösterirken (Mean Difference), onun yanında bu duruma ait istatistik de verilmiştir (Std. Difference). Son iki sütunda ise ortalama farklılıklarının %95 güven aralığındaki dağılımlarına yer verilmiştir. Tüm bu detaylardan sonra hipotez sonuçlarına bakılabilir.

Hipotez₁: İlçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

Hipotez₁ için sosyolojik oy verme davranışı ile gruplar arası anlamlılık farklılığının olup olmadığını anlamak için tabloda Sig. (2 tailed) değerine bakmak gerekmektedir. Bakıldığında bu değer 0,000 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla p değerinin 0,05'ten küçük olduğu için Hipotez₁ doğrulanmış ve ilçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak **anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir**.

Hipotez₂: İlçeler arasında sosyolojik-psikolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

Hipotez₂ için sosyolojik-psikolojik oy verme davranışı bağlamında ilçeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Sig. (2 tailed) değerine bakıldığında sonucun 0,065 ve dolayısıyla p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Hipotez₂ doğrulanamamış ve ilçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak **anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir**.

Hipotez₃: İlçeler arasında ekonomik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

Hipotez₃ için ekonomik oy verme davranışı bağlamında ilçeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Sig (2 tailed) değerine bakıldığında sonucun 0,002 çıktığı ve dolayısıyla p değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ise Hipotez₃'ün doğrulanmış ve ilçeler arasında ekonomik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak **anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.**

Hipotez₄: İlçeler arasında stratejik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir

Hipotez₄ için stratejik oy verme davranışı bağlamında ilçeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Sig (2 tailed) değerine bakıldığında sonucun 0,871 olduğu görülmüş dolayısı ile p değerinin 0,05'ten büyük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak Hipotez₄ doğrulanamamış ve ilçeler arasında sosyolojik oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak **anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.**

Hipotez₅: İlçeler arasında mekânsal oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık beklenmektedir.

Hipotez₅ için mekânsal oy verme davranışı bağlamında ilçeler arasında anlamlı bir fark olup olmadığını anlamak için Sig (2 tailed) değerine bakıldığında sonucun 0,007 olduğu ve dolayısıyla p değerinin 0,05'ten küçük olduğu görülmektedir. Sonuç olarak ise çalışmanın araştırma sorusuna yönelik olan en temel ve en önemli hipotez olan Hipotez₅ doğrulanmış ve **ilçeler arasında mekânsal oy verme davranışı bağlamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir.**

4.6.4. Ki Kare Testi ve Katılımcıların Kişisel Özelliklerine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Katılımcıların kişisel özellikleri ile en yakın oldukları partiler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Ki-kare testi uygulanmış ve bu özelliklere ilişkin hipotezler test edilmiştir.

Hipotez₆: Katılımcıların cinsiyeti ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

Katılımcıların en yakın parti ile cinsiyetleri ile arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Ki kare testi uygulanmış ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (p:0,01, p<0,05).

Hipotez7: Katılımcıların yaşları ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

Katılımcıların en yakın oldukları partiler ile yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığını anlamak için Ki kare testi uygulanmış ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir (p:0,00, p<0,05).

Hipotez8: Katılımcıların gelir durumları ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

Gelir ve en yakın parti arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. (p:0,000, p<0,05).

Hipotez9: Katılımcıların eğitim durumları ile en yakın oldukları parti arasında anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

Bu bağlamda katılımcıların eğitim durumları ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (p:0,001, p<0,05).

Hipotez10: Katılımcıların mesleklere göre dağılımı ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki beklenmektedir.

Katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımları ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür (p:0,000, p<0,05)

Katılımcıların kişisel özellikleri olan yaş, cinsiyet, gelir durumları, eğitim durumları, meslek gruplarına göre dağılımları ile en yakın oldukları partiler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ve kişisel özelliklere ilişkin olan hipotezlerin tamamının doğrulandığı görülmektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyada ve Türkiye’de kentleşmenin etkisiyle yaşanan bir mekân olan konutun hızlı bir dönüşüm içerisine girdiği görülmektedir. Özellikle kentlerdeki nüfus artışlarının fazla olması, metropollerin göç almaları gibi nedenlerle yeni konut tarzına olan ihtiyacı doğurmuştur. Nüfusun büyük kentlerde artması beraberinde bireyin en büyük korkusu ve ihtiyacı olan güvenlik, kendini güvende hissetme arzusu giderek artmıştır. Tüm bu gerekçeler ile birlikte kendisini farklı ve özel hissetme, ayrıcalıklı görme, bireye sunulan imkânlar ve bu imkânların ihtiyaç gibi hissettirilmesi vb. birçok nedenler de eklenince kapalı konut sitelerinin sayıları ve bu konutlarda yaşayan bireylerin sayılarını da hızla arttığı görülmektedir. Kapalı konut siteleri artık sadece büyük kentlerde değil belirtilen nedenlerden dolayı neredeyse dünyanın tüm şehirlerinde giderek artmış ve tercih edilen konutlar olmuştur.

Mekânın ve konutun politik duruma geldiği bu çağda kapalı konutlar, yaşayanlar için çok önemli imkânlar sunarken, duvarın dışında kalanlar için de önemli sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bunlardan en temeli de sosyal ayrışmayı, sınıfı, statüyü gözler önüne sererken adeta suçu ve suçluyu da dışarıda bırakmaktadır. Ayrıca yerel yönetimler ve kamu yönetimi açısından da başka sorunları ortaya çıkarmaktadır. Bu konutların güvenlik ihtiyacı site yönetimleri tarafından belirlenen özel güvenlikler tarafından, park ve bahçe işleri, otopark hizmeti, çöp hizmeti gibi yerel yönetiminin yapması gereken birçok hizmeti site yönetimi tarafından belirlenen kişiler veya şirketler aracılığı ile yapılmaktadır. Bu da yerel yönetime ve kolluk kuvvetine olan ihtiyacı minimize etmektedir. Kapalı site dışında yaşayanlar için diğer bir sorun ise bu konutların yapıldığı araziler ile ilgilidir. Özellikle Türkiye’de bu tür toplu yaşam alanlarının kamu arazilerinin özel şirketlere verilerek ya da iş birliği aracılığı ile yapıldığı bilinmektedir. Ancak kamu arazileri kullanımı halka açık olan arazilerdir. Bu araziler üzerine kapalı konut siteleri yapıldığında ise yalnızca o sitede yaşayan bireylerin kullanımı ile sınırlandırılmaktadır. Dolayısıyla bu konutların kamu arazilerine yapılması kamu etiği açısından da ciddi tartışmalı bir konudur.

Bütün bu kentleşme sorunları ve tartışmaları bir kenara bırakıldığında bu yaşam alanları yapıldığı bölgelerde sosyal ayrışmanın yanı sıra politik ayrışmayı da

beraberinde getirmekte ve bu çalışma tam da bunu iddia etmektedir. Bu bağlamda çalışmada İstanbul ilinde kapalı sitelerin yoğun olduğu ve 2008 yılında ilçe statüsü kazanan iki ilçe Başakşehir ve Ataşehir’de kapalı sitede yaşayan seçmenler, oy verme davranışı modelleri bağlamında karşılaştırılmıştır. Öncesinde ilçelerin seçmen sayısındaki değişimleri, seçim sonuçlarında kapalı sitelerin yoğun olduğu ve yoğun olmadığı mahallelerdeki partilere göre oy dağılımları incelenmiştir. Sonrasında ise iki ilçede ayrı ayrı 407 toplamda 814 kapalı sitede yaşayan seçmene ulaşılmış ve bu kişilere anket uygulanmış, sonuçlar SPSS aracılığı ile analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular sosyolojik oy verme, ekonomik oy verme, sınıfsal oy verme, mekânsal oy verme gibi oy verme modelleri bağlamında değerlendirilmiştir. Ayrıca yaş, cinsiyet, medeni durum, hane aylık gelir durumu gibi değişkenler yönünden de inceleme yapılmıştır.

İlk olarak 2008 yılında ilçe statüsüne kavuşan Başakşehir ve Ataşehir ilçelerinin benzerliklerinin yanı sıra farklılıklarının da olduğu ortaya çıkmıştır. Bunlardan bir tanesi Başakşehir bir proje olarak 1990 yılından itibaren yerleşime açılan ve sonrasında kapalı sitelerin yoğunlaştığı bir bölge olmuştur. Ataşehir ise öncelerinde zaten yerleşimin var olduğu, çevresindeki büyük mahallelerin de birleşmesiyle ilçe olan ve bazı mahallelerinin kapalı site bakımından çok yoğun olduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler ile birlikte iki ilçede kapalı siteler üzerine yapılan bu araştırmada öncelikli olarak kapalı sitede yaşayan sakinlerin hane halkı gelirlerinin çalışmanın yapıldığı dönem itibariyle beklenildiği gibi yüksek olduğu ve yine beklenildiği gibi son beş yıl içerisinde kapalı sitelerde yoğun olarak yaşamaya başladığı görülmüştür. Kapalı site bağlamında ise iki ilçe karşılaştırıldığında çalışmaya katılan katılımcıların yaşadıkları sitelerin özellikleri bakımından çok büyük farklılıklar olmadığı ve yaşam alanlarının birbirine benzediği görülmüştür. Bu durum çalışma açısından önem arz etmektedir. Çünkü çalışmanın temel problemi benzer mekânsal alanlarda yaşayan bireylerin politik ve oy verme davranışı açıdan birbirlerinden farklılaşıp farklılaşmadığı yönündedir. Dolayısıyla farklı iki ilçede kapalı konutlarda yaşayan bireylerin benzer mekânsal özellikler içerisinde olduğu görülmektedir. Literatürel bağlamda bakıldığında ise bu iki ilçedeki sitelerin ve katılımcıların tercih nedenlerine bakıldığında Blakley ve Snyder’in ortaya koyduğu

kapalı site tipolojilerinden *Bariyerli Topluluklar* olarak sınıflandırılması mümkündür. Burke'ün tipolojisi bağlamında ise *Güvenli Apartman Kompleksleri* olarak ifade edilebilecek sitelerin iki ilçede de yoğun olduğu görülmektedir. Türkiye özelinde ise bu kapalı siteler *Güvenlikli Apartman/Rezidans* tipi kapalı konutlar arasında gösterilebilir.

İki ilçede de kapalı sitelerin yoğun olduğu ve yoğun olmayan bölgelerdeki seçim sonuçlarına bakılmıştır. Bu doğrultuda 2023 seçim sonuçlarına bakıldığında Başakşehir ilçesinde kapalı sitelerin yoğun olduğu toplam dört mahallede AK Parti'nin oy oranı ortalama %42-%43 civarında iken, kapalı sitelerin yoğun olmadığı toplam üç mahalledeki ortalaması %33-%35 civarındadır. İlçenin tamamının sonucu ise %41 civarındadır. Başakşehir ilçesinde kapalı sitelerde yaşayan mahallelerde yapılan saha çalışmasında ise kendisini AK Parti'ye yakın olarak görenlerin oranı %36, ikinci olarak en yakın olarak görenlerin oranı ise %10 civarındadır. Pazar günü seçim olsa oy vereceklerin oyu ise saha çalışmasına göre %36'dır. Ancak bu saha çalışması henüz adayların belirlenmediği ve seçim sürecinin tamamen başlamadığı bir dönemde yapılmıştır. Son dönemde yapılan seçim çalışmalarının, kampanyaların parti adayının ve karşı adayların bu süreci etkilediği düşünülebilir. Ayrıca Türkiye'de seçim sandıkları homojen değil heterojendir. Dolayısıyla sandıklara bakıp bir grubun, sınıfın veya mekânda yaşayan seçmenlerin oy verme davranışını anlamak yanıltıcı olabilmektedir. Nitekim kapalı sitelerin yoğun olarak bulunduğu mahallelerde normal konutlarda da yaşayan bireyler olabileceği gibi, normal konutların yoğun olduğu bölgelerde az da olsa kapalı sitelerin bulunabileceğini unutmamak gerekir.

Sonuç olarak sandık verileri ile saha çalışması arasında oluşan belirli puanlık farkın doğal olduğunu ancak iki veride de kapalı siteler ile normal konutların yoğun olduğu bölgelerde oransal olarak önemli farklılıklar bulunduğunu ve kapalı sitelerin yapılış döneminden itibaren mahallelerin seçmen sayısında önemli değişikliklere neden olduğunu söylemek gerekir. Aynı ilçede CHP'nin son seçimlerdeki oy oranı ile katılımcıların cevapları karşılaştırıldığında katılımcıların en yakın siyasi parti tercihinde %25'lik bir oranı yakalarken, pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusuna verilen cevapta yine %25 civarında bir oran görülmektedir. 2023

genel seçimlerinde ise kapalı sitelerin yoğun olduğu toplam dört mahallede partinin aldığı oy oranı ise %22,48'dir. Dört mahallenin sadece biri olan Bahçeşehir mahallesinde %43 civarında oy alan parti, diğer mahallelerde %15 civarında kalmıştır. CHP'nin aldığı oy oranı ile katılımcıların verdiği cevaplar arasında %2'lik fark oluşmuştur. Bu da yukarıda belirtilen sebepler ile açıklanabilir. Partinin kapalı sitelerin yoğun olmadığı mahallelerdeki oy oranı ise ortalama %20 civarındadır. İlçenin tamamının seçim sonuçlarına göre oranı ise %21,76'dır. Sonuç olarak Başakşehir ilçesinin hem saha sonuçları bakımından hem de seçim sonuçları bakımından iktidar ve muhalefet partisinin dağılımları görüldüğü gibidir. Kapalı sitelerin yoğun olduğu ve olmadığı mahallelerin neredeyse tamamında AK Parti birinci parti olmuştur.

Ataşehir ilçesinin hem katılımcı hem de seçim sonuçları iki parti özelinde karşılaştırmak gerekirse, kapalı sitelerin yoğun olarak bulunduğu mahallelerin AK Parti açısından 2023 seçim sonuçlarına göre ortalaması %14 civarında iken, kapalı sitelerin yoğun olmadığı 3 mahallenin ortalaması ise %42 civarındadır. Partinin ilçenin tamamında aldığı oy oranı ise %31'dir. Kapalı sitelerin bulunduğu mahallelerde yapılan saha çalışmasında ise partiye kendisini yakın hissedenlerin oranı yalnızca %5 civarında iken, ikinci en yakın siyasi parti olarak görenlerin oranı %2,5'tir. Pazar günü seçim olsa AK Parti'ye oy veririm diyen kapalı sitede yaşayan seçmenlerin oranı ise yine %5 civarındadır. Kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde yapılan saha çalışması ile seçim sonuçları arasında 9 puanlık bir fark ortaya çıkmıştır. Bu farklılık da tıpkı diğer ilçede olduğu gibi henüz adayların belli olmaması, seçim kampanyalarının başlamamış olması ve kapalı sitelerin bulunduğu bölgelerde normal konut alanlarının da olması ve bunların saha çalışmasına dâhil edilmemiş olması gibi sebepler ile açıklanabilir. Sonuç olarak her iki sonuca göre de partinin oy oranı kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde hem ilçeden, hem ilden hem de ülkeden çok daha düşük düzeyde kalmıştır. CHP için bakılacak olursa, partinin son seçimlerde ilçedeki kapalı sitelerin yoğun olduğu 3 mahallede almış olduğu oy oranlarının ortalaması %55 civarında iken, kapalı sitelerin yoğun olmadığı 3 mahallede aldığı oy oranının ortalaması ise %22 civarındadır. İlçenin genelindeki oy oranı ise %31 civarındadır.

Kapalı sitelerin yoğun olduğu mahallelerde yapılan saha çalışmasında ise CHP'ye kendisini yakın hissedenlerin oranı %67,8 iken, ikinci partisi olarak görenlerin oranı ise %16'dır. Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz sorusuna verilen cevapların partiye göre dağılımı ise %69,5'tir. Son olarak Başakşehir ilçesinde katılımcılardan elde edilen sonuçların 2023 Türkiye geneli sonuçlarına AK Parti ve CHP açısından çok yakın olduğunu da söylemek gerekir. Türkiye geneli sonuçlarına göre AK Parti %36,30 alırken saha çalışmasında da Başakşehir ilçesinde %36'lık bir sonuç çıkmıştır. CHP, Türkiye genelinde %25,8 oy alırken saha çalışmasının yapıldığı Başakşehir ilçesinde % 25,3 oy almıştır. Dolayısıyla Başakşehir 'de kapalı sitelerde yaşayan seçmenler üzerinde yapılan saha çalışması ile saha çalışmasının yaklaşık beş ay sonrasında yapılan 2023 genel seçimleri Türkiye geneli sonucu ile çok yakın çıkmıştır.

Dolayısıyla kapalı sitelerin bulunduğu mahalleler ile ilçenin geneli arasında parti tercihi bakımından anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmış ve kapalı sitelerin olduğu bölgenin seçim sonuçlarına önemli etkisinin olduğu saha çalışması ile kanıtlanmış, sandık sonuçları ile de oransal farklılıklar olsa da büyük oranda desteklenmiştir. Bu durum aslında katılımcılara yöneltilen ideolojik olarak kendinizi nasıl tanımlarsınız sorusuna verdikleri cevaplarda da açık şekilde görülmektedir. Örneğin Ataşehir ilçesindeki katılımcıların büyük çoğunluğu kendisini laik, Atatürkçü, solcu ve milliyetçi olarak tanımlarken, Başakşehir ilçesindeki katılımcılar ise daha çok muhafazakâr, milliyetçi, İslamcı/dindar ve Atatürkçü olarak tanımlamıştır. Dolayısıyla iki ilçedeki katılımcıların oy verdikleri parti arasındaki farklılık, kendilerini ideolojik olarak tanımlama arasında da ortaya çıkmıştır.

Seçmen davranış modelleri bağlamında katılımcılara sosyolojik oy verme modelini analizini yapabilmek adına aile, iş arkadaşları, komşular, din, etnisite gibi etkenlerin olduğu çeşitli önermeler yöneltilmiş ve kapalı sitede yaşayan katılımcılar açısından bunların oy verdikleri parti ya da aday üzerinde etkili olup olmadığı anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda iki ilçede çalışmaya katılan katılımcıların büyük bölümünde (Tablo 28) üzerinde ailelerinin oy verdikleri parti üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı görülmüştür. İkinci olarak yöneltilen önermede ise iş arkadaşları

ya da sosyal çevrenin oy verme davranışı üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olmuş ve verilen cevaplarda iki ilçede de büyük oranda etkisinin olmadığı ortaya konmuştur. Bu doğrultuda yöneltilen üçüncü önermede komşuların oy verme davranışı üzerindeki etkisine yönelik olmuş ve komşuların da iki ilçede de benzer oranda bir etkisinin olmadığı görülmüştür.

Oy verme davranışında etkili olan diğer bir faktör ise etnik kökendir. Bu bağlamda katılımcılara kendi etnik kökeni ve parti liderinin/adayın etnik kökeninin etkili olup olmadığını anlamaya yönelik önermeler yöneltilmiştir. İlçelerin ortalamalarına bakıldığında iki önermede de katılımcılardan olumsuz cevaplara yönelenlerin daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak Başakşehir ilçesinde kendi etnik kökeninin oy verdiği partide etkili olduğunu düşünenlerin oranı Ataşehir 'den daha yüksektir. Bu bağlamda sosyolojik oy verme davranışı ile ilçeler arasında kurulan hipotez (Hipotez 1) doğrulanmış ve kapalı sitelerde yaşayan katılımcıların sosyolojik oy verme modeline ilişkin önermelere ilişkin verdikleri cevaplar istatistiksel olarak ilçelere göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır.

Oy verme modelleri bağlamında diğer bir model ise sosyo-psikolojik modeldir. Bu modele ilişkin de katılımcılara çeşitli önermeler yöneltilmiştir. Bu modelde daha çok partiye duygusal olarak bağlılık ve oy verilen partiyi ne olursa olsun değiştirmeme isteği, partinin ya da adayın ideolojik yapısı gibi faktörler yer alırken, diğer bir faktör ise geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmalardır. Bu model tüm bu ifade edilenlerin oy verme davranışında etkili olduğu savını ortaya koymuştur. Katılımcıların bu model doğrultusunda yöneltilen önermeler verdikleri cevaplara bakıldığında duygusal olarak kendilerini bir partiye yakın hissedenlerin oranı iki ilçede de çoğunluktadır. Oy verdiği partiyi asla değiştirmeyeceğini söyleyenlerin oranı da benzer şekilde iki ilçede de birbirine yakındır ancak bu önermeye olumsuz cevap verenlerin oranı iki ilçede de çoğunluktadır Partinin ideolojik yapısının ise oy verme davranışında etkili olduğunu söyleyenlerin oranı iki ilçede de yüksektir. Geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmaların etkisine yönelik önermeye ise verilen cevaplarda yine geçmiş etkisinin oy verme davranışına iki ilçede de yansıdığı görülmektedir. Bu bağlamda bu önermeler T-Testine tabi tutularak Hipotez 2 test

edilmiş ve kapalı sitelerde yaşayan seçmenler açısından sosyo-psikolojik oy verme bağlamında iki ilçe arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiş ve hipotez doğrulanamamıştır.

Diğer bir modele göre ise seçmenler rasyonel davranarak ekonomik durumlarına veya yaşadıkları ülkenin ekonomik durumuna göre oy verme davranışında bulunmaktadırlar. Bu modele ilişkin de katılımcılara iki önerme yöneltilmiş ve kendilerinin ekonomik durumlarının ve ülkenin ekonomik durumunda bir değişim olması halindeki oy tercihlerinin değişip değişmeyeceği anlaşılmaya çalışılmıştır. Yine iki ilçedeki katılımcıların yarısından fazlası kendilerinin ekonomik ve sınıfsal durumlarının oy verdikleri parti ya da aday üzerinde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bu önermede iki ilçede de yine birbirine yakın sonuçlar ortaya çıktığı söylenebilir. Ekonomik oy verme modeline ilişkin diğer bir önerme ise ülkenin ekonomik durumunda bir değişiklik olması halinde oy tercihinin değişip değişmeyeceğine yönelik bir önermedir. Bu noktada da iki ilçede de kararsızım seçeneği diğerlerine göre daha yüksek oranda tercih edilmiştir ancak katılımcıların üçte biri neredeyse partisini değiştirebileceğini ifade eden cevaplara yönelmişlerdir. Ekonomik oy vermeye ilişkin hipotez 3 ise yine T- testi ile analiz edilmiş ve kapalı sitelerde yaşayan seçmenler açısından ekonomik oy verme bağlamında iki ilçe arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve hipotez doğrulanmıştır.

Diğer bir seçmen davranışı modeli ise stratejik modeldir. Bu modele göre seçmenler oy verirken oy verecekleri partinin kazanamayacağını düşünüyorsa ya da kazanmasını istemediği bir aday/parti varsa onun aleyhine destekledikleri aday ya da parti yerine başka parti veya adaya yönelebilmektedir. Buna ek olarak da destekledikleri aday ya da partinin seçimlere katılmaması durumunda başka parti veya adaylara yönelebilmektedir. Katılımcıların stratejik oy verme davranışına yatkın olup olmadıklarını anlamak için bu doğrultuda çeşitli önermeler yöneltilmiştir. Bu önermelerin ortalamaları alındıktan sonra yine T-testine tabii tutularak hipotez (Hipotez 4) analiz edilmiş ve kapalı sitelerde yaşayan seçmenler açısından ekonomik

oy verme bağlamında iki ilçe arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiş ve hipotez doğrulanmamıştır.

Son seçmen davranışı modeli ve bu tezin temel aldığı ise mekânsal oy vermedir. Bu modele göre de seçmenlerin yaşadıkları mekânlar, komşuları ve coğrafya oy verdikleri parti veya aday üzerinde etkilidir. Bu bağlamda katılımcılara yaşadıkları mekânı tercih etmelerinde siyasal tutumlarının etkisi olup olmadığı, mekâna taşınmadan önce ve sonraki parti tercihleri, komşularının yakın oldukları parti, yaşadıkları sitedeki komşularının siyasal tutum olarak kendilerinin siyasal tutumlarıyla zıt olup olmadıkları yönünde önermeler ve sorular iletilmiştir. Mekânsal analiz bağlamında katılımcıların kendilerinin yakın olduğu ve komşularının yakın olduğunu partiler sorulmuş ve verilen cevaplar neticesinde ilçe dağılımlarına bakılmıştır. Başakşehir ilçesinde kendisini AK Parti'ye yakın olarak görenler ile komşularının AK Parti'ye yakın olduğunu söyleyenlerin oranı %80'den fazladır. Aynı ilçede kendisini CHP'ye yakın olarak görenlerin %50'si komşularının AK Partili olduğunu düşünürken, kendileriyle aynı partiyi desteklediğini söyleyenlerin oranı %40'dır (Şekil 24). Ataşehir ilçesinde ise kendisini AK Parti'ye yakın olarak görenlerin %45'e yakını komşularının CHP'li olduğunu düşünürken yalnızca %30'u komşularının da kendileri ile aynı partiye yakın olduğunu söylemiştir. Kendisini CHP'ye yakın olarak gören katılımcıların ise %75'i komşularının da CHP'li olduğunu düşünmektedir. (Şekil 25) Dolayısıyla katılımcıların her ne kadar komşularının oy verdikleri partide etkili olmadığı görüşüne sahipse de siyasal olarak kendilerine benzeyen komşular ile beraber bir kapalı sitede yaşamayı tercih ettikleri görülmektedir. Benzer yakınlıkların, bireylerin benzer mekânlarda yaşamalarında önemli bir faktör olduğu söylenebilir. Mekânsal oy verme modeli bağlamında yöneltilen önermelerin ortalamaları alınarak hipotez T-testine tabi tutularak analiz edilmiş ve kapalı sitelerde yaşayan seçmenler açısından mekânsal oy verme modeli bağlamında iki ilçe arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiş ve hipotez doğrulanmıştır. Sonuç olarak oy verme modelleri bağlamında iki ilçe arasında sosyolojik oy verme, ekonomik oy verme ve mekânsal oy verme bağlamında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunurken, sosyo-psikolojik ve

stratejik oy verme bağlamında ilçeler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir.

Çalışmada katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, hane aylık geliri, meslek grupları gibi verilere de ulaşılmış ve bu veriler ile katılımcıların kendilerini yakın hissettikleri partiler ile ilgili dağılımları analiz kısmında verilmiştir. Bu bağlamda cinsiyet ile en yakın parti arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu Ki kare testi sonucunda anlaşılmıştır. İlçe bazlı bakıldığında Ataşehir 'de kadınlar erkeklerden daha fazla CHP'ye yönelirken, AK Parti özelinde durum tam tersidir. Başakşehir ilçesinde ise erkekler kadınlara göre daha fazla AK Parti'ye yönelirken, CHP özelinde durum tam tersidir. Nitekim literatürde de erkeklerin kadınlara göre daha muhafazakâr olduğu görülürken, kadınlar erkeklerle göre daha fazla sol partilere yönelmektedir Dolayısıyla ilçeler arasında parti ve cinsiyet arasındaki ilişkide anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Yaş grupları ile en yakın parti arasındaki ilişki incelendiğinde gruplar ve parti dağılımları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Şekil 26). Eğitim durumu faktörüne göre de eğitim grupları ile en yakın olunan parti arasında istatistiksel farklılık tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi arttıkça AK Parti'yi destekleyenlerin oranında bir azalış görülmektedir. Benzer şekilde katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımları ile en yakın oldukları parti arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Diğer bir oy verme davranışı faktörü olan gelir ve gruplarının en yakın parti arasındaki ilişkiye bakıldığında ve hane aylık geliri ile en yakın parti arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

İki ilçede yapılan saha araştırması sonucunda kapalı sitelerin özellikler bakımından literatürdeki kapalı site tipolojilerine benzediği, kapalı sitelerin tercih nedenleri bağlamında da yine literatürdeki nedenler ile kapalı sitede yaşayan katılımcıların nedenleri arasında benzerlik olduğu görülmüştür. İki farklı ilçede benzer mekânsal özellikler içerisinde yaşayan katılımcıların kendilerini ideolojik olarak tanımlamada birbirlerinden farklılaştığı, en yakın oldukları partilerin birbirlerinden farklılaştığı, seçmen davranışı modelleri bağlamında da iki ilçe arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmüştür. Yöneltilen önermelere verilen cevaplarda komşuluğun,

mekânın, sosyal çevrenin oy verme davranışı veya parti tercihinde çok bir etkisi olmadığı gibi görünse de katılımcıların en yakın oldukları parti ile komşularının en yakın olduğu partinin büyük oranda iki ilçede de benzer olduğu görülmektedir. Bireyler yaşayacakları mekânı tercih ederken, dolayısıyla kapalı site ve ilçe tercihi yaparken kendi ideolojik tutumlarının ve parti tercihlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Son olarak AK Parti iktidarı nüfus artışı, deprem, sosyal, ekonomik ve politik sebepler ile birlikte özellikle büyük kentlerdeki yoksul mahalleleri rezidanslar ve kapalı siteler ile şehirleri dönüştürürken, partinin seçmen sayısı, partiye olan yakınlık ve tercih aynı yönde ilerlemediğini söylemek gerekir. Özellikle gelir seviyesi, eğitim seviyesi gibi faktörler yükseldikçe AK Parti'nin daha az tercih edildiği görülmektedir. Ancak bu çalışmanın ortaya koyduğu sonuç iki farklı ilçede bulunan kapalı sitelerdeki seçmenlerin parti tercihleri bağlamında birbirlerinden farklı olduğudur. Dolayısıyla bu çalışma çok daha büyük örneklem üzerinden yapılırsa Türkiye'de kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin seçim sonuçlarına etkisinin ne olduğu çok daha net ortaya konabilir. Böyle bir çalışma yapılırsa hem akademik anlamda literatüre önemli katkısı olurken, siyasi partiler açısından ise seçmeni tanımak bağlamında önemli etkisinin olacağı düşünülebilir.

KAYNAKÇA

- AA (2021). “Türkiye Seçim Sonuçlarını AA’dan Öğrendi” Erişim: <https://www.aa.com.tr/tr/secim-2018/turkiye-secim-sonuclarini-aadan-ogrendi-1186578> Erişim Tarihi: 01.12.2021.
- Abramson, P. R, etc (2014). “Comparing Strategic Voting Under FPTP and PR”. *Comprative Political Studies*, 43(1), pp. 61-90.
- Akarca, A. T., & Tansel, A. (2006). “Economic Performance and Political Outcomes: An Analysis of the Turkish Parliamentary and Local Election Results between 1950 and 2004”. *Public Choice*, 129(1/2), 77–105.
- Akarca A. T, Başlevent, C. (2009) “Inter-party vote movements in Turkey: The Sources of AK Parti Votes in 2007”. *İktisat İşletme ve Finans* 24 (285), 32-47.
- Akarca, A. T, Tansel, A. (2007). “Social and economic determinants of Turkish voter choicein the 1995 parliamentary election”. *Electoral Studies* 26, 633-647.
- Akgün, B. (2014). “Türkiye’de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi”. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1 (4) , 75-92.
- Aksoy, F. (2015). An Application Of Prospect Theory On Analysis Of Strategic Voting: The Effect Of Incumbency On Reference Point.
- Alford, R., Friedland, R. (1975). “Political Participation And Public Policy”. *Annual Review of Sociology*, Vol. 1, p. 429-479
- Alkan, M. (2006). “Türkiye’de Seçim Sistemi Tercihinin Misyon Boyutu ve Demokratik Gelişime Etkileri” *Anayasa Yargısı*, 22 (1) , 133-165 .
- Altun, D.A. (2010). “Kapalı Konut Siteleri ve ‘Mahalle’ Kavramı”. *İdeal Kent*, Sayı: 2, ss.216-244.
- Andersen, R., Health, A. (2000). “Social Cleavages, Attitudes and Voting Patterns: A Comparison of Canada and Great Britain”. *Centre For Research Into Elections And Social Trends*, September, Number 81.

- Andersen, H. S. (2004). Urban Sores. On the Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods, Danish Building and Social Research
- Ayata, Ayşe G., Ayata, S. (2002). “Ethnic and Religious Bases of Voting”. Edited By Sabri Sayarı and Yılmaz Esmer , In *Politivs, Parties& Elections in Turkey*. Lynne Rienner Publishers, London.
- Aydemir, S. R. (2001). “Siyasal Toplumsallaşma”. *Mevzuat Dergisi*, Yıl, 4. Sayı, 46. <https://www.mevzuatdergisi.com/2001/10a/01.html>. Erişim Tarihi: 03.10.2021.
- Aydoğan Ünal, B. (2016). “Oy Verme Davranışı Modelleri”. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6 (15) , 95-119 .
- Aydoğan Ünal, B. (2018). “Stratejik Oy Verme Davranışı: Sistemik Literatür İncelemesi” . *Gaziantep University Journal of Social Sciences* , 17 (4) , 1415-1424 .
- Aydın, K. & Özbek, V. (2004). “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , (8) , 144-167 .
- Bali, R. (2002). Modern Sitelerde Yaşam: “Çılgın Kalabalıktan Uzak” Arkitera Forum, İstanbul, Erişim: <https://v3.arkitera.com/platform.php?action=displaySession&ID=25&year=&aID=144>. Erişim Tarihi: 11.10.2021.
- Barlas, N. (2021). “Siyasal İletişimde Dijitalleşme: 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Twitter Analizi”, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, 5 (3), 269-285.
- Başlevent, C., Kirmanoğlu, H., & Şenatalar, B. (2009). “Party Preferences and Economic Voting in Turkey (Now That the Crisis Is Over)”. *Party Politics*, 15(3), 377–391.
- Baycan T, Akgün, A. (2004). “Production and Marketing Of Gated Communities in Istanbul. 44th”. *European Congress of the European Regional Science Association Regions and Fiscal Federalism*, 25-29 August 2004, Porto, Portugal.
- Baycan T., Akgün, A. (2012). “Gated Communities in Istanbul: The New Walls Of The City” *The Town Planning Review*, vol. 83. no.1, pp. 87-109.

Baykal, D. (1970). Siyasal katılım. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.

Başakşehir Belediyesi (2022). Başakşehir Tarihçesi. Erişim: <https://www.basaksehir.bel.tr/basaksehir-tarihcesi> Erişim Tarihi: 03.12.2022.

BBC (2022a). “ABD Kongresi 200 yıl sonra ilk kez saldırıya uğradı, bu tarihi günde neler yaşandı?” Erişim: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55568564> Erişim Tarihi: 03.05.2022.

BBC (2022b). “ABD Kongresi'ndeki oylama neden önemli, Trump destekçilerinin talepleri ne?” Erişim: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-55563538>. Erişim Tarihi: 03.05.2022.

Bennet, Lance W., Salisbury, Barts R. (1987). “Rational Choice: The Emerging Paradigm in Election Studies”, *Research in Micropolitics*, vol. 2, pp.1-30.

Berelson, B., Lazarsfeld P., vd. (1954). Voting: A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign. Chicago: University of Chicago Press.

Berkowitz - Kotler, L.A. (2001). Religion and Voting Behaviour in Great Britain: *Reassessment British Journal of Political Science*, vol. 31, Issue 03 Jul, pp 523 - 554

Blais, A. et al. (2001). “Measuring Strategic Voting in Multiparty Plurality Elections.” *Electoral Studies*, vol. 20 (3), pp. 343-352.

Blais,A. Et al. (2014). “Strategic Voting and Coordination Problems in Proportional Systems: An Experimental Study.” *Political Research Quarterly* 67(2), pp. 386–97.

Blakely, E.J., Snyder, M.G.(1997). Fortress America: Gated Communities in the United States. Brookings Institution Press.

Bilecen, H. (2016). “Türkiye'deki Oy Verme Davranışlarının Analizi: Etnisite Mi Dindarlık Mı?” . *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi* , (56), ss.531-553 .

Brug, W.V., Hobolt, S.B., Vreese, C. H. (2009). “Religion and Party Choice in Europe”. *West European Politics*, vol. 32. no.6. pp. 1266-1283.

Burke, M. (2001). The Pedestrian Behaviour of Residents in Gated Communities, in Australia: *Walking the 21st century- 20th to 22nd February 2001*, Perth, Western Australia

Campbell, A. Vd. (1960). The Amerian Voter. Chicago and London: The University of Chicago Press.

Calderia, T.,(1996), ‘‘Fortified Enclaves: The New Urban Segregation’’. *Public Culture*, vol. 8, pp. 303-328.

Candan A. Özbay, C. (2014). Yeni İstanbul Çalışmaları. İstanbul: Metis Yayınları.

Cnntürk (2022). ‘‘Erdoğan Milletimizi Meydanlara Davet Ediyorum’’ Erişim: <https://www.cnnturk.com/turkiye/erdogan-milletimizi-meydanlara-davet-ediyorum>. Erişim Tarihi: 10.06.2022.

Cohen, J., Tsfati, Yariv (2009). ‘‘The Influence of Presumed Media Influence on Strategic Voting’’. *Communication Research*, vol. 36, Number 3, pp. 359-378.

Coşkun, R., Altunışık R., Yıldırım, E. (2017). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı. Sakarya: SakaryaYayıncılık, 9. Baskı

Cox, Gary W. (1997). Making Votes Count: Strategic Coordination in the World’s Electoral Systems. Cambridge University Press, United Kingdom.

Çaha, Ömer (2008). Türkiye’de Seçmen Davranışı ve Siyasi Partiler, Ankara: Orion Yayınları.

Carlsen, F. (2000). ‘‘Unemployment, Inflation and Government Popularity — Are There Partisan Effects?’’. *Electoral Studies*, vol. 19. pp. 141–150.

Çarkoğlu, A. (2002). ‘‘Turkey's November 2002 elections: a new beginning?’’. *Middle East Review of International Affairs*, 6(4), pp. 30-41.

Çarkoğlu, A., & Avcı, G. (2002). ‘‘An analysis of the electorate from a geographical perspective’’. in Politics, parties, and elections in Turkey, Edt. by Sabri Sayarı and Yılmaz Esmer. United States of America: Lynne Rienner Publishers, pp. 115-136.

Çarkoğlu, A. Hinich, M.J. (2006). ‘‘A Spatial Analysis of Turkish Party Preferences’’ *Electoral Studies*, vol.25, no.2. pp.3 69-392.

- Çarkoğlu, A., Toprak, B. (2006). Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset. TESEV.
- Çarkoğlu, A. (2012). “Economic Evaluations vs. ideology: Diagnosing the Sources of Electoral Change in Turkey, 2002–2011”. *Electoral Studies*, 31 (3), pp. 513-521
- Çarkoğlu, A. (2012). “Voting Behavior in Turkey” Voting Behavior in Metin Heper and Sabri Sayarı (eds.) *The Routledge Handbook of Modern Turkey*.
- Çinko, Levent. (2006), “Seçmen Davranışları ile Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye zerine Genel Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt 61, ss. 103-116.
- Dalton, Rusell J. (2000) “Citizen Attitudes And Political Behavior”. *Comparative Political Studies*, vol. 33 issue 6-7, pp. 912-940.
- Dataportal (2022). Digital 2018. Erişim: <https://dataportal.com/reports/digital-2018-turkey> Erişim: 02.05.2022.
- Denver, D. (1994). *Elections and Voting Behaviour in Britain*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Deth, J. W. Van (2016). What is Political Participation? In book: *Oxford Research Encyclopedia of Politics* Publisher: Oxford University Press.
- Dikici, H. Bilgin (2013). “Seçimler ve Seçim Sistemleri” Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar içinde. Derleyenler Sabri Sayarı ve Hasret Dikici Bilgin. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Dikici, H. Bilgin, (2018), “Social Conflicts and Politicised Cleavages in Turkey”, in *Party Politics in Turkey: A Comparative Perspective*, S. Sayarı, P. Ayan Musil ve . Demirkol (der.). Londra, Nev York: Routledge, pp. 179-195.
- Downs, A. (1957). *An Economic Theory of Democracy*. Newyork: Harper and Row Pub
- Duverger, M. (1974). *Siyasi Partiler*. Çev. Ergun zbudun. Bilgi Yayınları II. Basım, Ankara.

EkonomikAnaliz(2013). Güvenirlik Analizi. Erişim: <http://www.ekonomianaliz.com/guvenilirlik-analizi-reliability-analysis/> Erişim Tarihi 09.09.2023.

Ergüder, Üstün. (1980), Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışları Örüntüleri, s.285, orijinali “Changing Patterns ol Elecloral Behavior in Turkey”. *Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, Sosyal Bilimler*, Cilt B-9. 19, ss. 80-81.

Eroğul, C. (2014). “Siyaset”. Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinlerarası İlişkiler içinde. Haz. Gökhan Atılğan, E. Attila Aytekin. İstanbul: Yordam Yayınları, 4. Basım

Featherman, S. (1983). “Ethnicity & Ethnic Candidates: Vote Advantages in Local Elections”. *Northeastern Political Science Association and Palgrave Macmillan Journals*, vol. 15 No.3 Spring, pp. 397-415.

Finn, C, Glasser, J. (2010). “Voter Affect and the 2008 U.S. Presidential Election: Hope and Race Mattered”. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, vol. 10, No. 1, , pp. 262-275.

Fotomaç (2018). Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Başakşehir Taraftarlarına Seslendi. Erişim: <https://www.fotomac.com.tr/medipol-basaksehir/2018/04/14/cumhurbaskani-recep-tayyip-erdogan-basaksehir-taraftarlarina-seslendi>. Erişim Tarihi:11.06.2021.

Gabriel, R. A. (1972). “A New Theory of Ethnic Voting”. *The University of Chicago Press on Behalf of the Northeastern Political Science Association*. Summer, vol. 4 No. 4. pp. 405-428.

Garreau, J. (1991) *Edge City: Life on the New Frontier*, Doubleday, New York

Glasze, G. (2003) “Some Reflections on the Economic and Political Organisation of Private Neighbourhoods”, *International Gated Communities Conference: Building Social Division or Safer Communities* 18-19 September 2003, University of Glasgow, 1-13.

Grant, J., Mittelstadt, L. (2004). Types of Gated Communities. *Environment and Planning B: Planning and Design*, vol. 31, pp. 913- 930.

Graves, S. Lee, J. (2000). "Ethnic Underpinnings of Voting Preference: Latinos and the 1996 U.S. Senate Election in Texas". *Wiley and University of Texas Press are collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to Social Science Quarterly*. vol. 81 No. 1 pp. 226-236

Guterson, D. (1992). No Place Like Home (The Manicured Streets of a Master-Planned Community). *Harper's Magazine*, 285:1710, p.55-64

Gürbüz, S., Şahin F. (2015). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: Felsefe – Yöntem- Analiz. Ankara: Seçkin Yayınları, 2. Baskı.

Gülümser, A. A. (2005). "Kentleşmede Yeni Bir Eğilim: İstanbul'daki Korumalı Yerleşmeler". *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. İTÜ, İstanbul.

Habertürk (2019). "YSK Seçim Sonuçları 2019" Erişim: <https://www.haberturk.com/ysk-secim-sonuclari-2019-istanbul-ankara-ve-izmir-de-hangi-parti-kazandi-il-il-yerel-secim-sonuclari-2420218>. Erişim Tarihi: 01.12.2021.

Hatemi, P., McDermott, R. (2012). "Policing the Perimeter: Disgust and Purity in Democratic Debate". *PS: Political Science & Politics*, vol. 45(4), pp. 675-687.

Hazama, Y. (2012). Non-Economic Voting and Incumbent Strength in Turkey. Inst. of Developing Economies, Japan External Trade Organization.

Heywood, A. (2014). Siyaset. Haz. Buğra Kalkan, İstanbul: Adres Yayınları, 10. Baskı.

Huntington, S. P. ve Nelson, J. M. (1976). No Easy Choice Political Participation In Developing Countries. Harvard University Press.

Hussain, A. (2019). "Theorising Post-Truth: A Postmodern Phenomenon". *Journal of Comparative Literature and Aesthetics*, vol. 42, No. 1 (150-162).

Huntington, S. P. and Nelson, Joan M (1976).. No Easy Choice. Political Participation in Developing Countries, Cambridge, Mass.: Harvard University Press,

Hungtinton, S. P. (2011). Üçüncü Dalga Geç 20. Yüzyılda Demokratikleşme. Çev. Ergun Özbudun, İstanbul: Kilit Yayınları.

Hürriyet (2023). Site Sakinlerine Aidat Şoku. Erişim: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/site-sakinlerine-aidat-soku-41979873> Erişim Tarihi: 13.12.2022.

Inglehart, R. (1977). The Silent Revolution Changing Values and Political Styles Among Western Publics. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Inglehart, R. Norris, P. (2000). The Developmental Theory of the Gender Gap: Women's and Men's Voting Behavior in Global: Perspective. *International Political Science Review*, vol. 21 No.4 pp. 441-463.

Irak, H. (2022). Siyasal İletişimin Dijitalleşmesi: 2018 Cumhurbaşkanlığı Seçiminde Siyasal Partilerin Twitter Üzerinden Karşılaştırmalı Analizi. ARTS: Artuklu Sanat ve Beşeri Bilimler Dergisi, sayı 7. ss. 203-234.

İhlas (2023). Tatil Köyümüz. Erişim: <https://www.ihlasarmutlu.com/tatilkoyumuz.php>, Erişim Tarihi: 15.12.2023

Johnston R., Pattie C. (2018). “Local Context, Social Networks And Neighborhood Effects On Voter Choice” Edited by Justin Fisher, Edward Fieldhouse, Mark N. Franklin, Rachel Gibson, Marta Cantijoch and Christopher Wlezien, in The Routledge Handbook Of Elections, Voting Behavior and Public Opinion. Edited by Justin Fisher, Edward Fieldhouse, Mark N. Franklin, Rachel Gibson, Marta Cantijoch and Christopher Wlezien. Pp. 244-255.

Kadem (2021). Türkiye’de Kadın Hareketlerinin Tarihi Değişine Bir Şey Var Mı? Erişim: <https://kadem.org.tr/turkiyede-kadin-hareketinin-tarihi-degisene-bir-sey-var-mi> Erişim Tarihi: 01.03.2021

Kalaycıoğlu, E. (1983). Karşılaştırmalı Siyasal katılım-Siyasal Eylemin Kökenleri Üzerine Bir İnceleme. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi.

Kalaycıoğlu, E. (2013). “Siyasal katılımın Anatomisi”. *Bilim Akademisi Derneği*, Erişim: <https://bilimakademisi.org/wp-content/uploads/2013/08/Siyasal-Katilmanin-Anatomisi>. Erişim Tarihi: 01.09.2021.

Kalaycıoğlu, E. (2018). “Two elections and a political regime in crisis: Turkish politics at the crossroads”. *Southeast European and Black Sea Studies*, vol. 18. pp.21-51.

Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Serbest Kitaplar, 58. Baskı.

Keyder, Ç. (2014). *Türkiye’de Devlet ve Sınıflar* (19. baskı). İstanbul: İletişim Yayınları.

Kışlalı, Ahmet T. (1987). *Siyaset Bilimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basın-Yayın Yüksekokulu Yayınları.

KİPTAŞ (2021). Hakkımızda. Erişim:<https://www.kiptas.istanbul/hakkmzda> Erişim Tarihi: 20.12.2021.

Kovalcsik, T, Nzimande, N. (2019). “Theories of the Voting Behaviour in the Context of Electoral and Urban Geography”. *Belvedere Meridionale*, vol. 31(4), pp. 207-220.

Kurtuluş, H. (2016). “İstanbul’da Kapalı Yerleşmeler: Beykoz Konakları Örneği” İstanbul’da Kentsel Ayrışma içinde. Haz. Hatice Kurtuluş. İstanbul: Bağlam Yayınları.

Landman, K. (2000). “Gated Communities And Urban Sustainability: Taking A Closer Look At The Future” *2nd Southern African Conference on Sustainable Development in the Built Environment Strategies for a Sustainable Built Environment 23 – 25 August 2000 Pretoria, South Africa*.

Lazarsfeld, P., Berelson B., vd. (1944). *The People’s Choice: How The Voter Makes Up His Mind A Presidential Campaign*. New York: Columbia University Press.

Lazarsfeld, P., Berelson B., vd. (1954). *Voting A Study of Opinion Formation in a Presidential Campaign*. America: The University Chicago Press.

- Lipset, S. M., Rokkan, S. (1967). Cleavage Structures, Party Systems and Voter Alignments: An Introduction. In S. M. Lipset & S. Rokkan (Eds.), Party Systems and Voter Alignments: Cross-National Perspectives. New York: Free Press.
- Low, S. (2003). Behind the Gates Life, Security, And The Pursuit Of Happiness in Fortress America, London: in Great Britain by Routledge.
- Luymes, D. (1997). "The Fortification of Suburbia: Invetigating the Rise of Enclave Communities". *Landscape and Urban Planning*, vol. 39, pp. 187–203
- Madden, D., Marcuse, P. (2021) Aşırı Metalaşma Çağında Konutu Savunmak, Çev. Şerife Geniş. Ankara: İdeal Kent Yayınları.
- Manzelat, R.R. (2016). "Gated Communities and Sense of Community: A Review on the Social Features of Gated Communities". *International Journal of Civil, Environmental, Structural, Construction and Architectural Engineering*, vol:10, No:5, pp. 671-676.
- Marcus G.E and Mackuen MB (1993) "Anxiety, enthusiasm, and the vote: The emotional Underpinnings of Leaning and Involvement During Presidential Campaigns". *American Political Science Review*, 87(3): 672–785.
- Marcus G.E (2000). "Emotions in Politics". *Annual Review of Political Science*, 3: 221–250.
- Mardin, Ş. (1973). "Center-Periphery Relations: A Key to Turkish Politics?" *The MIT Press on behalf of American Academy of Arts & Sciences*, vol, 102. No. 1 p.169-190.
- Mardin, Ş. (1990). Makaleler: Türkiye'de toplum ve siyaset. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Miller, P. (2011). "The Emotional Citizen: Emotion as a Function of Political Sophistication". *Political Psychology*, vol. 32. No:4
- Mutlu, N. (2020). Dijitalleşme ve Seçmen Davranışı. İstanbul: Kitapyurdu Doğrudan Yayıncılık.

Pérouse, J.F., Daniş, A.D (2005). “Zenginliğin Mekanda Yeni Yansımaları: İstanbul’da Güvenlikli Siteler” *Toplum ve Bilim Dergisi*, sayı 104, ss..92-123.

Pérouse J.F.(2007). “İstanbul Çeperlerinde Yeni Bir “Kentsel Kimlik Yaratma Çabası: Yerel Adil Düzen’den Globalleşen Piyasa Arayışlarına Başakşehir Hikayesi(1995- 2008)”. Kent-Kültür-Konut Bildiri Kitabı. 24-28. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları.

Powell, G. B., & Whitten, G. D. (1993). A Cross-National Analysis of Economic Voting: Taking Account of the Political Context. *American Journal of Political Science*, vol. 37(2), pp. 391–414.

Sabah (2015). 2015 Seçim Sonuçları. Erişim: <https://www.sabah.com.tr/secim/1-kasim-2015-genel-secimleri/sehirler-secim-%20sonuclari> Erişim Tarihi: 25.04.2023.

Sanchez, T. at all (2005). “Security versus Status? A First Look at the Census’s Gated Community Data”. *Journal of Planning Education and Research*, vol. 24, p. 281-291

Sipahi, Tunç, (2014) “Rasyonel” Seçmenler Solu Seçer mi? Seçmen Davranışı ve Sol”. *Gelenek*, Sayı 123. Erişim: <https://gelenek.org/rasyonel-secmenler-solu-secer-mi-secmen-davranisi-ve-sol/> Erişim Tarihi: 15.02.2022.

Schumpeter, J. A. (2003) *Capitalism, Socialism and Democracy*, Introduction by Richard Swedberg, Stockholm University, published in the Taylor and Francis e-Library.

Obschonka, M. Et.all (2018). “Fear, Populism, and the Geopolitical Landscape: The "Sleeper Effect" of Neurotic Personality Traits on Regional Voting Behavior in the 2016 Brexit and Trump Elections”. *Social Psychological and Personality Science*, vol. 9 (3). pp. 285-298.

Oxford (2022). Post-Truth. Erişim: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/post-truth> Erişim Tarihi: 05.05.2022.

- Öncü, A. (1999). “İdeal Ev Mitolojisi Sınırları Aşarak İstanbul'a Ulaştı”. *Birikim Dergisi*, Sayı 123, Temmuz.
- Özgür, E.F. (2006). “Sosyal ve Mekânsal Ayrışma Çerçevesinde Yeni Konutlaşma Eğilimleri: Kapalı Siteler, İstanbul, Çekmeköy Örneği”. *Planlama Dergisi*, Sayı:4 ss.79-95
- Özbudun, E. (1964). “M. Duverger'in Siyasal Partileri ve Siyasal Partilerin İncelenmesinde Bazı Metodolojik Problemler”. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 21, Sayı,1 ss.23-51.
- Özbudun, E. (2013). “The Impact of Social Cleavages” in Party Politics & Social Cleavages in Turkey. Lynne Rienner Publishers, America. pp.35-63.
- Özdemir, E., Atılgan, G. (2014). Siyasal Partiler. Siyaset Bilimi, Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler içinde, Edt, Gökhan Atılgan, E. Atilla Aytekin, 4. Baskı Yordam Yayınları, İstanbul. Ss. 239-252.
- Özer, B. Taşkın, B. (2020). “Ayıran Duvarlar, Dönüşen Sandıklar: Kapalı Konut Siteleri ve Seçim Sonuçlarına Etkileri”. *Liberal Düşünce Dergisi*, Yıl:25 Sayı:100 ss.137-167
- Özhan, M (2018). “Türkiye’de Seçmen Davranışları: Güneydoğu İncelemesi” İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Doktora Tezi.
- Özkan, E., Kozaman, S. (2006). “Gated Communities as Efficient Force in the Fragmentation Process of Istanbul”, paper presented at 42nd ISoCaRP Congress, Cities Between Integration and Disintegration, 14-18 September 2006, YTU, İstanbul.
- Özkan, Abdullah (2010). “Türkiye’de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi”, Seçenlere ve Seçilenlere: Politik Dünya, (Edt.) Ece İnan, İstanbul: Referans Yayınları, ss. 211- 228.
- Özkerem, A., Maral, S. (2011). “Lider Özelliklerinin Seçmen Tercihlerine Etkisi: Diyarbakır–Tokat Örneği”. *Ekev Akademi Dergisi*, Yıl: 15, Sayı: 49.

Tachau, Frank. (2002). “An Overview of Electoral Behavior: Toward Protest or Consolidation of Democracy?”, at Sayari & Esmer, Politics, Parties and Elections in Turkey.

Taşkın, B (2019) New Electoral Alliances in Turkey: A Path to Deepen Polarization or Cooperation?, ECPR Conference Paper.

Taşkın, B. (2021). Political Representation of Women in Turkey. Institutional Opportunities versus Cultural Constraints. Institutional Opportunities versus Cultural Constraints. In: *Open Gender Journal*.

Turan, E., Temizel, M. (2015). “Din ve Siyaset İlişkisi Bağlamında Oy Verme Davranışı: Niğde Bölgesinde Bir Araştırma” . *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* , 7 (1) , 86-99 .

Twitter (2022a). “ Ak Parti Twitter Resmi Sayfası”. Erişim: <https://twitter.com/Akparti>

Twitter (2022b). “ CHP Twitter Resmi Sayfası”. Erişim: <https://twitter.com/herkesicinCHP> Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Twitter (2022c). “ Recep Tayyip Erdoğan Twitter Resmi Sayfası”. Erişim: <https://twitter.com/RTErdogan>, Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Twitter (2022d). “ Kemal Kılıçdaroğlu Twitter Resmi Sayfası”. Erişim: <https://twitter.com/kilicdaroglu>, Erişim Tarihi: 12.12.2022.

Uhlener, C. J. (2001). Political participation. In N. J. Smelser & P. B. Baltes (Eds.), *International encyclopedia of the social behavioral sciences*. Amsterdam: Elsevier.

Uysal, B. (1984), “Siyasal katılım ve Katılma Davranışı Üzerinde Ailenin Etkisi”, *TODAI Amme İdaresi Dergisi*, 1981.

UzmanGörüşü1 (2022). “Başakşehir İlçesinde Bir Siyasi Parti Yönetici” ile 01.09.2022 Tarihinde Yapılan Görüşme.

UzmanGörüşü2 (2022). “Ataşehir İlçesinde Bir Yerel Yönetici” ile 20.09.2022 tarihinde Yapılan Görüşme.

Ventura, R. (2001). "Family Political Socialization in Multiparty Systems". *Comparative Political Studies*, vol. 34, pp. 666-691

Yeşilada, B. "Realignment and Party Adaptation: The Case of the Refah and Fazilet Parties, at Sayarı & Esmer.

YSK (2023). "Sonuç Sorgu Sayfası". Erişim: <https://sonuc.ysk.gov.tr/sorgu>. Erişim Tarihi: 10.06.2023.

Walks, A. (2010). Electoral Behaviour Behind The Gates: Partisanship and Political Participation Among Canadian Gated Community Residents. *Area*, 42(1), 7–24. <http://www.jstor.org/stable/27801435>.

Wang C.H. (2013). "Why Do People Vote? Rationality or Emotion". *International Political Science Review*. 34(5) , 483–501.

Webster, C. Glaze, G. (2002). "The Global Spread of Gated Communities". *Environment and Planning B Planning and Design*, 29(3) pp. 315-320.

Whitten Guy D., Palmer, Harvey D. (1999), "Cross National Analyses of Economic Voting." *Electoral Studies*, Vol. 18, 49-67.

Williams, C.J. (2011). "Voting Behavior" in *21st Century Political Science: A Reference Handbook*. Edt. John T. Ishiyama and Marijke Breuning, Universty of North Texas, California: Sage Publications, p. 813-821.

World Value Survey (2021). "Which Party would you vote for if there were a national election tomorrow" Erişim: <https://www.worldvaluessurvey.org/WVSONline.jsp>. Erişim Tarihi: 01.12.2021.

EKLER

EK-1 ETİK KURUL ONAY BELGESİ

İSTANBUL MEDENİYET ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Rektörlük
Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu

Sayı : E-38510686-299-2200035874
Konu : Sosyal ve
Beşeri
Bilimler Etik
Kurul Onay
Yazısı Talebi

09.09.2022

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Dr. Öğr. Üyesi Burcu TAŞKIN'ın 03.08.2022 tarihli dilekçesi.

Üniversitemiz Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim elemanı Doç. Dr. Taşkın'ın danışmanlığında doktora çalışmalarını yürüten Lisansüstü Enstitüsü SBKY Doktora Programı öğrencisi Burak Özer'in Doktora Tezi araştırması için sunduğu "MEKÂNSAL ANALİZ BAĞLAMINDAKAPALI SİTELERDE YAŞAYAN SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: İSTANBUL -ATAŞEHİR VE BAŞAKŞEHİR ÖRNEKLERİ" başlıklı proje teklifi dosyası incelenmiş ve projenin içeriğinde etik olarak bir sorun olmadığına, ön koşulsuz olarak, oybirliği ile karar verilmiştir.

Prof. Dr. Alim Yılmaz
Ali TAN
Kurul Başkanı
Üyesi

Prof. Dr. Özden Zeynep OKTAV
Öğretim Üyesi

Prof. Dr.
Öğretim

Prof. Dr. Tarkan OKTAY
KAÇAR
Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Ahmet AKIN
Öğretim Üyesi

Prof.Dr. Turhan
Öğretim Üyesi

YILMAZ

Prof. Dr. İbrahim SUBAŐI

Prof. Dr. Alim

Öğretim Üyesi

Öğretim Üyesi

Belge Doğrulama Kodu: AH49MUEBelge Takip Adresi:
<https://ubys.medeniyet.edu.tr/ERMS/Record/ConfirmationPage>

EK-2- Anket Soruları

KAPALI SİTELERDE SOSYAL VE SİYASAL TUTUM

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu, Üniversitemiz Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü öğretim elemanı Doç. Dr. Burcu Taşkın'ın danışmanlığında doktora çalışmalarını yürüten Lisansüstü Enstitüsü SBKY Doktora Programı öğrencisi Burak Özer'in Doktora Tezi araştırması için sunduğu "MEKÂNSAL ANALİZ BAĞLAMINDA KAPALI SİTELERDE YAŞAYAN SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞLARININ İNCELENMESİ: İSTANBUL -ATAŞEHİR VE BAŞAKŞEHİR ÖRNEKLERİ" başlıklı proje teklifi dosyası incelenmiş ve projenin içeriğinde etik olarak bir sorun olmadığına, ön koşulsuz olarak, oybirliği ile karar verilmiştir

Çalışma Başakşehir ve Ataşehir ilçelerindeki kapalı sitelerde yaşayan seçmenlerin oy verme davranışının analizi için gerçekleştirilecek olup, kişisel bilgilere yer verilmeyecektir. Anketimize katılarak katkı verdiğiniz için teşekkür ederiz.

Önermeli soruları: 1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3 Kararsızım 4: Katılıyorum 5: Kesinlikle Katılıyorum şeklinde işaretleyiniz.

- 1) Yaşadığınız İlçe
- 2) Yaşadığınız Mahalle
- 3) Cinsiyetiniz
- 4) Medeni Durumunuz
- 5) Yaşınız
- 6) Eğitim Durumuz

a)Okuma -yazma bilmiyor   b) İlköğretim   c)Lise   d)Meslek Yüksekokulu e) Üniversite f) Lisansüstü

- 7) Mesleğiniz/Çalıştığınız iş

a)İşçi   b)Özel Sektör (Uzman, Yönetici, vb)   c)Kamu   d)Ticaret/Kendi işim   e)STK
f)Öğrenci   g)Ev Hanımı   h)Çalışmıyor,   ı)İş arıyor

- 8) Hanenizin aylık toplam geliri ne kadar?
- 9) Oturulan Site İsmi
- 10) Bu sitede kaç yıldır oturuyorsunuz?

a)0-2 b)3-5 c)6-10 d)10+

11) Siteye taşınmadan önce oturduğunuz ilçe/semte neresidir?

12) Yaşadığınız kapalı sitenin temel özelliklerini işaretleyiniz. (Bu soruda birden fazla işaretleme yapabilirsiniz.)

a)Güvenlik b)Kartlı/Kontrollü Giriş c)Otopark, d)Park, bahçe, havuz, tenis kortu, spor salonu e)Avm, markez, cafe, eczane vb. f)Diğer(Lütfen Belirtiniz).....

13) Aylık ödediğiniz aidat ne kadar?

a)0-500 b)501-750 c)751-1000 d)1000+

14) Aşağıdaki sitede yaşamayı tercih etme ile ilgili önermeleri size en uygun şekilde işaretleyiniz. (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5 Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Sunduğu sosyal imkânları nedeniyle yaşamayı tercih ediyorum					
İlçeyi/bölgeyi sevdiğim için yaşıyorum					
Güvenlik imkânı nedeniyle yaşıyorum					
Bina/konut yapılarını beğendiğim için yaşıyorum					
Kendime benzeyen(ekonomik, dini, politik ve sosyal yaşam olarak) komşularım olacağı için yaşıyorum					
Bana lüks, saygınlık hissettirdiği için yaşamayı tercih ediyorum					

15) Bundan sonraki hayatınızda kapalı site dışında(güvenli ve daha kısıtlı imkânları olan bir konutta) yaşamak ister misiniz?

a)Evet b) Hayır

16) Yaşadığınız sitedeki komşularınızla ne sıklıkla görüşürsünüz?

a)Çok sık b)Bazen c) Nadiren d) Hiç görüşmüyorum

17) Site dışındaki komşularınızla ne sıklıkla görüşürsünüz?

- a)Çok sık   b) Bazen   c) Nadiren   d) Hiç görüşmüyorum,

18) Sitenizin yönetim toplantılarına ne sıklıkla katılırsınız?

- a)Çok sık   b) Bazen   c) Nadiren   d) Hiç katılmıyorum

Siyasal tutum ve görüş ile ilgili sorular

19) Kendinizi ideolojik/siyasal görüş olarak nasıl tanımlarsınız?

- a)Muhafazakar   b)Milliyetçi   c) Laik   d) İslamcı/Dindar   e)Sosyalist
f) Liberal   g)Komünist   h)Solcu,   ı)Atatürkçü,   i)Demokrat   j) Aktivist,   k)
Diğer.....

20) Size en yakın siyasi parti hangisidir?

- a)AK Parti   b)CHP   c)MHP   d) İYİ Parti   e) HDP   f)DEVA   g) GELECEK
h)SAADET   ı)MEMLEKET   i)BBP (Büyük Birlik Partisi)   j)Zafer Partisi   k) Yeniden
Refah Partisi   l)Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

21) Size en yakın ikinci siyasi parti hangisidir? (Lütfen 17. Sorudan farklı bir seçenek işaretleyiniz)

- a)AK Parti   b)CHP   c)MHP   d) İYİ Parti   e) HDP   f)DEVA   g) GELECEK
h)SAADET   ı)MEMLEKET   i)BBP (Büyük Birlik Partisi)   j)Zafer Partisi   k) Yeniden
Refah Partisi   l)Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

22) Size en uzak siyasi parti hangisidir?

- a)AK Parti   b)CHP   c)MHP   d) İYİ Parti   e) HDP   f)DEVA   g) GELECEK
h)SAADET   ı)MEMLEKET   i)BBP (Büyük Birlik Partisi)   j)Zafer Partisi   k) Yeniden
Refah Partisi   l)Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

23) Oy vereceğiniz parti seçimlere katılmazsa hangi partiye oy verirsiniz?

- a)AK Parti   b)CHP   c)MHP   d) İYİ Parti   e) HDP   f)DEVA   g) GELECEK
h)SAADET   ı)MEMLEKET   i)BBP (Büyük Birlik Partisi)   j)Zafer Partisi   k) Yeniden
Refah Partisi   l)Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

24) Son Genel Seçimlerde hangi partiye oy verdiniz?

- a)AK Parti   b) CHP   c) MHP   d)İYİ Parti   e) HDP   f) SAADET   g) BBP   h) VATAN
Partisi   ı) Oy kullanmadım
i)Diğer (Lütfen Belirtiniz) .....

25) Son yerel seçimde hangi parti'ye oy verdiniz?

a)AK Parti b) CHP c) MHP d)İYİ Parti e) HDP f) SAADET g) BBP h) VATAN Partisi i) Oy kullanmadım

i)Diğer (Lütfen Belirtiniz) .....

26) Son Cumhurbaşkanlığı seçiminde hangi adaya oy verdiniz?

a)Recep Tayyip Erdoğan, b)Muharrem İnce c) Meral Akşener d)Temel Karamanoğlu e) Selahattin Demirtaş f)Doğu Perinçek g) Oy kullanmadım

27) Pazar günü seçim olsa hangi partiye oy verirsiniz?

a)AK Parti b)CHP c)MHP d) İYİ Parti e) HDP f)DEVA g) GELECEK h)SAADET i)MEMLEKET j)BBP (Büyük Birlik Partisi) j)Zafer Partisi k) Yeniden Refah Partisi l)Diğer (Lütfen Belirtiniz)..... m) Kararsızım n) Oy Kullanmayacağım

28) Siteye taşınmadan önce oy verdiğiniz parti hangisidir?

a)AK Parti b)CHP MHP c) İyi Parti d) HDP e)SAADET f) BBP g) Oy kullanmadım

29) Sizce yaşadığınız sitedeki komşularınız hangi partiye daha yakındır?

a)AK Parti b)CHP c)MHP d)İYİ Parti e)HDP f) DEVA g)GELECEK h)SAADET i)MEMLEKET j)BBP (Büyük Birlik Partisi) j) Zafer Partisi k) Yeniden Refah Partisi l) Diğer..... m) Kararsızım

30) 2023 Cumhurbaşkanlığı seçiminde hangi adaya oy verirsiniz?

a) Recep Tayyip Erdoğan, b) Kemal Kılıçdaroğlu, c)Meral Akşener d)Mansur Yavaş e)Ekrem İmamoğlu f)Ahmet Davutoğlu g) Ali Babacan i)Temel Karamanoğlu i) Selahattin Demirtaş j)Diğer(Lütfen Belirtiniz)..... k) Kararsızım l) Oy kullanmayacağım

31) Oy vereceğiniz aday (desteklediğiniz aday) seçimlere katılmazsa hangi adaya oy verirsiniz?(Lütfen 27. Sorudan farklı bir seçenek işaretleyiniz)

a)Recep Tayyip Erdoğan, b) Kemal Kılıçdaroğlu, c)Meral Akşener d)Mansur Yavaş e)Ekrem İmamoğlu f) Ahmet Davutoğlu g) Ali Babacan i)Temel Karamanoğlu i) Selahattin Demirtaş j) Diğer (Lütfen Belirtiniz).....

k)Kararsızım l) Oy kullanmayacağım

32) Yerel seçimlerde oy kullanırken (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Aday önemlidir					
Parti önemlidir					
Hizmet önemlidir					

33) Aşağıdaki önermelerden size uygun olanı işaretleyiniz (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Ailem, oy verdiğim partide etkilidir.					
Lider, oy verdiğim partide etkilidir.					
Ülkenin ekonomik durumu, oy verdiğim partide etkilidir.					
Komşularım oy verdiğim partide etkilidir					
İş arkadaşlarım/sosyal çevrem oy verdiğim partide etkilidir					
Etnik kökenim, oy verdiğim partide etkilidir.					
Adayım/liderin etnik kökeni oy verdiğim partide etkilidir.					
Ekonomik(sınıfsal) durumum oy verdiğim partide etkilidir					
Geçmişte yaşanan siyasal ve sosyal travmalar (darbeler, koalisyonlar,					

ekonomik krizler vb) oy verdiğim partide etkilidir					
Partinin/adayın seçim kampanyası oy verdiğim partide etkilidir.					
Partinin/adayın dindar olması oy vermemde etkilidir.					
Partinin ideolojik yapısı oy verme davranışında etkilidir.					
Dış politika, oy verdiğim partide etkilidir					
İç siyasetteki güncel sorunlar, oy verdiğim partide etkilidir.					
Sosyal medya oy verdiğim partiyi/lideri belirlememde etkilidir.					

34) Aşağıdaki önermelerden size uygun olanı işaretleyiniz (1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Oy Verdiğim partiyi asla değiştirmem					
Ülkenin ekonomik durumu değişirse oy verdiğim/vereceğim partiyi değiştiririm					
Oy vereceğim partinin kazanamayacağını düşünüyorsam en yakın olduğum partiye oy veririm					
İstemediğim parti seçimleri kazanacaksa kendi partimden vazgeçip kazanabilecek diğer partilere yönelebilirim					
Duygusal olarak kendimi bir partiye çok yakın hissediyorum					

Yaşadığım sitede kendi siyasi görüşüme yakın insanlar ile görüşürüm.					
Yaşadığım sitenin bulunduğu bölgeye yerleşmemde siyasi tutumum da etkili olmuştur.					
Yaşadığım bölgede site dışında yaşayan seçmenler siyasal tutum olarak benimle zıt görüştedir.					

1) Aşağıdaki önermeleri sizin için uygun olanı işaretleyiniz(1: Kesinlikle Katılmıyorum, 2: Katılmıyorum, 3: Kararsızım, 4: Katılıyorum, 5: Kesinlikle Katılıyorum)

	1	2	3	4	5
Oy vermek vatandaşlık görevi					
Oy vermek demokrasi açısından önemli					
Oy verdiğimde ülkeyi yönetecek kişinin belirlenmesinde rol oynadığımı düşünüyorum					
Önemli görmüyorum/oy vermiyorum					
Kendimi temsil edecek siyasal parti göremediğim için oy vermiyorum					
Protesto hakkımı kullanarak oy verme davranışında bulunmuyorum					

2) Türkiye'nin en önemli problemi sizce aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Ekonomi (Enflasyon, işsizlik, fiyatlar, maaşlar)
- B) Demokrasi
- C) Terör
- D) Eğitim
- E) Sağlık
- F) Siyasi Partiler
- G) Dış Politika

Ek-3 Anket Firması İle Yapılan Sözleşme

İSTAR Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. ile Müşteri arasındaki Anket ve Analiz Hizmeti Sözleşmesi'dir.

Madde - 1

Bu sözleşmenin konusu, satıcının, alıcıya satışını yaptığı, aşağıda nitelikleri ve satış fiyatı belirtilen hizmet satışı ve teslimi ile ilgili olarak 4077 sayılı "Tüketicilerin Korunması Hakkındaki Kanun"un "Mesafeli Satış Sözleşmeleri Uygulama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik" hükümleri gereğince tarafların hak ve yükümlülüklerini kapsamaktadır.

Madde - 2 / SATICI BİLGİLERİ

Unvanı: İSTAR Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd. Şti. (Bundan sonra İSTAR Araştırma veya SATICI olarak anılacaktır)
Adresi: Avşar Mahallesi, Batı Çevre Yolu Bulvarı, Bina No: 259, Teknokent Binası
Giriş Kat Oda:8 46000 Onikişubat/Kahramanmaraş

Madde - 3 / ALICI BİLGİLERİ

Adı -Soyadı / Unvanı:
Adresi:
Telefon:
E-posta:

Madde - 4 / SÖZLEŞME KONUSU VE HİZMET BİLGİLERİ

Mal/ürün veya hizmetin; türü, miktarı, adedi, satış bedeli ve ödeme şekli aşağıda belirtildiği gibidir.

Mal / Ürün/ Hizmet Türü: Anket ve Analiz Hizmeti
Adedi: 800 (Anket)
Satış Fiyatı : 19.000 TL
Ödeme Şekli: Nakit
Teslimat Adresi:

Teslim Edilecek Kişi:

Madde – 5 / HİZMET DETAYLARI

Çalışmanızın veri toplama ve analiz hizmetinin toplam ücretlendirilmesi 19.000 TL olarak belirlenmiştir. Veri toplama süresi, sizler izin aldıktan sonra başlayacak ve maksimum 45 gün sürecektir. Hizmet bedeli peşin alınacaktır. Yollamış olduğunuz dokümanlar bizler tarafında gizli tutulmaktadır. Çalışmanız 1 yıl arşivimizde saklı kalmaktadır. Çalışmanızın teslim süresi maksimum 15 iş günü şeklindedir. Yapılacak analizler çalışmaya başlamadan önce yazılı olarak iletilmesi gerekmektedir. Çalışma saatlerimiz hafta içi 09:00-17:30 aralığında olup, çalışmanızla ilgili bu süreçte sizlere dönüş sağlanacaktır. Bu sözleşmenin kapsamı, ALICININ belirtmiş olduğu İstanbul Ataşehir (400 anket) ve Başakşehir (400 anket) ilçelerinde kapalı sitelerde yaşayan **Gerçek Kişilere** (seçmenlere) alıcı tarafından hazırlanan anketlerin verilerin toplanması ile birlikte verilerin ham hali ile b istatistiksel analiz, tablo ve istatistiksel yorum şeklinde teslim edilmesini içermektedir. SATICI, anket yapacağı kişilerin belirli oranda doğrulanabilmesi için gerekli bilgileri ALICI'ya teslim edecektir. SATICI bu kapsamda anketlerin belirtilen örneklem sayısınınca, belirtilen sahada gerçek kişiler üzerinde yapacağını ve verilerin doğruluğunu taahhüt etmektedir. Bu konudaki ALICININ çalışmasını maddi ve manevi zarara uğratacak her türlü yanlış veri ile oluşacak maddi ve manevi zararda sorumluluk tamamen SATICI'ya aittir. Çalışmanızın başında söylemiş olduğunuz “yapılacak analizler” dışında istediğiniz analizlerde 1 kere ücretsiz dönüşünüz olmakla birlikte, birden fazlası ücrete tabi tutulacaktır. Yapılacak revizeler, diğer işler göz önünde bulundurularak uygun bir süre içerisinde dönüş yapılacaktır. Çalışma bittikten sonra istenilen revizeler, çalışmanın bütünü etkileyecek şekilde ise ve bu sizlerden kaynaklıysa bir ücret talep edilecektir. Firmamız format düzenlemesi yapmamaktadır, bu gibi düzeltmeler araştırmacının kendisine aittir. Bulgularda tablolar ve yorumlar yapılmakta olup, birebir tez yazımı yapılmadığı için intihal oranından firmamız sorumlu değildir. Çalışmanız bittiğinde, istenildiği durumda analist zoom üzerinden uygulama yapmadan anlatım yapacaktır.

Madde - 6 / GENEL HÜKÜMLER

- 6.1 – ALICI ve SATICI Madde 4 ve 5'te belirtilen sözleşme konusu hizmetin temel nitelikleri, satış fiyatı ve ödeme şekli ile teslimata ilişkin tüm ön bilgileri okuyup bilgi sahibi olduğunu ve elektronik ortamda gerekli teyidi verdiğini beyan eder.
- 6.2 - Sözleşme konusu hizmet, yasal 30 günlük süreyi aşmamak koşulu ile her bir ürün için alıcının yerleşim yerinin uzaklığına bağlı olarak internet sitesinde yer alan ön bilgiler içinde belirtilen süre zarfında alıcı veya gösterdiği adresteki kişi veya kuruluşa teslim edilir.
- 6.3 - Sözleşme konusu hizmet, alıcıdan başka bir kişi veya kuruluşa teslim edilecek ise, teslim edilecek kişi veya kuruluşun teslimatı kabul etmemesinden dolayı İSTAR Araştırma sorumlu tutulamaz.
- 6.4 - Sözleşme konusu hizmetin teslimatı için bu sözleşmenin elektronik ortamda onaylanmış olması ve satış bedelinin alıcının tercih ettiği ödeme şekli ile ödenmiş olması şarttır. Herhangi bir nedenle hizmet bedeli ödenmez veya banka kayıtlarında

iptal edilir ise İSTAR Araştırma hizmetin teslimi yükümlülüğünden kurtulmuş kabul edilir.

6.5 – İSTAR Araştırma mücbir sebepler gibi olağanüstü durumlar nedeni ile sözleşme konusu hizmeti süresi içinde teslim edemez ise durumu alıcıya bildirmekle yükümlüdür. Bu takdirde alıcı almak istediği hizmeti iptal edilmesini, sözleşme konusu hizmetin varsa emsali ile değiştirilmesini ve/veya teslimat süresinin engelleyici durumun ortadan kalkmasına kadar ertelenmesi haklarından birini kullanabilir. Alıcının hizmeti iptal etmesi halinde, İSTAR Araştırma 10 iş günü içinde alıcıya ait kredi kartı çekiminin iptali ve ilgili tutarın alıcıya iade edilmesi konusunda ilgili banka nezdinde girişimde bulunur ve yapılan işlem elektronik posta aracılığı ile ALICI'ya bildirilir. Böyle bir durumda ilgili bankadan kaynaklanan gecikmelerden dolayı İSTAR Araştırma sorumlu tutulamaz. ALICI, bankaların kredi kartına iade işlemini 3 ila 4 haftaya kadar uzatabileceğini, İSTAR Araştırma bu süreci hızlandırmak için hiçbir şey yapamayacağınız peşinen kabul eder.

6.6 -İSTAR Araştırma, sözleşmeden doğan ifa yükümlülüğünün süresi dolmadan ALICI'yı bilgilendirmek ve açıkça onayını almak suretiyle eşit kalite ve fiyatta farklı bir hizmeti tedarik edebilir.

6.7 - Bu sözleşme, ALICI tarafından elektronik/fiziki olarak onaylandıktan ve sipariş ödemesi yapıldıktan sonra geçerlilik kazanır.

Madde - 7 / YETKİLİ MAHKEME

İş bu sözleşmenin uygulanmasında, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca ilan edilen değere kadar Tüketici Hakem Heyetleri ile Alıcı'nın veya İSTAR Araştırma'nın yerleşim yerindeki TÜKETİCİ MAHKEMELERİ yetkilidir. Hizmeti elektronik ortamda onaylanması durumunda, ALICI is bu sözleşmenin tüm hükümlerini kabul etmiş sayılır.

ALICI
Burak ÖZER

YETKİLİ(LER)
Murat BAYAZIT Ezgi PASİN

ÖZGEÇMİŞ

Burak Özer, 2014 yılında Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünden mezun oldu. Aynı yıl başladığı Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans programını 2018 yılında tamamladı. Aynı yıl İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Siyaset Psikolojisi 100/2000 bursiyeri olarak doktora eğitimine başladı ve 2023 yılında tamamladı. 2020 yılında Hitit Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümü Siyaset ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalında araştırma görevlisi olarak göreve başladı ve halen bu görevine devam etmektedir. Kendisinin Siyaset Bilimi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Psikolojisi üzerine çeşitli yayınları bulunmaktadır.